

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2015

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

V köide

25. vihik

maagudama – mehiläne

Toimetanud
Mari-Liis Kalvik
Mari Kendla
Tiina Laansalu

Raamatu väljaandmist on toetanud
Eesti Kultuurkapital

ISBN 978-9985-79-684-1

maagudama *maagudama* näägutama, hurjutama; riidlema *Ega kord kui mees viina joi, läks naine veeraks ja akkas meest maagudama; Maagudas teisel peε täis; Kus kukkust üksteist maagudama* Emm **Vrd** naagutama

maagõ *maagõ* moon – Vas **Vrd** maagõ|lill, maak³

maagõ|langunõ värviliste koekirjadega *maagõlangudsõ põllõ `ol'li ijn, tõnõ `valgõ juujh, tõnõ sinine juujh, verevet kah* Krl

maagõldamma *maagõldamma* välja õmblema, tikkima – Rõu

maagõ|lill = maagõ *maagõlil'li², aiah kususõ²; Maagõlil'li `sijmnit pandass saia `sisse. Pal'lo pangu_i, siss jääb magama* Se

maagõline *maagõli|ne* Võn Rõu/-nõ/, g -se Plv maagelõngaga kaunistatud *vanast ol'li_naistõ `hammil maagõlise_käüsse perä² ja maagõlise² olalapi²* Plv **Vrd** maakõline

maaha → maha

maa|haigus folkl maaviha põhjustatud nahahaigus *maa `aiguss on sie `jälle kui inimine kukkub ja maast `engäb, siis tuleb `niisuke `aiguss* Lüg; *arsti [ravitsevad] neid `maalisi - - üteldse maa `aigus* Hls; *ma ole nännü toda maa`aigust, lähät `paistuma ja vereväss ja `irmuss suur valu* Kam; *maa`aigust om küll, inemene eidas magama maa `pääle, nakkas paistetama ja sures* Ote **Vrd** maa|alune, maadleine, maa|hakkandus, -haldjad, -häda, maalased, maaline², maaljad, maa|ohatus, -rabandus, -viga, mailane **-hain** = maahein *maahain* iks ei lää `hüllü Plv; *maa`haina niidete alate `kastõga<sup>2</sup>; pikemp muid puid, madalamp maa `haina = tij* Räp; *maahaina² söödetas `lambile; suujhain ni suujhain, a maahain om hüä* Se || (teat taim) *maa-aena kasvava maad `müüjä, täl om sõõrikud lehed, kopika raha suurutsed* Ran **-hakk** maa-, mättakirves *maa akk, see akib maad, nagu kirves, see oli sedasi põigiti varre `otsas, `võtsid kahe `kääga `kinni* Kse; *maa-ak'k oli - - kõver konks sii taga, mis maa `külgi `kinni akkab, maa üles käristab* Var; *maa-ak'k, mis `raius, kare mättäd ja `seoksed akiti üles* Tõs; *maa akiga käsitse akiti maad, uudismaad `tehti* Ris **-hakkandus** *maahakkandus* = maahaigus – Kuu

maa|haldjad pl - `aldjad Krj (sg - `aldjas), - `aljad Pha VII Jaa Põi Muh

1. = maahaigus *siis ma oli küljeli korra `pöösa all ning sial sammus `saigid mua `aljad* VII; *moa `aljud `kuskilt soand, `visked ja lapid löövad `piale* Põi; *siis oo nõnna nagu nõgesse villid peal ja kihelevad, siis oo maa`aljad `külges; kui maa`aljad `külges oo, siis õerutse soolaga ja vissatse kolme tuleaseme `peale, siis kaduvad ää `jälle* Muh || (mütoloogilisest olendist) *Maa`aldjad `lõhkusid katuse maja pealt ära* Krj

2. toonesep – Jaa

Vrd maaljad

maa|haldja|rohi (ravimtaim) *maa`alja rohi, sellega pestasse `maaljud* Muh **Vrd** maaljarohi

maa|hein metsa- või niiduhein *meil `kasva suo `einä, maa`einä säääl ei `kasva* Vai; *maaein, sij on `lambaein, aga suujhein, sij on lehmale* Äks; *ega ennembist ristik`einä es ole, siss obese muud es `saagi kui maa`einä* Hel || (teat taim) *maaein, `nohksed nagu `erned, kauda maad `kasvavad, sügise on kaunad ka `külgis* Var **Vrd** maahain

maahha → maha

maa|häda = maahaigus *kos maa `engäp, kui inimine sinnä magama `eitäss, tulep maaädä `külge - - lähät `paistuma ja vereväss ja irmuss suur valu* Kam

maa|ilm (täiendosa sag lühenenud; mõlemad osised võivad käänduda)

1. maakera, selle teat piirkond, ka lähem ümbrus; inimeste maine elukeskkond `juokseb`pitki maad `ilma Lüg; *Mu ristipoeg Villem elab niid taga maailma põhjas Iina piiri ääres Kaa; tea, kus ma\_i-lma`ääres poiss juba otsaga oo Krj; ta oli keik maailma riigid läbi käind VII; Kes neid maailma`asju`kõiki teab; Sii on änamuses kivi rihaltsed, kivid muidu käe, puud osta ja vää moa ilmast (kaugelt) Pöi; see oo ma_i-lma merede sihes köin; ole sa kus tahes, mene ma_`ilma või ole täsa Muh; Moo`ilmas on keige`rohkem varesid, Maresid, `kirjusid`koeri, köverid puid ja`kõrbisid obusid Emm; Äi mina pole kusse maailma pool käind, olin keik see aeg kodu vagusi Rei; tenekord sadas lund ja`tuiskas nõnna\_t ma\_i-lm oli koos Noa; pukes ää siit ma\_e-lmast (suri) Rid; ma\_e-lm oo suur ja lai, ei tea kus ma\_`elmas tä`jälle oo Mar; kauda maad`ilma ulgub ja`kraitab Han; kõik ma\_i-lm oo riigisi täis Tõs; Mullu käösime muajõ-lmast (mandrilt)`einu`tuõmõs; Ei maksa õlut`terven muajõ-lma joobakatõlõ ää`juõta Khn; keik elajad on`loodud maailma kera`piale HMD; kogo ma\_`ilmas põle nihukest`asja`nähtud Juu; ku ta ommukult`vällä tulli, ta kiseñt nõnda et maailm taht`lõhki minnä Hls; sa tahat ma_`ilma`ende kätte saia; sa käüt maad`ilma, sa näet`mitmetsugu inimest; ta om nii tulivihane, et tiüss või ma_i-lma puruss Krk; Esti rahvass olnava üle ma_i-lma kõige ilusamb rahvass; oh`taivane aig, kõik ma\_i-lm (kõik kohad) linu täis, ja kõik pidit sa`kakma Ran; ma_i-lman om jo kõegesugutsit maid, äid ja`albu Puh; ta`ihnuss ja`ahnuss om nii suur, et võtass kõik ma\_i-lma`endäle; ma`rüükse nii et ma\_i-lm kõlisi Nõo; nikagu maailm sais ja inemise eläse?, ei lõpõ külm ei pallav, ei kül`v ei`lõikuss; kas mul no maad`ilma henne ala vaia võtta om; ma lätsi Valgan juudi`puuti, no? ol`l kõik`maailma rõivas kokku ostõt, kõik riivuli`ol`li rõivast täüs Har; šjoo maailma pääl õks elät; sääil maailma otsast (kaugelt) jo võtt nase Se; maailma soojaks kütma kõike korraldama; kõiki aitama Äga maa`ilma jõua sojas kütta Han; ei jõvva maa`ilma`lämmäs küttä Hls || piltl ku esä pißt`vanma, siss vañd nii et maailm mustass läits Nõo; küll ta pajat nii kõvaste, et ma_i-lm värisi käen Kam*

2. rahvas, üldsus Maa`ilma suud ei saa`seisu`panna Kuu; ärä usu maa`ilma juttu midä maailm`räägib Lüg; mis sa ennast nii`kangest maailma käde annad VII; kis maailma suud`kinni paneb Emm; Küll maailm õpedab Käi; ma\_i-lm oli juba`käärimäs Vig; Juanipäe oli`Kihnus kolõtumast mua`jõlma (mandri rahvast) kogo juõsn Khn; ei mol ole ma_ilmaga kedägi`reakimest Juu; kik`k ma_i-lm`pandse tähele, mis enne es`tunta, es teedä Hel; vahi kudass ma_i-lm eläb Puh; maailma inemise (võõrad) kokku aedu, no_kas na mõnõ saaja?, üts ei tunnõ_tõnõtõist Har || kui tä sedäsi ma_e-lmaga`tõmmab, tä oo jo siss ma_e-lma oor Mar

3. universum jumal oo küll maaelma loond oma vägeva`käega Mar; maailma`suurust ei tiä`keegi Tõs;`piibli om katõ`jaoline, vanaaig ma\_i-lma`luumisest niikavva ku`Kristuse`sündimiseni ja`vastne aig Nõo

4. (intensiteedisõnana) a. ilmatu palju, maa ja ilm Uks oli`hirvakille ja tuli kohe maailm neid`kärpäsi tuba Kuu; vana`saariajal oli -- Juesuus maailm suvitajaid Vai;`sõnna jähi jo neid maailm veel`järke Jäm; Kisendab`kohta maa`ilma, see tähendab, et kisendab nii palju, kui jovab Rei; tääl oli`riidid seal ma_e-lm Mar; karjamal`rohtu ma\_i-lm Vig; tule`siia, sii`ruumi maailm Tõs; tuleb mõni obene eden, viimäte`korjub moailm näid Kod; neid kommedit olli ma_i-lm, mis pühädal tetti; neil om ma_i-lm kähen (suurest karjamaast) Krk; muidu tasane meheke, aga nigu paar`piitsi ärä veët, siss`ol`li`kuraa-si ma_i-lm Ran; maailm raha käen Puh; siäl um`rõivit maailm Vas; ol`esiki maad maailm Se b. adj ilmatu, tohutu ma_i-lm suur talupere, igal ühel oli`palju`lapsi;`Kalvis oli maailm suur`viina`vaprik VNg

maailma (täiendosa sag lühenenud) (intensiteedisõna) a. adv tohutult, väga, ilmatu mere siad [on] ma_`ilma jämedad Jõe; Ku`kehrusluu lüüd kuhugi`vasta, siis kohe`lähteb siniseks

sield ja maa`ilma kibe ka Kuu; Oli säel `Jõhvis küll üks paks mies, maa`ilma paks IisR; sääl oli `riide ma`ilma Vai; vana metsa kõrb, maailma põline mets Jäm; ega `aasta saime rihaltse täis, seaste `ruumi maa`ilma veel Khk; Mis sii oli muina ajal viga majasi teha, `metsa oli maa`ilma Kaa; kiitsakas, ma`ilma pitk saba nagu sur luud; päe oo vel ma`ilma `kõrges Muh; maaelma jäme kõis oli Vig; rukipüli leib oli ma`ilma suur nagu tõlla ratas Lih; maailma `kõrged kibid olid seal vee sehes Mih; ma`ilma sügä vesi Tõs; maailma jürakas jäme [rästik] oli HmD; ahi küdema ja leevad `jälle `ahju ja pärast tulid ma`ilma toredad leivad Nis; maa`ilma suur tallermaa on, mis ta (jänes) üpand oli Hag; sie oli ma`ilma rikas Kos; ma`ilma kõrgesse lakka angu [heinu] HJn; maailma tuline obune, see nii `kärme JõeK; `kuprad `kuivasivad püstteivaste vahel - - nied olid ma`ilma `kõrged kohe JJn; mõesale veel kedrati, [lõngad] pidid ma`ilma `peened olema Ann; siin on `Pietres ma`ilma suur mõisa Pee; `tüitritel ma`ilma `uhked kleidid seilas VMr; `tehti ma`ilma `kõrged eina virnad Sim; kos olivad `kangad maas, ma`ilma pikad ikke Trm; `sakslased tõid ma`ilma pikad ja laiad vikatid Äks; sis tuleb sul maailma suur al`l ärg möirates `vasta KJn; ma`ilma `uhked obesa riistad, niid ol`lid kullatud ja õbetud kikk ärä; karva `pastlad - - niid ol`lid siis juba, maailma paremad kui, kui viisud ol`lid Vil; maailma jäme kõver puu maha `murdunu Trv; `seantse punaka ja mis na (tekid) siss olliv, ega na nüid ma`ilma iluse` ole mite; inimese `naari, na olli õige maguse küll, aga ega neit `kennigi ma`ilma (suurel hulgal) es tarvite just Pst; ma`ilma suure kiisa ahju olliva; `ol`li küll maailma suur suu eläjil kävvä Ran; üits ainuss `lehmi ruhi ol`l, t`ol`l ma`ilma pik`k Ote; maailma rassõ Se **b.** adj ilmatu, määratu, tohutu siin majas `puudust ei õld, ükskõik, et ma`ilma `lapsekari õli Lüg; Ühä`kõrra akkas `kambri lakkas ma`ilma müdin ja kolin Jõh; ma`ilma koirdele kasvada õumpuid (külapoistest); üks maailma ulgus on Khk; ma`ilma lõmm `lahti, kui ea suur tuluke on Krj; kõesid maa`ilma [poiste] karjad, toad täis vahel Muh; oh sa ma`elma rõo Mar; raiestikus maa`ilma puru ja o`rgid maas; läks natukseks ajaks ää ja maa`ilma põhātu aja oli ää Mär; suured puu lusikad olid veel `tehtud, ma`ilma kulbid Lih; `loomi oli ma`ilma tegu (palju) Tõs; Pää ku ma`ilma sakard (juuksed sassis) Hää; ta on ma`ilma maa ärä `lahminu Saa; siit tuleb ma`ilma tomu `väl`la, sie on nii tomu täis Jür; ta oli ma`ilma lumi ja sadas ka; suur ma`ilma paak on sial, siis piim lähäb `sõnna `sisse JJn; polgu ad`judant - - suured ma`ilma nõörid, `valged nõörid käisid `risti siit rinna eest läbi Pee; sial oli `enne ma`ilma vesi, aga nüid pole sial vie `tilkagi VMr; maailma kruut on jo tema kää HljK; metsas - - sial oli suur ma`ilma lage, noh siis sial `mängisime ja `tahtsisime VJg; `poiskene aab muailma kruami `sisse; alasi pakk o puuss, sijn piab muailma puu õlema; tämä akkab `riismä, õli `niiske muailma tüü tegijä; lehem tugev ku muailma rõuk Kod; teene puu aab ma`ilma kasud; `lõpmata tüü, iga `lauba - - siis oli ma`ilma ladu [puunõusid küürida] Äks; `enne ol`lid igal pool suured karjamad, ma`ilma rabad, piad kõik läbi `käima SJn; selle poisiga `ol`li siss maailma jaht Vil; ma`ilma mäge sääl es olegi; Kannestiku eenama, ma`ilma võsade sehen Trv; sääl (Holstre, Paistu ja Tarvastu rõivastel) ma`ilma vahet es ole mitte Pst; ma`ilma puu `pal`liv [pliidi] all ärä; sääl olli ma`ilma rahvass kokku tullu Krk; ma`ilma sitalamak maan Ran; suurevijü `aigu keväde `ol`li luht vett täis nigu ma`ilma jõgi Puh; meil om takissit nigu ma`ilma mõts; `tuüdi ma`ilma rõuk `kartulit Nõo; suur ma`ilma nurm `kapstit käen, sääld ei tunneki, ku sa võtat mõne Rõn; temäl om maailma tikõrpuu, `terve kõik sääl aidvijü täis San || Suurt ma`ilma ei ole - - suurt `saaki ei ole Hää

Vrd maailmama, -ilmatu

maa|ilmalik(u) maailmatu *sij prove-ssor sai ma_ilmaliku rikkas Hls; reheahi iki ma_ilmalik suur, pane kolm `pätsi kõruti Krk*

maa|ilmama (täiendosa sag lühenenud) (intensiteedisõna) **a.** adv tohutult, väga *Viin oli `Suomess ma\_ilmama `kallis Kuu; Nina `püsti käib, ma\_ilmama `uhke ja `turtsakas IisR; ma\_elmama elos Mar; Ma nägi maailmama suurt koera Han; ei loomad saan jalagagi mere `äärde, kole maailmama `kõrge kallas oli HMd; Mantlikuued olid `jälle ma_ilmama laiad; Ma_ilmama paksud ja `rasked tesed (pannid) Amb; oriohakas kasvab pikk ja maa\_ilmama terav Tür; ma\_ilmama tore täkut obune Kad; kõis on ma\_ilmama jäme VJg **b.** adj ilmatu, tohutu üks ma\_ilmama `markam (koorem) Vig; Kõis maailmama jõmmkärakas ja kohutas oost; Riiga oo siit maailmama larakas maad Han; tulnu üks suur ma_ilmama kogu Vingerja mäe pääl `vasta Hää; ma\_ilmama kahmakas lund kukkus katukselt maha; ei tia, mis ta selle ma\_ilmama põllu luamaga `piale akkab Kad; [pesi] ma_ilmama `ulka pesu ärä Hls*

Vrd maa|ilma, -ilmatu

maa|ilma|sõda *sie õli maa`ilma sõa ajal Jõh; `eelmise maailma sõa aeal, siis oli neid obussi nii pailu, `lintsid üle aide Khk; mees läks ma\_ilmama sõda ning kadus Kaa; esimene maailmasõda akkas `peale Mih; ku edemine suur maailmasõda `algu, siss `teie ma Pälä puul `küüni Har*

maa|ilmatalune maailmatu, tohutu *akkame kahegeste mo `kirstu siit käristama, se\_o `sõuke maa_ilmatalune, me_p suuda seda äe `viia mitte Muh*

maa|ilmatu (täiendosa sag lühenenud) (intensiteedisõna) **a.** adv tohutult, väga, ilmatu *pidi `ijhe `kinni panema, ma_ilmadu suur elajas `otsass (hülgest) Jõe; Metsa tehti maailmatu suur einakuhi üles Kaa; Muít `aetakse jää `alla maailmatu pitka udjaga Põi; tõi Märjama turult koera poea, kasvatas ülesse, nüid oo maailmatu suur koer nagu vasikas Vig; ma\_ilmatu suur külä Khn; küll sij on `priske, ma_ilmatu paksud tarjad teisel Hää; meie põllal on ma_ilmatu suur kivi mürakas Ris; muailmatu pal`ju kartulid saema Kod; `vaatasin seda `põldu, oli igavene lagamik, ma\_ilmatu suur tükk Lai; küll olli ma\_ilmatu suur är`g Krk; tjjb sedä `uudiss maad väegä pal`lu, `lõikab ma\_ilmatu sügäväd kraavid läbi Ran **Vrd** maa|ilmalik(u), -ilmatune **b.** adj ilmatu, tohutu *läksid jõe `äärde, maailmatu tolm oli `järke Vig; Naani juba muajõlmatu poõsi `volksam Khn; tulnu üks suur - - kogu Vingerja mäe pääl `vasta, ku üks ma\_ilmatu eina saad; Maa`mõõtja on `seuke ús või tõuk - - `järsku `tõmmab ennast `luuka ja `volksab edesi, siis venib `jälle ma_ilmatu aja, ennegu uuesti üppab Hää; `pulmas oli ma\_ilmatu müra Kei; vaadasin vanaaeksid `rohta siit raamatust, `ütleb, et koirohi maailmatu rohi (paljude hädade vastu) Vil; Ennevanast ollive kirstu viil maailmatu laadiku, tappege ja puulukuge Hls **Vrd** maa|ilmatalune, -ilmlik **c.** (suurest hulgast) *oli maailmatu inimesed kokku aand VMr; ma\_ilmatu `lamba olli sääil Krk***

Vrd maa|ilma, -ilmama, -ilmatuma

maa|ilmatuma maailmatu *Karujärvele oo siit - - maailmatuma maa minna Kaa; ma_ilmatuma mehejurakas, aga `ásäa põle tast ka suurt kedagi Sim; [ta] `ol`li maailmatuma paks Vil -ilmatune maailmatu *Õli ma\_ilmatune tugev mies Jõh; kui mõnikõrd lätt päiv ärä, s\_om päeväl ma\_ilmatune `kõrge post pääl, ta tähendäp, et ilm nakap sadama ja `tuiskama Kam -ilmlik maailmatu Missugune tangivägi siit `müüda `vuuris, ma\_ilmlik ulk Hää; ma ole nännu ma\_ilmlikut madu Krk; tu süü ma\_ilmliku tükü `leibä `nahka kõrraga Har**

maa|inimene 1. a. maal elav inimene *Kus maa inimene enne `sõuksi `riidid sai kut nüid Põi; Ia oli tene (magushapu leib) küll, aga kust üks mua inimene sel aal seda sai Amb; muainimesed sugid kõik arjusse arjaga Kod; Selleiist `ol`li aga maainemine virgemp ja pidäs*

`rohkep` `vasta kui maapidäjä prõlla Rõn **b.** (sisemaa inimesest) maainimesed `rääkivad seda ää sõna; ougusti kuus aketi `võrkudega `püidma kalu ja siis `jälle `viidi maa inimestele ja linna turule ja Ans; Kala koorm `pandi [rannast] peale ja `mindi `moale `müüma, vahetati moa inimestega vilja `vastu Põi; rannarahvas -- käisid maalt omale `leiba saamas juo ja -- nemad pidid seda (vilja) maainimeste kääst `jälle vahetamas `käima KuuK

2. eestlane sij ei suama läbi venelässega egä mua inimessegä Kod; na umma² ka õks maainemise², a no üldäss `eestlasiss Rõu

maajisake maavaim ma vajotasin kolm `korda selle tupsuga ja siss `viskasin vassakuma `kääga Läti allikasse ja `ütlesin, et maaisäke, maaemäke, võta oma kaännid ja anna lapsele `endine `tervis tagasi, ja siss kadusid [maa-alused] ää kohe Vig **Vrd** maaisand **-isand** = maaisake moa isandad ja moa emandad, `antke tervis kätte Jür

maajjagu 1. krunt, maatükk siin om maajagusit, kel aenamit ei ole Kam; meil siih ol' `väikene maajago, meil ol' `tõprit veidü² Vas || (tülist) Mida maajagu nüid `piata Lüg; Neil on kahekeste alati üks maajagu, kui `ühtä `saavad Jõh

2. maailmajagu moa `teaduse `tuñdis oli koart koa üleval. sai käidud moajägusi `näitamas Kos

maajjuna kartul latsõ² `miñkõ koarakõ maajunnõ Lut

maak¹ maak g maage Kod/-ua-/ Lai(g -i); moak Juu, g moag|e Trm, -a Pil; n, g `maake Hlj Lüg Jõh IisR; `maaki g `maagi Vai; seesü `maakes Plt maakevesi `maakega `värviti `ennemalt `villu `mustaks Hlj; `maake -- sie tieb jalad `aigest küll Lüg; ajab `maaget `vällä IisR; `maaki on nii `kange, et süüb jalad lihale Vai; põhjatü sügäv vesi, muagega koon ku eläjäs -- riided tiijb ukka si muak Kod; maak `parkis kõik `riided ära, tegi pruunist Lai; vesi [on]- - `maakes Plt **Vrd** maage¹

maak² maak g maagõ Võn Plv(g `maakõ) maagelõng maagõga ummõldi nimmi Võn; maagõ<sup>2</sup> `koeti rõivale `otsõ `sisse; vanast osteti tut `maakõ, `koeti käteräti ja nõnaräti `otsah Plv **Vrd** maage²

maak³ maak g maagõ Vas Röp Se/n -k/, `maaki IisR moon Venelased `sõivad `maaki `seemedest `piiragaid IisR; maagõ `sijmnet pandass latsilõ pudru `sisse, et latsõ<sup>2</sup> parembede makaśse<sup>2</sup> Röp; maagõ<sup>2</sup> `häitsese² ka ilosahe Se **Vrd** maagõ

maak⁴ → maakene²

maajkaar¹ maajkaar Jõe, g -kaare hajusalt S, LNg Rid Tõs Kei/-oa-/; `maagar S(-oa-, -ua- Põi), `maakar Jäm Rid, `maager Khk Hi, g -e; `muagar g -õ Khn ida või muu idapoolne ilmakaar Iast `maagarest (ida-kagust) akkab puhuma, siis sajab kolm `päeva Jäm; `korjab `maagare ala `pilvi kogu; akkas `maagare poolt `tormama Mus; tuul pöörab siia `maagarese Vll; Kui siit maakaarest selle vihma päästab, siis pole enne `kolme `päeva mitte juttu, et ta `järge jääb Põi; ida ja `maagare oo kõrussite; `maagare ja keskomingu vahe tuul<sub>o</sub> koa Muh; Kui tuul `maagarest puhub, siis ilmad `lähtvad kuivale Rei; tuul on täna maakaarest LNg; `Muagarõst lähäb `selges, `üese tulõb külm Khn

maajkaar² = maakaer võta kas mua `kaaru või vene `kaaru Kod; maa kaar om ümmert `tiiru pöörüsit täüs Krk; üteldi, sij vana maa kaar, sij ei anna midägi, türgi kaar annab `rohkeemb Ran; maa kaar olli `valgõ, mis `ümbre `tsõõri pööriss Kam; mulla maie pääl, sääl `teiti iks tõnõ illatsõp kaar, maa kaar Plv

maajkaare|tuul ida- vm idapoolne tuul `maagare tuult pole `mitmel ajal olnd Mus; Kui siis nõnda `lõuna `paiku vädas `pilve ja maakaare tuul tuli `välja, siis katsu võrgud merest

käde ja `mäele Pöi; Maakere tuul toob sügise külma välja Emm; `maagere tuulega äi saa kala Rei; moakaare tuul tuleb `lõune poolt Kei Vrd maakaar|tuul

maa|kaar|tuul = maakaare|tuul maakaartuul on `osti tuul Jõe; Puhub kõva `maagar tuul Jäm; kui luettuul puhub ja vaaks jääb, saab `räimi, kui keskumigu `maagar tuul puhub, äi saa `räimi Emm

maa|kaer (kaerasort) maa kaeral on `piened ivad, `piened `ripsed Sim; maa kaer õli kole `kange murenema, murenas `enne maha, kui sa kätte said; maa kaer - - õli õdra `taoline, jäme Trm; maakaer - - temaga pidid [koristamisel] `kärme olema Lai Vrd maa|kaar<sup>2</sup>, -kaur -kamar mullakamar; maapind maa kamar nii `sitke Khk; va sead `tõnguvad keik maa kamar pahampidi Ris; maakamar [on] `pealmine mullakord VJg; piäs jumal tegemä muakamara peherness, et rohi suas `erkämä Kod; maakammar' om, mis päält är<sup>2</sup> om hainatõt. maakamara pääl nakkaski hain kasuma Kan; Tuu `päälmäne maa kammar' `pal'li kõik' tuhass, miä sääl sõss viga viläl kassu<sup>2</sup> ol' Rõu; Maa kammar' `pal'le är², jäi õnnõ liiva huskaats `perrä Röp -kampus kalmus moa `kampuse juured Pil -kaur = maakaer maa `kaurad ja `turgi `kaurad õlivad Lüg

maake¹ → maak¹

maake² → maakene²

maake|auk maaget sisaldav veekogu olid `niisukesed `kuued - - `maake `augus `värviti `niidid VNg; suos on vahest nisukesed nagu muda või virtsave augud, pial on üsku rasva kord, nisuke lillaka `kirju, sie siis on - - `maake auk; kui suos ette j `vaata, astu kohe `sulpsti `maake `auku Kad

maa|keel eesti keel; ka kohalik murrak Jumindast Pedaspä `puole on `teine `kiele `murre, `Tsitris `räägivad jo `täitsa maakiold Jõe; nüüd `ütleväd `iesti kiel, `enne õli maa kiel Lüg; eesti keel on maakeel, maakeele inime, se kõneles maakeelt, `võõra keele inime kõneles vene keelt [või] saksa keelt Jäm; sii räägiti mua keelt Var; `purssis maakeelt natike Tor; sie on päris `selge kõva maakeele sies `sündind VJg; muie kiilt mina ei tiä muku sedäsamma mua kiilt Kod; temä om esi veneline, aga tal om maa kiil' ka `sel'ge Krk; armass maakiil avita (õeldi, kui keegi kelkis võõrkeele oskusega) Nõo; maakeele raamatut mõista ma\_häste lukõ<sup>2</sup> Har; Müürükudaja<sup>2</sup>, nuu<sup>2</sup> ol'li<sup>2</sup> venne keelega. Kes ussõ ja `akna `raame `teievä², nuu² ol'li² maa keelega Röp; nuide jesa `ol'li k'ül maa kiilt `paatanu Lei Vrd maaütt -keele maakeeli küsü maa `kiele Kuu; `rääkis maakeele Mär -keeli eesti keeli kõnele maa `kiili Krk; ma `ütli sullõ periss maakeeli, et sa² ei_tohe enämb kanebi pääle minnä² Har Vrd maa|keele, -värki

maake|lang = maakelõng ha'rokõsõ² tõiva² `maakõ `langa Plv Vrd maagelang -lõng (punane) tikkelõng `maake vesi on `kõllakas. lõng `pandi `sinne `sisse, siis `saigi `maake lõng Jõh Vrd maage|lõng, maake|lang, maak|lõng -must `maakemust pruunikasmust – Hlj

maakene¹ `maake|ne Kuu Hlj IisR Kad Äks Lai Plt, `muake|ne Juu VJg Äks, g -se maaget sisaldav jalad said `maakeseks Hlj; Kui `karjamaa oli `vihmase suvega märg, `lärtsus `maakene vesi suve läbi jala all IisR; `muakene soo teeb jalad kohe `auduma Juu; metsa vesi [on] `maakene, punane Kad; kos `maakene on, on niid suud `rauda täis Äks; sial `maakese maa pial kasvavad unidi tol'lid Plt Vrd maakine

maakene² `maake|ne San/-kõne/, g -se Koe Iis Trm/-oa-/ KJn Puh Har/-nõ g -sõ/; `maake Hää, maak Krk, g `maakse; p `maakest VNg dem < maa `kümme `ektari oli seda `maakest, kolm `ektari oli `poldu ja VNg; ilus kodu `maake Hää; sääl olli `kerge mõtsa `maakse, suurt `vil'lä es saa; muud muret ei oole, ku ma ärä lää, et mu maak maha jää Krk; meil om peris ää

`maakene Puh; mul olli `väikõne `maakõne kähnen San; ku<sub>sa</sub>? `maakõsõ ostaat nigu ma^o osti, kas sa lasõt säääl tõsõl päääl ellä^o ilma massulda^o Har

maaker `maak|er Krj, g -ri Jäm Mar valmistaja, meister `maaker, kes `loulusid osab panna - - kes neid teeb (laulumestrist) Jäm

maa|kera maakerä `kieräb ka, oma `pitkergust tied käib Lüg; Räägitakse, et maa kera `olla õmargune noagu lõhja kera Pöi; maakerä `õetse `ümmer kõiväd jah. maakerä piäl meie jo eläme Tõs; päävä kiired minemä muakerä nuka taha, siis on üü; kes muakerä üleväl pidäb, kui tä kõik ümmärgune on - - sedä ei tiä `kanged `tiädläsed isegi, kelle küljen ta ripub Kod; täis nigu maakera - - mõnel käib pia `ringi, nigu maakera käis Plt; ega miu pää ei ole maakerä `onte, kos kõik alali saesap. ei ole jo meelen selle pikä aja `perrä Puh; vanast `ül'ti, et päiv `ümbre maakerä käü. no om `perrä uurit, et maakerä käü `ümbre päävä, päiv sais paigal Har || gloobus moa kera pealt näedati `maasi ja meresi Juu; kuul' `meistri võit tulõ üless ja näüt meile maakeräga, kuis päiv nõsõss ja jumaladõ lätt Har **Vrd** maamuna

maake|vesi roostene, rauda sisaldav vesi `Maakevesi on punane ja sie paneb jalad `lohkema ka Kuu; `paljaste `jalgudega ei või `maake vie `sisse `minnä, vottab `katki Lüg; `maake vesi on `kõllakas, lõng `panti `sinne `sisse Jõh; `moake vesi on seisuv vesi, mis ei juokse `kuškille Jür; `maake viega ei või `toitu `kieta Koe; kevadete aab siit kraavist kua `alla nisukest kollast `muake vett nagu `suasta Kad; `maake vesi on suo `pialne vesi Sim; `siuke pruun vesi, `maakevesi, paha tegi küll, võttis kohe jalad pruuniks Plt

maaki → maak¹

maa|kihvt maaviha maa kiht läind `sesse Mar; siss `pañnime sedäsi `maasse jala. sij maa kihvt, si kisub ka tagasi tedä (ussimürgi paistetust) Kõp

maakima `maakima, (ta) maagib Jäm JõeK Kad/-ua-/ Sim, `maagib Hlj meisterdama `maaker, kes `loulusid osab panna, neid maagib, on loulu `maaker Jäm; mis sa `maakisid sial kodu `val'mis, et sa ennemast ei tuld JõeK; küll temagi neid surnukaid teha `muakis Kad; `maakis `riistu teha Sim

maakine `maaki|ne g -se maakene `maakine vesi Vai

maa|kirp (taimekahjur) Maa kerbud söövad kõik ää, mis sa istutad Pöi; maakirp pidi linu `sööma, on kahjulikud ävitajad Kul; maakirbud söövad kikk lehed ära, pal't rootsud jäävad `järgi; kige parem maakirbude `vastu ol'li tuhk Saa; ma `tuhkasin koa korra `erneid, muðu moa kerbud on ullud `sööma Juu **-kirves** tööriist uudismaa ülesharimiseks maa `kirvega `raiuta maad ja mättaid `välja Jõe; maa kervestega akiti maad Kär; Maa `kervega `löödi `karge tükk teisepidi ja `pandi [mäñni] `seemed `sisse Pöi; maa kerves oo akkimise jäuss, sellega akits karet Lih; maa `kirvega raiuti kamaras piält katti ja `tõmmas selle lapaka teenepidi Var; vanaste oln `kangest suur `mätlene [heinamaa] ja siis tä oli näid ää `raiun, suure maa `kirve nagu suure konksuga Tõs; metsast `tehti `põldu, maa kervestega raiuti Vän; moa kerves on lai ja suur varss on taga. moa `kervega raiutakse uut moad, `sööti raiutakse ülesse sellega Juu; kõvera maa `kervega `löödi mättad `lahti, `aeti unnikusse, `viidi `loomadele `alla JõeK; selle maa `kervega raiuti kõik se maa kak'ki Ann; maa kerves ehk mäta kerves Trm; laia otsaga kerves oli, kutsuti maa kerves, laia teraga kerves `lõikab lapiti pidi Plt; maakirvõss maad rako^o Se || (vuntsidest) maakirves abe, moka abe - - karva otsad allatsi, abe kui maa kirves nina all PJG **-kivi** raudkivi, põllukivi maa kived, `mustad, nie on muna kived, `viereväd `küñni maas Lüg; maa kibidest `tehti `luiska Vän; maakividega `tehti teed, `pañti porisse, kui tee alam ol'li Saa; iad `rasked kivid kohe, niisukesed larakad, kutsuti maakivid Äks; keress `tehti maa kivist, korjati `väikesi kiva Vil; `päälmine jagu [reheahjul]

olli savikividest, paludet kivedest - - muidu olli maakivedest Trv; maa kivedege `audide puu`nõusit, kivi `aeti kuumass Krk; rehe ahjule tetti keress `sisse, maa kivedest Ran; ahju iin `ol'li tuhkaud, maa kivist, ega siss telliss kivve es ole, ahi ja kuim ja kõik `ol'li maa kivist tettü Kam; `lõuka mulk pandi maakiviga kinni San; `mõisa `huunõ? `ol'li kõik' maakivist. `härbel ol' savikivist. lauda? ka ol' maakivist Har; maakivi vai raudkivi, tuu ütskõik'. nää\_tuleva\_maa sisest `vällä - - selle näid üteldäss maakivess Plv; vallalitsõ maakivi loodsigullõ `perrä pandass - - siss lätt `õkva lootsik (vastu tuult sõites) Se || paekivi maa kivid, need on paekivid. maa kivedest põletati `lupja, `tehti `müiri kah Plt

maak|lõng = maakelõng maak lõng, punane poomvilla lõng - - [sellega] õmmeldi, kirjutati `särkä. Tõs; maaklõngaga õmmeldase `riide peale `tähta, `oksa ja `roosa Tor; maaklõng on punane, ei anna pesus `väl'lä Saa; Maaklõng `ol'li peenike, mõni `ol'li ühe`kordne kah KJn; maaklõng olli tuli punane - - sellega õmmelti iki nime`tähti, käte`rätte `sissi ja laudlina `sissi nimesit Krk

maakneet → magnet

maa|koht teat paik või paikkond (maal); maa (vastandina linnale); koht maastikul *si maa kõhas ei õle ädä kedägi* Lüg; suur `kõrge maa koht; madalad maa kuhad on kevade vee all Khk; *Sel aeal veel ei `tehtud maa `kohtes `kohvi Kei; sellele on tuld ilus maa koht kätte Kos; teises maakohas kasvab kohe teine puu teist `muodi VJg; siin on kõva maa koht, ei ole suod ega raba. mõnes maa kohas on `metsa vähe Sim; on maa`kohte, kos räägitasse tõist `muudu Äks; sial maa kohas oli pal'ju `uössisid; see maa koht on tasane, põle siin `miskid ilu Lai; lohk on madal maakoht Plt* **Vrd** maakotus **-kohu** mutt maa koho oo suurem kui roitt, nisuke teräbäm ninä peas, must koa ise Mar; määrä (mäger) kaabib kua maad nagu maakoho Lih; maakohu tõngub einamad puhas üless; kui maakoho pius ää suretad, siis saab ea arsti käsi: võid teist `arstida ja mulida ja Kse; maakoho, laiad jalad `justku käpad all - - seäl maa sees tä rügäb, egä tä paelut maa pial ei `käigi Var; maakoho aab suure lasu `mulda üles Tõs; Manõjas ond paõlu muakohosi, muru `terven `tiesi täüde uristõt Khn; maakohod kõik taeme laba ää rikkun mul Aud

maakond uus (administratiivne üksus) kus maakunnast tama oli Vai; igas maakõndas on oma `moodi Kär; maakond oo ikke suurem kui kihilkond Tõs; Tori kihelkond oo `Pärnu maakõndas Tor; igas maakõndas on oma kielemurre Ris; sij om Vil`ländi maakond meil nüid Krk

maa|konts (teat sukakand) maa konds om kõige paremb konds, sukk om pääl illuss ja ää `jalga `aada; kes maakondsa kuab, tuu ei võta kokku, tuu võtap lati kõrvald nuu sil`mä niisama kuab ärä ja kirjdsil`mä kuap pääle; mõni tahab sagsa `kondsa, mõni tahab maa `kondsa Nõo **-korrus** korduskünd `Künti ärä, siss `lasti seista, siss [tehti] maakorrus TMr **-kotus** maakoht ilus maakotus Hls; tuu maakotuss `ol'li serände `keñkline ja mägeline Nõo; kos väega kehv maa kotuss, sääl kah inemine `el'li, kakse sääl kah `endäle leevä `väl'lä Kam; sij maakotuss om vesine, tõne sääl om kaju Ote; tu om matal' ja pehme maakotuss Har; üts maakotuss (maatükk) ol' meil suu Rõu; sääne hää maa kotuuss, vil`hää kasusõ? Se **-kuulaja** maa`kuulajad olid `välläs Vai || (esimestest pääsukestest) `Enne tulevad maa`kuulajad, siis kui jo `soojale lähäb, siis `lennavad `teised järäle IisR

maakõ `maakõ söoma teat mäng; seda mängu mängima `maakõ `süümä, tuu om karalastõ mäng; suurõ väidsega om k'ul hää `maakõ süüvä?, kua `ke'gep väidsek'ene, ni tuu õi lää? Se

maakõline `maakõli|ne g -se maagelõngaga kaunistatud `maakõline hamõh Plv **Vrd** maagõline

maa|kõrv pl (taim) *maa kõrvad on al'lid paksud, kasvavad `metses `samla seest `väl'la, nendega pidi arstitama `kõrvasi Juu; maakõrva kasvav söödi pääl, al'l sammal, lehe `muudu Krk; maa kõrvust tetäss t'iid. maa kõrva [kasvavad] `niiskõ mõtsa all San -küünd* maaküündmine *Rukki põld tahi kevadist maa `küündi ja kevadist `sõnniku vedu Lüg; maakünni `aigu es ole obestelgi `ainu Nõo -küündja* tütar *tulõ emä abi, poig esä abi. esä `tahtsõ maa `küündjät, emä `tahtsõ lehmä `nüsjät Rõu*

maal' *maal Emm Phl Mar Iis Trm/-oa-/*, *maal' Jäm Khk Pöi/-oa-/ Han KJn Trv Plv Se, mael Khk Kaa, g maali*

1. värv *Valge maali pintsel Jäm; me teeme värnitsaga `maali Khk; Vana mael oli seinä p'elst tükati maha tulnd; Öue väriku ma tegi punakasruuni maaliga üle Kaa*

2. uus (maalitud) pilt *Käsitsi `pintsliga `tehtud pil't oo maal. `Sakste tubades oli pailu `maalisi Han; ilus nagu maal Iis; ta_m kui inemise maal' (ilus) Plv*

3. tanu ääre kaunistus *tetti üt'en tükin iki maal' ja änd; maalige tanu Trv*

maal' *maal Nõo Krl Har Lei maas ku_tu trits vähä läits kõveride, siss ollit sa maal Nõo; täämbä ummugu ol'l all maal Krl; Sau ol'l õks `korgõpan, maal is olõ `sauvu; ta om jo_pal'lu `aigu maal `haigõ ollu?, no_tulõ õks vahel üless kah Har; makass maal Lei || tuu naanõ om maal (lapsevoodis) Har*

maal' → *majal'*

maa|laev ristpurjega suur paat *Mua `laõvõga `kääüüd `Kotlañdist `suõla kua `tuõmõs Khn*

maa|lahmakas suur maatükk *Kesk`ommikust õli ia maa `lahmakas `niidetud, pera kesk`ommikut akketi `luale Jõh; maa lahmagutelt vädasid puid ko `linna Jäm; suured maa lahmagad `seisvad arimata Khk; Mis pidi üks inimene tegema `sõukse maa lahmakaga Pöi; taal ea suur moa lahmakas käe, mis taal äda oo Muh; maa lahmakat om kuvõrd, a tarõ `tsuut ni sata\_i `säl'gä Se -lammas* maatõugu *lammas ei meil ole `Saksama `pässisi, meil on puha pisukesed maa `lambad, lühikesed savad `jusku `sorme sitta `augu pääl VNg; maa `lambad olid pisikesed kribuse villaga VMr; kui mualammas one paani `õina juuren, tuleb pitkä sabaga talleke Kod*

***maalane** *`maalai|ne g -se Vai; `maala|nõ g -sõ Se; Mualane Trm*

1. eestlane *mei oleme `maalaised Vai; ma olõ `maalanõ, a minija kõik' `vindläse; na omma `maalasõ?, a mi olõ seto? Se || mingi maa elanik mida `maalaine sie oled Vai*

2. maaelanik *Ikke teda (maad) imusteti, kas õli ta `linlane vai mualane Trm*

maa|lapike(ne) dem < maalapp *Eks see mualapike annud `vil'ja nii kuda aritud sai Trm; oma maa lapikest meil ei ole KJn; temä künnäb oma maa lapikest Hls; popsil olli väikene maalapikõnõ Ote; taa maa lapikõnõ tulõ `ümbre kündä? Har; mis sa `jandat naidõ maalapikõistega? Rõu -lapp (väike) maatükk Eks nad pidand `kõrvalt ka `tienima, ega sie maalapp - - neid siis elatand Jõh; selle maa lapi saab ka üles künda Khk; pisike moa lapp `olli nagu me toa põrand Muh; kui pal'lu tal maalappi üless `tehtud oli, selle järele `pañdi päavad `peale Mär; kardula mualapp oli prii HJn; kui sul ikke maalapp kääs, siis on maks ikke sul pial Pee; `veike maalapp `ol'li, elas sääl pääl, `ol'li talu pops Vil; mul om oma `väike maalapp ja oma maja Krk; sa piät minemä kõnelama peremega, kui pal'lu ta tolle maalapi iüst `päivi tahap Nõo; kae_Maril om ka_tan üts maalapikõnõ - - kas `kartolt `panda vai `kapstid mõnõ `virgüse Urv*

maalased pl *`maalased Emm Rei = maahaigus Kevade vara äi tohi maa pääl istuli maas olla, siis võib `maalased saada; Kukemarjad on `maalaste `vastu Rei*

maalduma `maalduma sõõrduma kits `maaldub üles. akatakse nisadest `tõmmama ja pärast piim tuleb niasse; lehm ikke tuleb, toob vasika ja siis akkab `lüpsma. ega lehm ei `maaldu Ann

maale → majale¹

maaleise|kask leinakask `maaleise kasel on oksad `norgos, pöruti repovad alaspidi Käi **-kivi** (arstimiskivi) `maaleise kivil on auk augu `körvas, seled maad polegid Käi **Vrd** maaljakivi

maaler `maal|er Aud, g *-ri* Jäm Khk Lai, *-re* Plt Trv, *-eri* Vai Tor Hää Plv/-õr/ g *-õri*; *maaler* Hls Hel Rõu/-är/ Rüp, g *-i* Kod KJn Vil Har/-lõ-/; `maalri Puh San Vas/n -õr/; `moaler g *-i* Trm, `moaldri VII; `maald|er Pöi Kul JJn VMr, g *-ri* hajusalt R, Rei Mar Kse Han JõeK VJg/-ua-/ Iis Lai, *-re* Kir Ris Juu/-ua-/ Koe värvija `Maaldrid tulivad ja akkasivad maja `värvima Jõh; *neid* `maaldrisi põle `kuskilt `saada Vai; *oli esiti* `maalri `juures poisiks, *niid akkas oma kää* `pæele Khk; *Vanaste* `maalder `Mihkel `värvis `looki ja `saaña, `vankrisi kua Han; [ta] `ütlend: `maaler, *minu tuad tahavad* `värmida Hää; `maalder värvib, *kes on õppin selle* `piale Ris; *oli old pöttsepp ja tordi* `meister ja `maalder JJn; `mualder valgendab `seinu VJg; *maalerid* - - värvivad puu `asju ja tubasid Kod; `maaler `värvis `lookasid ja vedru `vankrid. `maaldri `juure `viidi `värvida `aknaid ja Lai; *sis ol'lid viijl reisisel'lid, maalerid, tiisslerid ja siukesed ammetimed puha* Vil; *ku maaler kapi iluste värm, sij om üits kuñsttүү* Hel; *maaler tei me maja ilusass* `valgess Puh; *naid maalõrid om no pal'lu* Har; *kes värvi* `kuñsti tund, *tuuj om maaler, et tä* `oskass egäsugust `värvi kokko sääädä? Rüp || nalj (menstruatsioonist) `üelda ka `maaldrid. *mul ei õle* `maaldrisi Jõh

maalest → maaline²

maalligu linade laotamine maa peale kohe pärast kupardamist, eelnevalt vees leotamata *mei isa viend* [linu] `millagi vette, *meil oli vaid maaliu linad; maaliu lina oli odavamb, sie oli must* VNg; *Maaligu linad levidati maha rukki* `kõrde Lüg; *Linad* `pandi vahel maaligu, *lahutati maa* `piale, *vette ei* `pandudki. *Maalius võttas* `kauem `aega ja linad jäid `mustad, *ei* `pliekined `valgest Jõh; *Linu võib ka maalikku* `panna, *sie on* `ninda, *et linu vette ei* `pandagi, *kükkitatasse kohe maa* `piale `laiali IisR

maalik *maalik* (millestki väiksest) `sündünü latses ütelts, *til'luk, ku pudele* maalik Krk

maali|kana lepatriinu *maalikana, vähilest tipud on* `külgis Rid **Vrd** maarjakana

maalima `maalima, (ma) *maali(n)* Jäm Khk Pöi Muh Hi hajusalt L, Juu Amb Koe Sim Iis Lai Plt, `maalin Kuu RId; `moalima, (ma) *moali(n)* VII Pöi Trm Pal; `mualima, (ma) *mualin* Juu VJg; `maal'ma, (ma) *maali(n)* Kod KJn Vil M(-me) Puh San V

1. *maali looma tämä* `maali `piltisi Vai; *Ta oli suur kuulus* `maaliija, *käis kerkude sihes* `maalimas Pöi; *Maali* `moole üks obu Rei; *Mõned* `oskavad ilusti `maali - - *Inimesi oo* `raskem maalida; *Maalimene oo üks peenike töö* Han; *akkasid suurt* `pilti `maalima Tõs; *kis sada* `ünti maha lasi, *see sai lantstua* `peale üles maalitud Amb; *kualis lapsed koa mualivad* VJg; *tüt're pil't õli* `samma `külge (hauasambale) mualitud Kod; *kel seda* `aandi oli, *eks see* `maalind; *see aeg kui mina koolis käisin,* `maalimist ei old Lai; *Ku ma nuuj ol'lin, siss ikki* `maal'sin ka natuke Vil; *sij maalip ka* `papre `pääle `mõnda `asja Krk; *mu_poig maal' kah maiu üless ja* `tsirkõ Har; *nüüd koolilatsõ?* `maal'va ilosahe, *vanast es näe?* joht tuujd Plv

2. *värvima ke on õppind mehed* `välla `maalima - - *nied siis* `maalisivad `tõldasi Lüg; *Uksed on* `valgeks maalitud Jäm; *uuel elul oo keik maalitud, parandad ning laed* Khk; *renni laud, mis on moalitud, se on koa* `kergem [pesta] Pöi; *lased ühe aäsa sedäsi üle* `mualida; `maalred `maalisid maja ilusaks Juu; *maal'meistre maal' tarõ lakõ* Krl

3. välja õmblema maalikame, rääti Trv

maaline¹ `maali|ne Hää/-lene/, g -se Saa Kod/-ua-/ M T, -tse Har; `maali|nõ g -tsõ Har Se, -dsõ Lut lamandunud kui `olli `maalene vili - - see `olli alb juba siis koristada Hää; kui [enne lamandumist] ära õitse ei saa, siss ei tule `maalise vil'lal kedagi, kui ära õitseb, siss tuleb ikki mõni tera `maalise vil'lal ka Saa; `mualised kaarad jäed lume `alla; ku `mualised õdrad sirbiga lõegati, siis `paanti `auna Kod; ku joba `maaline lina, ei taha kakku `kennigi Trv; ku arvats, et ristikein `maalisess lää, siis rulliti ütte `külge pidi enne, ku ta esi maha kääns, siis sai `niita; üüts tükik o `püstüst lina, tõine ivak o `maalist, kolmass ivak o `seante puul' tõlläkul Krk; vali `kakja kak'k nellä päeväga [vakamaa lina], `maaline võit `rohkemb `aiga; siin `olli kah vahel `maalist `vil'lä, es saa kudagi `niitä, es lää vikati `alla Ran; ta\_m `maaline ain, vihm om maha löönu Nõo; vili panep `endä `silda maha, suure vihmaga vai - - siss_om vili `maaline. `maalist tulep [niites] vikati nõnaga `kaeda Kam; Saisulist rükä ol' paremb panda\_ku\_ `maalist Har; `maalist ristk'haina om rassõ `niitä? kōik' puha `maaline ristkhain `omgi? Se; `maalidsõl l'eebäl `saaki olõ_i? Lut

maaline² `maali|ne M Ran Plv, `maale|ne Hää Saa KJn, `maalei|ne Käi, g -se; pl `maalised Hää Saa Lai, maalised Jäm, `maalesed Emm SJn, `maalest Emm Käi KJn Kõp Vil

1. = maahaigus peel `kange kihu, maalised - - vana õbega saab neid piiratud Jäm; `maalest on aigos, kiheleb naha peel Emm; lõövad äkiste - - `velli, `krelli täis, siis on `maalest. meni ajab sea `rasva `peele, see vetab ε Käi; ku `maalesed on, siis `terve ihu on `sõuksi punasi täis ja sügeleb; `Maalised saad, kui sa `pal'la maa pääl maas oled, `vaata, siis `pantaks nutsakas maha `sinna `kohta, kust `aigus `saadud Hää; `maalest arstitse sõnadega; miul ol'id ükskord `maalised, kudagi es saa `lahti nendest Saa; maas `kuiskil istud, `este `õeldi `maalest - - `siuke kobarik löi üless ja sügeles `kangest. ei tohi igäl puul `istu; `maalese `aigus KJn; `maalest on maast `saadud Vil; `maalise `siantse ku `vistriku tule ihu `pääle, ku maa pääl ken istus Trv; maast om `maalise saanu. inimesel tuleve ihu `pääle `visle, nagla ja pommi Hls; sa olet selle kül'le pääl ollu ja maa om engänu, säält tule `maaline; ei_ol mea `maalisi `kanden. mõnel om sinitse lapi näo pääl, mõnel om nagla või nõksi, mädä sehen; `maalise arst arst (arstib) `maalist, mis maast inimesel `külgi om pudunu Krk; `maalise [saad], ku maa `inguse kottal [magad] Hel || adj `maaline ruus; `maaline paistetse om, ku inimene üleültsi om paistedet Krk

2. taim maaliste arstimiseks õhed rohod, roosi `pöõsa `eeres, kounad `kölges on `maalest Emm

3. toonesep `maalest taguvad, `leikuse aeg on keε Käi

Vrd maaljad, mailane

maaline³ `maali|ne g -se värvine `pintsel on maaline Khk

maa|linn linnus `linnamägi on vana maa `linna koht Hlj; Pidula `metsas on üks maa linn - - mujal pole sii\_pul `kantis Khk; Sontaguse maalinn o Abaste määst kuus või seetse `versta Vig; Kurese küla taga soo sehes oo vana maalinn. vanasti kõis tamme pakudest tee `sesse Mih

maalise|hein = maaliserohi `maalise einu `paanti `maalisele `pääle ja selle `veega `pesti. `maalise ein ronib maadmööda, sinitsed väiksed tibatil'lukesed õied on, tumesinised; mede kodus `kasvid `maalise einad `keldre kül'le pääl. niikui maa sulas läks, kohe `pištis `maalise ein pää `väl'la Saa; `maalise eina, `väikse sinitse `äitsme om otsan; `maalise eina kuivatedi ruuba pääl ärä, apukoorega segäti salviss Trv; kõllatse lilli pääl, üteldse `maalise einä, laia käpulsive lehe, lätt pikält maad `müüädä Hls; `maalise `einu om `seitsmet `sorti; `maaline sammaspoolik om ratta`kaupa, vesi villikse ümmer `ringi, `maaliste `eintege kaoss ärä

Krk **-leht** = maaliserohi `maalise`lehte tuvva ja `pääle panna, ku `maalise om Trv **-rohi** (teat taimed maahaiguse raviks) `maaleise rohol on pisigest kolme kandelest lehed. ihu kukub kihelema, siis - - nühi `maaleise rohoga Käi; `maalese rohod, möda maad kasvavad sedasi väädi `moodi, võib `keeta ja muidu õeru ka KJn **Vrd** maalise|hein, -leht, maalja|rohi

maalits maalits g -a, -e, -i (röövik) kes maalitse raea `peele eidab, saab kärna `aiguse, maalitse vea Khk

maaljad pl `maaljad Jäm(-l-) Muh(-oa-)

1. = maahaigus `maaljad ega `õhta kihelevad Jäm; kui `maaljad inimese `ümber oo, siis viiasse [ta arstimiseks] `maalja kivi juure; vahest `juhtub sedasi `moaljud `soama, mis nagu `sõuksed kärnad oo Muh

2. toonesep `maaljad taguvad, `luiskavad vigadid, lapsed `itlevad; `maaljad seinä sees Jäm

Vrd maadleine, maa|haldjad

maalja|kivi `maalja kivi (arstimiskivi) – Muh **Vrd** maaleisekivi **-rohi** (ravimtaim) seal\_o palju `maalja `rohta Muh **Vrd** maa|haldja|rohi, maalise|rohi

maal|meister maaler; maalija ken `piltisi `maali, sie on maal `meister Vai; maalmeister värvib ning maalib Khk; mo mehe vennapoeg oli koa üks maal`meister Mar; mualmeister on kes `piltisi mualib ja `seinu `valgest tieb VJg; maal`meistre, ken `uunit värmive Krk; maal`meistre tek'k maali? Krl

maalspiik → malspiik

maalt¹ maalt Har Rõu Vas maast maalt om rassõ üless tulla?; võit maalt kol_kuiunut puu `ossa Har; võit maalt külmä kivi ja `tuuga vaot Vas

maalt² → majalt

maaluits omatehtud lusikas Uma_tettõ_`luitsa? kutsuteva\_maa`luitsess. Ku maaluitsaga õks tävve võtit, sõss õks `mõio kah Röp

maalustama maalustama kussutama, uinutama on lapse ukka õpetand, ei maga müdu, kui maalusta isi `kõrbas; ema isi lapse `kõrbas, maalustab last Nis **Vrd** maalutama

maalutama maa|lutama Mär Jür JõeK JMd Ann Kad VJg Sim Trm Lai Plt, moa- Jür HJn Pil, mua- Juu VJg

1. (rinda andes) uinutama [ema] maalutas tagatuas last, mine naa `tassa Mär; maalutan last, ehk jääb magama JMd; küll mualutan seda last täna, aga magama ei jää VJg; mutku maaluta aga teist, magama ei jää Sim; maalutas last nii kaua, kui jäi magama, pani nisa suhu, oli juures Lai **Vrd** maalustama

2. vedelema, laisklema Teised juba tööl, tema aga maalutab ikka veel; moalutab ulga `aega asemel, `enne kui `väl'la tuleb Jür; Mis sa maalutad, mine `tüöle Kad; ma ulk aega pidin ennast maalutama (pikali olles hoogu võtma), `enne kui ülesse sain Lai; laisk inimene maalutab Plt

3. magatama sedä need poisid käiväd mualutamas, nüid tüdruk `jälle kasus Juu; kui kaua ta teda moalutab, et ää ei võta Jür; see `käima seda tüdrukud moalutamas Pil

Vrd maanutama

4. manguma ärä `maaluta, ega ma `anna; no sie laps `maalutab vanemide kääst kõik `vällä, mida aga tahab Lüg

5. sõõrutama nad maalutavad ikka mõne kitse üles - - `lehma ei saa maalutada Ann; `kitsi maalutasse Plt

maalõ `maalõ, maalõ Krl Har Se Lei Lut maha kas ma\_maalõ lasi Har; papikõnõ `arke tette aamõtest `maalõ; ku sil'm [võrgu kudumisel] maalõ jääss, tuu kutsutass här'g; üt'el `vaesõl mehekesel `kuulõ ar naane. hulga `väikeise latsõkõisõ jäi `maalõ; täl (poisil) om [tüdruk] `süämehe lännü?, tä jovva_j inäp `maalõ jättä? Se; päiv lätt `maalõ (päike loojub); päästi obõsõ `maalõ (võtsin hobuse rakkest) Lei; ku tapat `oina `maalõ, nilut ar, nakkat ragoma; jätä\_maalõ tüü (jätta töö pooleli); a\_kukku jo? `maalõ (suri ära) Lut

maama maama Rõu Vas Se Lut ema vanast oll maama ja tätä. mõni üt'el ääde, mõni maama Rõu **Vrd** mamma'

maa|maks¹ mage sõstar Maa maks kasub `metsas Jäm; maa maksa marjad on pised punased, vaad imalad marjad, neid ep või pailu `süia mette; Lapsed keisid maamaksma marjasid korjamas, neid anti kanadele Khk **Vrd** maar-, maas|maks

maa|maks² maa eest tasutav maks `atra järele `makseti maa `maksu Vai; maa ~ maade maks, kui `renti maksetse Tõs; muamaks - - tuleb aga `maksa Kod; maa mass olli adraraha nime all Krk; nüid om suure maa massu `massa Puh; Mul om ka maamass ärä mastu (öeld, kui keegi perekonnast on ära surnud) Räp

maa|mardik (mullas elutsev mardikas) kõik tahva elädä, puu purdike ja maa mardike Nõo; külh sa pandat üt'kõrd maamardikallõ söögiss Har **-mats** halv (maainimesest) `linna`rahvas `praigagi üt'leb maa`rahva kõhta: sie on jo maamats Lüg; sa nagu moa ma's Muh; tee tööd nõnna, et mööda perset jookseb igi maha, ei saa sii maama's elma igita läbi `ühti Mar; See põle maamatsi mure, mis linnamees lehmaga teeb (vastus küsimusele: mis sa sellega teed) Hää **-matt** (eosseen) Maamattud, pisikene `rumpka, `siemmed `mustad sies; Maamattud `kasvavad `kõrre`põllul; Vanasti `lueti maamatti siest `siemeid, sene järele `arveti, mittu `siemet `annab kaur vai õder Lüg

maa|mees 1. maal elav, maatööd tegev mees (ka üldisemalt maainimene); sisemaa mees maamihel ottab jalad `atra taga `tammujess, meremihel `masti ja raanukka ronimine. no molemad `jääväd jalutuks, maamies kui `rannamies; no vahel kävid juo maamihed omale `eina`silku ja `karduliottamise `silku siit `rannast `viemäss kohe Kuu; `suomlased olivad maa`mieste `silgu`seprad ja vahetasivad `vilja `vastu `silgud `nendele VNg; `osteti maa `mieste kääst kaik `enne kui `linna `jovveti Vai; sõrulased `üidvad ju maa poolt inimessi maamihed Jäm; neid (kalavastalisi) käis nii vähe juba, mõni üksik maamees tuli Ans; Maa mees oli ikka see, kes linna `toitis; Kalu vahetati rannast õlle `vastu, maamehed tõid õlle `randa ja said kalad `vastu Põi; meremees kiidab umigu `ilma, maamees kiidab `õhtu `ilma Emm; olen täieste maa mees Mär; proua oless `estund maameestega öö läbi Kir; `maamis on siis vana, ku ta änam kuke ännast `kinne ei jõua oida Hää; maameed `randas `ootasid. siis sai lestadest `lahti Ris; linnan naesel pihupesä suurune põld ja süüb `saia ja `vorssi, muamiis suure põllu piält süüb `silku ja `leibä Kod; sij va avinilguke, maamehe (need kes kalal ei käinud) `ütlivä, kalameestel es ole Trv; liinast osteti puu suge kah - - kas `olli vabrikun tettu, vai teivä maa mehe Ran; Maa miis viskap maha, liina miis pistäb taskude (ninanuuskamisest) Nõo; kät's miist - - lätsi kokku, `maadlõmma. maamiis oll õks kõvõmb, lei liinamihe maha\_ku müdsäti Har; maamiis süü `mulda, kunigass `kulda, šaks süü är\_sitagi?; kuu's vuflet massa ai üt'te maamiist Vas; täl om hal'l, suur särk sälän, ta om maa miis, tuud tunnuss alati ärä? Räp || nalj (õitsenud võilillest) Mei `hüüsimme neid `valge`päisi voi`lilli maa`miesteks; Neid maamihi - - on kaik `heinämaa kohe täüs Kuu

2. eestlane selle `kutsti maamehest, mõista es vinne kiilt `tsilkagi Se; opõn om ruun, maamiis ütless märä Lei

maa|mehilane maamesilane aenamaa pääl `olli kah maamehiläse pesä, `samle sehen olliva käre tettu, pojakäre ja miikäre Nõo; maa mihiläse? Har **Vrd** maamehine **-mehine** maamesilane maa mehitset om kah, `õige suured, teevä `urgu oma pesä ja teevä kah oma magusat `sisse Ran; maamehine kannap `prahti kokku, pesä om nigu mütsäk säääl aena sehen; ku sa astut maamehitse pesä pääle, siss mehitse nakava tõrisemä Nõo **Vrd** maamehine **-mekkija** maa hindaja maa mekkijä käis maa `põhja `pruovimas, kas on ia maa vai alb, `katsus maa `väändust; üks maamekkijä õli siin, pani sene `einama `põllu `kirja Lüg **-meri** rannalähedane madal meri maameri, kus viis kuus `sülda vett Rid; olime ülebal merel. teine on maameri Mar **-mesilane** kimalane maa mesiläsed - - neid on kaht `seltsi, `tõine on `valged, `valge savaga, muist on `mustad Lüg; maa mesiläsed `elläd `eina `maadel Vai; maa mesilane p pista mette; maa mesiläsed teevad ka mett, ime õle kõrrega εε Khk; maa mesiläsed, nee p ole tigidad Kär; maamesiläsed mis `samlase teevad pesa Var; mätta sees väiksed al`lid on maamesiläsed, teisid kimalised on `jämme `persega - - maamesiläse mesi on magusam ka, kui nende `jämmepersetel Saa; õhõd mis maa pial tegevad pesad, on maa mesilast Ris; moamesiläse kärge on rusika suurune, seal on kõik koos, magus ja pojad Amb; moamesilane on suur Koe; maa mesiläsed, ega tema `puusse ei lähe VMr; mesiläste kõrts on üks ohakas. maamesiläsed on kanged täma pial `käima. uinuvad magama `sinna IisK; õpati muamesiläse mett, ku kurk `aige; puumesiläne `naalab valusamass ku muamesiläne Kod **Vrd** maa|mehilane, -mesilind, -mesiline

maa|mesi|lind maamesilane maamesilinnu om kimalase, nij mis mõtsan maa sehen om. `sambla `sisse teeve pesa Hls; maa mesilinnu, nij teeve pesä maa `sissi Krk

maa|mesiline maamesilane Metsmesilast kutsutakse maamesilene Käi; maamesilise om maa sehen Hls; maamesilise `omma `väikse allikse - - maamesiliste pesä `omma einämal Krk

maametlema maametlema Khk Muh, moame- Põi Muh, mame- VII Põi hellitama, poputama See Jaen [on] üks naistemametteja mees VII; Äi akata sooga sii moametlema üht, kui see toit eb liha sole sisse mette, siis ole ilma Põi; mis sa lapsega muidu maametled; ema maametleb, isa paneb paugu `pihta ikka Muh || ehtima `riidid nopib sedasi ning teisiti, maametleb enese `ümber, ehitab ennast Khk

maa|mihkli maa `mih(k)li mihklipäev maa `mihkli um kaitskümend üütsädäl siñtsabril; maa `mihlist vanemba? tapi? `oina `maalõ Lut **-mittaja** maamõõtja maa mittajad, midati maad `oigest `vällä Vai || (tõuk) – Vai

maamoon → mammon

maa|muld (poetiliselt) muld, maapõu nie said maa `mulda `sendä molemad (uppunud mehed leiti üles) Kuu; madukse raha `oidasin ikke, et suren maha, siis san ikke maa `mulda VNg; karu äged õlivad `miska `kriipisid maa `mulda `lahti, kui alet tegid Lüg; Maa muld võtab `vastu kõik, mis `sõnna pannakse Põi; nõnna kadus mu kõhä ku mua `mulda Kod; tõesed sõsarad om noorembat, nuu om kõik maamullan, minä ütsindä piän tõeste elu kah elämä Ran; `süümä `suñma `olli ta vali, muku süü, süü, `olli ää inimene, aga ärä läits kadunuke maa `mulda Nõo; lätt `aastaig vai kats, om mul ka maa `mulda minek' Võn; ärä `viidi mu? latsõkõne maa `mulda Rõu; olõ sa rikaśs vai `vaenõ, üts maamuld võtt `vasta kõik' Vas

maa|muna 1. maakera Kurjad keeled tiavad alati palju riaki. Vahel riagivad neskeisi `asju, mis ei õle muamuna pial õllagi; Nii elasid nad siin muamuna peal, aga missugusi karutempa seal ilmas kumbki teeb, seda ei tea üelda Trm; maa kera `üeldi maa muna, kui mina lapse `ohtu olin Lai

2. murumuna *Ise ku maamuna ja tahab `suurele mehele `mennä* Lüg; *maamuna, pärast on `tuhkjas* Jäm; *karjamal `kasvavad maa munad, pal`last `tolmu aeab `välja, kui `kuivand on* Khk; *kui maa munad vanass saavad, siss tä akab `tolmama* Vig; *maamuna on ümarike, `väike jalg all kah* Saa; *sihn om väega pal`lu naid maamunnõ, ku\_pääle astut, siss om `ploksna ennedä* Har || *mägisibul maa munad, `audade peel on `surnuaial neid näha küll* Jäm
Vrd maamunn

3. kartul *ega neid maa mune nii pal`lu old* Jõe; *maamunad [on] kardulid* Rei
maa|mun murumuna *maamu`nn, maamunnid. pärast on `tuhkjas* Jäm **Vrd** maamuna
maa|murakas põldmurakas *maamurakad, `nindasama `muodi nagu suomurakad* Lüg
maa|mutt' *mutt maa mutid elad maa all ja kivesaide sihes* Khk; *moa mutt aab `mulda üles* Muh; *see muld pidi [ussihammustuse vastu] param olema, mis maamutt ülesee `tuhnis* Tõs; *soo maamutt ai säält, kost toro `kaivo lätt* Röp **Vrd** maa|möir, -mügra, -mügri, -mütt

maa|mutt' (seen) *maamuti om musta ja pruuni, `pähkle suurutse* Krk **Vrd** maapähkel
maa|mõõt *maamõõtja maa mõõt `kruntis sii koehad ärä* Vig; *Kondiväl`lä pere, pisike saun oli, sis maamõet andis maad koa, sis tegid tä suures* Kir; *maamõõdul oli suur pikk pulk käe* Aud; *isa isa `ol`li maa mõõt olnd* Vän

maa|mõõtja 1. *maamõõtja Maa`mõõtjad akkasivad talusid `krunti ajama* Jõh; *maa`mõetja paneb kohad `runti* Khk; *moa `mõetjatel koa kibi pikk, kellega nad kibide `rista `taovad* Juu; *siss tulid moa `mõetjad talusi `kruuti panema* Kos; *mua `mõõtja jätt majaanuse mua järele* Kod; *maa `mõetjad ajavad su piiri `õiges* KJn; *miu esä pallel maa`mõõtjat, et `aage küläst `väl`lä miu talu, aga es aa; maa`mõõtja ütelnu, siin om `ulka pobsitaresid, `popsele piap ka maad `anma* Nõo; *hommõn tulõ vannutõt maa`mõõtja liinast `ussõ, nakass siihn maad `mõõtma* Har; *kel ol`l mesi, tuu sai suurõ maa, tuu süüf maa`mõõtjat `mügra?* Rõu; *veli `ol`le maamõetan* Lei **Vrd** maamõõt

2. (tõuk, röövik) *Maa`mõõtja oli `põõsast `käise `peelee ronind* Kaa; *Maa`mõõtja on `seuke uús või tõuk, venib, venib pikaks, siis `järsku `tõmmab ennast `luuka ja `volksab edesi, siis venib `jälle ma`lmatu aja, ennegu uuesti üppab* Hää; *maa `mõetja, ta tieb nii `muodi nagu mõedaks. ta veke* Amb; *maa`mõõtje om tilluke uisike - - tõmbas kaits `otsa kokku ja lää edesi* Krk

Vrd maamittaja

maa|märk objekt rannal püüniste asukoha meelepidamiseks või merel orienteerumiseks *igaiüks `tiadis maa`merkide järel - - kus kohast sa oma `verku `otsisid* Jõe; *kaks `kindlat `merki pidi olema, maa`merki, `Liesi kabel ige sie oli `tähtis ja siis sie `Mohni majakas `jälle; kui `vergud olid meress, siis `pandi maa `mergid ka igä* Kuu; *maa`märgid on paar puud `päälastikku vai kohastikku, `rannas on moned `suured kived* Vai; *Võrkude `juure mindi maa `märkide `järke, `märkideks olid kergu tornid, puud, metsa tukad* Põi; *Kui voimalik siis panta veel risti kaks maamärgi liini, seel pole siis änam midagid otsimest, muudkut mine maamärkide risti kohta ja aka võrku vetma voi õngid tragima* Emm; *maamärgid on kaks tükki, et nad `sihti `lähtvad* Rid; *maamärgid kus sadamad on, märgid `pandud, et lae uduga `oskab `alla `tulla. kevadi on `kange udune ja aurune* Var; *maa märgi `järgi sai seda `kurssi `peetud. maa märgiss oli `kaldas mõni suur puu või elumaea* Aud; *aga kui maa märgid väga ligistiku on - - se`ei anna nii iad `märki `väl`lä* HMD; *mua märgid one ku kala püüdäväd, siis tiäväd kos unnad one siden. üks õlema* Tõnora `veski Kod; *maa märk - - kelle `järgi `võrke manu lätsime* Ran -**möir** *mutt `kapsad kuivavad ää, maa möirid alt läbi ajan* Aud
Vrd maamutt' -**mügra** *maamügra* mutt – Jäm **Vrd** maamutt' **mügri** *moa mügri* mutt – Põi

Vrd maamutt¹ -**münt** (taim) `Tanjjud `keideti `pehmest - - siis `pandi sibulaid `ulka ja maa `müntisid `löiget ka `ulka natukese ja siis jahudeti `putru `külmäst (vorstitegemisest) Jõh -**mütt** maamüüt mutt – Hää Plv **Vrd** maamutt¹

maan¹ maan Kod/-ua-/ T Urv Krl Röp, maah(n) VId, mahan M

1. maapinnal vm aluspinnal kas sul metsä eenämud one muan (maha niidetud) Kod; `ulka süse om mahan Trv; egal olli oma kül`lealune koit ja mahan magasime (leeriajal) Pst; ommuku om all mahan Hls; puid olli mahan ku saat (nagu sadanud); sadul sel`läge (nõgusselgne) obene - - kõtt mahan `kinni Krk; ku varesse mahan, siss lää sulale Hel; südä läits nõrgass, `olli pik`äli maan; vanast obestega `aeti nii, et vatutüki nigu seebitüki olliva tii`viiri `müüdä maan Ran; vihmapi`v om ülevän, ain om maan, ma pia ruttu minemä; periss `pimme `olli, kui siin `lumme maan es ole Puh; pañd jala tõesele `taade ja tõene `olligi trántst maan; eelä satte räset, nüid om mu kesi ja kaar kõik maan (lamandunud); ku vihmastadu üle om, siss vihma `maokese vingerdava maan Nõo; minev`aasta rebäne `lahkse üte kana muru pääl ärä, `pal`la sule olliva muru pääl maan Ote; ma`lli säl`lili sähgün maan, ma`s saa kohegi minnä San; ku hain um maahn ja vihm tulõkil, siss võtat nii et higi `lindass Rõu; tul`l suu` tuulõ vuhhahuss, u`ss `pässi käest är?, nii maah ol`ligi? Vas; `tossass pääle maah, kui `lõpnu lehmä mago aidveereh (magab palju) Se; rõevass üle `olge maah Lut || haigena pikali ta olli nüid ulga `aiga mahan - - ei liigude kätt egä `jalga, ei võta iva kah Krk; nädäle `päive olli mä ka maah Röp

2. maha tehtud, kasvamas meie pidimä eloæg kañepid muan Kod; `pääle pööri`päeva pidi põld mahan oleme Trv; olli lina mahan ja sedä ma müüsi Pst; kañepit `olli siss maan egäl talul enämbide Ran; kõrvulisel `olli talu man kaits vakka rük`ki ja kaits `kešvi ja vakk `kartuld maan Rõn; olõ õi linna maahn `hindäl Plv || söötis ulk maid olli mahan, ei tää, mikebest na neid mahan oiav Krk

3. langetatud, allapoole suunatud mina oesin piä `äste muan, et suan viij elol ärä Kod; kõnnip pähl, pää `jalge vahel mahan Krk; tol pää maan, tuu ei näe midägi Ran; alasi täl pää maan, maha vahis ütte `puhku Krl

4. katki, lõhki; lagunened obese kaal one muan, ei sua `range `kaala `panna; aiad one muan kõik Kod; nü om ärä mädänu, kõtu mahan (kaladest) Krk

5. egä `enne `linna ehitämä ei akata ku sõda muan (lõppenud) Kod

Vrd maas

maan² maan g maani Aud PJg Hää/-ñ/, `maani Jõh moon, magun maanid kasuvad põllal ja ajas ka Aud; maan oo punase õiega, ruttu pudeneb ära PJg; Maanid on vana `aegsed lilled, `maanisi ja `kringel`ruusisi mina mäletan kõige enne Hää

maa|naine maal elav naine Ise põline linna mees, aga moa naise võttis Põi || õitsenud võilill – Kuu

maanama → manama

maana|sõna pl maana sõna² nõidumissõnad – Se -**tark** maana tark nõid – Se

maandama `maandama

1. kinni kasvama `laskend põllu ää `maandada; kaks suurt liiva mäge - - ära `maandand järve Khk

2. tasaseks muutuma `turba maa oli, suured augud põlesid `sisse, pole säääl `praegus `aukusid ka, keik ära `maandand Khk

Vrd maanduma

3. määnduma ta on nii kõva rohi, ta ei `maanda `talve ära Khk

maandlema `maandlema Jäm Khk Kaa VII, `maanlema Pöi, da-inf maanelda; pr (ta) `moandleb VII Pöi, imperf Maanles Pha

1. maadlema *Rammumihed maandlesid kaheksi Jäm; `ölgi `toodi maha, siis leksid `maandlema `ölgede pæel Khk; Kui tilga õlut sai, siis kohe `tahtis maanelda Pöi*

2. vaeva nägema *Küll meite poisil oli koolis selle vene kiilega maanlemist Pha*

maanduma `maanduma Kuu Ans Khk Kär Krj Muh(-oa-) Kir Khn Aud; nud-kesks `maandunu Plv

1. kinni kasvama *sie oli old `enne nii sügäv vesi, et kävid nie `vergu `paadid - - aga nüüd on `kinni, tä `maandub vähä`haaval `aeva `rohkemb Kuu; karjamal üks auk ka nõnda eε `maandund, mette vee `tilkagid pole änam Khk; õue märgid `tehti silla `eare ja nopiti kividega täis, et ep `maandu ää Muh; siin `olle mere maa oln, nüüd on `maandun põllus; meri on `maandun, roho maad oo `ulka `juure tuln Aud*

2. tasaseks muutuma *paljud varemed ää `maandund; vaud ää `maandund Kär || lamanduma `maandunu lina[?] Plv*

Vrd maandama

3. maabuma *maa nukk käib `väl`la (maanina ulatub merre), kalameeste `maandumese kohad olid sii Khn*

maaneldemene *maaneldemene* maadlemine – Khk

maa|niit^t linane niit *üüksit tetti puumniidist ja periss maa niidist kah Krk*

maa|niit^t niit, rohumaa *must tilk kauss maaniidü pääl, selle lehmä[?] ei süü[?] maa niidü `haino; tsiaharáás kauss maaniidü pääl, koh om `korgõ kotuss. ku om kõva põud, siss piät `niitmä hummango varra `kastõga[?], muido ei võta vikaht Ráp*

maanike(ne) *maanike, maanike|ne g -se* manitsus; tõrelemine *tegi suurt maanikess; sedä maanikess ja mürä, mes siäl õli; tegin tämäle maanikese, suad sõemata Kod*

maa|nina väike piklik neem *ia [sadamakoht] ta_j ole, `länne puold on maanina ära kulund Jõe; Maaninad ulatavad `kougele mere `sisse Jäm; Tulime sealt saare varjust `välja, siis maa nina juba `paistis Pöi; maaninä oo `nohke nukk maast tuleb merele Var **Vrd** maa|nukk, -nõna*

maanisk(a) → manisk

maanis|tee maantee *kaks `maanistie `aara Lüg; Piaks `kahletama `maanistie pial pori `kinni Jõh; `enne kävi `maanistie joe `äärest läbi, aga nüüd uus `tehti `kaugemalle Vai*

maanitsema → manitsema¹

maanitsus → manitsus

maanivest → manivest

maan|jalg kidur kuusk *maanjalg - - pisised kuused, millel kasusid pole, muidu maa pæel Khk*

maanlema → maandlema

maa|nooljas adra lõikeraud *Uut maad `miinti `nuulma, maa `nuuljad `lõikasid selle `turbla kätti Hää*

maan|tee *maan|tee* Jäm Khk Pöi Rei PJg Saa Lai, -*tij* Mih Ksi Puh San Krl Har Plv Kra, *maantij* Kod/-ua-/ Hls Krk Ráp; *maan|tie* R Ris HMD HJn/-*n*-/ Kad VJg Iis, *maan-* Khn VMr Kad VJg Trm; `maandi, -*ndi* (-ua-, -oa-), *maandi*, -*ndi* (-ua-, -oa-) Sa Muh Phl L Ha Jä KLõ Trm Kod MMg Nõo TMr Rõu; `maanti Saa Koe/-*n*-/ Trm/-oa-/; `maande Khk Mus VII(-oa-) Rei Phl Rid Mär Vig Kse Khn/-oa-/ Ris HMD Iis, *maande* Tür Lai/-ua-/, `maande Kad; `maante Lai Plt/-ua-/ Hls maantee *Ei `tallatud maantie pääl rohi sigine* (liiderlikust naisterahvast) Kuu; *maantie `äärest on `metsä `ruogendik Lüg; maantied `praigas `silluded*

Vai; süllakubjas, jo see maanteede tegemise juures oli, käsku andas ning Khk; vedavad rõhka lenna ja maandete pæele ka Kär; Aja äärt kaudu läks rada maandi pæele Kaa; Nüid suur lai maantee, enne oli pisike rataste tee kadakate kivide vahel Pöi; läks maandid kaudu. teene oo ikka suur maandi, teene muedu maandi Muh; Maande ääres nii suur rohi, lehem sööb nii magusald Rei; kui sa maandid kauda lähed, see paistab kätte kohe Phl; obosed sõitvad maandi peal Mar; tegevad maandid, uut kibi teed; söötis lehma maandi kraavis Mär; talve teed kõivad otse, aga suised teed kõivad maanded kauda Kse; seält teese talu eest lähäb maandi piäle Tõs; Muantie lähäb põegiti üle rautie Khn; mina läksi - - kõba maandid kaada Aud; maanti käanis vallamaja juurest alla Karukülasse Saa; teinepuol maantie oli reheukse esine põld Ris; see maandi lähäb Rapla puole, Pärnu maandi pialt tuleb Hag; kõik jooksnd moandilt imale, et mette [hobuste] alla jääda Kos; moandi käis läbi einamast Jür; ühte kohta maantie ääre talu juure saime lõpuks väl'la HJn; maandi on mudane nagu sombi auk JõeK; maandi äärne talu Tür; kui siit käanust nüid uut maandid keerata vana maandi piäle, siis oli sial üks suur küla kõrts Pee; siis käis sõnna Jõekülasse ilus maanti ja mõisa aegus oli se maandi nii ilus, et kohe viereta või muna pial Koe; üks obune oli läind maande kruavi Kad; moanti peal õli muda kõhe poole searde Trm; siäl one muanti jäären kaks kraavi kaevetud Kod; talvtii käis laialt, soosid pidi, suvitii, maandi tegi suure kääru sisse Äks; maanteed olid kruusa teed, neil olid kraavid kahel pool Lai; Mine parem suurt maandid mööda, saad ennem SJn; maandi pääl aab jäl'ede tolmu Nõo; säält ol' maantiist alla sõita, tii lätki järve viirt pite Röp || põlluvahetee mine sedä maantiid nikagu sinna mõtsa viirde, säält tulõ suurtti vasta Har Vrd maanis-, maa|tee, moandja

maa|nukk 1. maanurk Tuulingu koht voadati ikka vähe kõrgema ning lagema moa nuki pääle, et tuul egast küljest pääle käis Pöi; sial Emumäe mõisas ja külas on kõrged mägised kohad, kõrged maa nukad - - külast eraldi, tehakse põlluks need maa nukad Sim; see on niske mahajäänud maanukk Lai; temä tiiäp sedä maanukka ja mõstap kiili Nõo; maa kotuss vai maa nukk, tuu om iis Kam; tuu om ää maanukk Ote; tuu maanukk lätt tuu maa piiriga kokko Rõu

2. maanina Ega ujuda old ku moni mieter, siis olin jalga põhjal ja sorgeldin mennä randa, paadid olid juo kadund maanuga taha Kuu

maa|nurk (kõrvaline) maakoht; paikkond, kant siel maa nurgas one pali jogeni VNg; siin meie maa nurgas on ka eläjuid pali, meie maa nurka on tuld võeraid ka sisse Lüg; Kõik maa nurgad elus läbi käind Jõh; ma sii maa nurkas ela ning ole. see maanurk sii on tükkis linnast kougel Jäm; See moa nurk on mool nägemata, mitte pole sealt (Leisist) änam edasi soand Pöi; see on ilus moa nurk Kos; maa nurk on kõrvaline koht, metsa sies või - - maa nurgas elab inimesi, kas mõni talu või veike küla ka. maa nurga rahvas elavad oma ette Sim; mõni maa nurk lähäb kuškile kaugemalle soode ja metsade sisse. maanurk on iki nigu kaugem koht Plt; üks moa nurk on vaene, teene on param Pil; sedä maa nurka mea ei tää Trv Vrd maanukk

maanutama maanutama Jõe Kuu/maa-/ Mär Vig Kad/ua-/

1. suigutama ma lähän maanutan lapse magama Mär; mis sest vana inimesest maanutasse, lapse kohta ike oetässe Vig

2. magatama kui poiss käib tüdruku juures, siis käib tütrukut maanutamas Jõe; ega see poiss sitt seda tüdrukud võta, maanutab muđu seal Mär

Vrd maalutama

3. meelitama maanutas teiselt raha välja Kad

4. pilvitama Siin o `maanutand juo mittu `päivä, küll se - - sadu ka tuleb Kuu

maa|nõna maanina maanõna om maa nukk, mis lätt vii `sisse Ote **-oder** (odrasort) maa `õtrad on `neljä tahilised ja `kuuve tahilised Lüg; `meie tegima `suuremb jagu `vilja kevade kaheksandel ja `seitsendel [külvi] nädälal, `ainuld maa õtrad tegima `neljändel nädälal Jõh; maa otr oli, seda sai illa teha, see oli õlle otr Kul; vanast oli maaotr, `ööldi `väike otr, sest see jüst linnase oter oligi Mär; maa otr oo ümmärguse `peägä kui sea saba Vig; maa odra - - nel'la kändilene pia, see oli looma vili PJg; maaodradest sai kõige magusamad õlut JJn; maa odra see oli piinike ja - - igas `kantis on terad, selle pia on ümmärgune, niisamma kui kuuse ehk männi käbi Tür; maa odra tuleb teha kui rukki pia väl'las VMr; maa odra on `veike `piaga, `kolmes joros ivad Sim; maaodrad on nel'lä tahilesed KJn **Vrd** maaohr **-ohatus** = maahaigus maaohatus tuleb kohe `külgi, kui niisugu `kohta `juhtud `istuma vai Kuu **-ohr** = maaoder moa `ohra `tehti koa ikka sügavama moa `sisse Kei; moa ohral on kändilene peä, suure ohral on lai peä nagu kala saba Juu; maaohr, temast sai kõige paremad linnaksed KuuK

maa|palgaline sulane, kellele töötasuks maad kasutada anti mul om káts sulast, naisiline sulahanõ om maapal'galine, `pal'lal poisil om rahapalk Har **-parras** sügavam meri `Rannast `kaugemal, kus merepohi akkas `rohkeb `langema, nimidetti maa `pardaks; maa `parda päält lähäb siit madalasse, kuhu `vergud `lassa Kuu

maa|pealne 1. maapinna peal asuv kivi vare on `rohkem maa `peelne, raun uladab maa ala ka Khk

2. maine moa `piälne `orjus oo inimesel `kaelas Tõs; tuu (paavst) ol'l jo maapäälne jummal Har || (vanemast tüdrukust) Sai ka üks maa `pialine mehele, maa `pialise võttas nuor nolk Lüg

maa|pidaja talupidaja, maaomanik ku ma maa pidäje olli ja looma pidäje Krk; Üle maapidaja ei ole `koskil kedägi Rõn; tõõnõ poig ol'l ilma `maalda?, tõõnõ ol'l maapitai, peräst tull' tuu maa peräst suur' tülü Rõu; maa pitai-? om halva ajastagaga näläh; soo olõ_õi-? määne passatsk, soo om maa pitai Se **-pihl** hanijalg See on sii üks vilets põllumaa, see on maapihlu täis Käi; Minu ema `rääkis seda, et maapihlaga oli `silmi `pestud, kenel silmad `aiged olid; Kui jälg paisedas ja oli `aige, `panti maapihel `pääle Rei **-pind** maismaapind; pinnas `Lüödi `lapjaga rohe `maale `armid sise ja `tosteti maapind pääl ärä; maa `pinda (mulda) on aga üks ohukane kerd siin pääl, `selge paks tūmä savi Kuu; `kuuse - - emä `juured `onvad maa `pinnas Lüg; maapind oo kõva kut kant Khk; peaks ta `tooma ühe subina `vihma, et maapinna `pehmeks teeks Mus; Moa pinnast sest äi maksa änam `rääkida, see on ammu juba kuiv kut ahju parand Põi; selle maapinna peal `rohtu ei kasva Kse; moapind kueb ää, et ei akka `ükski ammas `kinni Tõs; kudass maapind, nõnda vili Hää; sel muapinnal olen minagi `sündind JMd; mua pind on `mitme sugune, on liiv, savi, rebase liiv - - kruusa pinnaga õli ia, kasvatas `kartulid Trm; puu juured on `väl'ja `kasvand maa pinnale Lai; teisel sügisel [peale kütisetegemist] saand kahessateist vakka rukki teri, aga `piale selle `kaotab ära selle saagi - - põletama maapinna ära Plt; sij maa pind ei ole ää, selle maa pinna pääl ei kasva kedägi Hls; mis sügävepel olli, sij tulli üless kuivage. mis maa `pindel, sij es tule Krk; meie kaiv om kolm `sül'dä maapinnast Ran; kos maa pind ää, sääl eläp rahvass `jõukade, kos kehv pind, sääl eläp vil'etsäde. maa pind `vaene, ei anna `väl'lä Kam; mi\_maapind om väega veßsine, om matal kotuss Har; maapind kand kõkkõ, puud ja `viljä ja rahvast Plv **-poolne** Mere `poolne kül'g on `lahti, seal äi ole veel jääd, maa pooltse külje ta võtab ikka ennem `kinni Põi; mua `puulne kül'g one `lõune kül'g, järve `puulne one põhja Kod **-puna** (punane

putukas) `ööldags kui loom maa pona ära sööb, et soreb εε, pisigene loom, pisem kut kärmes
Käi

maa|pute|hain (taim) maa`aiguse `vasta om maapute aena Kam

maa|põhi pinnase sügavamal asuv osa Maa põhi on juba kuiv, kajud peavad tühaks `jääma
Pöi; kui maapõhi sulaks lähäb, siis akatasse `mahla `laskma Mar; need suured vihmad
`uhtusid kõik rammu maa `põhja Mär; arkader aab nigu joone, kohestap `mulda - - sagsamaa
ader käänap maa põhja pääle Nõo || muldpõrand laudal om nii saa² (niisama) maa põhi
Har **-põrand** kõvaks tambitud mullast või savist põrand teo`orjuse ajal kõik õlid mua
põrandad; mua põrand, `sisse vedetud savi, ärä `testud ja nuiaga `kinni `lüüdüd Kod
Vrd maapõrmand **-põrmand** = maapõrand me magasima kõik mua põrmandu piäl Kod;
maapõrmand olli, toores savi, ilma `sõkmada `tampsid `kinni, vett es tohi pal`lu maha minna,
aga `pühki sai Trv; maapõrmanduge ait om liha `oidmise jaoss. kel kellert ei ole, siis om maa
põrmand Krk; maa põrmand tagiti nuiaga kõvass, tasatsess Ran; tagumatsel `kambrel olli
laudpõrmand all, aga edimätsel `ol`li maapõrmand; siin om vana maa põrmand, tare om nii
`rõske, et `rõiva määdänevä ärä Nõo; tarel ol`li maapõrmand, ega toda `mõske² saa TMr;
Maapõrmand om täl, tuüdü no ol`l kül`iks tettü, et ol`l savvi sinnä mulla sisse tambitu, sõss tä
ol`l kõva Urv; Tuul `aiga ol`li õgal puul taril maapõrmandu² Vas; Rihetarõ põrmand kannõte
`ol`ge täüs, enos muapõrmandot kiä `mõskõ es saa² Se

maa|pähkel -pähel Krk; pl -`pähkle Krk, -`pähkme² Se/-h-/ Lut, -`pähknä² Lei (seen);
maapähkel maa `pähkle, kõllakas `pulber sehen, pannass aava `pääle, veri jääp `kinni;
maa `pähkle kasvave til`lukse ümäriku, neil om pruuü kuu² pääl Krk; maa `pähkme² - - seest
omma² `valgõ ja kõva², hüü²ka omma² ja makõ² Se; [siga] nõnaga tsung maad üless, o²s maa
`pähkmit. `säändsõ² umma mustakõsõ² ei suurõ² ka kui `bul`ba² Lut **Vrd** maamutt²

maa|pääsuke kaldapääsuke Maapääsuke - - siisammas silla juures `kaldas küll neid Hää;
maa pääsused ei piiri, maa pääsused lördiväd KJn

maar¹ maar g maaru ving suurem suits lähäb `väl`la, siis jääb veel seda `maaru või `vingu
järele Kse **Vrd** mõdr¹

maar² maar g `maaru palkonn `Enne `käidi `metsa `tüödel, elati `maarudes IisR

maar³ maar hea See on üks maar inimene, sellega saavad keik läbi Khk

maa|rabandus = maahaigus teine on maa rabandus ja teine on `lendab rabandus ja
kolmas on tuule rabandus Vän

maa|rahvas 1. maaelanikud, maainimesed maarahvast oli turul nõnda pailu Jäm; Sa ju
maarahva laps, ei maksa nii saksik olla Mar; muarahvas ike one mäsi `muudu `riiden Kod;
`Tartu `veskin `olli serände kõrd `sisse `säetu, et nigagu õdagu kellä `kümneni jahvatedi
maa`rahvale, `üü²se tetti `kaupmestele Nõo; maarahvass `ütläse, et liinan om hää `ellä,
liinarahvass `ütläse, et maal om hää `ellä², otsustega no esi, kis `ütläse `õigemba Har
|| mandrielanikud meie oleme moa rahvas, aga Soare või Iiu või Muhu moalt inimesed on
soare rahvas Pee

2. (eestlastest) eks `saksad `ennevanast nimitand maa`rahvast `matsidest Lüg; maa
`rahvass oli `enne. siis oli vene rahvass ja maa `rahvass. `iestlasi ei nimedettugi Vai;
`eestlest on maarahvas Emm; `enne olime kõik maarahvas, ei siis oln `eestlasi ega muud
kuulda `ühti Aud; peljäsimä, ei `tõstnud (tohtinud) vene keriku `sisse `minnä, et muarahvas ei
tõhi `minnä Kod; talun olli maarahvass, `mõisan saksarahvass Hel; eesti rahvass ol`li vanast
kõik üts maa rahvass Kam; setokõsõ tei päternä, maarahvass `õsti² Vas; peenikene näpotüü

ja `vällä `umblõmine tul'l maa `rahvallõ `seto käest; seto[?] omma_maa `rahvast targõmba<sup>?</sup>, `setot ar_ `naarko `iälege Röp

maarama¹ `maarama Plt; (ta) `maarab Hää möllama ilm `maarab suure tuisu ja lumega Hää; mardri `õhta ja kadri `õhta läksid koa `maarama Plt

***maarama**² mas-vorm `maaramas manguma käib sene `asjaga `selgä, ei `anna `enje asu. käib `maaramas nagu `mustlane Lüg

maa|rasv rasvataoline hallitus rohukõrtel pärast vihma maa `rasva one `justku `valge `manna VNg **-reis** mandrile või sisemaale kalaga kauplema minek tavaliselt `kellä kahe `kolme ajal `üöse ageti siis menemä kodunt maa `reisu; Juhan oli old `silku\_ega maal, maal `silku `kauplemass ja - - kaik maareis läks hüäst ja `vilja sain ja Kuu; Ennemä sai egä talvõ mua `reisä `kää Khn

maare|juur (taim) puperlilled, maarejuured oo ilusad kevädi lilled Tõs

maa|riie kodukootud linane või villane riie maa `riided on nied mis külas on `tehtu, linudest ja `villudest Lüg; maa `riidest särgid, kuued Mär; linna riie mudugi `apram kui maa riie Vig; maariie või poeriie Hag; [ostis] villast moariiet ülikonna jäuks Kos

maarik maari|k Trv Pst Nõo hajusalt V, g -ku KJn Hls Krk Hel Ote Plv(-kõ), -ke Kam San, -gu Krk Lei Lut, -gõ Rõu

1. punase lehma nimi; punane lehm Maarik om punatse lehmä nimi Trv; emäl olli kaitõ `lehmä, maariku mõlebe Hls; Puustusmäel olli Maarik, punane lehm Ote; maarik, kiä nii sääränne lihm om verrev vai valss Har; verevä lehmä nimi ol'l Maarik Rõu **Vrd** maasik¹

2. maarjapäeval sündinud lehma nimi Vanast õigati `lehme sündumise aja `järgi: Püürik ol'li pööripäeväne, Maarik ol'li `maarja päevane ja ninda kik tõisegei Krk

maarikune maarikune Maariku-nimeline meil olli maarikune lehm Ote

maa|rimps (väheviljakast maast) See on muidu üks va moarimps, kivisi on täis, `mulda pole, `kuiva kardab, punane kut rebane, äi tea, mis see loom sealt sööb, sealt pole midagi võtta Põi

maa|ristik|hain maariistikhain = maaristik|hein – Plv

maa|ristik|hein valge ristikhein maaristikein om `valge nuttege. egä neid ei külvede. looma tahave neid `valge nuttege küll - - maa esi kasvats, esi `endest Krk **Vrd** maaristik|hain

maaritama maaritama Mär Kod/-ua-/ maarjatama `maarja sulatati keeba vee sees ää ja valati `lõngadele `peale, `lasti natuke `aega `seista, siis `pañdi `nõrguma, suur vesi `väl'la, siis `pañdi lõngad alles värvi `sisse, muðu ei pidand värb peal `seisma. maaritasin lõngad ää, nüid panen värvi `sisse Mär; muaritite lõng `este ärä - - ku ei muaritand, siis ei `võtnud `värvi `külge Kod

maarja¹ `maarja Khk Vän JMd/-ua-/ Plt Röp/-r-/ maarjajää värvile `pandi `maarjad `juure, siis akkas `peeie Khk; sügeleste sal'vid on `veevle ja `maarjaga `tehtud Vän; `maarjaga värvitasse riidet Plt; tõõsõ hummogu lõõgate noid `naklo, tõmmate sinitse `maarja `piñtslega, muúdo olõss kogone pimmest jäänõ[?], kae `pääle kasuno[?] Röp

maarja² `maarja Kuu Lüg IisR Lai, `muarja VMr Kod/-r-/ maarjapäev `küñdläst `seitse [nädalat] `maarja, `maarjast neli `jürgi Kuu; `Päele `maarjad läks sulast ja `jäigi IisR; `muarjast suadika VMr; `küñnläss seetse `muarja Kod

maarja|hain = maarjahein `maarja hain kasuss munõh paigah raotide pääl Plv; `maarjahain kauss palo pääl. `peeñkese<sup>?</sup> lehe<sup>?</sup>, siñtse<sup>?</sup>, `peeñkese `häelmo<sup>?</sup>, mättä `muúdo kaussõ[?] Röp; `Maarä `hainu koratass jaanipääva `paiku Se **-hein** `maarja- Jõh IisR Tor Hää Saa VMr VJg Sim Trm/-oa-/ Plt KJn Hls, `maari- Krk (taim) `Maarjaein `lõhñab iast, kui

seda`kuivatada Jõh; Lips on`maarsein, siõ kasvab niisa-mma kui kastein, aga tema`lõhnab Hää;`maarse`eina`paanti tubaku sekka, see teeb tubakul`kangesti ää aisu Saa;`maarsein on orasrohu`muodi,`valge triip sies ja ia lõhn VMr;`maarsein aiseb - - kui ta on eina ulgas, siis on nisuke ia lõhn. ta on lehtein, õied otsas, nigu rukki pia otsas Sim; leisin ea`puhma`moarse`eina Trm;`maarsein ütelti`rinde`pääle kävvet Hls;`maarsein ei kasva nõnda`kõrgess. tal om`kangest ää luht, ku ta piibu`pääle pannass Krk Vrd maarsehain -häelm pl`maarse`äilme karikakar - Lei

maarse|jää `maarse- hajusalt R, Jäm Khk Kaa Muh Mar Mär Tõs Saa Amb Iis KJn SJn Trv Krk San V(-r-), maarse- KJn Hel Krl, `muarse- VJg Kod, `moarse- Koe/moa-/ Trm, `maarse- Kaa Phl/-ae-/ Krk/maa-/, `maerse- Emm(`maerse-) Käi Rei, maarse- Khk Muh(-ua-) Mar vees hästi lahustuv kootava toimega aine `maarse jää, kui`parda ajada ja`kriimusta, siis senegä`ieruda Vai; maarse`jäega värvitasse Khk; Maarsejäega parkides sai ead pehmed kasukanahad Kaa; `maarse`eaga tehasse koa`nahku, tõugitse`peeneks, pannasse`soola koa ja riputatse`nahkade`peale Muh; Kui krell tuleb moka peele, siis pole muudkut ööru seda maarseega, siis annab järel Emm; kollotakse maarse`jäega`lõnga. vesi patta ja`aetse`keema ja maarse`esse ja lõng koa; `maarse`jääd`antasse lehma`esse, kis punast kusevad ja Mar; `maarse`jäega seiskis värv parem pääl, mitte üks küben es tule ära Saa; `maarse`jäega kiedetasse`siepi Iis; `kuul`jaluud arsitasse`muarse`jäiä tuhaga Kod; `maarse`jääd andass leväge ja joogi sehen`sisse obesel, et siis om`äste iluss. siõ aab üless`kangesti; maarse`jääd mehe tarviteve abeme`aamise man Krk; vanast värmiti iki maarse`jääge. kuramus, muudu värm`pääle es jää, kui maarse`jääd es pane Hel; `villu apatidi kusõgõ. `paanti`muarse`jäiä ja sinekivi ka`sisse, sai poti sinine Krl; `maarse`jäiä palotadass tuhass, pandass toorõst munna mano, tuud pandass palanu`pääle Plv; `maarse`jäega küdsetävät`saia, saavat hapu; näädega (karikakardega) värmte`lango, `valgõt`maarse`jäiä`paante`sisse, lang sai kõllanõ kui lil`Räp Vrd maarse¹, maarse

maarse|kana `maarse- Jäm(`maerse-) Ans Kär Noa lepatriinu`maarse kana - - punane, täpid sel`las; lenna, lenna`maarse kana, oome touseb kena ilm Jäm Vrd maarse|kana, maarse|lehm, maarse|kana

maarse|kask `maarse- hajusalt R, Jäm Khk Kaa L Ris Kei Hag Kos/-oa-/ Amb JMd VJg/-r-/ IisK TaPõ/`muarse- Kod/, muarse- Juu, maerse- Käi, maarse-, `maarse- Krk (mitmesugustest kaseliikidest) `Maarse`kaski on neh vähemb ku`teisi`kaski, [nad] on karejama`kuorega ja lehed o ka karejammad Kuu; `maarsekased on`kärniklase`kuorega Lüg; `maarse kask on rammusalda`kasvand, kõik punased riipsud on sääl sehes Khk; `maarsekask on isiärane sal`milene LNg; `maarse kask oo väga ilus`kirju Mär; `maarse kask,`pissed lehed,`sohksed nagu`treitud nuiad kasuvad`ümmer`rinki Tõs; `maarse kased on`Maarse`võtnu keige esiti viha, kellega ta oma last olli vihelnu Saa; voki tegijad, nemad ikke`õtsivad`maarse`kakesi Ris; Muti Ants teind ennemuuste muarsekase pahlast`piipusi Juu; ühed aru kased on`narmas`okstega, riputatavad allapõle, teised`jälle mis kähäraks kasvavad ja nende ulgas`ongi siis`maarse kask ka Amb; `maarse kask on läbi kirju,`sitke puu IisK; `muarse kask kasvab suu piäl, üks jäsarik seesäb alate,`ilman ei kasva, üvä`luuda tehä Kod; `maarse kask säänte ilus päält, kahar ja aralik Hls; maarsekase kirivese, sellest saap ilu`asju tetä,`seantse`justku`mustre pääl; `maarse kase, neil om`lehti pääl punatsit täpiksit Krk Vrd maarse|kask, maarse|kõiv, maarse|kask

maarja|kaste|hein (taim) `maarja kastein, se `lõhnab `rohkem, `siuke nagu põimik Tür; maarja `kastein, `rohkemb rukki pia moodi, kasvab einamatel IisK; `moarja `kasteinal on ea lõhn Trm

maarja|kivi eriline (kabjakujuline) paekivi kabja kivid - - nee `üiti suureks `maarja kiviks Khk **-kuu** märtsikuu `Maarjakuul kukk saab `räästä alt nokkaga juo vett, sis on ia `viljasaak Lüg **-kõiv** = maarjakask `maarjakõevul om ilusa kahara kohiseja lehe. ja viht om kah ää, ku sa vihut temägä Ran; `maarja kõjo, ilusa, `sirge, verevä Kam; `maarjakõo omma häste `vindsõ ja sisest kirivä, nuist ol'l hää `luudõ tetä? Har

maarja|lehm Maarjalehm lepatriinu – TMr **Vrd** maarjakana **-lepp** (lepaliik) `maarja lepp, ei õle sanglepp, ei õle lodulepp, nesuke kirjukas. neid on siin vähä IisK **-lest** (lestaliik) `maarja lest kesksuve `aegas - - seda sinist [lesta] ei saa `maarja lestaks `kutsuda. rammus lest, suvine kala Khk; `maarja lest, väga `arva teste `ulkas - - ta ei ole ele `valge, sinakas-roosakas Rid

maarjama `maarjama, da-inf maarjata hrv maarjajäaga töötlemä `lõngu maarjatase enne `värvimist Tor **Vrd** maarjatama

maarja|malts (taim) `maarja malsad kasuvad kardulete sees Vig; `maarja malts - - ma pole mette nuusutan, kas neil oo ilus ais Kse; `maarjamalts aeseb, pannetse tubaka sekka, `valge või al'l, põllal kasub Aud; `maarja maldsa? kasussõ lina siseh Plv **-puna** (paastu) maarjapäeval joodav punane viin `võeti `viina `paastu `maarja päiv, kahe `kümne `viendamal `martsil, `pandi pippard viel `sisse, sie tegi punasest Lüg; `Maarjapäeval oli `joodud `maarjapuna Pöi; `maarja puna oo viin, tuuasse perele perenaese poolt Tõs; kes `maarjapäe `maarjapuna jõi, sel tul'lid ilusad punased põsed Saa; `maarjabä umiku juuaks `maarja puna Ris; maarjapäevas `aanti `viina, maarja puna. siss on kõik suvi punane inimene ja ilus Äks; `maarja puna `juudi `maarja pävä aig, mõnikõrd `võeti al'last kah Hls; `Maarjapävä `juudi `maarja punna, sõss `kasvi_suvõl suurõ_ `kapsta pää? Urv

maarja|päev `maarja- R Pöi Muh L Ris Kei Koe VMr Iis Lai hajusalt VIPõ eL(maarja- Hel Ote, maari- Hls, `maari- Krk, `maara- Se Lut), `moarja- Pöi Juu Kos Koe Trm, `muarja Jõe Khn JMd Kod(-r-) MMg, `maera- Ans Rei (põhisõna sag lühenenud) kalendritähtpäev, tavaliselt 25. märts `maarja `päiväst `lähteb maa magusaks, kui `luomatoit oli `otsass, `lasti `luomad juo `väljä Kuu; Kui `enne `maarja `päivä varesse muna pesas, siis sue, varane kevad Lüg; Pärast `maarjabäd enamb tuld üles võtta ei tohi, orassed `kardavad IisR; `maerapäävi on midu Ans; neli `maarjabad oo `aastas, üks_õ küli `maarjabe, teine oo paastu `maarjabe, kolmas_õ eina `maarjabe, neljas\_õ ruki `maarjabe Muh; suured `reisisid ära juba vana `maarjabä aeg, siis need laululuiged tulid `siia Noa; enne `maarjapäva akkavad päävad pereme `poole minema, peale `jaani, siis akkavad jällä sulase ja tüdruku `poole kippuma Mär; `küinlabäst oo seitse nädalid `maarjabässe Lih; Maarjapäävast juba oo pikad päävad, põle `tarvis tuld raisata Han; `Muarjapäe `pannõ varõs esimese pesä pal'gi paõgalõ Khn; kui `maarjapäe ei ole kukel `juua, siss jüripäe ei ole ärjal `juua; kui `maarjapäeva `öösi kül'metab, siss kül'metab nelikümmend ööd `päeva veel Saa; madise pääval `anti kana võti kätte, `maarjabä sea võti Ris; karjatse `kaupa akkasime tegema juba, no ütelda, `maarjabest Kei; kui sõel `moarjapävaks jõuab ehasse, siis on veed `lahti Kos; voki kedrus akkas siis kui lina oli ropsitud, siis akkas tema `piaale ja `kestis kuñni `maarjapäini Koe; kui `maarjapääv on viel lumi katuksel, siis jüripääv on lumeanged aa ääres VMr; `enne `muarja `pääva `aeti kari väl'ja, kui põhk `õtsa sae Kod; avi kudu aal keväde, `muarja päevä aal, käedässe tulussel MMg; tüdrukutele ja poistele `aanti luba `maarjapääval lakka magama `minna Lai;

`maarijapäevä ommuku nõutas `maarijapuna KJn; lõokse tuleve maaripäe aig Hls; `maaripäevä aig akkass päevä sil'm vett `juuškme Krk; `sel'ge maarijapäevä üü tähendeb `kül'mä kevädet, ummen üü aga lämmit kevädet; kui maarijapäevän obese sõnnik ärä ärmäteb, võtab kül'm sügise vil'lä Hel; `maarijapävä pidi jo varess edimätse muna `pessä tegemä, aga ta.i saa jo `koskilt pesä `kraami Puh; vanast opetaja `tulli `kuuüli `kaema, `maarijapäevän `lasti kuul `valla Nõo; maarija päivil olli iks `tsiale `antu võti puusa `pääle Ote; kolmadal päivil `pääle suurt `maara `päivä `jalgi kül'beti rüki Lut **Vrd** maarija², mari²

maarija|päeva|ajane maarijapäeval sündinud niü om `maarijapäväajatse `põrsa, niid om joba periss suure Nõo

maarija|päevane a < maarija|päev ol'l `maarijabäne päiv, vesi väega `juuškse ojan San

maarija|ristk|hain kassiristik `Maariaristkhaina² kususõ² niidü pääl. `Maariaristk`hainu koratass jaanipäevä `paiku, ku naa² `häiüsmä läävä², om nail `pehme² nupukõsõ² kül'eh Se

maarija|ritk = maarijarõigass `maariaritk panõ uгурitsi `sisse; `maariarida², meil omma mäe `kaldõkasõ päle pant -- sinepit ka tetäss noist `maariaridost Se **-rohi** (taim) `maarija rohud, ilus ais oli neil Mär; terava servaga rohi, `maarija rohi, küll sel oli ia ais -- `pañdi riiete `ulka VMr **-rõigass** `maarija rõigass mädarõigas – Plv **Vrd** maarijaritk **-räim** `maarijaräim (räimeliik) – Mus

maarijas `maarijas g `maarija Vig/n maarijas/ Mih Tõs Tor Hää SJn; `muarijas, `moarijas g -e Juu maarijajää üks käräkäs `maarijad sesse, siis tehti (värviti lõngu) Vig; `maarijas pidi olema, muidu ta (värv) `piale ei akand Mih; `maarijas oo `valge, jäe `moodi Tor; `enne sai värvitud ja `moarijast `sisse `pandud, siis se värv ei akand `peale (ei andnud värvi) Juu

maarija|sõnajalg `maarija- RId Jäm Khk Saa JMd ViK(-ua- VJg, maarija- IisK) Krk(`maari-) Ran Nõo KodT Plv, `maarija- Kod/-ua-/ Har Rõu Plv Vas, `maara- Se, marja- Trm (liik sõnajalgu) `maarija sõnajalg piab `veikene õlema. ku kätte saad, võid teha senega, mis aga tahad. aga siis `vaide, ku `õileb Lüg; `Maarija sõna `jalga `leotada `piirituses, on ia `reuma rohi Jõh; `maarija sõnajalg, `kahte `sorti on neid Jäm; `maarijasõnajalg on `kangesti lopsaka vartega Saa; `maarijasõnajalg, tehakse `rohtusi VMr; maarija sõnajalad on vähä `veikemad ku tesed sõnajalad ja õtsad käbaras IisK; `muarija sõnajalg one veeke, rohodes korjatasse Kod; `maari sõnajalg om til'luk puhmak Krk; `maarija sõnajalg om esi `muudu, nuu kasuva ütsikin `puhmin Nõo; `maarijasõnajala² üldäse `jalgu `hautamisess hää, kel vigalitse jala² omma² Har; `maarija sõnajala juur, tuu um paelhussi `välläajaja Rõu; `Maarijasõnajalg, jaanipäevä `õösel ommava² nail `küünlatulõ² kül'eh Se

maarija|takjas (taim) `maarija `takjas `kasvab pae pääl Lüg **-tall** (putukas) `maarija tall on veke ele punane putukas, kõrbu sugune -- lennuloom ta ei ole Plt

maarijatama `maarijatama Kuu Plt, maarijatama Vig maarijajääga mõjustama maarijas sai pata `pandud, lõngad sesse, maarijatad ää, sis pane lõngad taheñema; enni maarijatadi lõngad ää, sis värm akab peäle Vig **Vrd** maarijitama, maarijama, maerudama

maarija|tuhk riputasime sis `maarija `tuhka `peäle, see `kaotas jäänileha ää Vig; liigliha põletakse `maarija tuhaga, pannakse liialiha `peäle ja see sööb liialiha ää Juu **-tuli** maarijapäeval tehtud tuli `jaani `päivil tegime `jaanituld ja `eina `maarija `päivil tegime `maarijatuld -- `maarija tuli ja siis pill `mõurama ja tants `lahti, kui tuli loppes ära Jõe

maari|maks mage sõstar `Meitel rihaltse `otsas mütu maari `maksa Khk; Maari `maksadel on imalad marjad Kaa; ärge `tassige lapsed neid maari `maksu, nee pole midaskid ead VII **Vrd** maa-¹, maas|maks

maa|rohi ravimtaim; sellest valmistatud ravim *maaohatus tuleb kohe `külgi, kui niisugu `kohta `juhtud `istuma vai. eks siis neid maa `rohtusi `keidedä ja `sengä pessä ja Kuu; maa `rohtusi, kes `kõrjavad, on ikke `praiga ka Lüg; ma `keetasi maa `rohtusid oma `tarbeks. `metsis olnd keik `aiguse rohud Khk; `Rohtudest küla `tohtrid tegid `eese rohud missega `aigusi parandasid, ega tõbe `vastu oli moa rohi Pöi; [ta] `korjab `süssa ja mere earest `lönni ja, maa `rohta ja, keedab segamini ja aab pudeli `sisse (maahaiguse vastu) Muh; ega siis `enni põlntki muud kui maa rohod Mar; tõi maa `rohtu. maa rohust sai `tervесе Pär; maa `rohte korjati `enne `jaani, siss oleva seda `asja (ravitoimet) `rohkem sees; pästetust ja valusid arstiti ikki maarohude `veega, ega `enne `rohtusid poest es tuua Saa; maa vitsad olid maa rohud, nendega viheldi kui maa-alust olid HMd; mina olen üks `ilma vigata inimene. mina põle `pruukind `tohtrid ega maa `rohtu Kad; maa `rohta `olli, `arstsid poha maa `rohtaga Vil || (värvimiseks kasutatud taimedest) värviti ika maa `rohtega koa, enne `võtsid madarud, lepakoort Mih*

maaru `maaru Jõh IisR Vai kerge (ajutine) peavari, onn `Maarudes `einaaig sai elada - - `einamad olivad `kaugel, nädal `oldi `paigal; `Maarul oli all kaks rida `palkisid, `otsast `käidi `sisse. Kattusselle olivad `pandud `roikad, `rogaste vahele `sammal, `piale mättaid IisR

maaruk *maaru|k g -ka* (taim) *maarukad one marja nimi* Kod

maa|ruki (rukkisort) *võsu rukki ja `sangaste rukki, nied põle kumbki iad, päris maa rukki on `kõikse paremb Lüg; maa ruki niidets jaanibä maha, läheb eenass `loomele `süia, siis alles akkab vil'lass kasuma Lih; mua rukkiga õlid peremed ädas, see suurt `väl'la ei `annud Trm Vrd maarügä*

maaruma `maaruma, (ta) *maarub* Koe ViK(-ua-) IPõ/-oa- Trm/ Plt, `maarub R(ma-inf -maie Lüg); `muarma, (ta) *muarub* Kod manguma, nuruma `niigu `mustlase eit, käib ja `maarub `ninda `kaua kui saab VNg; Käis meil ka ovost `maarumas, a `kesse `talle tohib `miski `anda, se ei saa ju tämast enam `lahti IisR; akkab midägi `tahtoma, `maarub kui `mustlane Vai; ära `maaru mu kallal JMd; sañt `maarus `süia Koe; Läind `mustlaselle mehele, et siis ei ole tarvis nii `irmsaste orjata, maaru küla peal, midagi ikka saad ja elad ära Kad; ta `maarus mu kallal `terve päeva, anna seda, anna teist Sim; `moarus kui kurivaim Trm; si\_o `kange `muarma. *muarub ja mangub ja klanib ja muskeldab* Kod; käisid `maarumas, anna tükike `leiba, anna tükike liha kah Lai

maarutama *maarutama* Kad Lai *logelema mis sa maarutad siin poiss, kui sa `tüele ei läha. plika tieb tüed, aga sina maarutad siin Kad; kaua sa maarutad, kui maast `lahti ei saa; kaási `kohta võib küll `öölda, et maarutab sial truubi nukas nigu vana mauk Lai*

maa|rügä = *maaruki meil `olli vanast oma vana `aigne maa rügä. terä `olli peenike nigu kööme ja väegä vähä añd `väl'lä* Ran

maas *maas R/-ss Kuu/ eP(-oa-, -ua-)*

1. a. *maapinnal vm aluspinnal oli old hirm `jalgu `pingild maass pidädä, siis olid `panned jalad `perse ala Kuu; Oli `juua täis, pikkali maas nigu silk IisR; kõle aeg, lund pole ka maas Khk; mis sa\_säl kikerdad maas Krj; Loomal on oort nii `kange valu, ta `aelab kohe sõnniku päel moas Pöi; [jõulude ajal] põhud `ollid moas, ega es ole sehuke puhas põrand mette Muh; mene `voodi ja seisa (leba) riiete sees maas Rei; juba `aetasse loomad `vällä, mis näd änäm kodo tegevad, rohi jo maas (kasvamas); pool vesi oo maas ja pool vesi on alles nõo sees Mar; ei saa peast ega jalust edassi, rukis nii `kangeste maas (lamandunud) Mär; tuli `vihma, üsna loemud maas Tõs; täna on ilm kahu, väike alla maas Aud; `erned olid keik kuker `pal'li maas*

(maha vajunud) HMD; *Kell kolm sai ülesse tõustud, kella kuue seitsmeks oli ahe moas Kei; kui nii otseti moas olen ja tõusen, siis võtab aga tuikuma Juu; niipal'lu ma olen põdra nähd, kül'leli muas rie pial KuuK; üösse nad (püüd) lommutavad kõik maas Amb; pesen riistu istukile maas JIn; kolm pääva änamiste ikke oli ein maas Tür; vesi mutku lainetas küögi põrandal muas VMr; kangad olivad maas sial rohu pial Trm; kui kivi ehk kand, kedagi jala ette jääb, oled kuhe maas Pal; siis seisis mõni nädäl aega või rohkem, üle aia lumi maas KJn; maas istuma sügavalt vees olema laiva istu kümme jalga maas VNg; Suur laev istub sügavas maas, see siia sadamatesse sisse äi saa Pöi; laev istub seitse jalga maas. mitu jalga laadungiga istub Hää b. haigena pikali rubi aigus - - ma oli mitu kuud aega maas Kär; poeg terve aasta oln maas, ja surn Phl; palavikkus muas teene Juu; kuus vuastad oli alvatud muas VMr; läksin arsti juure, kolm nädalid olin seliti sial (haiglas) maas Plt*

Vrd maal²

2. maha tehtud, kasvamas kui se tegu tuli, siis pidi ka taga panema nii et - - kahe päävaga olivad rukkid maas VNg; Sel ajal peäti kõhe kole vähe neid kartuli maas Lüg; Meil jo kapsad maas IisR; meitel sii mitmel aastal es olegid rugisid maas Khk; suur ulk ube maas Käi; kardolid ja seeme on maas Kul; Teitel juba vili muas Khn; läätsid pieta ka maas, nied on koa nihuksed erne taulised KuuK; nii paelu on kardulid maas, et oma jaoks soab Tür; meil oli ükskord - - sada tündrid - - maas kardulid Kad; mõni seetse vakka õli linu maas, terve väli Trm

3. a. langetatud, allapoole suunatud Käib pia maas, eks tal õle äbi Jõh; mis ülal peega on, eetase söidu obu olad, maas peega, see äi söida mette Khk; maas teraga p saa põllu peel midagid teha, see on varsti vastu kivisid ää peksetud (vikatist) Kär; Vaada, koer tunneb äbi, silmad maas Rei; Käib nina maas, näe ühtegi, mis üleval on Hää; Käib ühtelugu pea muas Trm b. alla lastud veske pais - - maas, veske seesäb Tõs; suvel jo piab tamme all pidama, muidu ei saa eina teha, kõik vett täis. kui tamm on maas, siis ülevalt polt tamme on kõik kuiv Kad; Einaaeg pidi [veski] tamm kolm nädalat muas õlema - - et jõeärsed einamuad kuivast tõmbas ja rohi kasma akkas Trm c. (mõõnast) sui läbi nii maas mered olnd. maas merega saab jalksi läbi Mus; Nii kauva kut mered maas on, pole meil vihma lootust õhti Pöi; meitel oli meri nii maas, pal'las see kivi rink. ma pole nii maas merd näinud Kse; meri oo maas, vesi oo üsna madalas läin. see oo ikke tuulest Tõs

4. katki, lõhki; lagunened; pealt või küljest ära temband [noa] terägä kurgu ald läbi, siis old ka kori maass Kuu; nüüd - - on [kalkunil] suled maas ja, ei ole enamb kohevil Hlj; ahju suu on maas; siga on puht, karv seljäst maas Lüg; Enne õli kuraasi täis, aga nüüd on nagu munad maas Jõh; kalad nõnda ää piikund, kõhud puhas maas Jaa; Kolm juppi on [palgi] otsast maas Pöi; Poisil mulk maas (piimahambad ära tulnud) Emm; kala kõhod oo maas, kui soe oo; varva kurgoalosed oo maas Mar; takused püksid olid mool jalges ja põlve otsad olid kõik maas; aja mulk oo maas, tarvis täna ülesse teha Mär; kui linalind väljas on, siis ühüssa pääva pärast on Pärnu jõgi maas (jääst vabanened) Tõs; Kengä vanudus muas Khn; need talud oo maas (hävinened) Aud; kaks poari sokkisi, kannad olid takka maas (ära kulunud) Juu; Obeste kaelad puha maas, vanad rangiräbälad, niid võtsid kaelad purus KJn

5. a. ära, otsas, läbi tämä au on - - maas, ilma auta eläb; karu äget ei õle, sie on maas (tarvituselt kadunud); nüüd on vist sadu maas Lüg; Sügise tuli jua ja kõik lõbud õlivad maas Jõh; see pruuk oo nüüd maas, seda pruuki ei ole nüüd Mär; nagu enne oli, kopikased ja kahesed rahad, pañdi pruudi põlle, see mood on nüüd maas Amb; veartusest maas (lugupidamise kaotanud) Trm b. (haigustest) rinnad on aiged, on maas Lüg; Ristluist

maas - - `miski luu `katki mend Jõh; sel'g maas (ära tõstetud) PJg; kui lammas käib `ümber, siis on neerud maas Lai

6. valmis kootud, kangaspuudelt maas `Kangas maass Kuu; kangas on juba maas Rid; kui sa linnast tagasi saad, siis mul on kangas maas JIn; kui enamb - - surnukas `sisse ei läind, no siis oligi lõpp - - s_oli tema (kanga) kõri muas VMr

7. mokk maas; mokka maas pidama ~ hoidma vait; suud pidama, vait olema `Lõugas mis `lõugas omal ajal, a nüüd on nii vagane ja mokk maas IisR; Pea va läri lõug oma mokk vahest moas Põi; Oja param oma mokk maas Emm; Kui teised räägivad ja sina ka räägid `senna vahel, `öeldaks: pane mokk `varba `alla, oia mokk maas Hää

Vrd maan¹

maa|sapp (taim) Maasapp kasuss enämb kõva maa ja muru pääl. Kasuss lak'ka, aja maa täüs, selle üldäss maasapp Har

maasatamma maasatamma tõrvama nooda immä maasatõdi Se

maa|seep kodus valmistatud seep Pesu `pesti tuha`leeltse ning maasebiga Kaa; minu tütar, sij jälle tahabki maa seebiga pesta, `ütleb, et maa sij pidama kõege parem olema nii `juustele ja Pil

maaselits, maaselnits, maasenits → maslenitsa

maa|sepp külasepp Puest oli vigastimmi `saada ja maasebäd teid neid oma pajas ka Kuu; Maasepa vigaditest aa mõned vigadid just kut säsid Emm; sõniku ang oli kolme aruga, maasepa töö Rid; vanaste tegid maa sepäd kõik Mar; meitel olid maasepa vikatid, tuli käiata ja luisata Han; `lamma `raudu maa sepäd ei tie pal'lu Ris; kõber sirp, puu varss taga, linnast sai ostetud ja sii moa sepäd tegid koa Juu; Ennem õli muasepa tehtud kriimid, paks, lai raudpurakas, neljakandiline auk keskel Trm; `ühte vabriku `asja - - sääl es oole, niid ol'lid kiik maasepä `tehtud - - naalad ja konksid ja inged Vil

maaserdama maaserdama kaunistama nu kasti olliva sehest ärä maaserdedu, kirju `paprega, `valget vai kõllast `värmi kirjäd sehen Ran

maaser|kask leinakask `maaser `kask, see on `kirju kask. `lõika laudadest, siis on ilus `kirju tähniline; `maaser kasel on oksad `kangest `piened ja ripakille - - oks on tugev, aga otsad `pehmed, vajuvad allapoole Sim Vrd maarjakask

maa|sibul (taim) maa sibul, siin üle `meie `väljä `mennä kravi `kaldal `kasvab `tõisi, neid ei `uoli `issutada, nied `kasvavad ise, kus `niske `kruusi ja pae `rahkane maa on Lüg; Maa sibul, sie on `kerge küüs `laugu `maiguga, `selle `siemi `pannasse `vorsti `sisse IisR; maa sibule kasvane `surnuaian `aude pääl. maa sibule om roheline Krk

maasik¹ maasi|k Jaa/-oa-/ hajusalt Pä, Iis Kod Plt Pil KJn Trv Hls Hel Rõn, g -ku Kod/mua-/ Pal Lai Krk(-gu) Puh San, -ke Kod/mua-/ Nõo Kam Ote, -gõ hajusalt V; `maasik Lüg, `maazik Lei; maask Kam Se, g `maaska Har Vas punase lehma nimi; punane lehm punane lehm õli `Maasik Lüg; Jutik ja Reedik, Maasik ja Punik ollid `karjas Hää; marja teräd õlid `muasked, lehmä nimi õli Maasik Kod; maasik oli punane lehm - - ei old väga tume punane Lai; punane lehm olli punik ja maasik Hls; noh Maasik, astu lõjale, tõese lehmä om lõjan Nõo; Maask ol'l verrev lehm, maasike `värvi Kam; maasik ka ol'l verrev lehm, eass `musta kiä `ütte es maasikõss Rõu; Maasik maka maa pääl, tõõsõss `aastakass jätt asõma = maasikmari Vas Vrd maarik, Mammik

maasik² → maasikas

maasika- maasika- `Maasika lehed `kuivatata `enne, `neie tie on `põie `aigusse `vastu IisR; Maasigu õietest `tehti teed Rei; maasika õidest tehässe teed ja maasika `marjest Mar;

maasikalehe `kinda kiri oo `jälle maasikalehede `moodi Aud; maasika aeg juba tulemas Tor; `muaske mets - - siäl one pali `muaskid Kod; maasika suppi tegime, panime `rõõska `piima `piale - - seda ei `keetnud, `tonkisid lusikaga kausis vähe peenemast Lai; maasika tii om kōgō paremb Rāp

maasika|lehe|kiri (muster) – Vil Puh Vrd maasikaõie|kiri

maasika|lõhe `maasikalohe (lõhesort) – Kuu Vai Vrd mansikalõhe

maasikane maasika|ne g -se maasikaid täis; maasikatega koos mets on maasikane; riist on maasikane Iis

maasikas maasi|kas SaId(moa- Pöi) Muh Rei/-gas g -ga/ L(mua- Khn; g -ga Mih; pl maasikud) KPõ(moa-, mua-) IPõ(mua- Trm) Plt SJn, `maasi|kas Hlj IisR(g -ga), g -ka; `maaskass g `maaska Se Lut; maasi|k Phl Hls Urv Vas, g -ka Pal KJn hajusalt T, Se, -ga Khk Rei Lei/-ž/-, -ku Saa Krk Hel Kam, -gu SaLä Rei Krk, -ke TLä, -kō Krl Plv Rāp, -gō Kan Krl Se; muasi|k g -ke, `muaske Kod; `maazi|k g -ga Lei; maask Kra, g `maask|a Har Rõu Vas Se, -e Kam Ote, -õ San Plv Rāp **a.** püsiktaim (Fragaria); maasika vili, maasikmari `Maasikas oli küll ia `talvel rohust `külmetuse `vasta; nii `suured `maasigad nigu aea `maasigad `metsas kōik IisR; sii `raumade pēel `kasvab maasigud küll; keik punased marjad pole maasigud, muist nasinad ka (öeld tüdrukute kohta) Khk; Moasikid kasus sii vähe, aga mõne `oasta ikka sii karjamal kadaka põõsaste vahel oli koa; Põsed nii punased naagu maasikad Pöi; mis istutatse maasikad, nee kasuvad suureks mürakaks Muh; sii oo vähä maasikud, see mets põle meele järele Mar; maasikud lapsed ajavad kaste-eena kõrre `sisse suured rongid täis; see läks kohe ruttu kui karu `persse maasikas, kui `võtvad mõne töö ruttu ää või `neelas mõne asja ruttu `alla Mär; Maasikatest sai `moosi `keeta, aga se jääb viha, pane suhkurt na paelu `sisse kui tahad, ikka on viha Var; mees kui maasikas, kena ilus inimene, `priske, punane; käisime maasiku `otsimas Tõs; `Andsi ühe iä muasika, sedäsi et sjõttus `mieles seesäb (hoobist) Khn; saue maa, raavi `kaldad maasikid täis Vän; õhe maasikust ei saa `maikugi suhu, maasikid peab mitu olema Saa; maasikas kasvab kus raiestikku on oln Ris; tänavu on vähä muasikaid JMd; moasikaid siinsamas piendral kasvab Koe; tešte `raismik on vana, sial ei kasva enam maasika sabagi VMr; kui juagupi pää `müeda, siis enamb muasikaid ei tohi võtta, siis oled unine kui unikoit VJg; teise `aasta raiasmikus kasvab maasikas Lai; mua maasikatest punab kohe Plt; piimäge `söödi kige enne mustikit ja maasikit Hel; maasike tahva `päivä; kos nu maasike siss omava sääl, ku poiss kakup na joba `tuurest pääst ärä Nõo; ennembi sai iks `käättüss mõtsa all vabarnit `korjaman ja `maaskit Ote; naa om `inde jaoss `jäetü?, nii `süüjese jaoss, na maasigõ? Krl; kui mõni makuss `kraami vai ku mõni `viina juu, tõnõ kaess päält ja `ütläss: sul läts nigu maask kahru `persede Har; hulga `maaskit ol' istutõt, a ma es saa `satand `marja kah Rõu; Maasika? omma? mul määnü? Se; `maaziga doo `daaniba om `val'mi Lei **b.** (sise- ja väliskohakäändeis adverbiaalselt maasikate korjamise kohta) ma tule maasiguld Jäm; ma keisi ükskord Abrukas maasikas Kaa; Lapsed läksid moasikale Pöi; lähme raies `maasse maasikule Mär; lähme maasikalle Tür; võib `õlla läks `muaskille Kod; [ta] olna põlla viil maasikil, karjalaodast tullu ärä ja lännu maasikile Nõo; Käüdäss maasikih, mustikih Vas; Meil om soo `aasta pal'lo `maaskit, nii õt `maaskahe tasoss minnä? Se

Vrd mansikas

maasika|õie|kiri maasikaõie kiri (muster) – Vig Pst Vrd maasikalehe|kiri

maa|sikk (putukas) maasik'k juusk `saina peten Urv

maasik|mari maasika vili maasikmarjad kasvavad noore `raismiku sies KJn; illuss tüdrukene nigu maasikmari; mia `korja maasik`marju Nõo; mõtsan kasussõ? maasikmarja?

Krl; makuss `neiku `maažikmari Lei **-vars** maasikavars kõevistigun om `val'git vahelige ja `väega `arva mõni maasikvars kah Nõo

maasima `maasima nalj värvima **a.** värvainega katma Üks kord on maja `värvitud, teist `kordist `maasimist enamb `keski ette võtta; Tia kas `selle `maasija `ammetiga `üksi `leiba saab IisR **b.** minkima Ah sind oma `maasimisega, `kesse sind tie pial vahib IisR

maas|sipelgas (liik sipelgaid) Maasippelgad, nied on punakad või `kollased sippelgad, elavad mättä sies IisR

maas|krae mahapööratud krae Särk õli `valge, maas`kraega, sall õli `kaulas Lüg; Maas`kraesi oli `mitmesugusi, `laiemaid ja `kitsaid IisR; Sui kleit tee ikka maas`kraega Rei; nüid `tehti [käised] maas`kraega, aga `érni oli nisuke väike `püsti krae Ris

maasla `maasla söögiõli paastu `aigu, sis `maaslat süvväss, süvvä äi lihha vai `piimä; lina `sümnist tetäss `maasla Se Vt poslamasla

maaslõma `maaslõma maadlema – Lei

maas|maks mage sõstar maasmaksa marjad Mus Vrd maa-¹, maar|maks

maassa → masa

maast maast Kuu IisR Vai hajusalt Sa Lä, Mih Tõs Hää Ris Kad Rak Äks Lai Krk(mahast) Hel T Krl Plv Vas, muast Amb VMr VJg Plt, moast Muh Juu, muass Kod

1. maapinnalt, põrandalt vm aluspinnalt Äga see pole mul maast veetud (pole kergelt saadud), et ma see poolmuidu peaks ää andma Kaa; võta lusikas maast ää Mär; tee on moast ää (kehv, vilets), keväde kui lund ei ole ja `eätest ei ole Juu; `korja nüid oma aisad muast ilusti ülesse VMr; ei ma nää `nõela muast võtta Plt; üits `olli kuhja otsan, tõene and maast viglaga [heinu] kätte Ran; ei küüni maast [rohtu] `kakma, käsi om `aige Puh; võta kaegass maast ja anna penile `kaikaga, siss ta tõenekõrd enamb sulle `kül'ge ei tule Nõo; ma võti kivi maast, lei `põrsalõ Krl; võta\_leepäkoorik ar\_maast, `jätku_i² `jalgu Vas

2. (voodist, asemelt vm pinnalt tõusmisest) `Muidu maast `lahti ei saa, kui aja `uovad `alle IisR; `valge on juba `väljas, maast üles Pha; kell kaks `tõusti ommiku üless maast ja akati `pihta (linu lõugutama) Vig; koit `väl'las, maast `lahti Mih; Suand kotisuu `lahti ja leivatüki kätte, kui valitseja karand muast ülesse Amb; lehmäd esid sua muass ülesi Kod; vanaisa `õikus juba: poesid, maast ülesse, kukk `laulis juba Äks; vana mait, maast üles Hel; susi karanu maast üless ja `õkva puu `otsa tondile `perrä Ran; no temäle jo `anti nõnda\_t, nätäl `päivi es saa maast üless (mõisniku peksmisest); ku maast tulet, siss sa olet nigu unega segi, pää ull otsan ja ihu nigu nõrk Puh; [tal] `olli lehm ärä rabatu, es ole maast enamb üless tullu Nõo; oh sa `taivakõnõ, ku maast üless karanu², siss lännü_küläpääle `oisma, mis süüä_saa Vas

Vrd maalt¹

maaster maaste|r, maastõ|¹, `maastõ|<sup>1</sup>, mastõ|r g -ra; n, g `maastri klooster `piiskop om meil maasterah; mastõra varandusõlõ tu kaess `perrä nigu määnegi kubijass; muuga² eläse `kambrõkaistõ siseh maastõreh; maastõra papõl olõ õi võimalik naistõrahvast pitä²; mastõra kupp_mma nätä² Se

maast madalast lapsepõlvest, varasest noorusest peale maast madalast `saate akkavad juo `püüdämäie sedä raha ja kobikud; maast madalast akkasin jo `rasked tüöd tegemaie Lüg; `Lapsed `läined keik isasse, maast madalast juba `kangust täis IisR; Maast madalast nägid lapsed, kuidas `karja kasvatakse Kaa; Ta `arjus juba maast madalast oma eest oolitsema Põi; Kuulis juba maast madalast isa sõna Emm; õppind maast madalast juba `koerust tegema Mär; Eegeldamest õpiti maast madalast Han; vatta Kihnu tüdrikud - - kasun muast madalast

suure `tüegä Khn; mis maast madalast õpid, seda akkad pärast peris tegema Saa; ta on moast madalast kohe nihuke laisk old, ei ta lähä paramaks `ühti Juu; muast madalast akkas valetama Koe; muast madalast oli teisel juba piibunosi suus Kad; sel lapsel oo juba muass madalass `uhkuse juur siden Kod; meie inimesed olid maast madalast - - nii `kärmsad Plt; ta om maast madalest `saandige võõrast `tijnin Hls; maast madalast saandik akap `sil'mi tegeme Krk; mõni om maast madalast kärsitu vaemuga Ran; maast madalast ole miä üits tüü ori ollu Nõo; ta nakass jo maast madalõst `murhrõ `päivi elämä Har; ta jo maast madalast `säärne - - hullukõnõ Röp

maa|suga 1. äke äke oo moa suga Muh; sedäsi mõistadets: tii liba, maa suga. tii liba om regi, maa suga om ägel Krk; maa suga, tii liba, mõtsa kukk, mere sikk = ägel, regi, kägu, vähk Kam

2. vaenukõis – Käi Vrd maavöö'

maa|sugu 1. maal elunev; eesti päritolu alvemad saksad olid kadaga saksad, nee maasugu saksad Khk; maasugu saks (mõisnik) Kse; maa suku inemine Plv

2. maatõugu maasugu loomad - - need oo neokst vähikest `seltsi loomad Mar

maa|sulane sulane, kes sai töö palgaks maad maasulasõl ol' eka maad katõ `siikala palgass. ja süük' ol' perremihe käest; perremiis aänd mullõ katõ `siikala rüä maad, tu ol' vanast maa sulasõ palk Har

maasurik → masuurik(as)

maat maat Nõo Võn Kam, maat' Puh Nõo Võn Ote V, g maadi

1. lõige, snitt `maate `perrä lõegatass rõivast Puh; maat' om `rätsepä niit, kelle `perrä `vällä lõõgatass, jaki vai püksi maat' Võn; Ku `rätsep maadi tege, sõss võit eßs ka pügsi, `val'mis tetä? Urv; paänd tuu maadi pääle, säält ol' päremb lõigada? Rõu; kes iks `umblese?, nail um maadi?, põksi maadi?, kuhti maadi? Plv; `maate päält lõõgatass, kes viil ei mõista? pääst lõõgata? Röp

2. riidesiil, -tükk pik'k kask `olli, edimätse maadi lõegati nigu `nüidegi, nuu `kaska siilu, säl'lä maadi olliva lõegatu ka piha peri, kos tu kõrtnahk `kül'ge ummeldi Nõo; vanast ol' liva našte`rahvil `rõivast `maat'ega `kampsoni Võn; `maat'ega mütsi Ote; vana jak'k om `säitsme maadiga Kan; Rõõvass lõiguti nigu maadõss, nuist sai siss säl'lätük'k, säl'g teiti maadõst. Edetük'k ol' üt'en tükün Har

3. mudel, vorm pääluu om jo maadin, ku na kliinikun `lõikava, siss võtava maadist `valla; tii om `nilbe nigu üits klaas, ei `saagi `kõndi muudu ku `viska `liiva `pääle, muidu `laotat pääluu maadist `valla Nõo

maa|tagune pikem vahemaa Ega se nüid moni maatagune ole, et ei voi siel pues `käüä kas vai igä päiv Kuu

maatama `maat|ama Kuu Lüg(-maie) Jõh Hää Saa Kod/-ua-/ V(-mma), -em(e) Hls Krk Hel San; (ma) `maadan Kuu, `maada Rõu Vas Se, (sa) `maadet Krk magatama a. magama panema; magada laskma `maatab `luomi `ühte `puhku, ei aja `süömä ei Lüg; muko `muatab [loomi], laheb magada Kod; sji oiap ja `maatep neid (kasse), lasep oma tuppa magame; ammu lätsit last `maateme, iki makkat alle; mis sa karjast `maadet, aa na `süümä vahel. terve ommuku pooliku `maadit `karja Krk; `maatadass (lastakse kaua magada) tüärlast, lehmä, `rüük'vä, laudan Kan; `maatass pääle naid eläjätük'ke tan, min'kiist sullõ palk mastass, ku sa, `maatat Rõu; karuss om k'ul? `täämbä `maatanu? eläjit, olõ õi-? `piimä määnestki? Se b. kellegagi seksuaalvahekorras olles koos magama maha jäid `maatud `neiud Kuu; poiss käib tüdrikud `maatamas Hää; sii maats `poissi `enda man Krk; tüdruk pidi mitu `nuhklust

tegeme: obesid `oidma ja tedä (meest) ka `maateme Hel; ta maat' miu ega `üüjse Puh; sügise saap kaits `aastat, ku ta `poiissi `maatama nakass Nõo; `tüürek `maatass `poissi `hindä man Plv

maata|mees maata talupoeg nied õlid `rohkem nied `maata mehed ke `mässasid, talumehi õli vähe Lüg; `maata mehed, sui köisid `raava `kaevamas, `metsa tegemas ja Aud; üt'el, et hummõn kõik' Rasinale -- et kõik' `maatamehe tapõtass maha ja egale peremehele kuuskümmend kepi `uupi Võn; pops'i? omma? `maada mehe? Rõu

maa|tanu (mütsikujuline) tanu – eL nastel `olli maa tanu pään, aga iks pidi `juusse võru olema säääl tanu all; pärast maatanu `olli neis, tuu `olli nigu vanik jälle ja võrk `olli säääl vahel; nastel tuu maa tanu `olli jäl'e, üteldi et `lambamagu pään Nõo; Noil maatanudel om pöörelidse kirja veeren San; [surnud] naisile `paanti iks maatano ja rät, `tüürikõlõ päärätt [pähe] Kan; maa tano ol' härmäne nigu müts, pilu veerehn, lumi `valgõ -- naasõ_kañni, kiä mehe naanõ ol' Rõu; imä taht maatanno `päähhä `panda?, `Kaarli üt'el olõ õi\_vaiatõist -- `Kaarliõ `miıldü `saksa tano `rohkõp Vas; maatanol ol'li\_pitsi\_veeren, `sil'mi veerest naass `pääle Röp

maa|tasa 1. maaga, aluspinnaga tasa tuli rahe, tagus [odra] mua tasa kõik Kad; karjakaev muatasa vett täis Kod; meil oli nii `irmus vihm -- lilled, ned olid maa tasa kohe Plt; äste maatasa pidi `lõikama [rukist], küüräten, et sji kõrs lühike tulli Trv Vrd maatassa

2. maani maha, puruks; maani maas Lahing käis öle, tegi maa tasa kõik; Nee (majad) on ammust ajast juba moa tasa, just mõni pisike ahju vare on veel Põi; tuli tegi maja maatasa Saa; tuli on kõik ää põletand, moa tasa teind selle koha Koe || piltl (maha tegemisest) Täma tahab `teise tüö maatasa teha IisR

maa|tassa maaga tasa lumi on sadand maa `tassa (ühtlaselt üle maa) Juu; keväde kasvass `süüjete pääl, nüid om ärä kadunu käo rügä. maa `tassa ta kasvass kõva maa pääl Krk

maa|tee¹ maatii maantee – Lei

maa|tee² taimedest jook nurme nukkudest -- ia maa tie pidi `saama Sim

maa|telgas maa `telgas põldsinep – Lüg

maa|tera (madalale seatud vikatiterast) Vigasti on lüsi `otsa `panness säditüd `liiga maateräle; Täna\_o -- `mieste `rahvas kohe nii maateräl (purjus), et avitab piltl Kuu; Kui õli tasane `einamaa, siis `pandi vikkast maaterale Jõh; maa terä võtt äste `puhtass kaari, lõegass ligi maad; maa terägä es saa luhan `niitä, oless `sambla sekkä lõeganu Ran; ma a t e r a l ~ m a a t e r a n 1. (maadligi olevast vikatiterast) vigasti `pruovida ikke kas one `lennu teral vai one maa teral VNg; maa teräl lüüb madalast, `samble `latvad ka ärä; Ku ei õld vikkast `õiete `õtsas, õli kas maateräl, kippus maa `sisse -- sis jäid kõhe `tõisele `jalgu Lüg; vikat väga maa teral, kisub vägise `samla `sisse Mär; vikat pidi iast ots olema. tema oli parajast maa teral, tema ei jätt `kõrgest ega VMr; kos mua ein kasvab, siäl piäb õlema mua terän ~ teräl vikat Kod 2. maad mööda, madalalt tä ei sua lennätä, `auduja lind, juakseb mua teräl; sa piäd nõnna mua terän kuadiga `lүүmā elejite `piäle Kod

maa|terane a. maadligi lõikav Vigasti on `liiga maateräne, ei `sengä saa `niitä Kuu
b. maast pisut väljaulatuv Nie kived on nii maateräsed, muudku `lohkuvad vigastimmi Kuu

maates|riided pl `maates `riided magamisriided – Phl Vrd maadlesriided

maa|torukõnõ puukoi mar'dik, tuu om mia kõtu pääl `ruumass, a\_tuu om maatorukõnõ, tuu lätt `jalgu pääl nigu hopõn Har

maatsakas → matsakas

maatsima `maatsima VNg/-t-/ IisR Kad

1. laduma `Maatsis `angu`täie `angu`täie `piale, ei mina jõund `tallata ega kedagi; Kus ikka `maatsib võid `leiva `piale IisR

2. lööma, peksma akkasivad `sinna kotta `maatsima Kad

3. käima `maatsivad siin mulla sies, `eivad lähe kua `eiga VNg

maatuma `maatuma paatuma maa on ää `maatund, vihem on kõvaks peksnud Rei

maa|tuul maalt merele (või järvele) puhuv tuul Maa `tuuled pikke ajalise `lietsumise järel `pühkisid mere `nindagu `luuga kalujest `puhtaks; `põhja `tuulega, siis on `suured `murrud - - aga maa `tuulega ei ole, maa `tuulega on vähä `pienem meri Kuu; Mina elän all `kaldas, a `Moldovi külä on üleval `kaldas mere ja maa `tuulte kääs, ei `metsä ega puid `varjust Lüg; maatuul kuivatab änam kut mere tuul Jäm; maa tuulega pole ka kala `saaja. mis kilusid selle maa tuulega võib `olla - - kilu tahab ikka `peelmist tuult `saaja, maa tuulega saab `siigu Khk; Maa tuulega meri taganeb ära Rei; Mua tuulõga akkab vesi meres `müenmä Khn; maatuulega on vesi meres kül'm Hää; kui järve tuul, siis ajab `seie `kõlda ja `prahti `servä, kui mua tuul, siis one vagane ja `selge vesi; kui mua tuul, siis naesed lähväd järvele pesole; nüid one mua tuul, nüid suab riäbiissid Kod **-tõug** Eestimaa päritoluga loomatõug Päräs moa `tõugu lamma, nipp änd; `Meite obused olid pisiksed, pisiksed maa `tõugu obused olid Pöi; üksvahe oli punane kari, enne oli maa `tõugu Pär; moa tõug annab kannisti iad `piima Kos; päräs maatõugu [lehmäd] olid, `ilma `sarvedeta, nudid Jjn; meil um `väikene maa `tõugu häräkene Vas **-tõuk** (teat tõuk) maa `tõugud ku on `valged, tuleb kuiv suvi, ku sinised, siis `vihmane suvi Lüg; tõugud süünd orakse ää, moa tõugud Koe **-töö** põllutöö, talutöö maa tüöd kaik `raamass (lohakil) Kuu; tulime `seia ning siis `aksim\_sii seda maatööd tegeme Ans; mõni annab oma kuha poole tera `peele, äi taha ise maa tööd teha Khk; Maa töö oo eluaja seike raske ning must töö olnd Kaa; egä kõik taha maa tööd teha, maa töö oo `raske Mar; [Kihnus] mihed vedeleväd, aga nemäd ei võta sedä mua tüed käde ega tie `jõlmaski Khn; mua tüüd ei taha tehä, tiiß näpi tüüd Kod; nüid om ta arst, aga prõlla ka, tiiß kõik maatüü ja, nüidäp aena ja raop puu Nõo; `eestlane olli maa arija, tei maa tüüd, ega `muulane es tii - - maatüüd `peeti iks kõege alambass ja mustõmbass Kam; maatüüd ka tege, kjund\_ja? Se **-tükk** maalapp ega `nõnda suurt maatükki `jõua `niisutatta Lüg; rahud on meres, üks maatükk Phl; ma `kündsinn üless, tegin maatüki põlluss Lih; `laidu oo moatükk mere sees Var; Maatükk `ol'li oma päralt ja oma aeg `ol'li, põlnu ju änam `mõisas käia Hää; üks selle muatüki pärast ole `vaeva küll suand näha VMr; sijn ol'li meie põllu maatükk siäl, `kangesti lepäd ja `siuksed ol'lid piäl KJn; mõnikõrd `trehväp seräne maatük'k, kos marja kasvava - - ja seene kah; maatük'k om ikki leevä esä ja emä Puh; t\_om üits arimada maatük'k; ku maid mõõdeti, siss pobsi olliva mol'u, es mõstava maad `tahta, na oless egä üits saanu oma maatüki Nõo; mõni maatük'k olli säräne `tsiira-viira, et es saa `posti panna, siss `aeti piir `uupi Rõn

maa|uba pl maa ua[?] = maaubin – Lut **-ubin** hrl pl kartul karduled ol'lid maa ubinad Saa; õige vanast olli neid (kartuleid) maa ubintess õigat Krk; minu vanaemä kõnel, et üteldu maa ubina Kam; tuu Räpinä puul üldäss maa ubina Vas; `ärgiga maaubinit is k'ünnä<sup>?</sup>; maa ubina<sup>?</sup> om kuoritsemise<sup>?</sup> Lei **Vrd** maa|uba, -õun **-usk** luteri usk enne `õeti luteruse `usku maa usuks; see `olli maa `usku läin Muh; enne olli maausk ja vene usk Krk; tuu\_m venne `usku, tõnõ om maa `usku Rääp **-usuline** Täna lähab na paelu muausulisi [kirikusse] Tõs

maa|vagel vihmauss vm mullas elav ussike kui `lõikat `lapjuga, siss tulõ maa `vaklu kui `vorste `väl'lä - - mõni `ütles vihma ussiss kah, aga vanast ol'liva na iks maavagla Kam; maa `vaklu `otsi[?] puru seest Rõu; lasõ no süüä_ `kärbläisil kah, vaest midä jääss viij maavaglulõgi<sup>?</sup> Vas **-veereke(ne)** tükike maad popsikse `tjijisv oma `jõudu `müüäd - - mõnel olli obene, `anti

neile maaveereke, alambit veereksit Hel; nüid olna [tal] süda täis, `tahtna ärä võtta sedä maaveerekest Puh; maa veerekene om, toda ei tule ka `kiäki tegemä Nõo; `tuule `anti maaveerekene, tuu ol'l kolmen sõan ollu?. tõnõ is olõ sukugi ja_tõsõl `anti nii\_pal'lu Har; `põpsnik vai põps, kiä peremehe käest maaveerekese om `reñtnü? Plv

maa|vesi 1. jõe- või järvevesi; riimvesi aavid tulad moa vee `vastu Pöi; meres [leotatud] lena oli `valge, maavees oli lena must Han; lõhe ja avi ja suít tulevad maa vii `sisse kuduma Hää; `augid tulevad kebadi maa vie `sisse `mängima Ris || vihma- ja lumesulamisvesi maavett tuleb pallu merese. üks neelukoht, kust maavesi akkab `jooksma `enni `kõike Rid

2. (joogiveest) nad (meremehed) keisid kaksipidi `linnade sihes -- ennastele moavett `võtmas Pöi

maa|viga = maahaigus maaviga, pole seda egas `paikas mettend -- seda aritasse ka `mitmed `moodi; maaviga, maast akkand `aigus Khk; magasid mäta peal, said maaviga, pisised mädavillid, mäda `vistred; `keidi targa juures vett toomas, targad arisid seda maaviga Mus; maavega, kärnad löövad -- mend `toodi ühe vana inimese `juure. see võttis maast `mulda, `muljus selle mullaga kolma `korda Kär **-viha** folkl maapinnas peituvad vaenulikud jõud; nende saadetud haigus sie on maaviha, kui `viskab inimene külitä maha, mõnel ajab `silmad `paiste, piad õbeda pääl pesemaie ja siis mene vala sie vesi `sinne maha, kust sa õled saand tämä, `sinne `arsti abi ei `aita Lüg; et sa teda_s jäta mette maha, maa viha on ju mis ära sööb kohe (kanepisest kalavõrgust) Khk; Küll siia ikka maaviha on `sisse läind, et sii jalg nii ullu `näuga on Kaa; Kui inimene istub märja maa peal, siis jääb `aigeks, siis `õeldakse, et maaviha läks `sisse Krj; kes uppun inime oo, siis pannasse rihva `peale. kui sa paned moa `peale, siis moa viha ei lase `tulla `inge `sisse Muh; põnnid või `vistrad peal või muðu ukka läind, siis saab `õötud, oo seal maaviha sees või Mär; jalg oo `katki, ei või `lahti oida, maaviha lähäb `sisse Tõs; ennem kui sa minema lähäd `jälle sialt koha pialt, kus sa maast `istumest või pikali oled, `käskiist vanad inimest kolm `korda sülitada -- siis ei pidand see maa vaha sul `külgi `jäema PJg; vahest olid pisiksed `vistikud, `ööldi, et -- moaviha on `külgi akand Juu; ega tulimadu kurjategija ei õle, tema on aga rohu ja eina sies, üstku üks maa viha `võlja Kad; moa viha lähäb `sisse, siis vajutata mätastega ja kaabita õbe raha `peale, siis suab `tervest VJg; kes maa pääl magahõss, tuu saa maa viha ja säändse `haigusõ, mis `õkva `surma tuu Rõu; hußsil om viha, maa viha, ku tä purõ Se

maa|viha|rohi (taim) siis korjati muaviha rohud, nied olid nii pikad nagu marja põesad kohe Amb

maa|viin tembitud piiritus piiretüst es jõvva? egäüts juvva?, sõss `pahti vett `sisse, tuu `ol'gi maaviin Röp **-vikat** külasepa tehtud vikat maavigast, `kange sepp oli, kie `oskas teha VNg; Käi `ol'li einama pääl, sis kärnati -- maavikatid on paksud patakad, neid ei saa luisuga ega viiliga luisata Hää; vene vikat, seda saab `pinnida, maavikatid saab taguda JõeK; `enne oli vel mua vikat, sepa `tehtud. aga iad olid `niita Pai

maa|vits 1. (mürgine) rohttaim või poolpõõsas (Solanum) Maa `vitsad -- punased `marjad külis, `neie `marjugega ka `voieti savi `puolisi Kuu; maa vitsad_o natuke nagu vääne `moodi; maavitsad kasuvad kibi varede `ääri kauda Kse; maavitsad olid, kellega maa-alusi arstiti, nõmme `äärsetes metsades kasusid Tõs; maa vitsad olid maa rohud, nendega viheldi kui maa-alust olid HMD; Kui maast oli ohatand, siis pandi maavitsa vett piale, siis said terveks Koe; Maavitsa keedisega meariti kua sügelisi Trm; maavits, tedä es kästä suhu aia Hls

2. (haigus) maavitsa aiguss, veidike `paistust ja valli San; ku\_ `suugu `näede vai hiidüü, siss saa hädä, tuud kutsutass maavitsa `haigõss; Maavitsa arstitakse ussi naha ja ussitapmise

kepiga; maavitsa `aiguss, paistetisi, viimate `kakse mulgu `sisse `ümbre põlvõ Har
Vrd maavitsa|häda

3. euf uss – Krl

maa|vitsa|häda (haigus) maavitsa ädä `ül'ti ussist saavat, mõnõl mädäsi jalg (oli paistetanud) Krl; ku `suugu hiidüt, siss mõnikõrd lüü `säartsess `haigusõss, kas nakass `paisõid ajama üttest tüküst, mõnikõrd nakass jälle mõni kotuss paistõtamma, `kaksas mulgu `sisse - - tuu kutsutass meil maavitsa hädä; suurõ<sup>?</sup> määvilli, tuud saa paranda süu e'l'liga, ta\_m maavitsa hädä; kel maavitsa hädä ollu<sup>?</sup> vai, siss tuu jaoss ol'l [ravitseja] siu `vällä `kutsunu[?] Har **Vrd** maavits

maa|või võisarnane hallitusseen mina löösin metsäss mua võid, jušku või - - õige libe ja `valge; lastel kui õlid kure `suapad jalan - - siis sae mua `võiga miäritud - - mua või parandas ära; mua või piäb õlemä üvä `aige `piäle `panna, ike metsäss one tuadud mua võid Kod **-vä(h)i** kaerasori maaväi `lõikass (häälitseb) Lei; maavähi um miä turutass niidü pääl, õdakult nii kõõ üü turutass; maavähi ja turutass, aig jo `kešvi `külbä<sup>?</sup> Lut **-väits** kodus valmistatud või külasepa tehtud nuga maaväits, tuu um õks `pernaisel kõõgihn Rõu; Vanast ku ma_laís ol'li, olõ õs `õigõhe `kahvletke `süümisess, üts leevä `lõikamise väits ol'l, `tuuge ol'l suur maaväits sepä tettõ<sup>?</sup>, pagso terägä ja\_nühr; maaväidsega tapõtass tsiko; üts alati `istse pilaki man ja särne halokõnõ käen ja maaväits käen ja `kiskse `tuuga[?] `pirda Röp **-värki** maakeeli raak kurkuh - - maa `värki om vähk Se; jehhoo-va um jummal' maa `värki Lut **-värv** kodus (peamiselt taimedest) valmistatud värv Maavärve oli mitmesuguseid: nõgesed, paburitskid, kaselehed, sammal, karikakrad, lepalehed Kei; nad vahest `värvist maa `värvidega, paakspuu ja nisukeste sure pute koored `võtsid Kos; `silmani kivi ja kübara must, neid `pañdi nende maa `värvidelle `ulka KuuK; maavärm ~ mõtsavärm Har **-võmlene** kimalane maa `võmlene on suur metsmesilene. kui nemad `väljas on oln, siis pärast seda änam äi külmeda Phl

maa|vöö¹ vaenukõis maavöö, vehed ussid, karused ussid on `körvu. `kolme `seltsi ma ole näind, tolli `pitkused on ühed, teist on vehemad; Maavöö, kis nee ää lahutab, võib `oolmeid `muljuda Emm **Vrd** maasuga

maa|vöö² mägede rodu vanad inimesed `kutsusid, see olema maavöö - - siit rabast akkavad, Jõgeva teest lähvad üle, üks mägestiku joro lähäb - - ikke suured `kõrged mäed kohe. mägede rodo olema maavöö Plt

maa|õun 1. kartul vanaste `üiti `kardoled maa õunad Käi; ikka `karduhvled meil, mõned `üidvad ikka õunad, maaõunad Kir; jõulu `lauba `õhta peremes `ütlend sulasele, `meitel naa ilusad maaõunad ja silgu soolvesi, tia mes `vaesed söövad. sulane `ütlend, mis muud kui undi `saue PJg; `moarjabä omiku, kui vares esimese muna teeb, sis añti koa jälle moa `õunu Juu; `kartulid `üeldi vanasti maa õunad Lai; `kartuled või maaõõnad, kudas igäüks `ütleb KJn **Vrd** maaubin

2. metsõun Lapsed töid metsast korvitääve maaõuni; Maaõunad on pisiksed ning apud Kaa; Pisiksi maa `õuni nad närivad ka Krj

maa|õun|puu metsõunapuu maa õumpuu - - sellel oo abud, vihad õunad Khk; Meite niitis kasub ulgalisti maaõunpuid; Noorel maaõunbul on ogad kül'les Kaa

maa|ütt maaüüt maakeel – Lei

madal madal R(n, g madala VNg Lüg Vai) eP M(g madale) Ran Nõo, matal T, matal' San(g madalõ) V(g madalõ Krl Har), g madala

1. väikese kõrgusega, alt ülespoole lühike, vähe ülespoole ulatuv; ant kõrge **a.** (esemetest, loodus- või tehisobjektidest) *saan õli `niske madala `tehtud; `tarvis üks madal järg teha, on madalamb `istuda Lüg; madala `apsattiga `kingad on paremad Jõh; `lauge `laine, sie on madala mogomaine `laine Vai; madal vesine maa Jäm; ju aid madal on, obused `kargavad üle Khk; Kui linna rada tihe ja paks must oli, siis oli madal tali (vähese lumega); Tuba nii madal, et pea jääb paari taha `kinni Pöi; meelisspead<sub>o</sub> madalad lilled Muh; vana maja madalam kui uus Käi; sii oo madalad maad, kui pal'lo `vihma oo, siis kardulid võtab ää Mar; nüid_o lääved madalad Kir; `toori `uurded oo madalad Tõs; ase kaunis madal, ma pia tend `kõrgemass tegima Hää; madalad maad, vao vahed vett täis HMD; vahest mõni metsatukk on madal, aga seal on nii ilus `kõrge mets Juu; pane mõni alg viel `piaie, süld on sialt viel madal Amb; kardulad on tänavu madala koha peal, nagu ubinad TÜR; kas sa tahad madalamba piaalust VMr; jõe äär on jo `orgline, mõni koht on kõrge ja mõni koht on madal Kad; tänavu oli madal lumi, ei old `ühtegi `ange VJg; tuul on madalam ku tõene Kod; lätsmüts oli madal soni; enne olid kingad madala `kontsadega Lai; leeväpätsid `tehti `siuksed pikerikud - - ja sis ni `kõrged - - karaskipätsid - - no niid ol'lid `siukest `jälle_s madalad ümmärgused KJn; rabatselaud kolme jalaga, ää lai iki, tõene ots oli madalamb Trv; mis ää talu ta om, madala vesitse maa Krk; küll om äädä, ku madala läve om, ärä pessät pää; mul üits kõik, kas pääalune om `kõrge ehk om matal, pääasi et ma magada saa Nõo; sääl om madala mäe - - sääl iks saa `vil'la ja või elädä Ote; madalõidõ kotustõ pääl om õks vähägi lummõ Har; pik'eb ku muu puu, madalap ku maa hain = tii Vas; pini pütsk om `väikene, matal' Röp **b.** (olenditest, ka nende kehaosadest või -vormidest) *minu isa lell õli madalamb mies kui mina, aga `õige jäme; Tümikäs eit õli tämal, paks ja madal Lüg; kut masa kana pisiste madalate `jalgadega Khk; Taal on `kangest `sõuke madal jalg, see on ea ka, ega asi läheb `jalga Pöi; lühine madal mees oli; `Rusked lehmad on madala jälaga Rei; niuke madala jalaga ärg oli - - madala jalaga ärjad on ikka tugevad `kaevlema Nis; nihuke lõhike madal matsakas inime Juu; madalad turjakad mehed JJn; oli nisuke ilus madala jalaga põrsas VMr; taksi koerad on madala `jalgadega, `veiksed Pal; madale `jalgege lehmä annave `äste `piimä Krk; mõnel om olad `viltu, tõene olg madalamb; laits om vali kive `korjama, temä om jo `väike ja madal; miul om lağa madal nõna Ran; kähri peni om serätse madala ja pikä; tõene jalg madalamp, tõene `kõrgemp, sa ei `saagi `tañdsi, mine istu nukan Nõo; mul omma `säärtse madalõidõ `jalguga tsia? Har; matal' saa innembi ma'ra maast, ku `korgõ tähe `taivast Rõu; `korgõ hopõn um ni matal hopõn um, tüüid tetä? umma? paremba? madala? Lut **c.** maapinnale lähedal asuv aga et päev madal olli - - es jõvva ma sedä tüid ärä kävvä Hel**

2. väikese sügavusega; ant sügav siel on nii madal - - `ninda et sedä `viisi void `pohja nähä kohe Kuu; Seal nii madal vesi, sealt läheb `palja jalu läbi Pöi; jões oo madal koht Mär; Mašti ots jäi vee `piäle, nda madal meri oli Khn; jõgi olnd madala `poole, et ol' ike `väl'lä saand Vän; suured lahmakad [püünised] ei kolva `seie madala vette `panna HMD; lapsed sulistasid madalas vees TÜR; kärestiku pial on madal jõgi, vett on vähe Kad; madal vesi, sügäv põhi. mõni inimene `näitab vagane, aga `vaata mes teeb Kod; madal mudane järv Äks; ega sääl ärä ei upu, vesi om matal Ote

3. (helist, häälest) vaikne, tasane, väikese võnkesagedusega `üsna madala juttu ei `kuule, madala juttu ma ei saa aru Jõh; mihed on ju madalema ääleaga kut emased Khk; üip - - `uikab `seasi madala ääleaga Krj; `Kangest `sõuke kena mahe madal ääl oli kui `rääkis Pöi; `rääkis madala ääleaga, ega see `kaugele kosta Mär; teesel on nihuke madal `vaikne eäl, teesel on `kõrge kõle eäl Juu; ei ta kuule madalad juttu JMD; madalass ei kuule, tasass juttu ei kuule

Kod; madalt äält ma ei kuule suguki Hls; temä `seantse vaguse kõnege, madale äälege Krk; ta `omgi `säärtse madalõ helüga; nii madalõt kõnõt ma_j kuulõki Har

4. ahas, kitsas (rinnakorvist) kui on madalad `rinnad, siis on `rinnad alati `nõnda `kinni Lüg; madalad `rinnad ahistad `engä (takistavad hingamist) Vai; Taal olid eluaja `sõuksed madalad rinnad, `ähkis ja `puhkis `peale Pöi; kui kõhib palju, siis oo madalad rinnad Muh; nii madalad rinnad, saa mette õiete räägitudki Mär; madalade rinnadega, rögiseb ja ragiseb Tor; kes nihukese madala `rindadega on, sel on saht ingata ja se ei soa `easte laaletud koa `ühti Juu; kui madalad rinnad on, paneb ingeldama kohe JMd; teisel on madalad rinnad, teisel on `lahked Trm; ku kõvass tiib kedägi ehk käib, kõhe paneb `lõõtsma, sedä `üeldässe madalad rinnad Kod; kes madala `rindege om, siis rinnust `kinni ja kõhive ütte `puhku Krk; taal omma madalõ rinna?, taal ei paßsiki häste kroonu `rõiva `säl`gä Har

5. (väikestest silmalaugudest, pilusilmsusest, ka halvast nägemisest) madalad silmad, ei anna õiete `lahti Mär; Madalad sil`mad, lühikse `vaatamisega, ei näe `kaugel Hää; `kirssis silmad on need pilusilmad ehk madalad silmad Sim; sel om seantse madale silmä, ei näe `kaugel; ku üless ei saa `vaate, ku silmä lau mahan, sõss loets madale silmä Krk; kel om madala lau, vahib nigu pilu alt `väl`lä, noil om madala sil`mä Ran; ei olõ õi_taal silmä hädälitse?, ta om esi säärän madalõidõ `sil`miga Har; Näost om kinä latsõkõnõ, aga madala silmäkese Vas; Nõrga nägemisõga?, sil`mä? omma? madala? Se; matal' `silmi `pääle (poolpime) Lut

6. a. alandlik, pretensioonitu üks madala olemisega inimene Khk; tõene o `uhke, tõene o alandlik ja madal Kod; sa oiat ennast madaless ja vaguviisi, et sa änäp ei `engä ka `vastu; siss kae iki, et madaless saat oida, muidu aa `arja `kinni Krk; säärtseid `armsõid inemiisi leü,üßs õks pal`lu, kis omma madalõ? ja kõkõ poolõst väega hää? Har; matal' ehk tasanõ käävä? ütte, timä om `vaiknõ inemine Röp b. millegi poolest teisest allpool olev tenistuses on üks `kõrgema, teine madalama kuha peal VII; kas ta no mullõ tulõ, ma olõ jo madalõst suust Har

7. nõrk; väike (hinnast) madal tuulek, vähikselt `puhkass Krk; reht `olli küll madal, `väike, aga raha es ole `kostegi saia Ran

8. subst madalik `Kaige paremb kalakudu madal `ninda kevädel kui sügüsel oli Ulgmadal Kuu; läks aluksega üle madala; `laiva on `Ulgu madala taga `ankuri pääl VNg; laev `jooskis madalale Jäm; Kalad tulid madalate peale Pöi; lae jähi madala `peale `kinni Muh; Madala pardad joosvad pikuti mööda mere põhja naa kut mæ veerud maal Emm; nii kui madal `vasta tuli, `pandi `ankur `põhja Rid; seal üks madal pastab, neid madalu oo paelu meres Tõs; Kuduja räim tulõb madala `piäle Khn; liiviga käevad jões madala peal Vän; kala puñnib madal `peale kudu ajal Trm

madalahe madalahe Plv Vas Röp(-õ) madalale päiv um madalahe `lasknu Plv; `pañti iks kohe nagla `otsa - - nii madalahe Vas; haug tulõ nii madalahõ, et säl`g paistuss Röp

madalakas madalakas Lüg/-kk-/ Kod madalavõitu `niske madalakkas obone Lüg Vrd madalane, madalik

madalake(ne) dem < madal nii väike madalakene teene (loomast) Mär; ehitadass `veiksi madalaksi majaksi Hää; ta om jo madalek Krk; tuu laud om jo nii madalakene Puh; ta imä om kah säärän madalõkõnõ, muudu om hää lammass Har; innevanast ol`li_`säätse\_`tsõõrigu?, puidõ? madalakoõs Vas; Om säärne madalakoõnõ matsakokoõnõ Röp

madalal madal|al VNg Vai VMr Trm Kod, -all VJg Ksi mingile alustasandile lähedal (ka näiliselt) `päivä on madalal, `päivä `lähtõ `luoja; ikkunad on madalal Vai; pää (päike) on

madalal, sülla `kõrgusel VMr; `päike on kohe `ästi madalall VJg; päev on juba madalal, `õhta Kod; kel naba `kõrgel, si elab vanaks, kel madalall, si sureb nooreld Ksi Vrd madalan, madalukesel

madalale *madal|ale Lai, -alle VNg Jõh Kad Äks, -õlõ Urv mingile alustasandile lähedale (ka näiliselt) `ninda`kaua ku pääv läks juo madalalle, siis vast - - `ütles: `lähmä nüüd kodu VNg; lõsus on natukene `rohkeb madalalle vajund kui losus Kad; kui pääv akkab madalalle minema, siis tulevad [vähid] kallaste alt `väl'la Äks; kui obune tige on, siis kõrvad `tõmbab madalale, pia ligi Lai; ku päästlane madalõlõ `lindass, tulõ vihm Urv || (vee sügavusest) suur `laine `viskas `laiva `ninda madalalle `ranna ligi, et üppasimma `maale VNg Vrd madalahe, madalasse*

madalalt *madalalt Kuu Hää HJn VMr Kod Pal mingi alustatasandi suhtes lähedalt Kui `luiked sügüsel madalalt `lendävad, tuleb madal talv Kuu; kui pääsuke madalalt lennab, tuleb `vihma HJn; piab `ästi madalalt `katsuma leigata; pää pastab madalalt VMr; kuu käib madalalt ja `lõunen, tuleb `suuja Kod; kärbes `lendas nii madalalt Pal Vrd madalast(i), madalusi*

madalamal *madalamal Vän JMd a. all pool kellel nälb madalamal, see on parem emaan*
JMd b. (vee sügavusest) *a ku on, sis kalu saab madalamal ka Vän*

Vrd *madalamas, madalambal*

madalamale *madalamale Hlj Khk alla poole lase nõör natusse madalamale Khk Vrd madalamasse, madalamba, madalambass, madalambale, madalappa*

madalamas *madalamas Jõe(-lammass) Kos Jür madalamal mei `vergud olid madalamass; kui kala oli madalamas, siis sai viel `liete`paelu `piņjumale `võetud Jõe; siis `pañdi seda `põlle sedamodi, `este `pañdi `seia - - siis naised `ütlesid, et see on ikka madalamas Kos*

madalamasse *madalama|sse LNg Juu Amb, -se Noa madalamale [lastud luik] vaos - - madalamase Noa; ergu olemisega [hobune]- - kardab `jüsku, laseb enese madalamasse ja LNg; siis on `varju - - `peale lõõnat, kui ta (päike) madalamasse akkab minema Juu; pada `lasti kas madalamasse ehk `kõrgemasse sialt nende `aukude järele Amb*

madalamba *madalamale `toime oma `vergud madalamba Jõe*

madalambal *madalamal mustike om madalambal, joovike om `kõrgembal Nõo*

madalambale *madalamale õtak nakap tulema, päiv vajop kõrdkõrralt madalambale Nõo*

madalambalt *madalamalt `täämbä käevä pil've madalambalt, näeb višt sadu Nõo*

madalambass *madalamale miä kässi, et `laske enne ladet madalambass, siss ma sõkuta Nõo*

madalappa → *madalappa*

madalan *madal|an Kod Ran Nõo, -en Hls Krk Hel, -õn San Har, -ah Plv Vas Se madalal kuuse käbid madalan õksa kül'jen Kod; päe om joba õige madalen, mõtsa `latve pääl joba; kui tuulene ilm olli, suits es lää `vällä ussest, madalen olli ka `vingu Krk; pil've om õige madalen, näiss kas tuleb sadame kah Hel; kui sil'mä lau olliva madalan, siss näppega tõst sil'mä `kolme Ran; kuu om `väega madalan `üüse Nõo; päiv om jo õigõ madalõn, `kaegõ et karjaga kodu saat Har; päiv jo madalah `väega Se*

madalane *madalane hrv madalavõitu maa pind on madalane Rei Vrd madalakas, madalik*

madalappa *madalappa Har/-lõppa/ Vas Se Lut, madalappa Kam madalamale kui vikatit lõe `otsa pandass, siss `säetäss terä `kõrgõmpa vai madalappa Kam; päiv lätt aig-aost madalõppa nika ku `kaoski `pil'vi takka Har*

madala|päraline = madalapärane [ta] *ošt kah Krabi `valda `säärtse madalõperälitse maa, säält ei `tõmba kohegi vett `vällä Har -pärane* madalavõitu madalaperäne kõht (koht) Kod Vrd madalapäraline

madalas *madalas* Lüg hajusalt eP madalal *päiv on viel madalas, ei `maksa viel `menna `tüöle* Lüg; *päike juba tükis madalas, iline aeg* Khk; *atagad\_õ pilve tükid, mis valju tuule ajal madalas `mööda taevast `jooskavad* Mus; *Taevas on vahest madalas, oort pea peal; Kevade vesi on [kaevus] nii madalas, kas võta `käega sihest* Pöi; *anjerad_õ madalas; kui kevade lina `veastriku näed madalas, siis kasuvad lühikesed linad* Muh; *Linnuk `lindas nii madalas, et vois `lindurd `näha* Rei; *kui meri madalas on, siis on `heite meri* Phl; *pää üsna madalas juba, aja loomad eenamast ää* Mär; *ega sari naa madalas põln mette, teine pidi ikke pengi pial [andma] selle suure liigutaja kätte* Lih; *tä (pisuhänd) madalas maad kaada läks* Aud; *lesta püid oli ju madalas, põhi `paistis ju koa vahel* Ris; *`pilved old nagu maha kukkumas - - nii madalas kõik* Kei; *taevas madalas alles - - tuleb veel `vihma* Ann; *kui kuuse käbid on madalas, siis tulema vihmane suvi* Äks; *kui oli vihmane `aasta, siis oli `kõrgema pial parem saak, madalas tegi siis vesi `liiga* Lai; *mõneskohas õite madalas on paas kah* Plt; *kui päe madalas, siss vikerkaar `kõrges* KJn

madalasse *madala|sse* Jõe Kuu/-ss/ Hlj IisR Mar Juu KJn, -se Pha Muh Noa Aud madalale jää sulamise ja lume sulamise järel, siis tulid kalad nii madalasse Jõe; *Suve `õhta, kui päev madalasse vajus, akkasid `sääsed `kuoris pirisema* IisR; *päiges lääb madalase* Pha; [kotka] *poead olid juba suured - - ta\_õ tuld nii madalase änam* Noa; *konks oli koogul `otsas, ülal pool oli vinn, et siis saab madalase lasta* Aud; *vahest oli - - `kõrge see pahmas, [hobused] kohe üppäsid seal peäl nii et ta maha madalasse läks* Juu; *kummargülle kui küerütäd - - `vaatad madalasse* KJn

madalast(i) *madal|ast* Jõe Mus Pöi Muh Vig Aud Ris Kei Nõo Vas, -est Krk, -õst Har; *madalašti* Kos, *madalaste* Mar Tõs Aud Juu madalalt *kui kured `lähvad siit ära madalast, siiss [tuleb] madal `talve* Jõe; *pää pastab väga madalast mere `peale* Pöi; *mõni reagib nii madalast (häällest) Muh; raio aga madalaste maha, et suurt tüügäst ei jää* Mar; *kui õete `raske maa oo, sis võib ühe korra vedru äkkega `peale aeada, aga õete madalast* Vig; *laalab madalaste* Tõs; *eenad pannasse pinuse, kui pannasse pikalt ja madalaste kokku puu riidade `moodi* Aud; *krätt tuld nagu sur tuliagu möda kanarbiku madalast sialt* Kei; *kuu käib madalašti* Kos; *madale `rindega õigats sii, kes `engäss madalest* Krk; *ja ku pääsuke madalast `lendäb, lääp sadama* Nõo; *kurõ\_ka `lätsi sügüselst madalõst; ma olõ `väega madalõst koolitet, õt sõnust tulõ puuduss* Har; *päiv madalast paist, paist `õkva_pääle* Vas

madalepel *madalamale nõnda ike `loidu `lasti kul`p patta, ännä lasid madalepel, ku suppi tõstid* Hls

madalik *madali|k* Ran San Rõu Se Lei, g -ku hajusalt S, Mär Tõs Vän Tor hajusalt K, Trm Kod Hls hajusalt T V, -gu Trv Puh Kam Krl, -kku Lüg; *madali|kku* g -gu VNg Vai/-kko, -go/

1. *madal* maa-ala; ant kõrgustik *Ümbär`ringi `kõrgemb maa, `keskel madalik* Lüg; *madalikus kasub pikk rohe* Tor; *lodu on madalik, madalam kui raba maa* Sim; *karja maad on kõige kõlvatumad maad, kos kari `tallab, nigu madalikud ja sood* Trm; *tõisspuult `raavi sii madalik om alle* Hls; *madaligu pääl kasvap paremp [vili] kui mägede otsan. madaligu mehe om vil`lä mehe* Kam; *matal kotuss, madalik mäki `vaihhõl* Rõu

2. *madal* koht veekogus *laev leind madalikku `kinni* Khk; *kala tuleb madalikkude `peale kuduma* Pha; *laivad `joosvad madalikku* Vll; *Liivane kitsas madalik oli, me lasime seal ikka*

`võrku Pöi; *aes laeva madaliku peel`kinni Emm; Konna`veski jõeski oo madalik, madaliku pealt saab üle`minna Mär; laev on säl meie lahesse tuld, madaliku piale joost Nis Vrd* madal

3. adj madalavõitu *se va madalik maa Ris; laud on madalik, siin ei ole ia`tüütada Koe; madalik ja väheljäne luum õli Kod; ta ol`li madalik (talukoht oli madalavõitu) ja vesi`juuisis kõik üle KJn; taa tuul om raasike madalik Puh; timä (kuslapuu) om nisuke madalik`puukene Kam; `säantse madaligu`ol`li nuu vadsa pätsikese? Krl; säärän madalik hopõn om, talu hobõsess õks käü Har; `kõrgide`jalguga es olõ?, ol`li säändse madaliku? (põrsastest) Plv; madalik inemin Lei Vrd* madalakas, madalane

madaluisi → madalusi

madalukaiselt madalalt`linnud`lendäd`oige madalukaiselt; maad`künnedä madalukaiselt (mitte sügavalt) Vai

madalukane *madaluka|ne Kuu, madalukai|ne Kuu Vai, g -se = madaluke(ne) `Oite madalukaised kohad; Madalukane saab`ennemb`mantsika maast kui`korge tähe`taevast Kuu; neil püttül on`uurded ühe madalukaised; tämal on madalukaine ään Vai*

madaluke(ne) *madaluke Jür Koe Plt KJn/g madalukse/, madaluke|ne Lüg Jõh Ris Koe VJg Trm Kod Plt, g -se madalavõitu; dem < madal`Piimänõud madalukesed Lüg; Mu titt on`alles madaluke, aga küll ta kasvab; Vanast piast jäin madalukeseks, sel`g`küirus Jür; laud on madaluke Koe; sie aed on üsna madalukene VJg; Voodi õtsad õlid niisugused laua otstest kokku löödud madalukesed Trm; siält suab läbi küll, siäl on madalukene; madalukene ja til`lukene, veeke järükene Kod; oi ku madaluke vesi KJn Vrd* madalukane

madalukesel madalal *sae tüü`juuren`õlla, pääv madalukesel Kod Vrd* madalukeses

madalukeses madalal *pää oli madalukeses juba Ann Vrd* madalukesel

madalune *madalu|ne g -se VJg Trm KJn kõrgune`põesa madalune mies VJg; laps alles tooli madalune Trm*

madalus *madalu|s VNg/g -kse/ Khk Nis Koe Trm Kod Plt Krk, madalu|ss Puh San Rõu, g -se subst < madal sie`sängi ei`mieldi`mulle madalukse pärast VNg; see madalus ep tee midad, selle võib ju`kõrgemase`tõsta Khk; tuoli madaluse pärast oli alb`istuda Koe; kas pikkuse ehk madaluse järele Trm; siin on üks Loimu talu - - eks`talle madaluse pärast`antud sihuke nimi Plt; madaluss ja kõrguss Puh*

madalusi *mada|lusi Nõo, -lusi Rõu Se madalalt (ja alandlikult) [koer] Tuleb nii madalusi, et kõtt maa küllen; Nüid om äbi, käib madalusi Nõo; timä`pel`gäss`kõiki, käü madalusi, om ku ädälähain Rõu; [hunt] tull`l madalusi Se Vrd* madalalt

madal|vee|lest hele, liivasel põhjal elutsev lest *Kus liivapõhi, seel on madalveelest Khk*

madalõppa → madalappa

madar *madar g -a SaLä(g -i Jäm Ans) Muh Hi Mär Var Ris JMd Ann VJg VIPõ(g madra KJn); madar|as g -a L Juu rohttaim (Galium) madarad, nendega värviti. `koltseid madarad, allid vei`valged madarad Jäm; vanad`naised olid madaratega`värvind, siis nad olid põllu varete sihest neid madara`juuri`kookudega`kiskund - - vana kulund`tuhli kook või midagid muud raud`kooku oli madara kooguks Khk; Vanasti kui pole`värvi olnd, siis naised`korjasid madara`juuri ja`värvisid nendega Pöi; kadaga juurte alt kaeveti madarud Muh; Nee sured madara juured, nendega nad`arstist, kui lehm punast kusi Rei; see polnd kellegi punane, mis maa`rohtega`tehti, madaratest ika sai Mih; madaras ei pidan`värvi maha`anma Tõs; tüdrikud käösid madarul (madaraid korjamas) ning`pähkli; Naõsõd läksid`laidu madaru`kjõsma Khn; madaras, pikad varred ja kollast õied`otsas PJg; `Tuiblu mäält`käidud madarad kablimas Ris; `üiti madarad, neid`kasvas igal pool. `veiksed kollase õitega lilled*

Ann; *madarad jälle kasvavad `metsas, naasugused `veiksed rohod, sis nende juurdega `tehti punast* SJn

madara|kollane (värvus) *madara kollane oli. tedremadara juurikad, neist `tehti Mih*

madaranõ *madara|nõ g -sõ madarapunane Kidi vasta `siotasse `randmõ `ümber madaranõ lõng; madarasõ kördi kua pani mio vägisi kuduma, et mia omalõ elu `aegas selle sua* Khn

madara|puna *madarapunane madarad - - änam varrest - - sai punast `värmi, madarapuna Aud -punane madaraga värvimisel saadud punane värvitoon; madaraga värvitud, seda tooni punane madaripunane oli mustaka `näuga Jäm; siis nee sured madarapunased siilikud `tullid, sehuksed, mis ole ergud punased mette, sehuksed tumed punased `ollid; ma `panni madara punase lõhja nimetissõrme `ümber [kui sõrm haige oli] Muh; madara ponast `tehti, metsast `kesti maa seest madared ja `tehti sokad nii ponasegs et Käi; ma nägin seda kui tedremadaratega värviti, `tehti madarapunast Mär; tegavad madarapunast - - see ää ei leegi Var; `Kihnus oo kõrdid ja suka paelad kõik madara punased Tõs; Madara punase villase lõngaga sai `luumasi parandada (loomi ravitseda) KJn; vanašti `olli madara punane ja kaselehe kollane ja SJn Vrd madara|puna, madariku|punane*

madaras → madar

madariku|punane p *madariko punast madarapunane – Käi*

madator → mootor

made¹ *made g -me Kuu IisR Emm Tõs; madem g -e Käi Rei; hrl pl mademed Khk Kaa Phl L Ha JMd Tür*

1. kividest, puudest ehitatud ülekäigukoht, purre `soose või jõe tehase *mademed, pannasse kiviriad jõe; üle mademete saab `kuivade `jalgadega üle* Khk; *säält üle jõe pole mademid* Kaa; *jõe madem, `pantags puu üle Käi; Ma p läbe teed kauda `minna, ma lähe siit otse üle mademe* Rei; *mademed põle jätkatud puudest `ühti, põle pikkisi all* Kul; *mademed oo jõe või oja või kraavi peal sedasi, käsipuud oo `kõrves* Mär; *esite oli lodi, siss tegid mademed koa, `viimis tegid sella* Vig; *se ikke jo sild, kui käsipuud `kõrvas oo, mademed ikke muðu paar pisikest puud üle* Tõs; *mademed tehakse pasaoeade `peale, pannakse puid `sisse, et jala üle saab käia. obesega ei saa mademetest üle `käidud* Vän; *mademid `mööda `keitase `pehme maa peal* Tor; *jõel on nihuke läbi `käidav koht, siis seal on puu lohod, mademed, pannakse `peale, kus rahvas üle käevad* Juu

2. aida trepipealne *`Aida `uste esistel olid mademed. Made pidi olema `küllalt suur ja pealt sile* IisR; *aeda mademed oo see põrand aeda ees* Mär; *Aida mademete pial oli vihmaga [hea] `istuda* Han; *koera putku on mademete peal* Rap; *kui sa vil`la koti peält maha võtad ehk `peäle aad, s_aeda mademete peäl [oled]* Juu

3. leos olevate linade vajutis (puud, kivid) *linaleo peal olid mademed, puud ja kibid `pañdi linade `peale `raskoseks* LNg; *linaligu tuleb `kinni `panna. `pandi latid `piale ja kivid lattele `piale. mademed, olid siis puud või kivid* Tõs; *mademed `pantase linade peale, ku nad lina leu `aukus oo* Tor; *puu mademed said [linadele] `piale ja kivid `puude `piale, et vesi üle `seisis* KuuK Vrd mate

4. okstest, riietest vms kate, vari *`Vergu linuje `pääle `pandi mademi - - `voisid `seisuda `ninda moned `päiväd `paadiss mademije all, ädä old midägi; Mademije all [võrgu] `paulad enämb `külmämist ei `kartand* Kuu; *pane*b [peenrale, kartulikuujale] *mademed `peale* Kei

5. viljavihk, lade *rukki vihud `pandi `vastamidi maha, seda kutsuti mademetes, siss pekseti või `löödi vardadega* Aud; *lauda `juures olid pikad õled, `laotud mademesse, neist `tehti sidemeid õlekubudele* Hag

made² *made* tüse, lõtv, vedel (inimene) *Äi sõhuke made küll keia_b suuda mette; On koa sõhukse made moega tüdruk; Vat kus ikka made on, nii pitk kut lai; Made - - päisi päeva`aegu magab, ju midagi ikka teha on Pöi*

madel¹ *madel* g -i emakala *madel, sedä siin ei `süüä, aga `Tallina turul oli `müüdüd küll; Madelisi sobis vahel `saama `kerraga saa kilu (saja kilo) `ringiss Kuu*

madel² *madel* g -i VJg Sim (suur) sõim *luamadele pannakse toit madelisse VJg; madel on pikk, kus paelu `luomi pial on Sim Vrd mader*

madelema *madelema* VNg Trm Lai

1. **maadlema** a. teist seljatada püüdma (ka mänguliselt) *joumehed madelevatta VNg; kaäsi pojad kui üks `ühte maha murravad, siis madelevad. se madelemine ei ole tüli, pool `mähgimine; lapsed sängis ka madelevad - - ühes sängis olid kolmekeisi - - siis madelesid nal'la pärast Lai b. õiendama, vaidlema kui teineteisega vastakute `sõimlevad või sõnelevad, siis madelevad; kui teisel teine `arvamine, siis läks madelemisest `lahti Lai c. vaeva nägema, ägedalt tegevuses olema *madele kõik öö `kirpudega, ei saa magada Lai**

2. pikutama, lesima *madelesime õues pikali maas; mina madelen ka siin sängis Lai*

madem → *made*¹

madem|puu → *madepuu*

made|puu *made-* Emm Rei, *madem-* Rei purre *Madebud mööda käida üle kraavide ja ojade; Laiast kraavist äi saa muidu üle, kui peab madepuu põigiti `pæele panema Emm; paul on madembud peal, senest saab üle küll Rei*

mader *mader* g -i Koe VMr sõim *einad ja õled pannasse maderisse, et loom sialt sööb Koe; `luamadel tallis on maderid, kust pialt luamad süevad VMr Vrd madel²*

madi *madi* vesine maa, lodu *madi eenam one mudane, muagene, mädäkäs Kod*

madigas → *madjak(as)*

***madikond** g *madikonna* trobikond *sa tood ea madikonna veel [pärnaoksi] Muh*

madima *madima* Kod Lai

1. **tampima; materdama; peksma** *madid `kiñni aagu, madid ehk piäsitäd mulla `kiñni `ümmer juure; ma madisin tappa `ußa, kui karjan käesin Kod; sai teise kääst madida; oli teda ivake madind Lai*

2. **käima, vantsima** *pikk maa, `aändis kohe madida; madi `käia einamaal iga pääv seda maad Lai*

madin *madin* g *madina* hajusalt R/n *madina* VNg, *madinass* Kuu/, Pöi Muh PJg Tor Saa Juu Pee Koe Kad Kod uus Nõo

1. **müdin, mütsumine** vm müra *Kui - - `kuskil õlid lina `talgud, siis `poisid kogonesivad ka `sinne `pillid `kaindlas, siis vast akkas madin `piäle Lüg; Öö läbi käis `sõuke madin, tañts, laul ja pilli mäng Pöi; siis `olli `sõukest madinad, kui nad (lapsed) sii ühes koos `ollid Muh; küll oli suur madin, kui nad `joosid Juu; ei tia, mis mõru see `lahti oli, aga kisa ja madinad olid kõik kohad täis Kad; madin one ku majan `keski juakseb Kod; Oi toda madinat - - joosiva üits ütele, tõene tõesele poole nigu meeletu Nõo*

2. (kaklusest, kähmlusest) *no siis oli madina, kui moni [peiupoiss] sai `tütruks, keda ei tahand VNg; tahivad `menna `riidu - - üks lei ikke `ühte ja `tõine tõist, sie õli madin ja sagin `lahti Lüg; Äkist oli madin `lahti, üks lommis teist Pöi; rusikidega ikka `aändsivad madina aal. kõrtsimees lõpetas madina ära, lõi mehed kõrtsist `väl'la Saa; olid madinat teind (riielnud) Pee*

Vrd *madsin*

madinal *madinal* Mar Tor Hää Juu Koe SJn adv < madin *siilid* 'joosvad maas ühnä *madinal* Mar; *poisid* 'tul'lid ku *madinal* Hää; 'joosid nõnna *madinal* teesed Juu; *kui si küüditamene* 'ol'li, läksid *madinal* SJn

madinas *madin|as* g -a madjakas mine anna tale - - *madinast* Mar

madinass → madin

madis¹ *madi|s* g -se Pöi Saa, -sse Trm, -kse Kuu *madisepäev* *madis* vana all pard, 'kutsub 'lapsed 'seina 'ääre - - päiv *akkab* 'paistama ja 'korgemalt 'käümä ja siis 'mielitab 'lapsed juo 'väljä Kuu; *Madis* 'viskas allikase soja kivi, allikad läksid *madise* päeva 'paiku 'lahti Pöi; *teine madis on kahe* 'kümne esimesel 'septe-mbrel Saa; *Madis annab kanale võtme kätte* (pärast *madisepäeva* hakkavad kanad õues toituma) Trm **Vrd** matjus¹

madis² *madis* Muh Mar Tõs Ris Juu Trm Hls kerge kirumissõna, pagan, tont *õtte madis* 'võtku sind Muh; *las ta madis võtta* Ris; *teest* 'ütlesid ikke 'kurja, rikas *Ma'rt* 'ütles ikke: oh sa va *madis* Juu; *Nii läksid veiksemad veskid kõik seeki. Las roiskuvad ehk nagu ennevanast* 'üeldi: *madis võtku* Trm; *las madis võtta, las kaduda ärä* Hls

madis³ *madis* g -e Lüg Emm sperma *lase madis* 'putsi 'juossa Lüg

madisema *madisema* müdisema lähäb tji piäl ku mua *madiseb*; läks ku *madisi* Kod **Vrd** madsisema

madise|päev *madise-* Lüg Jõh Pöi Rid Pä hajusalt HaLä, Tür Koe Plt KJn Hls Krk, *madisse-* Lüg Mar Hää Trm Kod, *madisõ-* Rõu Vas, *madikse-* hajusalt R, VMr VJg *madisepäev*
a. kevadine *madisepäev* (24. veebruar) *madiksepäiv* 'andab kanale vottime käde, noh *madikse* 'päiväst pi, id juo kanad 'saama siis juo 'oue; *madikse* 'päiväst *akkab* 'külmäl üks silm vett 'juoksema Kuu; 'Talvel *madisse* 'päiva ajal vahiti, kust poolt tuul on, siis 'selle järel 'külveti kevade vili maha Lüg; *madikse* 'päiväl ole kors akka lund 'vihkama Vai; *Madise* päevast 'murtud 'talve selgroo ää, siis *akkasid* ilmad 'pehmemaks minema Pöi; 'talbe kui *madisepäev* oli, 'pandi 'meeli, mis tuul oli, sest vaadati kala 'saaki Rid; *madissebä* omingo, siis *pühitasse* 'pühked korbi 'sesse, viiasse ää 'kaugele, siis 'tulla 'kärpsid mette Mar; *madisepäe* 'ööltse, et kui sa siis *puid* metsast 'õue tood, et siis 'tulle *ussid* 'õue, et *madisepäe* ei lubata *puid* vädada Tõs; *kui madisepäe lund sadade, siis sadade* kõik *mutikad* ja *matikad* maha, et siis *teese* 'aasta söövad kõik vilja ää; *kui madisepäe päe* (päike) *paiste* kas või naa *paelu*, et saab 'ratsa obuse 'sel'ga 'istuda, siis oo ilus sui Aud; *kui sa madisebä* 'õmled, sis *näd* kohe 'u'ssi Juu; *madisebävast* tõusevad 'inge kõik loomad, kas 'kärpsed ehk u'ss, kõik maa loomad Tür; *ku madikse pää* oli tie 'kõrge, siis kasvab mää puol või 'küinka puol parem ernes. *kui tie* oli suland 'kraavi, siis 'jälle nõos VMr; *talvel* - - one *madissepääv*. siis 'pühki laadass 'ämliku võrgud ärä, siis ei õle suvel 'kärpsid Kod; 'piale *madise* 'päeva *akkab* kõik lund 'vihkama Plt; *madise* päeväl *mardikidel* ja *mutukidel* luuvvass *éng* 'sissi Krk **b.** sügisene *madisepäev* (21. september) *Madise* 'päiväl 'mihklikuus [aeti] *siad* 'lauta Lüg; *Meil* 'peetasse 'rohkemb - - sügisest *madise* 'pääva Jõh; *kui sügise madisepäe on, siss* võetse *kanadelle* võti ära, *siss andasse* *kanadelle* peris söök, *siss* kanad *änam väl*'last ei saa; viimase *madise* päeva aig *akkab* siil *omal talve* kortelt korraldama, 'lehti kokku 'raapma Saa; 'Tsia_tapõti jäl_madisõpääväss är[?] Rõu

Vrd *madis*¹, *madusõ|päev*, *matjus*¹, *matsa-*, *matse|päev*

madistama *madistama* Mar Nõo *madinat* tegema; möllama *Küll nad* aga *madistasid*, *vesi oli soe* ja läks kohe *madistamiseks* lahti Mar; *Nakava madistama* (*madinal* jooksema) *ütele* ja *tõisele* poole Nõo

madjak(as) *madja|k* (-*d*-) Pha, g -*ku* Trm Kod KJn Pst Hls Krk, -*ka*, -*ga* Emm; *madjak|as* (-*d*-) uus IisR, Jäm Kul Ris Juu Koe hajusalt ViK, Plt KJn, *madjag|as* Khk, *matjak|as* Jõh, g -*a*; n, g *matjaka* VNg; *matja|k*, *matja|gas*, *mad|gas* g -*ka* Kuu; g *madjaka* Vig Lai/-*d*/, *Matjaka* Kos malk, vemmäl, jäme vits *Sain ühe matjaka käde ja löin hussi maha* Kuu; *On sul alles tõngline madjakas käes* IisR; *võtsi εε madjaga ning sähvasi tale üle tagumise* Khk; *Ma tule tee teitel madjagaga* Emm; *ma võta sit madjaka ja anna soole mödä kooita* Vig; *kui sa müdu ei kuula, annan sulle madjakast* Juu; *lapsele võetasse madjakas, kui ta nutab* Koe; *murtsin metsast ia madjaka kätte, muidu kuerad tulevad kallale* Kad; *võfin selle madjaka, tõmmasin talle vasta kaela kohe* VJg; *vaata et ta sulle silmä ei lüüj selle madjakuga; tüdruk nagu madjak tuleb, silm nästvelt kasvab loksjass* Kod; *kuhjalava on kõrgema koha pial, veke lepa madjakatest aed on ümmer* Plt; *Sin om kurja koera, piab mitu madjakut kaitsmises võtma; Selle madjakug võib palt purejat peni äiäte* Pst **Vrd** *madinas, madjukas, madrak(as), matak(as)*¹

madjas *madjas* g *matja* Saa/-*d*-, -*t*-/ Hls maias küll om *matja latse; tatert olli naa* (kured) *matja süüimä* Hls **Vrd** *magjas(s)*

madjukas *madjukas* madjakas niisuksele *tõmma madjukas* Kir

***madlik** ppl *madlikuid* põngerjas *Teisi lapsi oln koa, sõuksid pisi madlikuid* Var

madoor → mootor

madrak(as) *madra|k* g -*ku* Kod; *matra|k(as)* g -*ka* Lüg Jõh; *matra|ka* g -*ga* Vai

1. *madjakas ennä matrakas, sengä viruta kõhe ümber kehä; Tahi kõhe matraka võttada* Lüg; *kirves oli kaasas, raius ia matraga metsast ja tappas undi; suur matraka oli kääs, tuli miule suure matragaga kaelale* Vai

2. hoop, löök *ku saad ühe matraka, küll siis kartad* Lüg

madrask, madrats → madrats

madrats *madrats* (-*ts*) Pöi Iis, g -*i* Jäm Hää Ris Koe Trm Plt KJn Trv Krk hajusalt V, -*e* Tor Röp; *matrats* Kuu VNg Lüg Khk, *matrass* Vai(g *matratsi*), g -*i*; *matra-ts* g *matra-tsi* Khk; p *madra-tsi* Pha; *madrask* g -*i* Mar/n *madraski/ Mär Tõs Juu Amb Ann JJn VJg; madras* Hls uus aseme aluskott *tämä lükkänd sen lina ärä ja käüünd sinne matratsi pääle magama* Kuu; *suled vai karbemed pannasse matratsi sisse; mul ei ole matratsi, mul on vuodes aluspadi ja päälispadi vaid* Lüg; *matra-tsid on asemes, meitel änam ole kotid, äga nee matra-tsid paramad pole* Khk; *pole sääl (asemel) madra-tsi ega aluskotti ega mette medagid* Pha; *Õled olid asemal, mõnel olid õlgede peal põhu koit, madrats on uus asi, peale sõja külase tulnd* Pöi; *eks madraskid panda alla magades, äga ega neid sii taluinimestel ole* Mär; *madrats, kus pääl magatass. saksadel on madratsid Hää; pienema rahval on madratsid all* Ris; *artlas, sellest kuoti padja riiet ja aluskoti, madraski riiet* Amb; *mina madraski pial ei taha magada* Ann; *nüid on madraskid ja sulekoitid* JJn; *madrats on vuodi põhjas* Iis; *uudi matratsi om ja väskraadist põhja* Krk; *meil omma napu? ja külle aludsõ koit sängün, tuu asõmal om liinamihil madrats* Har || piltl *Madratsse polkat tandsma* (tütarlapse juures magama) Röp

madreal → materjal

madri *madri* Kaa VII nodi, vara Ruudid keisid enne pulmi ikka kerjamas. Nendel oli ninatubakad ja viina seltsis, andasid neid ja siis said jälle *madri* vastu Kaa; *Sellel tüdrukul on madri, võib kosja minna* VII

madrial → materjal

madrisk → mardikas

madritama *madritama* kontrollima, läbi otsima *kõik laevad madritadaks* Hää

madrus *madru*|s g -se Hi(-ro- Phl) hajusalt L/-sõ Khn/, Ris Juu Plt Hls, -sse Khk Muh Mar(-ro-) Iis Trm Kod, -kse HJn JMd; *madru*|ss San Se/-oõs/, g -sse KJn Krk(n *madrušk*) Puh, -(s)sõ hajusalt V, -ssa Trv, -se Koe, -kse VJg; *matru*|s VII, g -se VNg Vai Jäm Khk Hää, -kse hajusalt R, -sõ Khn(-ro-); *matruss* g -e Lüg; n, g *madruski* Mus laeva meeskonna liige *üks pueg oli laevas matrukseks* Hlj; *üks vanames oli se peremes säl laevas ja mina olin siis sääl tämal matruksest* VNg; *matrussel on jo tõist muodi munder seljas - - sinine munder* Lüg; *karjapoiss lubab kõrd matrusest minna Vai; madrussed olid kanged mihed tüdrugutega semmima* Khk; *Oli ulk aega kivilaevas madruseks (istus vangis) Emm; menul oli koa üks nadu, a see läks Venemale madrussega; Põllul seisavad kuhilad nagu madrused reas* Mar; *madrus, see oo kõige alvem, keib mastis ja Var; teene oli kolme teisme aastane, oli päris matros juba; Neli kuud oli nuõrõmaks madrusõks, siis sai sellesama laõva piäle vanõmaks madrusõks* Khn; *madrusi on kahte sorti: täismadrus, lihtmadrus, kolmandaks on viil tekipoiss* Hää; *madruksed käevad mere pial, madruksel on teist muodu riided kui meil* JMd; *suur mure oli soldatil, viel suuremb mure madruksel* VJg; *üks lähäb madrusse riiden, voim tuñnessab* Kod; *mu poig om ka laiva pääl madrussõn* Har; *Poisil madrusõ müts pääh Vas || (heinasaost) Ilm ei jää ka kuivaks, et saaks madrused laiali visata; Sain mõned madrused teha, sadu tuli peale* Mar

madrasahama, madsahtamma → matsahtama

madrasahuss, madsauss, madsavuss → matsauss

madsin *madsin* Ran, g -a Nõo, -e Hls Krk; *matsin* Hel, g *madsina* Puh; *maõsin* g *maõsinõ* Krl *madin obese joosev ku üiõts madsin, ei tää, kes neid irmuõts; mea kuuli sedä madsint küll, ku kaklem lätsiv* Krk; *siss kuuldsive, et üiõts matsin olli ja kolm müõst joosiv mõõsa* Hel; *emä kuulu, et obese jooseva ku matsin rii alust müüõdä* Puh; *Kül pandseva minekit nigu üiõts madsin ja serätse sama madsinaga joosiva tagasi kah Nõo; laõts tule põra nigu maõsin om* Krl

***madsisema** *madsisem(e)* Hls Krk; pr (ta) *madsisõss* Plv *müdisema käib ku maa madsiseb* Hls; *nüid obese lükkäss, nõnda t maa madsisess; mihe emä põhentõs (pahandas) iki: sij ku ämlik kõnd viõ päl. miu minie pidi seante oleme, lää kõndin kõvast ku maa madsisess* Krk; *juõsk ku madsisõss muta pite* Plv **Vrd** *madisema*

madsu *maõsu* matsakas olend – Krk

madu *madu* hajusalt L, Juu HJn VMr Nõo San Rõu, g *mao* Muh Käi Rei Mär Var Tõs Tor Hag Koe hajusalt VIPõ, M Puh VLä, *mau* hajusalt R Sa, Hi(g *maju* Phl) Kse Var Hää JMd JJn VJg Iis, *madu* VNg Lüg Mus Krj Põi Tor Hää Ris Kad I Har Vas; *mado* Käi Kul Rõu Plv, g *mao* Vai Rid Mar, *mado* Kod Se

1. roomaja suur peris *madu kohe, kahe aarikaine kiele ots; muist on madud ja muist on sisalikkud* VNg; *suurt ussi ütlemä madust, mõni on pitka, kõhe puole küindra pitkune; ühe kõrra tuli [toonekurg] siit suurest metsäst, siis õli sie suur madu tämal ambas; saadu tegu ja kuhja vedu kardavad tütrikud kui madu* Lüg; *mado muudab oma nahka, jättä nahka maha, itse lähto välä* Vai; *Madu on igavene suur uss, meil madusi pole, suurt ussi mõni üüab küll maduks* Põi; *madusid sii ei ole, nii suuri ussa, mis madudeks sünnib ütelda* Muh; *see on suur uss, kui majuks üitaks* Phl; *uss oo vähike, mado_o suur, pikk ja jämme* Rid; *piible sees räägib lendavad madu* Mär; *vanemäde vanemad räägivad, madud käenu meres juõmes* Hää; *ma löin üks ea madu täna maha* Ris; *nõeluõs, se on va madu* Juu; *meie nurkas on koa madusid, ma olen mitu madu ää tapnd* JMd; *juhtusin maduga kokku, aga kätte ei suand; va madu aand kua künkast välja päeva kätte* Kad; *kes mau kruani kättä suab, on*

rikas inime VJg; meil väga ropust ei õle madusi IisK; üks õlema arjaga madu, sij õlema näie ülem; muss mado (rästik) one suur ja jäme. siin metsän suurem jagu onegi mussad madod - - muss mado kõhe `naalab; mes `enne jüri `päeva mado saed pudeli, sij eli õlema üvä `aigele `siale Kod; madu on nii `vinske, ega see ei sure jo Lai; `aštsin mao `piäle, ammustas, materdasin mao ää KJn; Mao kest olli jõõ `kalda pääl mahan Hls; kavval' ku madu Hel; ma ei olõ üttegi matu nännü<sup>?</sup> Krl; poisš ol'l kō `tsušknū toolõ madolõ pääd `suuhtõ Se

2. uss **a.** vihmauss `liimukad, nie migä maa sies on, nie vähikäsed maud Kuu; säred `tulod `ongi `otsa, `tahtod matto `süvvä Vai; madud pannasse anjpera söödaks Mus; liimiku vōi `maokse, mis maa sehen Krk **b.** (tõuk, röövik) hulga ubinõid ol'l toona maha `juuskunu, madõl läbi aedu[?] Har; kapštil omma[?] mao[?] Lei

3. puukoi na `ruuğma omma\_`kõik' matu aedu[?] Har

4. piltl (õelast, salakavalast inimesest); sõim See on just vana madu ise; Sa kurjavaimu madu Pöi; kui `keegi kuri oo, sis `öetse: oh sa va madu Tõs; se madu teist alvast `riakis, vōib `olla suu ees oli ia Lai; ah sa kuradi madu KJn; mõni `sõimas tõist mõtsa maoss, vana mõtsa madu Krk

Vrd maduuss

madu|kasukas sõim minä `soole madokasukale tahan näidätä Mar; Oh sa madukasukas Ris **-kärbes** (liik kärbeid) madukärbes, al'lakas, ammussab vere `väljä, mõni `ütleb, et ta õleva pime Kod

madunad pl madunad katted, pealepanu [õlle] odrad pannasse madunate `alla kasuma; see `olli omad asjad nõnna madunate `alla pannud; seal `olli madunate all oln küll seda `värki Muh

madune madu|ne VNg Jäm, mado|ne Vai Kod, g -se; madu|nõ g -dsõ Krl

1. ussirohke madune `einamaa VNg; madone `mulda Vai; madudside kotuste pääl om pal'lu madusiid Krl

2. ussitanud madosed omenad Vai

3. ussimürgine ärä võta, sij kepp one madone. madosess suad `üeldä keppi, ku rehid mado, tämä lüüb `ammad `sisse Kod

madu|oherdi väikese augu puur madu uherdiga sai üte näpu otsan säärást medägi `laskõ<sup>?</sup> peenikest. tuu ol'l rauvast niisama, pää otsan, üts tol'l om tuud `lõikamist Har

maduss maduss (kirumissõna) ega kõrd ku sinna lähät, nimä_`tõrõlasõ ja `taplõse. maduss `võtku neid, ma enämb sinna ei lähä[?] Har

madusõ|päev madusõ päiv madisepäev – Har

madu|uss madu `ussi kie tappas, siis sie `oidas `jälle sene puu ehk keppi ehk `alles - - `miska maduuss tappeti Lüg; üks ušs elas kiviaja all, käisime ikka madu`uši `vaatamas JJn; kui maduuss vōi `oablane `naelab, siis see kõht paesetab üless Trm; kui sa madu `uši ärä ei rõhu, suad üheksä pattu õmale Kod; Ükski maja ei ole ilma maduussita Ksi || piltl sa oled üks maduuss, susised ühe vahele ja teise VJg

mae- → mai-

maegot maego|t g -ti suu ark all, paun piäl, paana piäl rišs, rišsi piäl maegot, maegoti piäl nuusot, nuusoti piäl pilgot, pilgoti piäl salu = inimese keha Kod

maelik `maeli|k g -ku magedavõitu ta om sääne `maelik, kuluss `suuļa `panda Võn **Vrd** mahelik

maeluss → maadlus

maerudama maerudama maarjatama maerudadi, siis läks lõng nii kõvags Phl

maeru|vesi *maeru vesi* maarjajää lahus – Phl

maesa parajasti, just *oi, sij lähab mul maesa tarvis* Ksi

magadik *magadi|k* g -ku magamisase *magadik oli ia tasane, ei old `aukline; vanast `sängi alati ei old, mõni pesa nukas, mõni magadik* Lai

magadis *magadis* g -e SaLä; *maga|dis* Tõs, *maga|des* PJg, g -tse

1. lumehang *lume magadised* Jäm; *sured anje magadised* Khk; *suure magadise teind aja `ääre* Mus; *ma_j-lma magatse kokku aan* Tõs **Vrd** *magasi*²

2. lõngakiht *keral lõnna magadised, üks koht `kõrgeks keritud; magadised tulad ühekorraga pæelt ära, `lähtvad segamidi* Jäm

Vrd *magaus*¹

3. hallituskord *magades, al`litand kord, lumi jääb kauasse, lumi magab* [orase] ära PJg

Vrd *magadus*

magadis- *magadis-* Khk VII Pöi Muh Tõs Aud Hää JMd Koe, *magades-* Kuu Kse Tõs Ris Koe Plt, *magates-* Hää, *magatõs-* Khn magamis- *kuradi poiss - - tä `viskas sibu `Loksa joge ja siis tuli* [koolist] *kuo ja pett, et magadestuass rodad veid `üösell ärä sen* Kuu; *egäühel* [on] *oma magadisase* VII; *see oo `meite magadis `kamber; üks `olli `kirstude laut, üks `olli magadislaut* (hoone suvel magamiseks) Muh; *magamese asemed olid puust - - ega kotti all põln mette, nüid oo magades kotid* Kse; *Magadiskoti kangas oli kiut; magadestuas käib* [kell] *ilma parandamatta* Tõs; *Mio magatõslaut paelu vähäm kui siol* Khn; *Vanasti `olli saunalava `muudi magatesase `nurkes seinä kül`les, õled pääl* Hää; *täna umiku talosin magades `riided `väl`la* Ris; *ega meil magadis `kambrid ole; perenaisel on pail`u magadislinu; magadis `riided tahavad vahel tuulutada* JMd **Vrd** *magadise-*, *magadus-*

magadise- *magadise-* Mär, *magadese-* Koe KJn magamis- *nende magadise asemed olid seal* Mär; *magadese `riided* Koe; *seäl* (uues koolimajas) - - *üleväl `olli - - üks magadesetuba, kaks klaässituba - - ja all `olli üks magadesetuba ja küük* KJn **Vrd** *magadis-*, *magaduse-*, *magamise-*

magadus *magadus* g -e IisR Khk Kaa Pöi Muh Käi, -õ Khn

1. lumehang *Ukse ede keerand ka suure anje magaduse kogu* Kaa; *ange magaduses läks regi `ümber* Muh; *ange magadus on kogu `tuiskand* Käi; *Nda suurõd magadusõd, et annab üsä subrata kui läbi suab* Khn || *mullavall pole ea künda, `suuri magadusi jäeb* [põld] täis Muh **Vrd** *magasin*²

2. kerale hunnikusse keritud lõng *Magadusi äi `tohtind kerida, siis lõng tuli `käärimise `aegu või uide ajamise `aegu pahmakate viiti moha ja läks `mässa* Pöi

3. äramagatud koht *Vasikas oli kadund, `leidasivad `selle magaduse, `saivadki kätte* IisR

Vrd *magadis*, *magaus*¹

magadus- *magamis-* *magadus `kammer* VNg; *magaduslina* Vai **Vrd** *magadis-*, *magaus-*

magaduse- *magamis-* *magaduse `riided* VJg; *õled `pahti sinnä mudugi `peäle, ega_säl magaduse kotti ei olnud* KJn **Vrd** *magadise-*, *magause-*

magah(h)am(m)a → *magama*

magah(h)us(s)¹ → *magaus*¹

magah(h)us(s)² → *magjaus*

magale *magale* Mär Rõn San, -lõ Kan Urv Krl Har Plv; *makale* Ran Puh Kam Ote Rõn San, -lõ Ran Rõn Krl Röp *magama paneme lapse magale* Mär; *suurgi inimene johub karja man makale `jäämä, mes siss viil latse; läits tüü manu makale* (laiskleb) Ran; *neil* (kanadel) *vist `varsti makale minek* Ote; *Õsia seivä ärä ja läitsiva `riiala magale* Rõn; *`anti mulle süvvä?*

ja tetti ase ja `eitsi magale San; pini õigõ `ainu `sisse magalõ iidänü Krl; haigutõllõt, nakat jo\_magalõ `tahtma Har; hammas kiivõndass, saa ei makalõ jäiä? Röp

magama maga|ma, da-inf -da R(-maie Lüg; da-inf maga Hlj VNg, makka Vai) eP M(-me, -de) T, -da? Urv Rõu, `maada Nõo Võn V(maada, -da?, `maata, -ta?); magah(h)am(m)a, da-inf `maada? hajusalt V(maada? Se Kra); makama Rõn Se, da-inf `maa|ta Võn Röp(magada), -da? Plv; maga|mõ, -dõ(?) San Krl; makkama Kod Ote, da-inf `maata Võn; (ma) maga(n) R eP, maka(n) Muh hajusalt L, eL, makka Hls Krk Puh Rõn; tud-kesks `muatud Kod, maet Krk; impers `maetse Hls, maets Krk

1. unes olema magas `lounani Jõe; Magavad `nindagu `porsad pääd jalad kuos; Ega magaja `kassi suhu hiir ei `juokse - - ken laisk on vai alade magada `tahtub, on `ilma `kaigist; Ken `kaua magab, kuer `kinged süüb Kuu; täma ei saand maga, süda valutas `poigide pärast, mere pääl kes olivad Hlj; kanadega magama, sigadega ülesse (pikalt magamisest) VNg; sie mies on oma une `täieste maganud, nüüd on `selgest saand unest; mene nüüd magamaie ilusast, siis `kasvad `õige `suuremast; tuul magab [õeldi], kui vagasest jäi; Tegija saab ikke `tehnest, magaja ei `marjakest; Ei magades saa `meistriks ega `suikudes seppaks Lüg; nuor inimine ei tõhi `pääväl magada; `juodik mies magab pia `täie; magab `jusku sukk, siis ta on vagane, magab sügäväst Jõh; `Lastel on `kolmekeste `vuodis `ninda vähe `ruumi, et magavad nigu `põrssid, ühe pia, `teise `perse IisR; kui olivad üvad `ilmad, siis makka ei saand, siis kaed `kolmed `sutkad `ilma magamatta; `tarvis `männä `aia nämäd magamast üles; tämä maga sirukille `vuodes; `lehmäd olivad `loune ajal säääl, pidiväd `louned, magasivad Vai; vana olnd ülal suve `kambri elu_pel einte ala pettand ennast ära ning `pöönab säääl magamist Jäm; `öösse magades kondid nii `kangest ää `vaibund; mis sii pikka magamist, magas oma jänu ää (magas une täis); ega mees ei maga, ase magab [õeldi, kui] teeb magama ennast, teeb kavalust, kuulab, mis teised `rääkivad Khk; magab nagu päevakoer, kes ei viitsi midad teha Mus; Kui meite vana magama jääb, siis ta magab kut vana kasukas, mette pööra teist külgegid; Loo tegi [vihm] ligeks, niid pole muud kut lähme küüni ning magame ilma kuivaks (kuni sadu üle läheb) Kaa; kui sa `päikse kääs magad, siis sa võtad pääva `põtku; kanad lähvad juba `õhta `valges magama Pha; uni ei anna `uuta `kuube, magamine `maani `särki VII; se ull pöönutab magada `ühthe `jooni Jaa; Kus vanasti `sõukest magamist oli kut nüüd, `päike läks `õhta `mõisas `looja, omiku enne päeva `tõusu pidi `jälle `mõisa `õues olema; `Uinusi ää, jähi kauaks magama `jälle; Tuuling magab (ei tööta) Pöi; ta makagid enam seal, ta kõib külas magamas; `lambad o mere `eares liiva sehes magan; ta mõts (mõtles), et ma pidi magama, aga ma es maka `ühhti; päe magatse ikka üles, siis mennasse põllale Muh; see magab nii `pooli `silmi (poolavali silmadega); Magab omal saba taa (magab lõpmata kaua) Emm; ahju `körvas pole mette magadud; ma pole täna `öösse `ültse magand Käi; magad nii `raskest, teine silm äi nē teist Phl; küll ta makab aga magosad und; mes sa nii kaua makad, sa makad eese üsna laisaks Mar; aga laps magab täna eloste; laps makab `kätkis Kul; kedass ma magasin, see oli vähä `aega, ma `saantki magada; magas une täis, nüüd võib üleval `olla; magame kaua ja kasume jõude, kasume õlepea pikemaks, kasume tangu tera targemaks Mär; ma õõ `otse ülebel, egä ma tööd tee, et ma maka Vig; ei see maeal ei tahtnd magada kui süles, aga see makab kibi peal koa (lastest) Kir; Sui ma maka loudil; Kui inimene `ühtevalu maas makab, kudas tä siis `leiba teenib Han; ühes kanadega `tõusvad üles ja ühes kanadega läksid magama; vanal põle magamesest lugu `ühhti, eluaja magada küll saand Mih; nüüd magatse, `päike juba ülal `kõrges; eele ma magasi kaua Tõs; Täna `üese vähä magat Khn; Kas sa makad juba, ma mõtsin, et oled veel ülal PJg; Mõni inime oo `siuke, et ku ta makab, sis

sedase, et kisa või lase suurestükki, aga üles ei `ärka, ikki magab ku roñt Tor; `Veimevakka tegid sißs, ku pererahvast magama läksid; `Siadega magama, kanadega üles - - siß on usin inimene - - aga laisk läheb kanadega magama ja `siadega üles; Must koer, `valge kurgualune, kuus `päeva magab, `seitsmendal augub = pastor Hää; magaja on malga väärt ja töötegeja palga väärt Saa; münol jäävad magamesega nee luupäkse kõndid kibedaks Ris; magas kui `surnu tee `ääres Kei; aegutab ja aab `lõugu laiali, tahab magada; kes alati magab, egä see kellegi uni põle, se on patu uni; magab va `laiskuse und, magab nagu va laisk vorst moas, ei vitsi kedägi tehä Juu; ma ei saand `üösse magada, `aelesin ja kierutasin Amb; `kanged kolajad (töörühkijad) ja vähä magajad inimesed, kolasid `õhta il'ja ja ommiku vara; rehetuas elati - - vommil magati ja partel magati; ei ole tegemas ega magamas (töö juures laisklemisest) JJn; kui laps magades aab `riide pialt ää, siis tal akkab külmm Ann; magab muas nõnnagu vana mauk; magasid nõnnakaua kui auk maa sies oli VMr; nõnna tosus `näuga, üsku magamast tõust; sain mua pial magades ohatuse; nüid magab kõhutäit `jälle (pärast sööki puhkama heitmisest); magab kui kott, tia kedagi muast ega ilmast Kad; magas nagu `tossas VJg; ia on `päüeningil magada, ku vihm katuksel sabiseb; jääd asemelle ja ei jää magama, siis maalutad und Sim; tüdrikud magasivad `aitades Iis; tõõse üles, kavva sa makkad; sae `õigel aal magamass ülesi; magaja suhu iir ei juakse; tißb, aga ei tiß, mugu jolgotab siin, ei tegemän, ei magaman Kod; tüdrikud vanass magasid oñnin MMg; inimesed magasivad `riideaedas Pal; kui oli vagane poiss, magas muidu, aga kui oli ull, pani kohe ära (ehal käimisest); mõni on `erka unega, ei tahagi magada, teine magab `ühte `puhku; magamesest sai küll Ksi; `palja õlede pial maganuvad; pal'lu magas, magas augu maa `sisse; magasid nõnna et `perssed `tossasid; magasin kui seitsekümmend meest, `lõunani Lai; `kõõti ahi ära, magasivad ahju pial ja parte pial Plt; teeb rebast, [on] üleval, teeb magama ennast Pil; tegijal tüüid ja magajal und SJn; vai sääal magaside üüid; magajale kassile ei joose iir `perse Trv; siss tetti suure aseme maha, aga egä magade es saa; mia enist `üüsi es maga, satte `kangest Pst; Vanamiis makkab, et seinä värisev, mea küll nõnda ei makka; makka raasike, mia makka kah; laets, kun `maetse pääl, muðu makka maan (kui söngi ei ole); ega magamisest `putru ei keedete Hls; makass seni ku söögivahe `müüidä; me rahvass magasiv `täempe kava puha, päe olli suuren `kõrgen joba jo; nüid ma magari üte pikä puhu küll, sai `tahtmist `müüidä magade; sai üte ää päätävve magade; uni võtap uvve kuvve, magamine `maani särgi Krk; Magaja `silmi ja peni `ambid ei või `usku Hel; na saava jo lebedät elu, makava niikavva ku tahava; mia jäti küll tõese sil'mä valuma, et las tõene makap, aga magasiva mõlemba; ku sa `kanmise `aigu esi ei ole `sände rübelejä, `rohkemb makat, siss makap laits kah, om rahulik; las ta sadada, siss saab magada Ran; makap laoda päl, ütsindä makap; kõik olli vagane, tõese magasiva viil, lätsi mia ka tagasi magama; tüüid tegijäl, und magajal, laesal `pal'lu mõttit Puh; selle `väikse ajaga om kõik ärä tettu, om süük tettu ja `süüidu ja magatu kah; Magaden unetat kõik ädä ja mure; `talve magari `tütrigu suedsutsen rehetaren, kapst maarjapäevän lätsivä ilma `ääle, siss võis `väl'lä magama `minnä; nüid ihu nõvvap `perrä toda, mes tuukõrd magamada jäi; makame veedike, ku me siss tühü nakame, siss ei ole uü ei oobi vahet; kas miä keeli tedä magamast, maganu, mes tä es maka; makap ku kraas (sügavalt) Nõo; sa tulõt siia `sisse makama, aga obõne välän `kül'mäss ärä Võn; küll ma nüit põõnassi magamist; uni ei anna `uute `kuube, magamine `maani `säarki; tegijä saap `tengä, magaja ei saa `marjagi Kam; ma tõmmassi `endä söngi ka truubi kõrvale, et siss om `lämmäp magada Ote; vahi, nüid `panti pää miu jala pääle ja makatass (koerast) Rõn; ommugu om är `maatu `mõistuss pääst, olt `säantsess tuimass jäänü San; ku küländ `säнге es

olõ?, *sõss`maati raami pääl; ku sa makade?*, *olõt hummogu jäl?* terve; *ma ei saa`maata?* Kan; *magasimi säl kottõ pääl; sai õdak, mijs jõi magama nigu kahisass; Laís maka, är_no`rüükü?*; *kolm neli`tuñni iks`maati Urv; mõni maka nigu`tsirk suigatõss; nüüd makat pia nigagu`valgõni?*; *tegijäl terä?*, *magajal tühä`muna?* Krl; *ta om sääräne inemine, ta ei`maka?*, *ta ei püüsü`magaman õi?*; *ma olõ mitu üüd magahamada; riih sai maha`pestüss, siss`lätsi`karja, maada?* is *saaki?*; *inemise magahasõ mitund`muudu: mõni maka habinaga, mõni nuhinaga ja`mõni kroosatõn; muudõ sulasõ naasõl om nii rassõ uni, et ol`l`maatõn latsõ vällä`pitsitänü Har; makat üü ütte, päävä?* kokko, *om sul tu unõkõnõ Rõu; peremijs magasi iks umah sängüh; misa taah remmeldät, ei lasõ?* tõistel *maada?* Plv; *tah olõ õi`pinil ka, koh`maada?*; *kell nel`li inemise`kõik`viil magahasõ?*; *ma makaki`j`pal`lo, ma olõ`virgõ unõga?*; *rehetarõ kõrval ol`l`kambrõ, koh peremijs ja`pernaane magasi?*, *karüss magasi pa`rsil Vas; Haana`aigo`tul`ti jo inne`päivä üles ja`miñte ka peräh`päivä makama; mina es olõ viil`maanu?*, *es olõ viil mõtõlnugi makamise`pääle; tuu ol`l`nooril mehil nal`a sõna: las sadada, saab magada Röp; kirbu söövä?*, *ei lasõ`maada?*; *herra viil magahass; õga jumala õi maka?*, *saa no inemisõl`maada?*, *puhada?*; *õnnõkõnõ maka`j`kunagi kivi kõrval; tulõ ei pät` (leib) pähütsehe`maatõh Se; tuu taht`änäbä`maada?*; [ta] *ol`l`maanu kiñni (oli vangis olnud) Lei; tsia paht, kon tsia?* magahasõ? Lut; *ära magama 1. magades surnuks muljuma, lämmatama Ei`veiked last tohi oma`juure`vuodi võtta, kes on`raske unega, magab`lapse ära IisR; naine magand lapse`ε, paljas tite lo`ss olnd veel Khk; Emis magand kaks pörsast ää Kaa; Tõnu Tiiu oli oma lapse ää magand VII; magas oma lapse ää Mär; siga magab`pörsad ää, magab`pörsad`surnus Tõs; sia`põrssid piab ka`valvama, ema ju tahab ära magada vägisi HMd; mis sa nii pisiksest [lapsest] oma`juure võtad, sa magad selle ää; seda tuleb`ühte`puhku ette, et emis magab`põrssa ää Juu; naised magavad oma lapse ää, ommuku mutku kül`le all`val`mis. siga magab koa oma pojad ää VJg; emä magab lapse ärä, jääb`riide nukk suu`piäle ja`lämmub ärä; pul`l`magas`vaška ärä Kod; emmiss`põrsa ärä maganu Trv; siga om poja är maganu Krk; Siss peäp`järgi`kaema, kui joba`sündenu, et emmis ärä ei maka`pörsit Rõn; tsiga magasi ar puja?* Vas; *mine mant, mä maka su küle all är?* (poisikesele, kes täiskasvanud neiu juurde tikub) Röp 2. *magamisega käe korrast äraminekut põhjustama su käsi oo ää magat Muh; ma magasi eese käe ää Mar; ei saa sa visata`ühhti, sul magatud käsi, poesid oo`õösse su kää ää magand Mär; magasi käe ää, käsi jäi külje`alla jah Tõs; Ei sina saa pihta ühti, sul käsi magatud, üteldakse siis kui teine teist viskab ja pihta ei saa Vän; oh sa ull, käsi jäi kül`le`alla, magasin oma kää ää, käsi nii surnd; vahest akkavad`viskama kedagi ehk raiuvad, iga täke lähäb isi`kohta [siis öeldi:] ei sul põle kellegi käsi, so käsi on nii ää magatud Juu; magasin kää ära, käsi surd; ei sua otse visata, poi`ss on su kää ära magand VJg; käe õlin ärä maganud, valus, käsi õli kül`je all; ku poi`ss`viskab kivi`gä, ei sua`õigess [öeldi], et ärä magatud käsi, tüdrikud one käe ärä maganud Kod; kui [keegi] puid lõhub ja`viltu lööb, sii`ööldasse, et ära magatud käsi, last käe ära magada Lai; ää magatud käsi, ei sua tööd teha Plt; käsi om är maet; ma magasi käe ärä, käsi olli kül`le all ärä koolu; ku tüdruk kõverti`viskass - - ütelt: poisi man käe är maganu Krk; käsi um ar maat Vas; är magasi käe Lut; targaks ~ lahedaks ~ (pead) selgeks magama kaineks magama`juobund mies maga`endast`targast VNg; juvva täis mies piab`ennast`targast ~`selgest magama Jõh; mine maka ennast targaks, siis räägi, mes sol`rääkida oo Mar;`joonud inimesele saab`ööldud: mine maga oma pea`selgeks Mär; maga ennast targaks Ris;`purjes mees magas [end] targaks Kei; eeda magama, maga targaks enese, mis sa toarutad Juu; mine eedä magama, maga ennäss targass, ärä tüki`riidu Kod;*

maga ennast targaks, siis tööse üless; magab pia `sel`gess Ksi; makka end nüüd lahess viinast, kasi ruttu magame Hls; ku ta lahess makkass ennäst, viin är kaoss pääst Krk; mine maka hennest targass, siss saat sa muka üten tulla? Har; välja magama 1. magades end korralikult välja puhkama tahan `menna magamaie ja magada `endast `välä, et enamb en taha magada Lüg; uni saab `otsa, siis on `välä magand Vai; kas sa oled nüüd `välä magand VMr; olen `väljä maganud, õege ära puhanud Kod; ku sa\_lit `välä maganu, siss sa_let `sände kar`sk, kuraa_s om ää ja kõik, mes sä tiiid, lähäp `kõrda Ran; ku luum ei ole iluste `välä maganu, siss temä_i taha `juvva ei `süvvä Puh 2. kaineks magama sai viina peast `väl`la magand, ei omiku olnd parem `ühti Mär; Kui `joonud pia `väl`la magatud, siis naine tuleb tuulpiust `väl`la Han; mis sa sii `müüräd, mine magama, maga ennäst `välä Tõs; õled `väljä maganud, viina piäss ärä Kod 3. magades surnuks muljuma, lämmatama magas `lapse `välä, `lapsi jäi tämä küle `alle Vai 4. magamisega käe korrast äraminekut põhjustama käsi on `välä magatu ja surd, veri jääb `sõisamaie Lüg; m a h a m a g a m a magades või laiseldes aega mööda saatma; õiget aega mööda laskma `terve pääva magas maha Ans; Pooled päevad magab maha, mis `palka ta veel tahab; Magasi `õige minemise aja maha Põi; magas selle aa kõik ää, kus ta pidi minema, kõik on maha magatud Juu; täna ommiku oleks piima `viimise maha magand, kui kell ei oleks särised JJn; [kui] `miški asjaga il`jast jäi, siis magas maha selle aea Lai

2. piltl **a.** surnuna puhkama, surnuna lamama *mo mehed ning pojad olid magamas; ta on nüüd `ammu magamas Jäm; mu kasuvennad on kõik magamas Pha; kaks last makavad `audas Muh; miu poeg magab juba mitu `aastad mere`põhjes Hää; Ku`rsi Mari juba ühe üü mullan ärä maganud Kod; sedä me änäp ei näe, sij makass juba ammu mulla all; jumal tääd, kui pal`lu neid mättit om, kus nü tapet latse all makave Krk; kui nüüd nuu inimese üless tõsessi, kes viis-kuuskümmend `aastat mullan om maganu, na\_i tiiäss midägi, mes üits vai tõene asi om Ran; näet Roodsi rahvass siin magahasõ?, mi\_maa seen Rõu; `aeti kõik` sõtta, ni sõah tapõti, kolm tük`kü jäi Saarõmaalõ magama Vas; är läts `maakõsõ ala magama Lut; m a g a m a p a n e m a 1. tapma, elu lõpetama, surma põhjustama Meil oli vana tark obune - - `truuvist `tienind, isa pani tämä `vaikselt magama; Sie on küll `mõrtsuka `muodi, võib inimesegi `külma südamega magama `panna IisR; odra okas pani loomad magama kua, jäid sada`kõrdsesse `kiñni, makku `kiñni, kivistas ää Trm; sij om tõise igävest magame `panden Krk; pañni ta mehe makama, tuu tapp ar? Se 2. midagi tulutult kulutama, raiskama Kas vähe viel oled `kõrtsis raha magama pand IisR; Paneb tühise asja peale raha magama, mis üldse elus vaja ei õle Trm; sij `tohter paneb raha magama ja ei tiä kedägi Kod; mis sa nüüd selle rahast `sinna magame pannit Krk; joova raha maha, paneva niisama magama, aga esi ei saa `rõivitegi `sälgä Ran **b.** kellegagi seksuaalvahekorras olema; ehal käima poisid selle `juures küll magand; ega õösse magas `juures, ma `itli küll, [et] ära lask `poissid `juures magada Mus; lehvad tüdrugate `juure magama Phl; ta peab tüdroku juures `käima magames Ris; teised ei tahand jälle neid tüdrukuid, käevad aga muðu `to`rkimas, ega nad kõik magand Kad; Sa oled karjatse poja juures maganud (õeld sellele, kellele lõkktule suits peale käib) Kad; meie Valba ei maganud poosiga, muku juttu ae lavva juurin; maha jäävad `muatud neiod Kod; enne är maet, enne ku võets, siis sünnüp laits varep; makass tüdroku man ku üits är`g kunagi Krk; mõnõ magahasõ väega noorõst [poistega] Se **c.** lamandama, lasudes rikkuma Mene `tosta sie `rauakolu sield `ouest `aia `pääle, magab jo maa ärä Kuu; ang rugi εε magand Khk; Sügise oli suur paks oras, `talve tali magas ää, magatis kohad sihes Põi; angled magand tänakond kõik rukid ää, kõik ruki oras oo nende all maas Mar; lume ang*

magas vil'la ää Mär; Lumi puud maha magan, kõik arud 'luõkõs muas Khn; sügav lumi magab orakse ja eenamuad ära JMd; rohi one ärä magatud, ärä põherdet; lumi - - on õrassed ärä maganud; siäl ep õlegi `einä, vesi ärä magand eenä Kod; orass on rikutud, anged on orasse ärä magand KJn; madale lohk, säält om lumi rüä är maganu, rüä juure är võtten Krk; `talve om lumi ärä maganu puu, om puu kõik `luuka lännuva Nõo; lumi magari haina ar?, hain ol'l kõik' maha\_lüüd Rõu; vesi um vilä ar `maanu? Vas; lumi om är `maanu?, tühä? pälvē? omma? nurmõ pääl Röp d. lamama; lamakil, maha laotatud olema kaks kuud magasin `aigemajas VNg; need va ropsitakud magavad siin risuks, `tarvis õte ää eietada; ein magas kolm nädalt maas Ris; lina? magahhasõ viil maah Lut e. väga aeglaselt midagi tegema; tegevusetu olema anna obusäl `pihta, minä kaudu, mis sa muidu sii taga magad (tasa sammu käid) Khk; olid laisad, vähe tegid, magariid töö juures Lai

magama- *magama-* LNg Mar magamis- *magama* `kohta põle olnd LNg; *magamatuba ise ja söömatuba ise ja, kellel nii `pal'lo `kambrid oo Mar*

magamis- *magamis-* Khk Põi Rei Jür Koe VJg Kod Hls Krk Rõn Röp, *magames-* Rid Lih Juu Koe Plt magamiseks mõeldud, magamiseks kasutatav *Magamis ait oli `jälle puust, `sõuke sammu kut riiete ait. - - Tüdrukud magariid sui sihes, sel `pärast oli magariidait; Einde päel oli täna omiku suur magariid ase, teab kes säel magand on; See sammu on magariid laut - - kus tüdrukud sui magariid; Mõnel oli veel renni taga seinä `kül'ges suur lai magariid pink Põi; einmuda - - [on] `lennas `sakstel magariidkottides ja `kerpa ei sigenda Rid; `kärnal (kärner) läin ärra magariid `kamre Lih; kõik ukсед olid `lahti, saalist, söömatoast, magariidtoast Jür; magariidase, aluskott all ehk alusõled Kod; *Magamispuk'i* `olli sainveeren, pikk puu ja `otseseen kaiis `jalga all Rõn **Vrd** magariid-, magariiduse-, magariid-, magariid-, magariid-, magariid-*

magamise- *magamise-* Hlj Lüg Vai Khk Rei Kul Trm Kod KJn Kõp Krk Rõn Har Plv Röp, *magamese-* Mar Mär Kse Tor Hää Nis JMd Pee Plt KJn Krl magariid- *eks ühes kõhas ikke õle `kortel, kus magariid ase on; magariid `kambrid õlivad `kõrtsis Lüg; miä vähä kohendan sedä magariid aset Vai; asemed ning vaibad ning padjad, nee on magariid asjad Khk; `sakstel oli magariid tuba, sii sedä põle Mar; loomad olid `villas, magariid asemed oo järel veel Mär; magariidaseased olid puust, neli `jalga oli all Kse; magariid tuba, kus ärrad magariid Nis; mõnel one magariid tubad pimedäd, ilma `aknata Kod; tolmotab oma magariid `riidid KJn; kui meil muud ei oole, üiis magariid ase iki om Krk; mul om perremihe käest magariid rõõvass ka lepüt Har; `tämbä\_i oolõ määnestki magariid, hummõn `eski magariidpäiv (pühapäev) Plv **Vrd** magariid-, magariiduse-, magariid-*

maganiik *magani|k, p -kku Lüg, -gu Jõh magariid egä siis enäm magariidku ei õld, sie luttikas `ammust juo nda\_ku nõgelane `kõrvetas Lüg; Siin pidukära lähiduses, minul täna magariid pole Jõh*

magas → magariid'

magas|ait *magas|ait `ahti käsk kohe vahel, siis kõik läksid magas`aita; täna `ahti magariidast `leiba Mär*

magasi' n, g *magasi* Kad Iis Trm Kod Rõu(n makaś) Plv Vas, *magase* Röp; *magas|s* g -si VNg Mär Kod Puh, -ssi Vai(n -ssi); g *magasi* Kei HJn, *magassi* JJn; *magasi-* Kuu RId Khk Muh Emm Rei Mar Mär Vig Kse Tõs Khn Hää HMD Kos Kod Äks Plt KJn TLä Võn Ote Har VId(*magasēja-* Se), *magase-* Käi magariidait keväde odeti magariidist `velga ja `süksül `makseti Vai; *Peksanduse* `hulkas oli `kergemaid ibasi, neid `viidi magariid ja `maksti maksud Kei; magariid, vili `pañdi `sisse, et kui tuleb näl'laaeg, siis on võtta JJn; magariid õli `mõisas koa,

magasid, kellele leib otsas õli, `anti `mõisast magasist Kad; toond magasist rukkid Trm; vai magari paremad terad `viätse, ike alaterad Kod; magasist `anti `vaestele `vil`lä Puh; lätt magarihe `vil`ja `o`tsma Plv; Magasehe `viide kõik` praht kokko, kevjä külvete tuu `maaha, tuuperäst kah es kasu? `õiget `vil`jo Röp Vrd magasin, magasin¹, magaski¹, magats(i)

magasi² magari lumehang `talve kena ree tee, pole anje magari, pole `aukusid, pole midad Khk Vrd magadis, magasin²

magasi|ait tagavaravilja ait, kust talupojad said vilja laenata kel `puudu õli, sie võttas magari`aidast, sügise siis vei asemele Lüg; `aida mies, kene `uolest olivad magassi `aida vottimed Vai; magariaidad ollid `vilja täis Muh; kui enne magari `aites vili oli, vahel läks kõik kopastama teene Mär; läks magariaidast `vilja `lainama Tõs; magassiaidas mõdedeti `karnitsega JN; magari ait oli ikke enamast vallamaja juures Äks; magariaedast tõeva keväde `sijmne `vil`lä Ran; mes nä keväde `võlgu `tõeva magariaedast, sügise viisivä tagasi ja massiva oodust kah Nõo; ku magari`aita olnu us, sõss olõss `vaesõ inemisõ `näl`gä är\_ `kuulnu Vas; Vanast suurõmbalt jaolt kõik` talo vilä seeme pia `aigo valla magase aadah `ol`ge? Röp Vrd magas-, magariimi-, magariini-, magask-, magaski-, magatsi-, magatsini|ait

magasiin → magasin¹

magasi|kaigas magari kaegas - - sellega tõmmati vakk pealt tasases, kui `vil`la laenati Vig -laek magariaida rahakassa magariilaek `seisi magariaedan, kuaś piäl ja kramplukk eden. inimesed võtid magariiss `vil`jä, kes es sua `maksa vil`jägä, mak's rahaga Kod -leib magariaidast laenatud viljast küpsetatud leib eks sie magariileib old vilets `süia HJN Vrd magariileib

magasim magariim g -i Jäm; magariimi- Khk Muh, magariima- Jaa, magarieme- Khk magariait `vilja mennasse magariimi `viima Muh Vrd magari¹, magasin¹

magasimed → magasin²

magasimi|ait magariait `küünlabest `tehti magariimi aida uks `lahti Jäm; magarieme aidast sai seemet Khk; [oli] `vaimusi `nähtud, siisammas magariimaaida juures Jaa; sügisi `viidi lain magariimi`aita tagasi Muh Vrd magariiniait

magasin¹ magasin LNg/-ss-/ Var Har, g -i Jõe Ris; magariiin Var, g -i Krl; magariin g `magasiini hajusalt R; magariini- Khk Kär Aud/-ss-/ Rõu/-siini-/ , magariina- Krl Har(-sine-)

1. magariiait `viidi magariini `villa ikke Ris Vrd magari¹, magariim

2. (suurem) kauplus Maa `ilma `uhke `tassenbukk (rahakott), kust `magasiinist sen `ostid Kuu; `läksin `magasiini `kaupa `ostama Jõh; suuren liinan `naie pal`lu `magasiine Krl; Joodik ol`l magariini ussõ ette magari hiidanü Rõu

3. (mesitaru osa) mee magariin sai tühaks `tehtud LNg; magasin, täma on `väiksem raam kui alumine, käib [mesipuu] katuse `alla - - `sinna teevad [mesilased] ka kärjed Var

magasin² magasin g -i Khk; pl magariimed Mus hang, kuhi liiva magasin, anje magasin, tuul ajand sedasi; tuul suitsedab `liiva, teeb magariinid Khk; selle `talve olid suured anjed, anje magariimed ajand Mus Vrd magariidus, magari²

magasini|ait magariiait vallamaja `otsas oli magariiniait Khk; magariini `aitas olid karnitsad, see oli siis roonu mõöt Kär; magariini aedad või pia aedad, sealt laenati talumeestele seemet Aud; magariinaaida? omma? är? `äütüdü Krl Vrd magariiniait -pulk = magariipulk magariini pulk, `sõnna oli külje `pääle vakad üles leigetud Kär

magasi|pulk mõõdupulk, mille pügalad märkisid magariaidast laenatud vilja kogust kui `vilja `vastu `võeti, sis `märgiti magari `pulga `pääle Vai; magaries on viljamännigod öles leigadod magariopolga `peele Käi; magari pulk, seal olid riipsud ülal, kuipaeltu `kiski magari

aedast`vil`lä oo võtnud Vig Vrd magasinini-, magatsi|pulk -rott halv (vaestest) magari rotid, alate seid magari põhõja Kod -vaht magariida vaht magari`aidames, sie on magari vaht Lüg -vili magariida vili magari ait, sää`l õli magariivili sies. kevade`anneti sügise`pääle`võlga, sügise veid siis kätte Lüg; ku ärä`müüdi magari vili, siis inimesed kurdid: kost nüüd võtta Kod Vrd magaskivili

magask → magari¹

magask|ait magariait [laenati] magariida`vil`la PJg Vrd magariait

magaski¹ n, g magari Tor Hää Koe VMr VJg; magari PJg; magari g -i KJn; seestü magariist Kei; sisseü magariisse Hag; magari- Mih Tõs PJg Saa Juu Pai Pee VIPõ(-ski-) magariait lämm magariiss Hää; `Enne`anti magariist inimestele`vil`la koa Kei; mõnel`poldki`vil`ja, viis`puhta sügisel magariisse ja kebadel akkas`võtma Hag; olime magariis [vilja]`mõetmas, mõedeti pütiga VMr Vrd magari¹, magats(i)

magaski² n, g magari Tõs Var; magari g -i Lih kuhi **a.** koorem maa ilma magari piäl Tõs **b.** mullakamakas magariid sees,`pahkrad ja mulla tükid, saändiste`küntud Lih **c.** hang ange magari oo see, kus`tuiskan on Var

magaski|ait magariait köisid magari aedas [vilja]`lainamas Mih; magari ait, laenu ait - -`anti`vil`jä laenus Tõs; `Kahte magari`aita es ole õheski vallas Saa; mõisa`juures oli magari ait, sialt sai ädaga`toodud, sügise vii kasudega tagasi Pai; ega siis ei and vald kellegile suurt abi, magariidast`anti neid teri raasike Pil Vrd magariit **-leib** = magarileib Magaski`leibä`siüüdi. Kui ju [rukkid] mõned päeväd`ol`lid kuind, akati otst`peksma, et aga rutem oma`leibä saaks KJn **-vili** = magariivili Piäle`peksmist`viidi magari vili [magasiaita] tagasi KJn

magassiin magarii-n tallipoiss minu vend oli`keisri venna`juures, mis maha`lasti, magarii-n, kale-skasi puhastas, tõi`oostele, mis`tarvis oli Pai

magatama magatama VNg Lüg(ma,atamma) Jõh Vai S(-dama Khk Emm Rei) hajusalt Lä, Tõs hajusalt K, I uus Nõo

1. magari panema; magari laskma ema magari last künä`sisse VNg; mia olin külit, magari last Vai; magari last nii kaua, kui jäi magari Mär; karjalaps ei süüda`luomi, muudkui magari aga Iis; emä magari last, paneb last magari, lähäb sängi kõrvale ja annab nisa, moeto ei jää magari; si`karjuss ei õle kedägi asi, magari eläjid Kod

2. kellegagi seksuaalvahekorras olles koos magari; ehal käima käis ma,atammas`tütrikku Lüg; keis test`pæele magariamas; mis sa sest poisist magariad Khk; see magari ega meest, sellel oli poiste magariamine`enne`leeri mäda Mus; `Mihkel magari juba`aastad kaks oma`ruuti Muh; Tüdruk magarias mütu aega poissi Emm; [poiss] käib teda magariamas`peale, ega ta`võtmisest tule`ühti Mär; kaua sa seal teda magariamas käid, eks sa too ta kojo Juu; ull tüdruk, magari`enda juures`poissa VJg; magari seda tüdrukut - - magari tema juures ja muidugi paneb kua, mis ta muidu käib`sinna Ksi; [tal] olna kõik mehe läbi magariadu, nüüd om višt`tahtmine tasa; kõik mis ilma ulgusse om ja kõnniva,`kõiki ta võtap`vasta ja magari Nõo

Vrd maatama

magates- → magariis-

magatis|koht ilmastikuoludest kahjustatud koht kevadises orasepõllus Sügise oli suur paks oras,`talve tali magari ää, magari kohad sihes Põi

magats(i) maga|ts g -tsi Trv Krk(maka-); n, g magari Võn San; g magari JMd Ply; magari- Kõp/-t-/ Hls Ran Rõn magariait mõisa päralt oli paelu magariid JMd; magariist

`tuudi `vil'la ja magatsiss `viiti; `mõisan olli magats; `anti käsk, `aeti magatsist `võtme. magatsi `masmine olli sügüse; makatsist `tuudi `alba `vil'la Krk; kes magatsist midägi `vällä `võtte, tuu lõõguti pulga `pääle. tõõne ots läts `valda, tõõne magatsihe Võn **Vrd** magasi¹, magaski¹

magatsi- magatsi- Han Tõs; magatse- Tõs PJg Pai KJn magamis- `siukseid vil'ja kotte ja magatse kotte `tehti jämedamast takudest Tõs; Pulmas oli naa paelu inimesi, et põlnd änam õhta magatse asemidki võtta; Teil jälle nii külm magatsetuba PJg; läksid ikke `enne `juani kua `niitma, magatse `einu, kus peal magada suab Pai; Magatse kotti põlnd, pikäd õled `ol'lid sängis; Koolis `ol'lid kõigil magatse kotid, aga `patja põlnd kellegil KJn

magatsi|ait magasiait sõss oma magatsiait olli vallan, kus `viiti [vili] `sissi Trv; vana `mõisa magatsi ait om sääl järve veerepääl. magatsi ait, kos kehvä inimese ol' [vilja] `võlgu võtten Hls; sügüse `viiti `vil'la magatsi `aita Krk; keväje igäüüts võtt magatsiaidast - - ku arvati, et ei tulõ läbi `uutsõni San

magatsini|ait magasiait `mõisate sees olid magatsini aidad - - iga `mõisa `juures oli magatsini ait Pha

magatsi|pulk = magasipulk vanast kirjute es mõista, sõss olli magatsi pulga, pulga pääl lõigati `säpne või rammi; ku sa võtit magatsist `vil'la, siis lõigati magasipulga pääl, mitu täit sul `vil'la om Krk; tol aal `ol'liva magasipulga - - magatsiaedan kastin `pišti Ran **-vakk** magasiaida poolesetverdiline mõõdunõu ku [vilja] tagasi `võeti, siis iki magatsi vakage, sji olli `ästi lai, sai ää kuhja `pääle panna Krk

magatõs- → magadis-

magaus¹ magau|s San Har/-ss/, g -kse Vai, -se Puh/-s/ Kan Lei, -sõ Urv Krl Rõu(-ss) Plv/-ss/; magah(h)u|s(s) g -sõ V(-sõ Röp); magavu|s g -kse Vai, -se Puh, -sõ Har; magavu|ss Krk Ran, g -se Nõo

1. a. magamispaik, -ase; äramagatud koht `karja makka magauksel Vai; la'sil is olõ `konhki magahust Har; Kõik' mõtsa alunõ ol' kitsõ magauisi täüis Rõu; vil'ah omma suurõ magahusõ[?], kõkk kottussõ om magahuisi täüis Plv **b.** magamine kas sul ka ei_saa_taannd magahust küländ; magahuss ei anna maani_särki, uni ei anna uut `kuupa Har; mul no magahusõ `puuduss Vas; `inne `pulma `anti õks tuud magahust (lasti pruudil ja peigmehel koos magada) Se

2. lõngakerale hunnikusse keritud lõngakiht kerid magauste `kaupa; langal om magavuse sehen Puh; sa `It magavuse kerinu kerä pääle, mia lase keriden keräl peon `ümbre kävvä, siss ei tule ütte magavustegi; ku sa magavusi kerid, siss käib ka kerä `ümbre, kerid üte magavuse ärä, käänät keräl tõese poole, siss kerit tõese magavuse Nõo; mõnikõrd kerä ei joosõ_häste, sõss `tõmbat magahusõ maaha poole, sõss `jälki juušk Plv **Vrd** magemad

3. tuisuhang nurmõ pääl `väikene lumõ magahu's Röp

Vrd magadis, magadus

magaus² → magjaus

magaus- magaus(s)- Võn San Kan Har Plv, magavus(s)- Puh Nõo, magahus(s)- Har Se magamis- magavuskammer Puh; küll'i `kaupa ol'li kooli `jaotedu, kos `kiäki ol', sääl na magasiva ja `seievä asõmõ veere pääl. magauskoti kääneti unikohe, egas ole söögi`lauda ega midägi; latsõ olliva koolin, kõik' `kihkunna latsõ, koolimaja otsan `ol'le magaustarõ Võn; lehmil om magausasõ virtsanõ Kan; `koeti telle pääl niisama labadsõ[?] katõ `niitsege, sõss lõigati ja ummõldi kokku magau'sspallai; magahustarõn om viijl`üts sängü asõ Har; magahuss koomot (magamistuba), koh makat Se **Vrd** magadus-

magause- *magausõ-* Har Rõu, *magavuse-* Trv Ran Ote *magamis-* *magavuse tua olliva tõese kõrra pääl* Ran; *magavuse ase, tuu pidi puhass olema ja kõik* Ote; *magausõ kott, konh pääl magahõdõ* Har **Vrd** *magaduse-*, *magamise-*

magavus¹ → *magaus*¹

magavus² → *magjaus*

magavusi välmeviisi *hunnikusse ta_m rummal langakerijä, kerib magavusi; ku sa magavusi kerid, siss kerid`ulka üte kotusse pääle, käänat kerä tõesipidi ja kerid jälle üte kotusse pääle* Nõo

mage¹ *mage* Jõh Vai Muh Emm, g *-da* VNg Lüg Rei L/-õ- Khn/ K I Ran Nõo, *-ja* Kuu; *make* g *mageda* Puh Nõo(n *makke*) Kam San; n, g *mage* Sa Phl Kse Trv(g *make*) Pst, *make* Hls Krk Hel(-k'-), *makke* Vai, *makõ* San V(*magõ-*); n *mak'ke* Saa, *makkõ* Võn

1. vähe, nõrgalt soolane; soolatu *mageja vie`allikas; suol loppend ka`otsa, kudas sa sööd neid mage,i kalu* Kuu; *mina tahan ikke tahedamma` süömist` ennemb kui mageda* Lüg; *vatsa mäni`lahti, sõin makket`toitu* Vai; *Sool olgu kalal tugev, [kui] mageks jääb, on ukkas* Põi; *küll tema võis` süia maged võid, keeras kantsu`püuse ja söi ära* Phl; *parem suutäis soolast kui maotäis magedad* Mar; *suu ohatlend`katki külmä pärast -- mageda`võiga tätä määrätasse koa* Vig; *Magõdan lähäb kala üsä varssi mädänemä* Khn; *jõgide sees on igal pool mage vesi, a merede sees on soolane vesi* Vän; *liha saab magedas`leatud* Tor; *eering liguneb vii sees magedamass* Hää; *ma tahan ikke soolasemad`soada, ma magedad ei taha* Juu; *magedate` süükidega ei jõua tüöinimene elada* JMd; *mage või on ilma maiguta nigu raba vesi* Tür; *tegi õige mageda pudru lis; puhas mage kala ei`kõlba, piäd ike`suuļa panema* KJn; *veri lastasse riista`sisse, mage ei seeša,`suuļa [pannakse]`ulka* Pal; *mõni tahab soolasemad suppi, mõni tahab jälle magedamad, nõnna kuda inimese süda on* Äks; *ku üteldi [kala] karm soolane`ollev, sõss`timsime makembess, ää maik pia oleme* Trv; *räime`leotedi magemes* Pst; *oiame makest pärast (värskelt) liha* Hls; *make süük`lää` süäme`pääle, siss akkat soolast`tahtme* Krk; *mes sa nõnda mageda söögi keedid* Puh; *supp om makke,`oıske`suuļa; tii supp magedamb, ega meie rahvass soolast ei taha* Nõo; *magõide` süükegõ ei saa söönüss* Krl; *ma lõ õks magõhõppa harinu` süümä* Har; [latikale] *piäp iks nii`suuļa`pandma, et makõst ei jää?*, *muido lätt hukka* Räp

2. vähe, nõrgalt hapu tä (leib) *oli appust mage* Jõh; [kui leival koorik lahti lõi,] *siis oli tä mage apu poolest või oli tä`liiga küpse* PJG; *kali on nii mage alles, põle veel apuks`läindki`ühti* Juu; *apust on mage viel, ei`kõlba viel apu`kapsa suppi`kieta* VMr; *va ää tilgastand sola, ole tene apu ega mage (piimast)* Sim; *kui kapusta väegä apu olive, sõss`panti`puhtase vette ja pitsitide läbi, et na magemase lätsive* Trv; *leib om är? valaunu?, leib jäi`hapnamisest magõ,õss* Kan; *makõ leib ei saa? hää, vaoss koorõ ala* Räp || *hapnemata, rõõsk supi`peale panime seda magedad`piima* Rap

3. lääge; *magus ulk magedud` sõstrud* Rid; *muulikad oo magedamad ja suuremad kui maasikad* Kse; *mage õun ei lao ära, apu laob ära* Aud; *liiga mage`sukrust* JN; *mõni õun on apu, mõni on mage* Lai; *Meil om aian suur make uibu, õuna om suure läbipunase ja maguse ku suhkur* Hls; [ta on] *mak'ass magõhõdõ` süüke pääle; see upin om magõhõp* Har; *makõ ku mesi* Rõu; *immäünü makõ taar* Plv; *jovva ei inäp taad magõhhõt süüä?* Vas; *tuuļ (vahtral) om magõhhõp [mahl] kui kõol* Se || *mesi maadsa mi\_makõt,`täamba`saimõ edimäst`kõrda uudset* Räp

4. libekeelne; *lipitsev libe ja mage inime, kes alati meskeldab* Mär; *Mäetare Veeda`olli ni mak'e jutuge ja mudu ka moodun poiss, et tüdriku pidi omma au kate kápäge kinne pidäme*

Hel; *ta om sääne lipõ ja makõ suu iijn, sälä takan `lõikass pää otsast maha?* Kan; *tuuj om lipõ keelega ja makõ, mõist häste meelütä?* Har; *`mustlanõ tulõ nigu kõgõ parõmb külaline, ilestäss sinno ja aja magõhõt juttu; ta om võdrastõlõ nii makõ ja `vastatulõlik, et parõmbat miijst ei olõki?* Vas; *makõ kiij pett `pehme inemise ara?*, *ku ta `väega makõtass; makõ olt kui repän, a kavval' olt kui susi* Se

5. ilmetu, maitselage; vilets, kehv *Oh on ikka magesi mustrid maa`ilmas* (kampsunitest) Khk; *Nii maged `värvi ma pole `tahtand* Kaa; *See on nii mage mees oma juttudega* (räägib rumalasti) Pöi; *inimene `natke puudulik, jutt one mage, mes ta ajab* Kod; *siuksi mageda moodiga teene, põle ilus* KJn

Vrd mahe

mage² *mage* Jäm VII Pöi, *make* Mar Kir Pär; hrl pl *maged* Sa Muh

1. linnased *maa_p tee isigid, jähigid taal magesid üle; Peremis akkas magesid `tuulma* Jäm; *magesid kasvadasse* (idandatakse), *kui maged pailu saavad, siis `akvad `porki ajama; odra ning rugi magedest segamini saab ee õlle* Khk; *Ma pani jõulumärja maged kasuma* Kaa; *ennem `liutakse magesi, kunni `kasvama `lähtvad* VII; *On ea mage, saab ea õlle ka; Meie maged läind alletama, äi neist soa änam õiged õlut üht* Pöi; *maged jahveti säreks jahuks* Muh || *linnaseidu va maked sõeluti `enni seest `vällä, kui [linnaseid] jahotama `mindi* Mar

2. *virre õlle make, `enne `keima akkamest juugi jaoss `võeti* Pär **Vrd** magi

magedalt *magedalt* Lüg Rap Tür

1. ilma soolata, soolamata [või] *sai püttide `sisse `pandud, `soolve sees oli - - ega magedalt ei pand* Rap; *niid söövad magedalt, aga sel aal oli ikke soolatud või* Tür **Vrd** magõhhõlt, makelt

2. *hapendamata appanematta leib, magedalt on `tehtud, ei õle appandettud, nagu seppikud ja `kuokisi* Lüg

mageda|pidi *magedavõitu supp on mageda pidi, lähäs karvake `suuļa `panna* KJn **-poolne** *magedavõitu Mageda`puulne on sij, mis ei ole täiešti paras soolane* Hää **-päraline** *magedavõitu mageda päralene* Plt; *miul või ka `seante make peräline* Krk **Vrd** makõperäne

mageda|võitu *veidi mage a. vähe, nõrgalt soolane Piimasupp olgu ikka mageda `võitu* Han **b.** *vähe, nõrgalt hapu leib sai mul mageda `võitu* Ann

Vrd *mageda|pidi, -poolne, -päraline*

mageljahu *linnasejahu mage jahud said `jälle `apnema `jäätud, siis sai `keeba vett või `kuuma vett `sonna `peale kallatud, siis see läks kenaks apuks ja seda `joodi* VII; *Mage jahu äi seisa sui kuigi kauva, läheb koitama* Pöi **-jalg** *linnaseidu mis magede küljest nee kasund juured ning idemed ee rahitasse, nee on mage jalad* Khk

mage|kahja|rahvas *kutsumata külalised pruudi kodus magekahja rahvas, kes lätsi pruudi poole, noorik aänd kõrd`leibä ja õlut* Trv

magekas *magekas* *magedavõitu* – Lai **Vrd** magelik

mageleib *linnasejahust leib Magelevast `tehti õlut, seda pole apendud, segati ää ja `pandi kohe `ahju; Kui mageleib oli kenast `küpsend, siis õlut oli kena punane ja `lahke maiguga* Pöi

magelik *magelik* Trv, *magõlik* Urv Krl Har; *makõli|k g -ku* Har; pl *mageligu* San *magekas vähä om magelik, oless võinu viij raasike soolatsemp* [olla] Trv; *süüik' ol' vähä magõlik* Krl; *`Tsipsa\_ruualõ viij veidü\_ `suuļa, makõlik om viij* Har **Vrd** mahelik

mageline *mageline* Trv; *makeli|n(e) g -se* Hls Krk *magedavõitu a.* *vähe, nõrgalt soolane vähä olli makeline või; makelin om vähä, tuuj raasik `suuļa* Krk **b.** *vähe, nõrgalt hapu ku*

mageline leib, sõss lää alliteme Trv; `säante ää makeline, `pehme juvva, es ole nii apu, sij om näl'lä taar Hls

magemad pl *magemad* lõngakerale hunnikusse keritud lõngakiht *magemad on suure lõnga kerä pääl Saa Vrd* magaus¹

mage|magus (väga) *magus magus üsku pier [öeldakse], kui `miski juok on nisukene mage magus Kad; magemagusad õõnad Kod*

magendama *magendama* magedamaks tegema *magendab kala ehk liha, `liutab sualass liha magedamass. süägi `kruami magendatse Kod*

mage|puu *mage sõstar Magepuu `marju keik äi söö, aga `moole `meeldivad küll; `Metsas `kasvab magepuid Rei -sõstar magesõstar mage sõstar – TMr*

mage|sõstra|puu *mage `sõstrapuu mage sõstar – Amb*

mage|taigna|mari *mage sõstra mari make `taigna `marju es süvvä Krk*

magi *magi* Var Tõs Khn Jür KJn, *maki* hajusalt L, Ris Nis Juu (esimene magus) *virre maki oo see, mis kohe raba `astast tuleb Mär; maki oo paks alles, makil ei ole umalud sees vel Vig; maki oo magus. mida magusam maki, seda `kangem õlut saab Kse; Makit lastetse läbi kadakate ja õlgede, siis oo ia puhas maik Han; sedä magust magi joovad naised, kui õlut tehässe Tõs; Noh, lapsõd, tulgõ nüüd magi `juõma Khn; magus kui maki Aud; keedetud `veesse `pantase linnased ja maki oo magus käe Tor; kui `meški ligund on, `võetakse pialt, se on maki. kui maki on `võetud, kallatakse keend umalad `sisse, kallatakse `meški kal'la `astjasse, `lastakse üks veerend tuünd `immida, siis pannakse `joosma Nis; `enne sai ikke makid `võetud, `meški pealt sai `võetud, se oli `kangeste magus, `üiti maki Juu Vrd* mage²

***magjahhama** nud-kesks *magjahhanu*², *magjä-* = *magjahhumma a₁magjähhanu hopõn taha₁-mitägi süvvä*² Lut

magjahhumma *magahhumma* Se; *magjahumma, magjä-* Lut; *mak'ahumma, (ta) magahu Räp* maiaks muutuma, maitsvamaga harjuma *hopõn magahu är*² Räp; *hopõn magahhu ar väläh noorõ haenaga, taha₁-imp `kuivi `hainu süvvä*²; *pinile lää äi imp leib ka `alla, ar om lihaga magahhunu*² Se Vrd *magjahhama*

magjahuss → *magjaus*

magjas(s) *magjas(s)* g `makja M Lei Lut(*magjä-*); *mak'as(s), majass* g *mak'ka, `makja (-k'-) Hel T V; `makjas(s) (-k'-) San, g `makja (-k'-) Rõu Räp* maias *magjass koore `pääle Trv; magjass aab magjavust taga Pst; maasikide pääl om `makja; ken `makjuse `asja imusteb, sij om magjas Hls; Temä om tüdrukude `päälä eige magjas; meil `makja looma, aave `makjust taga Krk; `suhkru `pääle om kusiräädsiku kah mak'kat; egä tä näl'läne ei ole, majass eläjätük'k, aab muedu `niildu Ran; Karu om kah mak'as mij `pääle; ma<sub>1</sub>le majass muitt, ma egät `süüki ei süü; ärjä olliva lehtaena pääle mak'ka Nõo; rebäne kurivaim om kannu ja `kässe pääle majass Võn; kuis sa ommete nii mak'as olet Ote; ärä anna tälle nii pal'lu magusat, ta<sub>1</sub>m esiki majass, ta lääp `väega mak'kass Rõn; ma₁lõ `väegõ mak'ass ta magusõ pääle; temä om `makjass `tsukre pääle San; vana mak'ass eljä röibõ<sup>2</sup> om Urv; mak'ass magõhõdõ `süüke pääle Har; `mak'jass taht `kõikõ hüvvä Rõu; veneläse² umma² avvu `pääle `mak'ja² Plv; hiire² omma₁raha pääle mak'ka²; ma `väega olõ sül'di pääle majass Vas; magjäss inemine ueä magjähhusõ pääle Lut || magedavõitu liha `tõrdoh ol' `makjas, selle ta elämä `lätski² Räp Vrd* *madjas*

magjaus *magjaus* Krk Hel; *magjavu|ss* g *-se* Pst Krk; *magjah(h)u|ss* Har, g *-sõ* Lut(*magjä-*); *magaus* Hel Ran; *magavu|s(s)* Hel Kam Rõn, g *-se* Puh; *magau|s(s)* Lei, g *-se* Puh Ote, *-sõ* San Krl Rõu Plv; *magavu|s(s)* Hel Har, g *-se* TLä Kam Ote; *magah(h)u|s(s)* g *-sõ*

Rõu Vas Rüp; *magäüs-* Kan; ppl *magähhuisi* Se; p *mak'aust* Urv maius *magjass aab magjavust taga* Pst; *magjavuse`asju ta muudku ost ja süü* Krk; *emä tegi kikksugu`kuuke ja magausi manu* Hel; *kes maga,ust aab taga, tu om maiass; egät ütte`süüki ei taha, aap`pallald magavust taga* Ran; *ua kõdra keedä soolaga ärä, t_om mul magause süük* Puh; *kuuk om nigu magavuss jälle, kas tuu mõni tüünimese süük* Nõo; *`teiti`tatrigu`suurma`putru, vôi`pañti`tsompu, tuu ol'l magavuss* Kam; *maiass muud ei taa, ku aap magavust taka* Rõn; *taa nuu' lihm ei_püüsü_sukugi karja manh, ta kää taad magjahust aien; kas vanast siss magavust sai, siss ol'li putr ja`kapsta? tu magavuss* Har; *`mak'jass taht`kõikõ hüvvä, magusat ja, aja magahust; Kardohkit küdseti viil aho iih tuha seeh, noid`süüdi nii sama magahusõs* Rõu; *aaše pääl magahust takah;`sitke`marjo`süüde niisama magahusõ peräst* Rüp; *himostas magähhuisi* Se || *himu Kui täl nii magavust om, küll ta tiib kah varsti järgi* Nõo
Vrd magõhhus

magjavusi maialt; rõõmsalt; himukalt *temä sei magjavusi`terve purgitävve mett ärä; Peni kaeb magjavusi, kui täl kutsika endi vahel nääslevä; Kui teie sääl tüütide, siss ma kai, temä vahtse kah nii magjavusi päält* Nõo

magjavuss → magjaus

magjaõllõma *magõllõma* maiustada tahtma *Lehmätük'k magõllõs, tük'is`kapstillõ* Urv

***magjusteme** da-inf *magjuste* Hls; (te) *magjustede* Krk maiustama *ku`piimä küll, tetäss`paksu`piimä, pannass`rõõska piimä ja kuurt sekkä, ku magjuste tahad* Hls; *mis te iki magjustede* Krk

magnet *magne|t* Plt/-t/, g -ti Plv, -di Har; *magnee|t* Khk Tor/-t/, `maknee|t Kuu/-ie-/ Tor, `mahnee|t VJg/-ie-/ Trm, mahnee|t Rei, mahnõ|t Rõu, `mahgne|t VNg, `mahkniit|t Lüg/-ie-/ Krl, `mahkme|t Vai, g -di; *manjenee|t* Vll, -ni(i)|t Jäm Mus, -rii|t Khk, g -di; `mahk|niit g -needi KJn Trv/-t/ Krk Hel; `mahkne|t g -ti Kod; *maagneet* Põi, *maknee-t* Mär, *mahgneet* Iis, `mahnee-t Lüg/-ii-/ LNg Hls/-t/; *maakneet* Kuu; *mahnet-* Ran, *mahkneti-* Koe, `maagnedi- VJg

1. püsivalt magnetiseerunud olekus keha *Modur jäi`seisu, [laine] kast`muidugi`makniedi`märjäks* Kuu; *`mahkmet on üks`kurja`joudu* Vai; *Meitel oli sõhune pulk, mellel oli nii kange manjeriit sihes, keik võttis külge, nõölad ning aagid* Khk; *manjeneet`tõmbab`kül'ge* Vll; *suur oo magneedi vägi* Tor; *mõnel asjal on`mahniedi jõud juures* VJg; *kiärid võtavad nõöla`külge,`mahknet`tõmmab`külge* Kod; *magnet`tõmmab ligi nii`moodi ku se eletter* Plt; *`mahkniit`tõmmab`rauda`kül'gi* KJn; *väidsel om magnet`manh* Har

2. piitl (millestki ligitõmbavast, paeluvast) *tee_p seda, mis manjenit tä`sonna viab* Mus; *Äi tää, mis mahnee-t sellel naisel`külges on* Rei; *üssil on nii terav silma vaade, et konn eest ää ei üppa, nisuke`mahnee-t on silma sees* LNg; *tüdrük saab poosiga sõbrass, tämäl`mahknet`tõmmab poosi`külge* Kod; *tol`tütrigul om`mahkniit, mis manu`tõmbass* Krl; *tal`tütrekul um magnet`siseh, kiä kõik poisi?`hindä manu vidä* Plv

magnet|raud *Maagneet raud oli`sõuke kõver obuse raua`moodi, pisiksed raud asjad võttis`kül'ge* Põi

magorka → mahorka

magu' *magu, mago g mao, mau* üld(g *magu* Kuu Kse)

1. seedeelund *`hülgejeld oli magu`võetud ja sis`pandud nisukesed viled torud`külge* (torupillist); *Kus pern maust jääb* (lahutamatumest sõpradest) Kuu; *kalal magu`niisikest sodi täüs* VNg; *`Terve`päivä`süämäta, magu`mängib`marjaasi* Jõh; *magu, kopsud-maksad ning süda on lehma päädigud* Khk; *ülge maust saab kena torupil'l* Mus; *mau`sisse läheb toit ja*

rohi, säääl ta akkab seda siis `seedima ja `peeneks tegema Ktj; põrn on loomal mao `kül`ges VII; Kui magu `aige on, siis apud `asja `süüa äi või Pöi; mao kile oo nagu õhuke paberi kord Muh; mago on see, kos sees toit keik `pantaks Käi; ahvenal `üültasse magu, tursal oo kuma Rid; `enni vanal ajal `tehti maost `vorsti koa, sea maost `tehti Mar; [kui kellelgi on] seest alati `aige, ei või eest `riididki `kinni `panna, siis `öötasse naeru pärast: magu paelaga `kaelas Mär; toit süüasse mao sesse Kir; magu `aige, aeab seest täis PJg; Kui maos valu ol`li, siss `anti `viija püssi`rohtu Saa; siga, kui ta `easte `rammu lähäb, siis magu lähäb nii pisikeseks Juu; kui lehm süeb, siis toit lähäb `mausse ja sialt tuleb mälu suhu; kui inimene süeb, sie läheb kohe maguje Kad; mäletsejäl eläjäl one viil tõõsik, `niiske (niisugune) `umne, siis rutuline magu ja peris magu Kod; mõni tegi jõulust `mauku, sij oli mau `sisse tehtud vorst Äks; vasika magu sai ära puhastata, `sül`ti panna Lai; kirekoit ja kõrdmagu om vana suure mao küllen Trv; loomal om kolm magu, liba või libeve magu, kõrdmagu ja perismagu Hls; ku `vaška pallu juvva saave, siss neil lääb magu `lassi Hel; mass om ju säääl mao veeren; emätess om nigu üits kummi lohv, kost joosep süük makku Puh; lehmäl om jo nellä kõrdne magu Nõo; Magu tulõ ka ilustõ är\_puhastada?, maost saa tulimakus supp Urv; mul ol`l põlendik mao sisel Krl; Lõiguti neh sooligu ja_magu `väikeisis tük`es ja `pahti neh patta päie ja\_jalguga\_`kijmä Rõu; kos põrn maost jää, nii lais imäst Vas; koh kõrdmagu om, säääl om `väega pal`lo `kõrdu mao šeeh Se; vaja mago är aia? (puhastada) Lut

2. ka halv kõht Magu iess `nindagu vanal orikal; `lehmäd olid maguni sies [pehmes pinnases]; Hakka kovast `tüöle, küll sa mau vähikaseks saad Kuu; suure `mauga inimene Jäm; `tiine kaäs o ka `rännis `mauga Khk; Magu ees kut suur tünn Pöi; selle magu oo nõnna `lartsis ees Muh; jo so mago vahest täis oo Mar; Põle `aega magu maha vissata (magama heita) Han; `tõmman `soole `mööda magu Kei; uñt `tõmmand `veise mao nõnna maha (kõhu lõhki) Juu; paksu `mauga mies; magu ies kui taari tõrs VJg; `puukis mau täis Sim; Magu maha tõmbama - - see tähendab peale sööki pikutamist Trm; kalal magu suur, kas mari [sees] Kod; sel va suur magu ees, nigu vana õõdsik Ksi; sööge aga maod täis, `õhta oodet ei ole Lai; sellel om ää magu ehen kah Hls; sij lää küll `lõhki, magu üle sel`lä jo Krk; rasvamao `ol`liva rikka, kel suure mao iin - - kes tüüd es tij; suur uss `olli, täl `olli magu `poige täis Ran; tuu `olli serände tukev miis, magu `olli iin nigu rasva püüt; vašk karanu `aia `otsa ja magu `lahki, `tõmmass nii puruss, et sooliku tulliva `vällä; sul om jo magu täis nigu truim jälle Nõo; ma\_su `mau maha lasõ, ma_lüü sul väidsega makku, lasõ raba `raavi Har; Mago täüs, tapa? vai täi ar? Se; m a k k u maokaks, kõhukaks laps kasund makku Tor; makku lähnud ja närosed varsad Kod; vasik makku lännu, ei või nõnda pal`lu juvva anda Hls; latse makku `süüten - - lahjat `süüki aa `sisse, päälitsege süük ei aa makku Krk; voonake om makku lännu Puh; sa annat `vaškale pal`lu `juvva, olet ta makku kasvatanu Nõo; põrss om makku pärähünü, no? om kõtt suur nigu vaat, selle ta edesi ei lähä? Har

3. millegi jämedam, kummis osa a. (heinakuhjast) siis pidi panema vähäkene `jälle `laiemast `kuhja, ku magu akkasid `laskema; [kuhja] `keige `laiemb koht oli magu VNg; tie nüüd ia kuhi, et jääb ka üva magu, et võib `vihma `varju `menna; kui `kuhjal on üva magu, siis vesi ei `mäända `kuhja Lüg; mago on `kuhja kesk `paika, kust `lähtõ `laiemast Vai; kuhjal oo magu küll, [kuhi on] alt peenem, piält peenem, kesspaegast jämedam, se oo magu Tõs; kui ta läheb teenepuolt juba `viltu suunasse, siis on kuhi maos; kui `välja puristab, siis on kuhi maos, kui pole `easte `tehtud VMr; kui [kuhjale tehakse] `liiga suur magu ja `järsku tõmmatasse kokku, siis akkab ruttu vett `sisse `võtma, kui on vaeond makku Sim; Mõned tegid lameda `mauga kuhja nii kui lamaka; kui ju [heinakuhi] pool `sülda `kõrge, siis akati magu

`laskma, `lašti `kuhja makku; `liiga suur magu kua põld ia, võttis vee `sisse Trm; magu ei
 `tehtagi mõnel kuhjal, `tehtaks kohe ülp Äks; kui `einu on palju, piab magu `laskma
 suuremass, et väga `kõrgess ei lähe Ksi; Kui väga peeniksed eened `ol'lid, siis `pañti agu
 `sisse, muðu vajus magu maha KJn; lase magu kah, nüid om parass magu lasta joba Krk; ärä
 sa `kuhja väege makku lase, `einu pal'lu ei ole Hel; oosik kuhi om ilma `maota Ran; mõnel
 saap kuhi nigu pudel, tulep kuhjale suur magu, saab `maokas kuhi Nõo; `Kuhja tulõ `parral
 aol `aigu `müüjä kokku `võtma nakada?, sõss ei_lähä_kuhi makku (liiga laiaks) Urv; see sai
 illuss kuhi, parass magu, `õkva nigu kanamuna Har; Haañakuhi tette keßpaagast `maoga?, et
 vihma vesi `häste `maaha juušk Röp || (küüni räästa alla pandud heintest) küünile tuli magu
 ette tehä. meil oo pitk rässäs küüni eden, teed suure mao ette; meil õlid sellel küünil maod
 kummalgi puul õtsan, muass maod, vahel mõnel one seenä piält maod; ise magasima küüni
 mao all Kod **b.** (kuust enne täiskuuks saamist) kuu kasvatep magu Krk; ku kuu viil täis ei ole,
 siss om ta maon ja ku kuu om maon, siss om mäda aig, siss ei vöi `põrsit lõegata Nõo; kuu
 aud maku Krl; kuul om õigõ suur magu, ta om pia läülä Har; A ku_timä (noorkuu) jo_maku
 nakkas kasvatamma, sõss um pehme? aig; Linna külveti sõss, ku_kuu ol'l maohn, sõss sai?
 `kaalsa_lina? Rõu; ku pehme? aig um, siss um kuul mago iih; kuu um maol, tuu tähendäss
 tuud, et kuu nakkass kasuma, nakkass täüs saama Plv; kuu om jo? maol Se **c.** (jämenevast
 viljapeast) kesv vai kaar `audse maku - - kui maku avvup, siss tu kotuss lätt jämedämbäss,
 kost pää `väl'lä tulep Kam; kuumaga aub kesev makku Ote; avvup makku vil'läpää, kui juba
 pütsik tulep ja läep keskpaegast jämedass Rõn; nuu_kes_orassõ vil'lä ommavõ, nuu `audva
 maku. enne pää `vällä tulõkut om mao `audmine - - ku_pää `vällä tulõ, siss om jo är `audõnu
 mao `vällä San; keßv haud jo maku, mõnõ päävä peräst om pää ussõn; vili lask maku, ku
 nakass pää tulõma Har; kesev haud mako, käol joba uhhak kurguh; Vili haud jo mako, mis abi
 nüid inämb vihmast om; mao `haudmese `aigo siginess vilä `sisse tungõl'päid Röp; koh tu pää
 šeeh, lehekõrra?, jaku?, tuud üldäss mago; rügä haud mako, kui pää siseh, olõ õi viil väläh
 Se; rüä? jo umma? maoh, nakam `uutma pääd; nisu? tulõ_i· varahhap nädalit üless, kooni
 timä makko saa, seeni lätt pal'lo `aigu Lut **d.** (veesõidukist) mida `laiema `mauga [paat], seda
 `rohkemb kans seda `lasti ja `seilas ka paremine, ei `kallistund (kaldunud) `ninda kui terävä
 `mauga paat Kuu; vene one maoss laiem Kod; medä laiemb [lootsiku] magu olli, sedä
 `roh Kemp ta kañd Trv; ma lei [paadil] `ästi tihedalt lihi `naklu siia mao kottale, sõs ta ei naka
 säält kunagi vett `sisse `anma Ran **e.** (muust) tule raava otsad olid `keertud, keskel oli mau
 koht sihes, selle `mauga `löödi Kär; `Liiti `tehti, näe, vaaderpaßs juures, muidu `juhtub, magu
 kasvab `väl'la Hää; vul'lid kääsid pudeli mao kõhal, pudeli maoss suat Kod; egä suure sael
 piap oleme magu, ku sij om ärä kulunu, siis puu `lõikaje `viskave sae prakki Krk; kui vara
 `raotu, siss `ol'li magu maha `lastu palgil, jäi kõtu `pääle `kanma Ran; taal puuriidal om
 magu sisen, naa_pessä_ka `õkva Har

4. piltl Magu metteid täüs (tähelepanematu) Kuu; Sie ei õle `selge `maoga, seda miest ei vöi
 `uskuda, sie tieb sulitikkisi Lüg; Sukal oo magu maas, kus orgi `otsas sa selle purus aasid;
 Rotid võtsid vil'lakotil mau maha Han; oia õma mao `tiädä - - ärä `väl'jä sedä kõnele Kod

magu² magu g mao, mau üld, magu VII Rei Phl Han Trm Ksi; mago Kod Kan Se, g mao
 Mar Ris maitse **a.** maitsmismeelega tajutav aisting; kõrvalmaitse `liemel one paha magu VNg;
 `Ninda `kauva kuer mälestäb ku magu suus Lüg; `Meie `lapsed `armastavad keik `kõrbend
 `mauga `piimasuppi IisR; `luorber tekkõ üvä magu `liemele Vai; liha võttand kibe mau `juure;
 anna moole ka maida, mis magu se on Khk; `seisand sült läheb `porsuma, võtab sandi mau
 `sisse Mus; mis magu sel apul makil oo Muh; Katsekakk veeda keige enne ahjust välja ja

proovida sene magu Emm; võil kuiv magu sees Phl; üks `maota leem, et tal põle `miskit mago sees Mar; ea `maoga leib; nii kange tülgas magu sees, see mete sünnigi `süia Mär; tilgastand [piim], apu magu sees, egä tä paks põle veel Vig; tegi vihada mao `juure - - põle magus `ühti; loomad saavad `viljä, `tikvad põllale, magu suus nendel, söö änäm karjamaal `ühti Tõs; Supil üsä vee magu Khn; võrgu räimed on tõntsakamad, magusama `mauga ku nooda räimed; Ilus nägu, sita magu (petlikust välimusest) Hää; suu maoks ta on, ega köht täis ei saa; viha mago sies Ris; temal põle `miskid magu ega mekki, se toit ei `kõlba kusagile Juu; mitte kedagi magu põle [mahlal] jüst nagu `leige vesi Jür; nied on nõnna ullu `mauga õunad Kad; jõvikatel on apu magu Iis; üva maguga ~ `mauga putter Trm; eläjäd saed kõrra magu, tükiväd kaara `piäle; tangudel one vana magu, `koitama lähnud Kod; suab ia magu suhu Ksi; ni valus oli, et tule magu oli suus Plt; Va apu `maoge puder Hls; sibul tipp ää mao manu Krk; taaril `väege `vaene magu Hel; sia olliva nigu vana vindsukõsõ - - kellel suuremb pere, tuu es saa sääld muud, ku mõnõ raasukõsõ supi `sisse maoss visata; rääbissel om nigu või magu - - `ütlemädä ää kala Ran; ubina nakava joba `kõlbama, neid võib `süvvä küil, neil om joba ubina magu; ku sa saagutat, siss `ütlet `õkva `südärest: saagu sa `saama, aga saagist mitte magu `tunma Nõo; ma paa terä `suuļa kah, siss saase söögil paremb magu Võn; õllõl om `vaibunu\_mago man; tal es olõ? määnestki maku, üts lõma ol' inne Kan; taal võiul om vana magu, taad ma enämb ei süü?; Ku\_ruualõ ei olõ\_suuļa `sisse pant, siss om ruug ilma `maulda, ei olõ\_määrästki maku Har; `ahnigu kala um parõmb ku särõg, t_um `väega magusa `mauga? Rõu; es panõ sinnä midägi mauss; lepä_teivä lihalõ ilosa `nao, kadaja? aänniva hää mau; tuu säre `mauta_süük' Plv; `hernel olõ õi määnest `halva maku; suuļ seeh om, siss om võiul magu Vas; toomõ `marjo pandas viina `sisse, viin lätt pruunist ja saasõ hää `mauga?; `halba maku om jo man leeväl Röp; haava maku ubina?, haavakoorõ mau `perrä, sääne magu ku haava kuur; mõrgu mago om ollõ man Se; pole tegu ~ nägu ega ~ ei magu ei nägu ega tegu käckas `kaela teeb ühe töö ära, sellel pole ette nägu, magu midagid Jäm; Leib oli muidu üks must käck, pole nägu, pole magu Põi; Pole [riietusel] tegu ega magu Rei; tõene võtap tüü kätte, sil`mäpilk om valmiss, a tõene `pusklep sääļ man, ei ole tüüļ merästegi nägu ei magu Nõo; tol ubinõl ei olõ üttegi näku ei maku Krl **b.** mõnu, rahulolu, rahuldus ei sii põle mago kedagist elada üht, aga kus sa lähed Mar; tämä ei õle põllumiis, tämä ei õle põllult viļ magu `lõidnud Kod; `orja vällän, `orja kodun, ei ole sul üü magu ega päävä magu Krk; `tõmba kõik' pääväke nandagu ik'ken ärõg, `õhta jälle joosoga kodo, sääļ oma tüü ja tegemine, ei tunne sa `õiged üü ega päävä magu TMr; es olõ? üüļ maku? (kehvast magamisest) Vas **c.** olemus tiä `tundsõ ravva maku, `mõistsõ `rauda raguda sõss, ku raud ol' kõkõ `pehmemp Urv

Vrd maik

magudus(s) magudu|s(s) g -se Krk Puh magusus neil ei ole midägi magudust, niü om looma purganti `muudu, tuima; seant mahla maguduss olli tal Krk

magumik magumik sõim maokas vana magumik! mõni `ütleb südametäiega, kui naine paks on Ksi

magun magu|n g -ni Krl Har/mo-;/ pl maguna? Lei moon maguni kasusõ aial Krl; meil om aid kõik' mogunid täüs, küll omma ilusa lil'li? Har **Vrd** maan?

magu|nahk 1. maonahk süük nii pisu soolane keedetü, et magunaha kisup kokku piltl Nõo; ma sei `täämbä magu`nahku Har; Ku `lambet tapõte, siss keedete `lamba pää? ja jala? ja magonahk, tuud kutsuete `värske liharuug Röp **Vrd** magunahkam

2. (koekiri) `seele (kangale) tuli ka muist pient kuet vahele `viskada, et se magunahk `sinne järele jääb VNg

magu|nahkam = magunahk sitt `solkamit ja magu`nahkamit ää süvvä (looma sisikondadest) Krk **-nahkne** (koekirjast) *tä kodus aseme tekkid ka `niiskest (niisugused) magu`nahkased VNg Vrd maonahkne*

magune magune maitseiline `pruavimma, mida magune on sie `saia `känkaru VNg Vrd maone

magu|pill 1. lõõtspill *magopil'l* Võn

2. viripill, tüütus *Mine, magupill, ää* Khk

magu|päädikud rupskid, päädikud `Talgo`rahvalõ `anti söögis *magopäädikidega kardohka?*; *Lamba sisekunnust sai magopäätkidega kardohka, pää-jala_keedeti kah sääl magopäädikide seeh är^p Rõu*

magurik *maguri|k* g *-ku* Hls Krk maokas, keskelt laiem *kardule `kesle om `säantse maguriku; `säante magurik nagu vaat; sij (mullikas) magurikus är lännu, pal'lu juvva saanu* Hls; *sij õige magurik kuhi, suure `maoge kesspaigast tett; sij om ilus magurik kuhi, alt peenik ja päält peenik. einä kuhja om puha maguriku; mea_i mõsta magurikut `korvi tetä; os sa `seante magurik ollu, siut ei oss `kennigi [naisesk] `tahten* Krk

magus *magus* g *-a* eP(-os Mar Ris; n *magusa* RId) M(-s|s Trv Krk; g *-e* Pst Krk) TLä(-s|s); *makus(s)* Hel, g *magu|sa* T V(-s(s) Röp Se Kra), *-sõ* San(g *-se*) Krl Lei

1. suhkru- või meemaitseiline; maitsev; ant hapu *mustemb kui süsi, magusamb kui mesi = uni* Jõe; *sie õun on ia magus `süia; magusamitest `õunidest `keideta suppi; kui kõht on tühi, siis on leib magus* Lüg; *kodo `vaabagad, nied on üvad `marjad, magusad `marjad; tämale `tullo `panna `suhkuri `ulka, siis `lähtõ magusammast Vai; need olid ühed magusad `tuhlid moo eest Jäm; `vahtri mahl oo magus, tükkis magusam kut kase mahl; nee olid suured magusad `räimid, sel'last üsna viriseb `rasva `välja Khk; magus petab `maia VII; Nii magus, et viib keele `perse; Tuhlistel on magus maik sihes, nii pailu ikka külm narris neid; Kodu jänese liha on ju `kangest magus ja rasvane Põi; [pähklid] kuivatati toas kenast ää `suojas, muidu läksid alletama ja es ole magusad koa mette Muh; `katsmata pole kounis, `maitsmata pole magus Emm; mesilased koguvad magusad mett Rei; ernes oo kallis ja magos `süia; lapsed `tahtvad iga asjale nii pallo `suhkrud `sesse aada, et oo magus nii et käriseb Mar; sügise oo suured söömäd, kevade keed magusad Vig; mere `lindute munad on tuimad, ei ole nii magusad ega iäd, kui kana ja kodupardi munad on; pagi oli magus tubakas Var; õlle magi oo magus - - virre oo koa magus Tõs; mereärg - - magus leha omal nagu angera leha Aud; ette magus piim Tor; säh, süü mu leva pudi, ma `paitsi `suhkrud `juure, katsu ku magus Hää; magos mago sies Ris; väga iad ja magusad `seened `piavad olema HMD; tüma `pehme õun, ea magus mekk jääb suhu; kui õlut tehakse, pannakse keev vesi `astjasse, siis segab jahud `sisse, siis tuleb nõnna magus ais et Juu; las nüid õlu `immub magusamaks, siss soab `astjast `laskma akata Kos; kivi `ümber on rohi magus ja kõndi `ümber on liha magus JõeK; odradest ei saand nii magusad õlut, aga rukistest sai magusam Amb; magus `naire supp Ann; mõdu ja magusad `juoki sai `sisse `anda (haigetele lastele) VMr; augi liha on ise magus `süia Kad; meil aias pal'ju magusid `õunu Trm; sireli `põõsass, ku lähäd `müüjä, nõnna magus lehk Kod; kevade, kui tuleb magus rohu lõhn ninasse, lehmad ei `tahtnud `süia `kuiva `kraami Pal; `veiksed kuke seened - - nagu kuke arjad karvapäält, aga magusad Äks; kevade põle enam kedagi (rikkalikke toiduvarusid), eks siis `keedki ole magusad Lai; ahjus `küpsend liha on magus Plt; *Magusam kui mesi on kallima musu Pst; magust imbutet `leibä tetäs; mõtskitsil om**

magus liha Hls; *teinekõrd tahade jälle suud magusess tetä* (midagi maitsvat süüa); *piim ollu maguss ja kahre* Krk; *aga makuss leib olli* Hel; *`vahtre mahl olna magusamp kui kõevu mahl* Ran; *`lamba verest saab kāk'k ää, saab `väega makuss kāk'k* Puh; *ka\_kos om na'r, ubina om magusa, piip om mõrru, a temä tahap `piipu;* *maguste ubinde aig om läbi;* *arukõjol om makuss mahl, suukõjol ei ole makuss;* *piibe`lehtil om ilusa `valge `äitsme, `väegä ää magusa lõhnaga;* *magusamb ku mesi, tugevamb ku lõvi = tuu om uni* Nõo; *kaņepiterä om jo `väega magusa, noid süüüt nii sama kah* Võn; *ränike om magusamba ku maasike;* *riivitu `kapsta tõnekõrd küll om magusa, a tõnekõrd saava kibeda* Ote; *leib om õigõ_magusass imahunu?*; *makõkopp ol'l nii makuss, et `tahtsõ kiilt `alla viiä?* Kan; *vislakpuu mari om makuss* Urv; *ubinõ omma magusõ* Krl; *ma_küdsi magusa saia `pulmõ viiä?* Rõu; *kusõ? omma\_vägevä\_kala?* ja *magusa?* Vas; *havvõ mass om `väega makuss;* *makuś kraam* Se; *mis um magusamp mett = uni* Lut

2. a. *mesi Küll se magus o `hinda mend;* *Kes magusa neh mekkidä `tahtub, sie `täüdüb ka mesiläste `neulamist `kannatada* Kuu; *siis õli `kreissitud sie `põhjad [mesipuudele] `alle - - `muidu magus lähäb juo läbi;* *ku on ilus aig, siis mesilased `saavad pali magusa* Lüg; *Võtta lusikatäis magusa, siis `praavid IisR;* *tänäv`aasta oli ilus õie aeg, `saime ulga magusad* Tõs; *lilledest imevad mesiläsed omalõ magust* Khn; *mielitand `lapsi vommit maha magusa ja levaga;* *südame vil'li `aiguse korral on magus kõige parem rohi, kui tee `ulka `panna* Amb; *mesilased saavad magust `atra õitest* TÜR; *kui oli ia `aasta, siis sai viisteist, `kümme ja kaheksa `tuapi magusad* VJg; *kui poisid `tahtsid abet kasvatada, siis õpati et, magusaga pialt `määrida* Sim; *magusaga koon (koos), nagu tõrvaga võtab `kinni* Kod; *küllap nüid juba on `võtnuvad magust linnupuudest* Äks; *ja pu'rgiga magusad ka viisime* Plt; *siin `aeti magust (vurritati mett)* Vil; *mehipuust `saadi `linde magusat* Puh; *peremiis, anna mulle magusat, mul mehel om rinna `kinni* Nõo; *ma sai makust nurmigu tävve vai ka's* Har; *magusat olõss vaja `naata `võtma* Plv **b.** *muu magusamaitseline aine või söök* Magusa *`pääle on `kärbänegi `maias* Kuu; *eks sie õle `maias, ke `armastab magusa `süia* Lüg; *magus aab `ambad katti* Khk; *Ju see suur magusa `sõimine nüid inimeste `ambad ää võtab* Põi; *Magusas (magustoiduks) andeti kohvi* Tõs; *[rabarberi] varre keedets `tärklege ja magust (suhkrut) pannas ka manu* Hls; *muidu `olli_mul suurõ_jämme_peedi?*, *ai_pal'lu makust `vällä* San **c.** (õunasort) *`pernaene üteli, et `võtke ubinat kah. kõge iijn `ol'li makus, lätsime tolle manu* Ran; *ma istuti neli `uibut, üits om `tartu ruus, tõene om makuss, kolmas om sibula `uibu, nelläss om `valgõ klaar* Nõo

3. pilt **a.** mõnus, meeldiv *`Ilma `vuota [oli see kalapüügiks] aga `kaige magusamb koht* Kuu; *On küll `teiste `piale kielt `kandand, `katsugu nüüd kas on magus, kui tämast `räegitasse* IisR; *Äkist tuli sõhike magus rammastus peale* Põi; *küll oli aga magos uni, suu `joosend üsna vett täl* Mar; *esimene kää`ande öö, see on ju kõige magusam öö* Lih; *aavad nii ead magusad juttu, arukord kokku soand* Juu; *vai si `kerjamise leib magus one* Kod; *nüid om siul küll maguss naar* Krk; *nüüd ajavõ makust juttu, ei läpevä? kõrvalõ kaia?* Krl; *päält liha `kuivamise om makuss sann* Har; *Noodega (lepa- ja kasehalgudega) saa sann hüä makuss* Rõu; *ku kipõ vits, siss um makuss (hea) la's* Plv; *Vanal inemisel om livva'st `süüimine magusamp ku `tal'dreka päält* Röp; *magusa suuga mõnuga* Siga *songib maad ja süüib magusa suuga aena juuri;* *Ää maeguga süüiki süvväs pal'lu magusamba suuga* Nõo **b.** meeldida püüdvalt lahke, lipitsev *siis oli `ärrad nii `saageli magusad mehed `meiega kohe `ninda et* VNg; *üks magusa jutuga mees* Khk; *`tul'li jälle magusa jutuga, nakass liibitsemä* Ran **c.** *terav, hästi lõikav* sie on ia *`lõikaja `kirves, `kange `lõikamaie, magusa terägä* Lüg;

Kena magusa lõiguga sae oli Pöi; Mõned üksikud õlid ia magusa lõikamisega `kerved Trm; mõni kirvess om magusa terägä ja mõni om tuima terägä Ran

magusade *magusa|de Nõo, -dõ Har magusasti tõene makap nii magusade, et ei kuule mitte midägi Nõo; eläje_`naksi nii magusadõ `süümä, näkkü nigu olõss na periss näl`lädse? Har Vrd magusahe*

magusa|hapu *magushapu küläs ka `tieväd magusa appu `leibä, kolm üöd ja kolm `päivä `peksetasse tõist Lüg; ku sa magusa`apna leevä tjiit, siss panet kuuma `viija juure, panet `immuma Nõo*

magusahe *magusahe Rõu Röp/-h-/ Se magusasti Ants käänd tõõsõ küle ja_nakaás magusahe magama Rõu; lehem sööse `väega magusahe või`lil`le Röp; nuur` hain, sedä `lõikass vikaht magusahe Se Vrd magusade*

magusa|kaste *mesikaste magusa `kaste, sedä sadab ülevelt maha `enne `jaaniba ja peräst `jaaniba. `ennemast minu isä `ütles, et [kui nad] `käisid `metsas `õitsis, siis `puiest `tilkus kõhe maha, panid tohod `alle, tohode `pääle `tilkus, siis säält lakkusivad Lüg*

magusalõ *magusasti maka? magusalõ Lut*

magusa|poolis *magustoit Püha`päiti vahest `arva sai kah vähe magusa`puolist; `Karjatselle magusa`puolist ei jättanedki IisR **-päraline** magusapoolne see magusaperäline küll om, aga õigõ makuss küll viil` ei olõ? Har*

magusasti *magusa|sti Khk Pöi Mar Mär/-sti/ Koe Ksi Plt, -ste Lüg Jõh Mär Vig Tõs Tor Juu Jür SJn, -st Lüg Jõh Muh Lih/mago-/ Var Kod/-ss/ Kan magusalt poiss nüüd süüb `nõnda magusaste seda `leiba; ma nüüd `õige magasin `nõnda magusast Lüg; vigat keib magusasti rohust lebi Khk; Silm kiheleb nii magusasti Pöi; küll ta süüb magusast aga Muh; magas magusaste, magusad und Mär; sügeleb naa magusaste, rätsi ja süka naa, et veri oo taga Vig; noore roho peal võtab [lehm] nii magusaste Juu; angervaksa eelitsus aeseb magusass; laps `kuulab nõnna magusass Kod; `kangeste mõni koht magusaste sügeleb SJn; `tsiga nakaás magusast `hampsma, tälle sai hää meelega`perrä süük` Kan Vrd magusade, magusahe, magusalõ, maguste*

magusa|toop *meekärg magusa toobid Trm*

magus|hapu *ühtaegu magus ja hapu (hrl leivast) Magusappu leib tuli seda paremb, mida `rohkemb sai kloppida IisR; magusapu leib oo param kut `sõuke kibeapu Khk; magus apu leib, see oo koa rukki püüli leib, aga tehässe keeba `veegä Vig; Joulus tehti magusapuleiba Han; magusapu leväl kiiv vesi tiib jahud magusas Var; akkame magusapud tegemä (leivast) Juu; lillakad on magusapud Amb; no magusapu leivad tahaks ahjust `väl`la tõmmata Ann; sült`kapsad -- laseme vähä magus appust `menna ja `süäme `tuarelt VJg; Kui taheti magusapu`leiba teha, siis kruabiti `ästen `endisest `tainast peris `puhtast Trm; õõnad õlid mõrukad apud, nüüd one magusapud Kod; rukki `püidli jahudest apendatasse kolm pääva, siss saab magusapu leib Äks Vrd magusa-, makõ|hapu*

magus|roog *magustoit magus ruag, seda ei õld `õllagi, kes sai selle `tuabi jõvikuid, sie sõi nied nii samati Iis Vrd maiusroog **-sõök** (mõlemad osised võivad käänduda) magustoit nüüd viimati `tehti pärastst jälle oma süldid ja `kartulid ja magussöögid KJn; `riistse või matuse pääl magust `süüki andas `pääle Hls; kige edimeld nakati magusess söögiss `kise`lli tegeme -- varsti `tulli ubinesupp, mustikusupp ja tõse magussöögi Hel; siis `aeti `kiimä tuu õlu, `poetedi `sisse tuu leib, `paanti siirupit `sisse -- tuu `olli maguss süük TMr; makussüük, kiissel vae mõni ubina supp Röp*

maguste *maguste* Trv Puh Nõo *magusasti temä nakass maguste `naarma, et mia küsi `suurma `orste* Trv; *ku nõnaots nii maguste süüädäp, siss `õkva saad surma sõnumit ehk `süändjätsi* Puh; *toda `aina ka `seie [kits]* *maguste* Nõo

magus|toit *magus roog* *Magustoidud antakse ikka lõpuks* Rid; *magus toit on üks imustuse asi* Kos **Vrd** *magus|roog, -söök, maius|toit*

magusus *magusus* g -e VNg Kod subst < *magus magusus tege südama pahast* VNg **Vrd** *magudus(s)*

***magõhhakõnõ** p *magõhhakõist* = *magõhhus mõni inemine säänõ taht magõhhakõist süvvä?* Lut

magõhhehe *magusalt, lipitsevalt* *Nii magõhhehe kõneless, `veiga? hüä taht kõigilõ olla?* Se

***magõhhus** p *magõhhuist* Se, *magõhust, magõhhu-* Lut *magus, maius kel om magõhhuist, tool om sagõhhuist ka?* Se; *täia and latsõlõ magõhhust; hopõn a_magjähtu magõhhusõga* Lut **Vrd** *magjaus, magõhhakõnõ*

magõhhõlt *magedalt* *vaglutõdass tuu liha, mia om magõhhõlt ar_suidsutõt, olõ õi_`suuldunu?* Vas

magõhõdõ *magusalt tuu mõist `väega magõhõdõ üldä?* Har

magõhõppa *magusamalt üldäss magõhõppa* Se

mah → man

maha *maha* R eP(*muha* VII *Jaa Põi, moha Põi*) M T *hajusalt* VId, *maha?* ~ `maaha V, `maahha Vai VId(*maah(h)a*), *mahha* Har, `mahha San, *maa\_a, `maa_a* Lei, *ma(a)?* Har

1. a. maapinnale vm aluspinnale *temal oli enemb `joudu ja rehus minu maha* Hlj; *ahju suu kukkusi maha, on juo põlend läbi* Lüg; *Siin ei `lastud õppimata `lõikajaidki `väljalä, et varistavad `vilja maha* Jõh; *esimäine `sorti oli, midä `tuule `puole `langes maha (vilja tuulamisel); `langis `polvisilla maha; kui sitta `veidedä, siis nogaga `temmada `kuorma päält maha; üväd karisod `maahha Vai; `rinka ääre `pæele pane linad maha lademese [pleekima]; jää akab sedasi maha (kaldale) `käima, `tuulega tuleb jää rüsi Jäm; kukkus puu `otsast maha; nii joonud - - tæeb, saab ta koju või jääb ta maha* Khk; *rehi `lasti maha - - siis `pandi `jälle üles (vili võeti segamiseks parsilt alla)* Kär; *külmaga talisel aal `varblased kukuvad lennu pealt muha* VII; *lume `elbed kukuvad muha* Jaa; *`Ärtu on kaart - - see `pandi ikka esimeseks moha (lauale); `Järsku oli [ta] tuba maha kukkund ja kohe `valmis (surnud); Vaata et sa [õlut] maha äi püllu; Obusel oli nii tuline kikerdamise valu, et kuda ma ta adra eest võtsi, nõnda ta ennast sõnna sammasele muha viskas* Põi; *`pakso lund on maha aend* Emm; *rukid `pañdi rehe `alla lademesse maha* Rid; *`ämmer kukkos kääst maha* Kul; *natuke o [vihma] ribustan kua maha, mua üsä kirju* Var; *õõnad `kukvad maha* Tõs; *meri juõsõb maha (lained ujutavad kallast)* Khn; *vana rahvas ütles, et sülitä enne kolm `korda maha, kui maha lased, siis ei akka maast midagi `külge* HJn; *kella `maidnik kukkus maha* JõeK; *metsas oli lund ja jäljed jäid maha* JJn; *`võtsin `lamba pikali maha [et niitma hakata]* Ann; *tuul aas `kelpa otsa maha* Sim; *lumi eit maha, kardulid jäed lume `alla; ma lükkän su `vankriss maha* Kod; *sülitä maha, kui maha istud* Pal; *minestab ära, kohe kukkub maha* Ksi; *ta putti maha käest* Krk; *aab lume `lortsu maha* Ran; *peremiss tõi `peoga sirbi aedast `väl`lä ja pañd ussaia_päle maha; sadagu vai `malku maha, aga lina piap kakutuss `saama* Puh; *ma_ss `laina `alla mitte `raasu, süllässi maha `õkva ja `uhtsi suu ärä kah; me lätsime `rääblemä, ma panni mõlõmba maha nemä* Nõo; *vissiravva rihm läts `kätski ja ma? sattõ `maaha* Kan; *laš k sängü ette põl`vilõ maha?* Krl; *hagu ol`l är? kuivat, `pañti ma?, `turba? pääle; latsõkõnõ ol`l maha\_satt, om nõna `lahki lõõnü?* Har; [kui] *piim `maaha läts lavva pääle, siss latsõ_lakahti lavva päält är?*; *ku*

undsõ_`maaha tulõ, saa põud; kaõsil ol' kuldnok'k suuhn, tiä mõtõl' roti ollõv, pañd `maahha Rõu; [linad] `tuõdi `väl'lä, `laotõdi `maaha Plv; ütskõrd kül_kõlisi kõõ ta pää, ku ma `maahha sattõ; saa as inne noorikõt `maaha `nõsta?, ku `viina `ahti Vas; rähm lastas `maaha `silku Räp; üts om šikk, tuu om `kangõ, tu `tõmbass su `maa_a Lei || see oli maha visatud aeg (asjatult kulutatud) Lai **Vrd** mahaje, mahalõ **b.** allapoole, madalamale; alla `laiva on `silmist `saate maha `lastatu (asetseb raske lasti tõttu sügavamal vees) VNg; suits lüüb maha `korstnast, nüüd tuleb sula Lüg; tüttö äbenõ, siis lüüb `silmaid maha Vai; Noored läksid `vastla päeval mägede peelt maha `laskma Jäm; toim tappand rugid maha; aid `katki, loomad maha `tampind Khk; [vikati] tera `oidas maha, äi passi löõ `otsa; `ööseks lehed `kerkivad, niid `laskevad maha Kär; `päike lähäb maha, akkab `looja minema Pha; meri lihab ka maha, kui kuiv on VII; `Rehteajaks `lasti parred maha; Ega kord kui ta `vastu tuli, lõi ikka silmad maha; `Sõuke vihm paneb odra jälle maha Põi; kui udu üles lööb, siis toob `vihma, kui maha lööb, siis ep too; mered o maha läin Muh; lapsed `lasvad kõlgoga `ange otsast maha Phl; vihm pani lenad maha, `vastu `mulda mädäneväd ää Mar; pais `lasti maha Mär; rae (rahe) lööb rukid maha Lih; loodetuul' ika oo vil'la maha kül pekst Mih; päe lähäb jo maha, madalase, akkab `looja minemä; mere vesi oo maha läin, läin `alla, mõönä aeg; rukis nagu pilliroog, tuli kõva vihm, siis pani maha Tõs; siit otsast oli [müts] laiem ja, ja siit kõrvade poolt, siit akkas maha minema; kuus `tuñni [vesi] tõuseb ja kuus `tuñdi `müünab maha Aud; võta püksid maha Tor; täna lüüb suitsu maha, tuleb `sañti `ilma Hää; lase ankur maha Ris; mielitand `lapsi vommit maha magusa ja levaga Amb; vaud on kõik maha siblitud VMr; `veski tammid `lasti maha, kos eenämud taga Kod; puud käesid `viltu `looka maha, kas ladvad kohe `maani Äks; temä `oõsvet maha (alumisele korrusele) `kortelt, temä `tahtvet maha Krk; päev lääb maha, teeme nüüd ruttu Hel; pää lei maha (vaatasin maha), mes ma `sinna lää Puh; siga kah nosib rügä, ega ta pääd ei saa `süvvä, sõkup maha; mine tuu miu müts kõjo ladvast maha Nõo; vaali? oss maha?, sõss saa `häelmit kakku? Kan; papa, tulõ_tarõpäält maha?; är trallaku `kapstid maha? Urv; päiv om maha minekil, no\_vaiä tüü rahu jättä? Har; puu? `vaaldu_kõik' `maaha Rõu; mi\_sa `maaha vahit, `vahi üless Plv; lepäisirkukõsõ puja? ol'li\_kaopujal pesäst `maahha `aedu? Vas **c.** pikali, siruli; (haige)voodisse õlut võttab maha. kie `liiast juob, sene võttab `pitkali maha Lüg; jala\_pel `aigus äp võta maha Khk; töbi võttas muha VII; umala vägi oo selle nõnna maha võtn et Muh; see `aegos võtab kõik `loogo inimesed maha Mar; kus `kanged õlled, seal võtab maha kohe Kse; kui võttis maha, sis neli nädalat ei liigutandki `vuadist Iis; teisibä käesin viil tüüßs, aga näe, `tõmmaßs nüid maha, ihu nõnna valutab Vil; maha `jäame akkab (rasedast naisest) Hls; sijj satass `varsti maha (sünnitab peagi), nenda tubli joba Krk; ku sääränne `haiguss, nakkaja `haiguss majan om, siss lätt üte mant tõsõ manu - - tuu võtt kõrrast inemise kõik' maha? nigu pallavtõbi ja poka? Har; peräst toda jäi `maaha (haigeks) Räp

2. mulda, maa sisse (ka mulda sängitamisest) Mes neist `tuhliest tegi vara maha, nüüd ott külm kaik ärä Kuu; lina `külvädä `maahha Vai; sügise juba üss jääb nõnda oimaseks, ennem kut tä akab maha minema maa `sisse, `kuskis mätta ala; mine kõpsi sa nii teibad maha (maa sisse püsti) Khk; Vana Põrga Mihkel viidi maha Kaa; [kalade] rapid kaivati soja ajaga ikka maha Krj; Kevade `tuhli maha paneku ajal oli kuiv Põi; külitse maha ja siis akatasse `künma Muh; puu `roikad `löödi maha Vig; see mis maha tehass, see o `seemne vili Lih; lena `tehti maha niipaelu, kuidas tarvidus `nõudis Mih; ärra oli lasn oma süda maha mätta Ris; mul olivad uvad juba `ammu maha `pandud; `suatsime ta ilusti maha VMr; koer mättis iire mulla `alla maha Trm; ma panin kartuli `poegi maha Kod; ommen veeme `surnu maha, ommel on

matussed Pal; arkadraga sai `eemalt kõik vili maha `tehtud Äks; `piitide maha panekul täpitässe KJn; ku rügä olli maha tett, siis `aeti niij viilukse `sissi, üle nurme `õigest Krk; sulane läiis `mõisa `teole, maad arime ja `vil'la maha tegeme Hel; kui põld maha sai, tulli `turba `lõikuss Ran; `maarjapäävän tetti kapusta `siimne maha Puh; kui om `kartuli mahapanek, siss `piava olema idu kül'len Nõo; kaar tetäss enne maha, kesv perän Kam; no om mul `kõik' vili maha_tett, no_m süä rahu; nigu `kapsta loomakõsõ maha? istudi kummaga, ni närvetü maha? Har; `Kirstõ es olõ? inämp nii pal'lu `jõutu tetä?, inemise? `ol'li_sõss niisama rohega õnnõ_maha_`viidü Rõu; äkki `kuul'jit võõda ai `maaha (ootamatult, õnnetult surnuid ei taheta matta) Se

3. a. küljest, otsast või pealt ära *Ärä sa kalu valiess `liiast `sopra, sie otta kalul kohud maha (lõhki) Kuu; `sõnni ei `tohtind juo `vergus `olla. sa pidid `selle maha `leikama ja `uueste kuduma Hlj; luisud on, nendega tapetakse `pihta, `võotakse see lakk maha [vikatiteral] Khk; aas raibe sarve muha, mis ta tohлага änam `kaeleb VII; tuul ragub lehed muha Jaa; ormid o nüid `õitsed maha lasn Muh; kui puu leht maha lähäb [sügisel], siis mõeob väga `kangesti `tervise `piäle Var; kase `lehtega saab ilust kollast, maha ei anna pestes Tõs; juust siest suetasse kõhm maha Amb; ku kar'jan `käimä akasid, aed tal'vtaku maha, eläjäd ja siad; `lõikad kahepe piä õtsass maha Kod; karvad (habe) vaea maha tõmmata Lai; kalal tuli soomuss maha võtta Trv; talikaru `aetess keväde maha, siss kik'k lehmä aave `karva; lei käe õlast maha Hel; poiss, mu'nn maha (hirmutades); serände `virtsov vesi, `rostene kah, siss tuu ku `varbide vahelt käib läbi, võtap naha maha Ran; esät-emät avvan, es ole `ütlejät kah, et poiss, abe maha Puh; servä maha `aada `laudul, siss om ää põrmandut `alla panna; ame om pik'k, alt piäp tük'k maha `võtma; sügise aava anise sule maha Nõo; ku muna `häste ärä keenü? ei olõ?, sõss ku'al ei tulõ kuur maha? Võn; ma võti udila ja pe'ssi ubinit maha Ote; lauda uiss ol' `ingi päält maha\_tullu? Krl; mul om `väega hää hari, tuu tuu viimädse eläje (täi) pääst maha? Har; lei pää `kirvõga\_`maahha Vas; sui latsõl `tihkõ kammiga pää `puhtass, sõss tulõva? kõik maaha, mis sääl' `kurja teivä?; villa heüd om `maaha tullu Röp; rikass tütar lei uma `varba `maaha, et sis lätt timäle käng `jalga Se || piltl ära mängi poiss, võtan su naha maha Mär; ta om sääne lipõ ja makõ suu iijn, sälä takan `lõikass pää otsast maha? Kan*

b. (riiete äravõtmisest) *Mõisa ärrale pidi ikka teed `andma ja mehed pidid mütsi maha `võtma Põi; veta müts ka maha Phl; kõik ni_sama visasid suured `riided maha KJn; `tõmba põksi maha, põksi om sul `katski Nõo; nää? kaki uma? `rõiva hilbu? `kõik' säläst maahha Vas; timä es võta `rõivit maha? Röp*

c. piltl katki, lõhki *kouk'sel'jad `leikasitte `kammila `vergud `katki - - `rahval `laskesitte `vergud maha keik, muud ei `jäaned ku `pal'jad `raamid Jõe; tüö oli nii `raske, et võttis mu pihad maha; sie ärra oli abeme `nuaga oma kõri maha tõmmand Koe; `laškis mau maha VJg; rangi võtav [hobusel] rinna maha Krk*

d. (kangakudumise lõpetamisest ja telgedelt mahavõtmisest) *panin viel `kanga üles, ei `saandki ise maha `kuotud, lasin toist kududa; Sain `ehtuks `kanga maha Kuu; kui `kangas akkab lõppema, siis `tarvis `kangas maha kududa Jõh; ruttasin `kangeste kangast kuduma ja sain `õhtaks maha Mär; Kangas on maha `koetu Hää; Mõni kangass - - ol' kah ütstõisskümme `püürä, tuud a'nd maha_kota? Har*

4. a. hulgalt, määralt vähemaks *`suomlased `toivad `palju `silku `siie, `meie ise `püüdasime ka ja seda `muodi nied `innad `lan'nesivad maha Hlj; ons se sest maha `væetud (maha arvatud, lahutatud) Kär; se on nii valelek mees, et kui ta ræegib, veta pool maha Emm; kui kaks võtta nel'last maha, siis jääb kaks järele Mar; lapsele tuub `aasta `juure, vana inimesel võtab maha Vig; `kauplemise juuren jätäb maha, annab odavamass Kod; seda `alba `asja võib ikki maha*

vähända, mis sest tõesele kätte ütelda Trv; lina ind om periss maha lännu, lina ei massa kedägist; sij raha rehhendets säält maha Krk; mina sai niipal'lu tuust rendist maha `tiinki San b. järele (millegi lakkamisest, lõppemisest) Nüüd mul on paremb, kõha jäi maha; Vihm on maha jäend IisR; küll suab `kõike, ku sõda maha jääb; neli nädäläd lehem annab peräss vasikad `piimä, siis akab piim maha `jäämä Kod; tuul jääp maha vist, puri enämp ei vea Ran; juunikuu siss kana jätävä munemise maha ja nakava `audma `tük'mä Puh; jätä no maha, mi sa täst juuratõt (korduvalt küsid, usutled) Urv; jätä[?] jorisõmõnõ jo maha[?] Krl; mi_sä paadõrdat taah, jätä[?] jo `maaha; ku sado kurmutuulega tulõ, sõss tuu kurmu sado inne `kolme `päivä maha ei jää<sup>?</sup>; piim jääss jo kõhnõmballõ, piim jääss jo `maaha Röp c. (muud juhud) no sie oli siis `laitand küll maha, et ärä me nüüd tänä `üösel viel lähä Kuu; `rahvas `naeravad meid maha (välja) Vai; Kange mees teisi maha tegema, aga äga ta ise ka teab mis suur asimees pole Kaa; ta on maha käind (moraalselt laostunud) JIn

5. a. (rõhutavalt millegi sooritamisest, läbitegemisest); lõpuni, täielikult, ära `Terve tie `juoksin maha; Seda maad `päevaga maha\_j käi IisR; kui juba tuli maha põleb, ära kulub juba ahe, siis võta `taina `lõimest `vällä Var; üks lähäb `mõhkides mööda, teene ajab jutu maha Tõs; [üksi elades] räägid ühü jutu maha, aga põle, kis seda kuulatan on Aud; nemä istuva lavva man, `aava pikä jutu maha Puh; minge `istke koheki aid `viirde, säält jututage oma jutt maha, aga mitte lavva man Kam b. (hävimisest, hävitamisest) puuk - - viiakse liida `alla, põletatakse maha Mus; Maja põles nendel maha Põi; maea laob maha Tõs; kõik `uoned põlesivad `muani maha VMr; elumaja om maha lagunu, perenaine sures ärä; laut `pal'le põhjani maha Krk; sij sõda palut ka `ulka majasit maha Puh; seo külä `pal'li `puhtumass kõik `maahha Vas c. (puude raiumisest; taimede lõikamisest, niitmisest) Kõik jämedäd ja `piened [puud] pidid `kirvega maha `laskema ja `katki `raiumaie Lüg; tämä `tahto terävä vigasti, kui tädä `maahha `lüvvä Vai; jaani `ätsed parati `öitsvad, kut ein saab maha Jäm; sügise `lastase puid maha, tehasse agu Khk; mõned kase kärsid on einamale jäänd veel, võtame need poar `kärssi muha Jaa; `Niitsid eina maha ja `jätsid `sõnna sammase `paika Põi; kõik puud `võeti maha Muh; Oome `õhtaks `saame einamaa maha Rei; vikatiga niideti rohi maha Rid; kui vili maha võets, siis koguts ää kua kuhilasse Lih; mul oo veka<sup>t</sup> vahe, ma lõön [rohu] maha Mih; `Niitjäsi vähä, `õhtas eenämuad maha ei sua Khn; lehtpuu raiu noorel kuul maha, mädaneb kohe Tor; meil sai siit maha `võetud `metsa Kad; puud tulevad maha lasta VJg; meie aema kõhe eenä maha Kod; miul küll ein käis maha ku suitseb; kui kaju ilm olli, lõigati mitu ett maha Krk; soearjass tirisep vikati iin, aga mitte maha ei lähä Nõo; ku vili ilostõ\_ks kõllatsõss lätt ja - - sõss ei olõ muud kui lüvväss maha[?] Plv; mõts `raoti `maahha, kae\_ni\_jämehiid puid es olõ\_ `kohki<sup>?</sup> Vas d. (surmamisest, suremisest) mattukse raha `oidasin ikke, et suren maha, siis\_san ikke maa `mulda VNg; sie `aigus - - tappabki maha, `õlgu `luoma ehk inimest; võttas karu elo maha; `kägista maha kõhe sie luom Lüg; Lüö kas vai maha vai `räegi `iaga, tämä tieb ikke oma `muodi IisR; lasin `ülge `maahha Vai; kuul võttis selle maha Pha; sial Upa põllal `lasti kua mehi muha; Oli maha `löödud, tea kedagi, kes löi Põi; kolm kuud elas, siis `surri maha; ta tuleb murrab mind maha Muh; `uⁿta oli nii pal'lo, et obose `varsu `olle ikke igä `öösi maha murdnd Mar; tuapoisi `lassid maha Vig; [vana] obune lüiakse maha sigadele ja, ärg - - läks ikke inim toiduks Koe; karu mu^rs maha mussa ärjä Kod; nad lassivad `põtrasid maha ja `kitsesid Plt; olli tõise maha kõmmuten; täo pal'lu `lu<sup>u</sup>me maha koolu Krk; [tal olnud] kuri sil'm, nigu lännu `lauta, lu^um `lõpnu maha Ran; `pikne `olli kolm `lehmä maha lõõnu; püssi `rohtu `olli `väega veedi, selle es saa üttegi tuvikest maha Nõo; katku aiguss, muud ku rahvass `ku^uli maha Rõn; lätsi `tsika `ki^uldmä, taheti püssäga minnu `maahha

`laska<sup>?</sup> Vas; sõss tapõti noid maha, kelle pääle sõrmõga näädäti Röp; surm võtt `kõiki maha[?], `korgit kuningit, kedä taht Lut e. (müümisest; raiskamisest, kulutamisest) `ostab siit meilt ülesse, läb `teises kohas müüb maha VNg; señdi suad, selle juud maha Kod; mihe talu `müiti maha Hel; mes `kopka saab, juub maha; mes mä `tiinsi palga, tolle ma maha jõi Ran f. (mingi aja või sündmuse mööduda laskmisest) *Ilus aeg jumalamuidu maha `kulai-tadu Hää; täna ommiku oleks piima `viimise maha magand, kui kell ei oleks särised JJn; magas selle söögivahe maha Pal g. (ametikohast loobumisest) minä `viskan maha õma ameti, enam ei taha Kod; aamõtnika taha ai maahha minnä<sup>?</sup>; aamõtist sai ar `maaha Se*

Vrd maalõ

6. olematuks, mitteesinenuks *Laste iüst `oiti `kõike `asja maha (varjati) Hää; poiss salass oma latse maha, ütél: minu ta_i ole Ran; kuritüü salati maha Nõo; ärä saladu maha[?] Har*

7. kindlaks, kokkulepituks *Meitel oo see asi juba ammu omavahel maha tehtud Kaa; `tehti seal siis kaup maha, `joodi se viin ää seal, kui [kosjad] `vastu `võeti Muh; siis `tehti kaup maha, kuipaelu karjatsel `palka makseti Koe*

8. (koos verbiga) m a h a j ä t m a ~ j ä ä m a 1. millestki loobuma, midagi hülgama *enamb ei old [pulmas] `kirstu lunastamist, nüüd on keik `jääned maha nie `muodid Hlj; `milla täma jättä sene `juomise maha; sie mies jättas oma `naise maha, vottas `uue `naise VNg; miä_n sinu maha jäädä Vai; Piip ees `jälle, soa ikka [suitsetamist] moha jätta `õhti Põi; selle reo naese pärast pea ma isa ema maha `jätma Muh; ta jättis need viisid maha, ta oo nüüd viksiks inimeseks akand Mär; sa jätä niüd mõtted maha Kod; jäts selle moodu maha Krk; vanast olliv särgi, särgi muud jäi maha enne eesti sõda Hel; nüüd ei tiia, kas ta om tollest mehest maha `jäetu; jätä maha `niidsekerä, `taivan `tuhvli oodava Puh; Kui levvad linnupesä, siss oia suu kinni, ei tohi ambit näidätä, siss jätäb lind pesä maha, kui ambit näität Nõo; timä lubasi `kõik' halva_u `kombõ maha jättä<sup>?</sup>; mu poig om ka jumala maha jättünü Har; üte naasõ jätt `maahha, võtt tõõsõ Rõu; noid sõnnu jäteti `maaha, noid inäp tarvitada as; sõss jäi tu `orjuss `maaha Vas; ma olõ suitsotamisõ maha `jätünü Röp 2. kellegi, millegi lahkumisel alles, endisesse paika jääma; tahapole jääma `mootor jääb ka `lainest maha, ikka `laine on `kiirem Jõe; `Suuremad `juoksid `kiirest, `veikemb jäi maha IisR; `tahtos miust `maahha `jäähhä Vai; püksid jähid `mõisa `õue maha Muh; kes siis nii `vaesed ja viletsad olid, et testest `tahtsid maha `jääda Mih; jäi ise maha, teesed läksid ää Tõs; kui vesi alt ää kuivab, siiss jääb iä korge maha Khn; `kõikel [uppunuil] jäid naised ja lapsed maha Aud; tindid (tindikalad) ma unetasi päris maha Hää; maea põles maha üks sui, muud maha ei jään kui kuusk ja vana sain Ris; ei `võetud teda vekest ligi, `jäeti siia maha JJn; sa olet silmä maha jättän [võrgu kudumisel] Trv; jätten papi `surnuaia pääle maha Krk; ma `saie ette ja miüss jäi miust maha Hel; kes virga viisud rätid kannab, kui `laisku siän ei ole. kae virk unetab maha, siss laisk viib `järgi Ran; temä om oma `tüüdega `loiku jäänu, om `aiglane ollu ja om tõstest maha jäänu `kõikist Puh; meil om `ulka maad `minnä, `piäme `rühjämä, et me rongist maha ei `jääme Nõo; puul `tõise `aastane olli ma emäst maha jäänu, nii et ma tast midägi ei mälete San; kuiss sa[?] nii uma lina `kakmisega tõisist maha jäät Har; säidse `poiga ol' ja kats tütärd ol' tol, jäi `maaha lāsäl naasel Röp 3. sõõti, harimata sõõtis, harimata see on vana mahajänd põllu koht - - kadagid kasvatab Khk; padrik või rapik, mis on maha jäänd Kär; põlluks tegin kaks tükki `põldu `praega, mis on maha jäänd, suur lepik pial, akka uuest `juurima Koe; sij maha jäänu maa - - ku ta kolm, neli `aastet mahan om, siis om süüt `valmi Krk; maa `olli lahjass jäänu, es ole sitta saanu, siss jäi maha Ran; mahajäänü maa, kos enne põld om ollu, om `jäetü üless `kündmäädä Ote; maha kuulutama ~ hüüdma ~ ütlemä ~*

hõikama (abielu maha kuulutama) *`pruutide mahakuulutamine, kaks ehk kolm pühabad, kolm `korda õpetaja `itleb Jäm; paarirahvas kuuludasse maha; `kirkus `üitasse maha, õpetaja üiab maha: see, see, nee `tahtavad `paari `minna Khk; läksid kirkule, `eelti maha Mus; See on kergu `säädus, et kolm kord `öotakse kantslist moha Pöi; Ann tuli sealt ää meitele ja alles sis `lassid maha ütelda Kir; [kõigepealt olid] kää`anded - - siis on kaks nädalt vahet, siis oli kiriklik mahakuulutamene, siis oli ka laulatamene Lih; pühabä oli `kantslist maha `üeldud VMr; senis kui pulm `tulli, kirikust õegati maha, kolm `korda Kõp; ku esi olt kirikun, ku sut maha õigats, siss latse `rüükvet Krk || kombetalitusel surmateadet avaldama surnut üteldäss maha - - opetaea `ütleb nime, kui vana ja kelle laits, kõneleb kah oma `kõnne Ran; m a h a s a a m a sünnitama täma sai pojaga maha Khk; see naisterahvas on maha saand Emm; tä akkab `varssi maha `soama, akkab titte `tooma Tõs; meie emä on maha`suamisel, maha`kukmisel Kod; sai katõ latsõga `häste maahha, a kolmada `aigu `kuuli ar[?] Se; meelest maha minema ununema see jo `ammu meelest maha läind Pee; jutud lähvad meelest maha SJn*

maha|arvamine lahutamine *Vanasti õpeti meitele koolis rehnukitundis mahaarvamist Kaa; maha `arvamene on üks rehendus Juu; maha`arvamine om, võta kolmest kaits ärä, jääb üits `perrä Nõo; rehkendüss `ol'le, ol' kokko`arvamine, `maaha`arvamine, kasvatamine ja jagamine Röp*

mahagoni|puu mahoni- VNg Har(-uni-) Rõu Plv, mahhoomi-, -uumi- KJn, `mahhoomi- Vai, `mahkuna- Rei troopikapuu väärispuit `mahhoomi puust tehä `kalli `asjo Vai; [puuluisu tegemiseks] *keige parem kui `mahkunapuu on, see [on] kõva; mere äärest sai `mahkunapuu tükkisid Rei; meil omma ostõdu piibu enämbüsi mahuni puust, nuu ei_pala vällä[?] Har; piip um mahoni puust tettu Plv*

mahaje maha üppäs `sinne pajo rägäje võsude vahele ja `istus mahaje Lüg

maha|jäänun(e) 1. mahajäetud; söötis maha jäänun maa, mis `kurtme `jäetse Hls; maha jäänune maa, mis arit ei oole Krk

2. mahajääja ku külä läbi ollive, siss lätsive maha jäänütse lavvakiriguss - - `kantslest ütelti, et võets maha jäänütsit Krk

maha|kiskuja = mahalaskja *Nurmõh ol' üts [sõnniku] `kuurmast `maaha `kiskjä. Nurmõh `maaha `kiskjäs ol' pia alate perremiüss esi[?] Röp*

mahal → mahl

maha|laskja sõnniku koormast põllule kiskuja *säl maha`laskeja õli `väljal üks ja sis kaheksa tükki õli `lautas, kes sääl `sõnniku `päälä `tõsteti Jõh; `Sõnniku maha`laskjast `pañdi ikke `keški vanemb mies, kes `mõistas `väljal ilusad ühesugused `uñnikud teha IisR; maha `laskja tõmmaßs kongsiga `kuurmast sitta maha unikude Ote Vrd mahakiskuja*

mahalõ maha puista mahalõ Lei

maha|maks lõpparve; laevateenistuse lõpp `Oktuo-bris odimme maha`maksu Kuu; üle saea `tollari sai maha `maksu [laevalt] Hää

maha|sõkja alandaja ta`lli üits alb inimene, tõese maha`sõkja Nõo

mahatama mahatama, mahata[?] vehkima ma mahada kässiga ku kärbläse[?] mu näo pääl omma[?] Se

***mahatõllõma** (ma) mahatõllõ rahvalaulu esitamisel tantsuliigutusi tegema *selle_ks ma imä ilotõllõ, lastõ maama mahatõllõ thvl Se*

mahe mahe Vai Vas Röp, g -da VNg Lüg Muh Rei hajusalt L K, I T, -ja Kuu; n, g mahe Sa M Har Rõu/-õ/, mahhe Plv Vas; mahi g -dõ Krl

1. parajalt soe; pehme, mõnus, leebe (tuulest, ilmast) *mahe tuul*, *suemb tuul* Lüg; *täna tuul mere poolt, mis nenda kena mahe* Khk; *Täna oomiku oo nii kena mahe ilm, et üsna lust väljas olla* Kaa; *mahed tuuled puhuvad sui aal* VII; *tänä nihuke ea`pehme mahe tuul* Juu; *`puhkus natuke mahedat tuult; kui on mahe ilm, siis on ka mahe tuul* Lai; *küll om ää ja mahe tuul`, periss lušt om väl`län olla* Hel; *`lõune tuuled olliva mahedad* Ran; *`tämbä om periss hää olla?, om pehme ilm ja pehme mahe tuulõkõnõ* Har; *õigõ mahhe tuulekõnõ puhk* Plv; *hää mahe ilm, pehme? Vas*

2. meeltele rahulikult mõjuv, meeldivana tajutav **a.** kõrvale meeldiv kuulda *Sie mies on`nõnda maheda juttuga* Lüg; *Oli kena laulu mees, kena mahe ääl oli* Pöi; *sel on nii mahe mage jutt, nii maheda ealega reagib* Juu; *sellel om säänte mahe ääl`* Hls; *aa magust ja mahet juttu, ää kullede periss* Krk; *väl`länpuul om`väega maheda jutuga, aga kotun röögip nigu üits`kiskja mõtsaline* Nõo **b.** maitsetl või lõhnalt mitte liiga vänge küll *on mahe (mage) suppi* Vai; *kina mahe märg (õlu, märjuka)* Khk; *nüid uhame aga vett`peäle, sis tä (kali) seesäb eä mahe* Vig **c.** silmale rahulik, mitte liiga ere või kontrastne *see on mahedate`värvidega riie* JMd; *kullerkupp on mahedam kollane kui karikakar* Lai; *Sij vaip om äste maheda värviga, mahe saab ta siss, kui värvi äste ütte lähävä ja passiva* Nõo

3. (tehtult) sõbralik, lahke, muhe *Kui`rääkis, siis oli ise nii mahe,`kangest kena mahe nägu oli ees* Pöi; *nii kena mahe vana mees* Muh; *Küll sinu mini võib aga mahe olla, niisuke mahe tütarlaps* Mar; *mahe inime, maheda sõnaga* Khn; *tüdreka mahe poisi`vasta* Tor; *mahedal jutul põle`ända taga* Hää; *ies aga ia, aab libedad juttu ja mahe nagu või palava pudru sies, aga sel`la taga akab`nõelama* Hag; *nii mahe inimene nagu sula või, nii`pehmelt räägib, aga tagasel`la`tõmmab* Plt; *mulle ei`mijldi maheda inimese* Puh; *Liis ol`l`äste mahi inemõni* Krl; *ta miišs piass õks hää miišs olõma, ta om nätä ni mahe jutuga miišs* Har; *Vanal tsõtsõl om alati mahhe nägo, esi röömsa ja naaruline* Vas

Vrd mage¹, mehe

4. vahe, terav *maheda teräga väits, kui`lõika puud, siss puu klandsip* Kam

5. kohev, lahe *mahe muld, ei ole tükin* Hls

Vrd muhe

mahedade mahedasti *kui ta tuleb, siss aab nii mahedade juttu* Nõo **Vrd** mahedast

mahedalt mahedalt mahedasti – Var **Vrd** mahedast

mahedast mahedast Lüg Muh mahedasti, mahedalt *sie mies - -`räägib`nõnda tasamiste ja mahedast* Lüg; *küll see mahe inimene oo, nii mahedast aab juttu; mõni reagib nii madalast ja mahedast* Muh **Vrd** mahedade, mahesti

mahedus mahedu|s g -se Khk Mär Trm Kod Plt KJn Puh, -kse VNg; *mahidu|s g -sõ* Krl subst < *mahe eks ta oma mahedusega saa`rahvaga läbi* Mär; *ega sa oma mahedusega kedagi peta* Plt; *mõni inimene lidistab juttu`aamist ja om täis mahedust* Puh; *tiä mahidus tek`k`rõõmu* Krl

mahekõnõ mahekõ|nõ g -sõ magedavõitu *süük` sääne mahekõnõ; kuluss`suula viil, om sääne mahekõnõ viil* Kan

mahelik maheli|k Kan Plv, g -ku Nõo TMr Ote Urv Röp Se, -gu Nõo Kam magekas, magedavõitu *minijäss meil ei taha soolast`süüki, temä taap mahelikku; nuu eeringe olliva küll ää,`pehme ja serätse maheliku* Nõo; *pane viil`suula, veidikse om mahelik* Kam; *makõ süük, om`säärne mahelik, olõ ei pal`o`suula* Röp; *olõ_õi`viil makõ,`isuu` mahelik om* Se **Vrd** maelik, magelik

***mahestama** (ta) *mahesta|b, -p* lipitsema, (välja) meelitama *mahe* inimene, kes mahestab tõese käest Puh

mahesti *mahesti* Khk Krj mahedalt [kirikus] õpetaja räägib nõnda *mahesti*, ep äharda selle põrgu tulega Khk; *Tuul käib mahesti*, `pehmed tuulekeerud käivad Krj **Vrd** mahedast

mahgorka → mahorka

mahha → maha

mahhe → mahe

mahhorka → mahorka

mahi¹ *mahi* Lüg Jõh, g *mahi*, *mahja* Kod

1. lõhe, pragu *mõnel* [puul] *on kaks kolm mahid siis, siält akab puu mädänemä ja kõdunemä ja kuevab ärä puhas; mes on puu lõhki lähnud, mahi siis, sest lauda ei lõegata. pitkne lüüib kua mahi sisse* Kod || *nalj* (naisest) *kaks aara, sinust saas vankri ark, aga mahi on aarade vahel, ei saa* Lüg

2. vohav kude, käsn *kui puu läheb kahest, kahe aaralisest, kasvab neskene - - justkui üks liigliha, sie on mahi* Lüg

mahi² → mahe

mahidus → mahedus

mahkeldama *mahkel|dama* Plt, *-tem(e)* Hls Krk; *mahkelda|m(m)a* Lüg Jõh, *mahkõldamma* Röp

1. askeldama, toimetama *küll ta mahkeltep ja askeltep; täempe olli miul nõnda pal'lu mahkeltemist* Hls; *küll ta kamalts ja mahkelts sääl ümmer* Krk

2. meelitama; mehkeldama *Sis kasupoig oma naisega akkasivad vanamme ümbär mahkeldama; Lauda ies õli poriauk, vend ulkus vies, poris ja mahkeldas minuda ka sisse astuma; mahkeldab Antoniga, aga asja ei õle tulemas* Lüg; *kae?*, nüiid *mahkõldass joh - - tege hindä hääst* Röp **Vrd** mahkerdama

Vrd mahkendama

mahkendama *mahkendama* Hää Pil, *mahkendama* Lüg Jõh

1. askeldama, toimetama *mahkendab aga pääle, saab sie tüö tehtust, siis lähäb akkab jälle tõist tegemäie* Lüg; *Meil ol'li mešteperet vähem, käiti metses, naised mahkendasid kodu* Hää

2. meelitama, keelitama *nii kaua mahkendasivad, kui mina võttin vastu* Lüg

Vrd mahkeldama

mahkerdama *mahkerdama* Jäm Jür, *mahkõrdam(m)a* Urv, *mahkerdamma* Lüg; (ta) *mahkerdap* Trv mehkeldama *mahkerdab igä inimesegä* Lüg; *poisid tüdrugud mahkerdavad* Jäm; *sie on kange mahkerdama* Jür; *Jaán ka sahkõrd ja mahkõrd, seenis ku vaangi pañti* Urv || *arutama kahevahel mahkerdavad sedist töö asja, akvad nou pidama* Jäm **Vrd** mahkeldama

-mahki Ls *salamahki*

mahkjas *mahkj|as* g *-a* TÜR Kad Iis Trm Kod Äks magedavõitu **a.** vähe, nõrgalt soolane *supp on soolast mahkjas* Trm; *mahkjad üväd ku'rgid õlid, mina tahan niskeisi mahkjid ku'rika. mahkjas one, ei õle sualane* Kod **Vrd** maikjas **b.** vähe, nõrgalt hapu *Vahel võttis [leival] pealmise kooriku lahti küpsetusega, kui mahkjas õli* TÜR; *ei tiä, kas oo vara leibä kassa, ta one vijl mahkjas; ubinad one mahkjad* Kod

mahkmet, mahknet, mahkniit → magnet

mahkorka → mahorka

mahku `mahku R Juu Kad mahti Kui `mahku saan, siis tulen; `Pääle `süömist moni mies ka vähä nugast riel, `ninda `kuida külm `mahku ans Kuu; oleksin tuld, aga ei saand `mahku VNg; sa ei saa tüöst `millaski `mahku; kui `mahku sain, `läksin `vällä `tüöle; Juo sie on vast kisakõri, ei `anna üöl ei `päival `mahku, `muudku kisendäb Lüg; kui `mahku sai ehk `aiga, `istus aga `lapsega ja `leikas `laulu Jõh; Kui vähetegi `mahku saad, siis paranda aed ära IisR; ei soa sedä `aega egä `mahku, et sa lähäd Juu; ei ole anedega `mahku, kipuvad `aeda Kad Vrd mahtu

***mahkuma** nud-part `mahkunud mahtuma `vil'la oli ikke nii pal'lu, teda `kerstudiesse ei `mahkunud Äks

mahl mahl g mahla eP(n mahal Emm Rei Kod) eL(n mahõl Röp Se, malh Har; g malla Lei), `mahla R/n `mahla VNg Vai/ taimekudede vedelik **a.** (puude mahlast) kevadel kased `juoksevatta `mahla VNg; [kui] `kõrge maa\_päl kask on, siis tuleb magus mahl; siis akkavad kased jo `mahla `juoksema, ku maa sulab kevade. kevade `onvad `kannu `õtsadki kõik `märjad, ajavad seda `mahla üless Lüg; kase puu `mahla on üvä `juvva Vai; mahla ajal pannatse puud `jooskma Ans; kasest `lastase `mahla, `vahtrast ka; korbaste `kaskedel on magusam `mahl kut libe koorega `kaskedel Khk; kessel mets ligidel, see võib lasta `mahla Vll; murdasse `vahtra oks ää ja pannasse pudel `oksa kinni, sis mahl tilgub pudeli Muh; nüid änam [puudel] `mahla pole, on see aeg ammo `mööda Käi; kased `paskas, ei änam `mahla joose mette Mar; läksid `metsa `mahla `lasma Mär; kašk oksendab, aab `vahtu `vällä, mahl kajub ää Vig; mahl `apneb ära, on taar käe Mih; siin ei ole kasel ead mahlad, madal maa Vän; kašk on mahlal Tor; kui me `enne jüribäst kase `mahla saime, siis pesime sellega `sil'mi, siis ei pidand `päike sui peale akkama; niinebu mahl pidi `kangeste magus olema Juu; mahl akkas sis kohe `kõlbama, kui maa ära sulas KuuK; isegi kännud, mis on viel `tuored, ajavad `mahla `välja, on mahlal; `mahla saab `vahtrast ka Amb; ilma tilata jo `mahla ei sua, seda `müeda mahl `ämbrisse joksebki Kad; tänavude ei saanud magusad `mahla Iis; mahal on juagi jaoss, `pantse `riissa, lähäb apuss, üvä juada; õli mahal `juuškman, mua kuiv ku suul, es õle pali mahala Kod; ku sa edimest `kõrda `mahla juut, siis panet `sil'mi pääl kah, et sil'mäkse `terve kurdave Krk; mahl tuu puu elu um; egä siss mahl periss sorinal ei joose, ku kõjo om tikatu, siss mahl `reñni `müüjä valiste silgub Ran; puu purdiku om puu koore all, imevä toda `mahla Puh; ku kõjo nakap `lehte minemä, siss jääp mahla `juuškmine `saisma; arukõjol om makuss mahl, suukõjol ei ole makuss Nõo; kel kõjo ommava, nuu saava `mahla Ote; Mitu `kõivu tikati, sõss ol'li_säärtse_tühni?, `pañti `mahla täüs suvõs Urv; leki tikakõ `kõivu, siss saat `mahla juua?; ku_talvõl kõojuurõ häste kül'mänü omma?, siss om makuss malh Har; Tuu mahl koñati kohe `suurtõ `tõrduhe Rõu; mahõl saa `otsa, juušk rahõm `vällä Röp; mahla perä, sakõ kõik `valgõ ku pudõr Se || pilti nenä `tilku `mahla Vai; taal taa nõna tsilguss alasi nigu `malha Har **b.** (marjade vm viljade mahlast) eks `marjudest saa ka `mahla Lüg; Musta `sõstra mahl on üks paramatest Põi; mõni õun on, kui `lõikad kätti, tal tuleb nii paelu `mahla ja `sahti seest `vil'la Juu; sibul vihmaga kasvab, `piälne mahala täis Kod; nüid paneva vett kapustile, aga vanast pidit `tämpma mahla `vällä Ran; `joohkist tettävät ka iks `mahla Plv; mul ol'l ka jano, ma jõi ubina `mahla Vas **c.** (maomahlast) maos ikke olle mahlad PJg

mahla¹ mahla vilets nii mahlat `asja ma põle enne näin mitte; `kiskus asja päris mahlaks Muh

mahla² → mahl

mahla- mahla- mahla kapp, kus mahl sehes oli ja `joodi Mus; mahal jookseb mahalkappa Rei; mahlast `tehti õlut ka. kased `pañdi `jooksma, korjati suur õlle vaat täis - - `pañdi apu

tainast ja `pärimi, umala viha `juure. seda kutsuti mahla õlut. sõnniku vedu aeast `tehti seda mahla õlut - - akkas pähe nigu ull Lai; mia tõsti toda mahla `tünni ja tõsti `endä ärä, naba karass paegald ärä; mahla tünn `olli kõvaste pääld `kinni `pantu, kraan `olli all; sepp `olli tennu `kel'dre perve `sisse, talvel olliva säääl `kartuli ja `kapsta annum, suvel olliva säääl mahlavaadi; veeritime mahlavaadi rattile ja tõeme kodu Nõo

mahla|aeg mahlajooksu aeg mahla ajal pannatse puud `jooskma Ans; ku mahla aig puu lõigats, akkap usinepest mädäneme ja lääp seeneteme Krk **-kann** sinilill sinised mahlakahnid Ris **-kapi** õõs mahla jaoks kui kašk soab maha `saetud, kännu `sisse soab kapi raiutud, see jooseb `mahla täis, see on mahla kapi Juu **Vrd** mahlakast

mahlakas mahlak|as Emm/-gas/ San/-ss/, g -a Põi Tor Juu Koe VJg Trm Kod Plt Krl; `mahla|gas g -ka Kuu VNg/n `mahlaka/ Vai mahlarikas, mahlane puu on `mahlagas Kuu; `mahlagas `marja Vai; tuleroos, mahlagas, kui põledab, `panta peel Emm; se ikke ea mahlakas kašk, tuleb `easte `mahla Juu; pal'ju mahlakid `kaška Trm; mõni kõiv om `äste mahlakas, tiäst juušk pal'lu `mahla Krl || piltl värvikas Mahlaka jutuga, `ästi mahlakalt reagib Trm **Vrd** mahlalene

mahla|kask kask, millest mahlajooksu ajal mahla lastakse Nenä `juokseb `nindagu `mahla kask Kuu; `mahla kask, `juokseb `mahla Lüg; kena mahla kašk Jäm; ninä jooseb vett nagu mahla kašk Tõs; meil oli Kolga määl mahla kašk, `joosis `mahla Juu; mahla kasele paned kevade tila `kül'ge Kos; mahlakašk, mis east `mahla juokseb VJg; suuškase ei `kõlba mahlakasess Krk **Vrd** mahlakõiv **-kast** "mahla võtmiseks puu sisse lõigatud sälk" kevade mahla `joosmise `aegas `löödi `kerverga täke `alla ja pealt poolt pool `viltu, siis jäi sedäsi mahla kašt, seält sai putkega `mahla `võetud, mahl kogos, `nõrjus `sõnna `sisse Juu **Vrd** mahlakapi

mahlake(ne) dem < mahl `mahlakeine one hää `juoki VNg; küll mahlake `maitseb iasti Koe; tilgub magus mahlakene VJg; saime veedike mahlakest Puh; mahlakõnõ om maha `juuškunu, ei olõ mahlakõist enämb Har

mahla|kuu aprill `mahla kuu, siis keik `mahlad `juaksevad VNg; vanal ajal ikke `õõti mahla kuu Mar; aprilli kuu sies käivad `mahla `laskmas, et mahla kuu JõeK; sõss tikatasõ kõivo[?] mahlakuul Röp; mahlakuu um `aprel'kuu, selle et `mahla juusk Lut **-kõiv** = mahlakask ninda ku mahla kõjo, ninda `tilkse verd Hel; sa `let `kül'mä saanu, nõna silgup nigu mahla kõjo Nõo; nij om tilase, kust midagi `vällä jooseb, mahlakõjul om ka tilase Ote; Silmä[?] tsilgussõ nigu mahlakõiv Urv

mahlalene mahlale|ne g -se mahlakas mahlalene puu Mar **Vrd** mahlane

mahla|müts (poisikesest) Ise vast `mahlamüts, a ka juo `piigu taga ajamas Lüg

mahlane mahla|ne Kär Põi Rei Äks, g -se Ans Khk(g -sse) Tõs Koe VJg I Plt KJn, -tse Trv Puh; `mahla|ne g -se Kuu VNg Vai; mahla|nõ San, g -dsõ Krl Rõu, -tsõ Rõu Plv; `mahlanõ g mahladsõ Har

1. mahla sisaldav; mahlakas `mahlane puu VNg; eed mahlassed ounad; puised porgandid, pole mahlased üht Khk; mahlane rohi on ea, mis loomale `jõudu annab Kär; Mõni õuna liik on `sõuke mahlane, teine on `jälle jahune Põi; puu on mahlane, äi sünni `raiuda Rei; [see] on eige mahlane kašk Iis; siad tahavad jah või `lille, tema on ju mahlane Pal; rohi on vääga nuuy, ei taha `kuiva, ta on vääga mahlane Äks; `tõine kašk om mahlatsemb Trv; timahalt omma `kirsimarja peris mahladsõ[?] Har **Vrd** mahlalene

2. mahlaga koos, mahlaga määrdunud `mahlane riist Kuu; `sormed `saivad `mahlasest Vai; mahla kapp oli üle `jooskend, keik maa oli mahlane Ans; pese sie mahlane toop ää Koe; sij tops on mahlane KJn

mahlapuu (kasepuust) *eks kašk õle mahla puu, kust magusat `mahla saab IisK; kõõ<sup>o</sup> kutsutasõ<sup>o</sup> mahla puu<sup>o</sup>; meil om ka üts mahlapuu - - kost keväjelt `malhla saat tikada^o Har*

mahla|taar hapendatud puumahlajook *mahla taar, kui kevade `rohkem `mahla, kase `mahla sai, siis seda korjati kihade `sisse ning `lasti `apnema `minna Khk; Mõned tegid mahla `taari, panid mahla kiha `sisse ja seal läks apuks Pöi; mahla taar oli. kevädi kui `lassid augud `vahtrade `sisse, tila `alla, `tilkus nõue `täise ja panid `apnema Var; mahlataarile panna `põhja alla ega kedagi, mahl `apneb ära, on taar käe Mih; ku ma suvel lätsi sinnä sepile - - siss `anti mulle mahla `taari; tuu mahla taar `olli nii apu, et `õkva sil`mäst võtt vii `väl`lä Nõo; Ku mahla taar är<sup>o</sup> lõppi, siss teiti `vüjge taar Krl; mahla taar om ka `väega hää, tuud ei saa<sup>o</sup> `kaugõss Röp -tila mahlalaskmise tila Kevadeti, kui kased on veel mähal, puurida nendel tüüde sisse ougud ja panta sinna mahlatilad sisse, siis saab suure kasest ämbritäve mahla Emm; Mahlatilast silksub `mahla `raanda `sisse Han; mahla tila koputedi nii kõvaste `mulku `sisse, et mahl kõrvald es saa `väl`lä joosta Nõo Vrd mahlatori -tori = mahlatila mahla torid mahla joosmise jaoks pannakse Khk; mahla toril `olli soon `keskel, takku `pandi `ümber, soont kaudu joosi [mahl] riista `sisse Muh; mahla tori, mise läbi mahal jookseb mahalkappa Rei*

mahmiil → vahmiil

mahneet, mahniit → magnet

mahnits *mahnits g -a (pidu) nädalapäevad pidasivad mardi`õhtat, tegivad suured juodud, pidasivad mahnitsad Pal*

mahnt → mant^l

mahorka *`maho·rka Khk PJg Rõn Har Plv/-r-/ , maho·rka Krk, mahorka Rõu Röp/-ga/; `mahho·rka Kei Vas, mahho·rka Puh, mahhorka Trv/-r-/ Se; mahgo·rka Ris, `mahko·rka Lüg, `mahkorka Jäm Trm/-r-/; `mago·rka Kuu VNg Pär Tor, -rka Mar Juu, magorka VJg/-r-/ Krl; `mako·rka Khk Mus Kod/-r-/ , mako·rka JJn Plt, makorka Rei; maorka Hls; pl mahorkä^o Se; Mahorka Kuu Jõh Jäm Rid(-hh-) Vig/-r-/ Jür Plt Hls Krk Puh Urv teat tubakasort või -taim `mago·rka hais Kuu; `mahko·rka tubakas õli `kõige `kangemb `tõiste tubakate `seltsist; `mahko·rkada õlen `nuorelt `suitsetand küll Lüg; `maho·rka oli ikka keige parem `piipus tõmmata või `papri `sisse keerda Khk; pläru, `mako·rkast `tehtud Mus; Tõmmab maho·rka tubakat Vig; `Mago·rka oo `lihtne suits Pär; `maho·rka oo juurikadest lõegatud PJg; suetsutab `mago·rkad Tor; `Mahho·rka suits on `kange Kei; Mahorkal olid lehed lühemad ja laiemad, õied rohekad, seeme `suures `kupras Jür; `mahko·rka tubakas on kange tubakas Trm; `mako·rka, sij õli kõege prostoim Kod; mia osta ja suitsute maorka tubakud Hls; maho·rka, sij õigats vene tubak Krk; Ma\_pañni mahorkalõ ummakasvatõt tuvakut manu<sup>o</sup> Urv; `maho·rka tubak om ilma `parkmalda kõva tubak Har; `nak'simmõ [halvatule] tubagu `vanne tegemä, mahhorka `vanne Se Vrd korka*

maht^l *maht g mahu Pöi Plt Ran mahutavus Selle [vaadi] `mahtu ma äi tea Pöi; suure mahuga pudel Plt; puul `tuupi `olli pudel, nigu `nüidegi puul `liitred, aga mahuld `olli tsipa suuremb Ran Vrd mahutus*

maht^o *maht g mahti löök, hoop `tõmba sullõ üte mahti, õt umma immä tunnõ õi ar^o Se*

***mahtama** *käskiv kv `mahta tagaselja kiruma kui `tõine inimine tõist pahandab `seljä tagand, siis `tõine saab `tiedä, siis `ütleb: ärä `ninda pali minu `mahta Lüg*

mahter *mahter* g `mahtra Käi; p *mahterd* Emm mahtra *Mihed olid kanged mahterd tegemas* Emm; *Siiss läks sēel igaveseks `mahtraks, tēe mis nad sēel keik tegid Käi Vrd matter²*

mahti `mahti R S Mar Mih Tōs Tor K I/ `mašti Kod/ M Puh Nōo San Kan Har Rōu Plv/ -h-/ Rāp/ -e/ aeg; (ajaline) võimalus *ei old `mahti `millagi, üks tüö ajas `aeva ühttoist taga* Kuu; *mul ei õle `mahtigi seda tüöd teha* Lüg; *ei tea kas `annab vihm `mulle `mahti `saatud `kuivadatta* IisR; *mie oliksin tuld, aga en saand `mahti Vai; Kui sa natukse `mahti saad, eks siis tuled* Jäm; *Jää peab `mahti `saama, et üles `kerkida (lahvanduste tekkeks)* Krj; *kui ma aga `mahti soa, siis ma tule* Muh; *Saa mette mahti ninagid nuusata* Emm; *pole silmapilguskid `mahti Rei; kui saad `mahti, tule kord `meile koa* Tōs; *mul nii kibe tegemine, ei mul ei ole `paergast nihukest `aega ega `mahti, et ma `tulla soan* Juu; *Armastus ei anna `mahti `järgi `mõelda* Jür; *kirikusse minekuks peab ika `mahti `saama* JōeK; *kui `mahti oli juba jo ja väline tüö `tehtud sai, siis oli kedrus* JJn; *nōnnagu vähe `mahti oli, olin `jälle käppapidi [töö] kallal* Kad; *ei sest lapsest `mahti sua* VJg; *kui [loom] vähä `mašti suab, kõhe kuřja `piäle* Kod; *kui vähegi `mahti sain, läksin marjule* Lai; *ei sua lapsest `mahti midagi teha* Plt; *`mahti saab, saab `valla ja minnä, kos taap `kennigi* Hls; *Oles mul mahti ollu, ma oles ta täl ära tennu* Nōo; *ma `õkva_sõss lää, ku ma tüüšt vähägi `mahti saa* Kan **Vrd** mahku, mahtu

mahtma `mahtma, pr (ta) *mahass* Rōu Vas Se mahtuma *meil ol'l niipal'lo `vil'ja, et maha as `sal'vi kui ar<sup>2</sup>, ots tul'l ussōst jo `vällä; ku `korvi mahass, siss võta, ku maha ai<sup>2</sup>, siss jääse\_`maaha (seentest)* Rōu; *mis tuušt et kõtt täüis, `kiissla iks mahass; kõik' mahasõ ilmah elämä, `vaesōlatsō_kah* Vas; *rügä `kasvi sääne, nii et tsiga maha as `sisse; kohe na targa kõik' mahasõ, saa ai aamatit kõigilō* Se

mahtor → mootor

mahtra `mahtra Kuu Hlj Jōh Mar Trm lööming, möll *varastetti pruut ärä ja siis oli `sengä viel suur `mahtra* Kuu; *Pärast pidu oli kõva `mahtra `olnud* Jōh; *Küll oli see alles mahtra. Oles ma seda teand, et seal niisuguseks mahtraks lahti läks, ei mina poleks oma nina sinna toppinud* Mar; *Üks keik kuda sie asi ka `kombe suaks, no `mahtrat teha ta ei õle viart* Trm **Vrd** mahter

mahtu `mahtu Tōs Hää Urv Rōu mahti *kui tä sedä `mahtu sai, siis tuli aga mind `vaatama* Tōs; *ku me aega saame, võtame `mahtu ja teeme tüü ära* Hää; *ma_sai ka no_tüüšt veidikese `mahtu, tul'li siiä<sup>2</sup>* Urv; *no ma saa tüüšt jo `mahtu, no vōi ma minnä²; `Lamba<sup>2</sup> nuu\_joosidi ijhn, soe\_lasi\_takahn ja\_nigu\_timäl sōss `mahtu saa, nii `tōmbass kõri maha²* Rōu **Vrd** mahku

mahtuma `mahtu|ma R/-maie Lüg/ Sa Muh Rei hajusalt L, Ris/(ma) *mahon/* Juu Jä VMr VJg I/ `mastu- Kod/ Plt SJn Trv T Plv Vas, -mma Har Rōu, -m(e) M San, -mō Krl, (ma) *mahu(n)*; `mahto|ma Vai Vas/-mma/, (ta) *mahob* Mar Mih; *mahuma* Tōs, (ma) *mahu* Lei; pr (ta) *mahub* KJn, *mahuss* Kan Rāp

1. suuruselt kuhugi sobima või paigutatav olema; millelegi või kellelegi ruumi olema *nād tahid kaik [võrgud] mahutada `sinne `paati, aga ei `mahtund* Kuu; *ei sie mahu naha `sisse (vihasest inimesest)* Hlj; *mina ei mahu siin `istuda* VNg; *sie supp ei mahu nüüd `kaussi, laa (las) jääb potti; nied `soldatid on `mahtuned `küüni kõik magamaie* Lüg; *riidi on `kitsas, ei mahu `selgä* Vai; *kiriku mahub pailu inimesi; `koorma `liiga suur, äi mahu väravast `sisse; tēeb, kudas see (õlu) ta `köhtu keik mahub* Khk; *vagu `lambud mahub pailu `ühte `lauta* Vll; *Kerstu ots jääb ede, uks äi mahu `lahti `käima; Ta on juba nii jäme, et äi mahu änam `pükste `sisse* Pōi; *ei ma `mahtun enam `lauda* Muh; *piim mahub pütti* Rei; *tea, kas selle `asta `sesse mahob see vili vōi* Mar; *uks on `paisund, ei mahu `kinni* Mär; *ühte `nurka `mahtosid kahe rehe põpped üsna `easte ää* Mih; *kaan ei mahu `kinni, täis vägä, võta vähämäs* Tōs; *Kas*

`mahtuga kõik õonad `ko'rvõssõ; Nied iäd suurõd `suapad, kolm `puari sukkõ mahub `sisse Khn; Kui kitsas viij `tehti, terve kiri ei `mahtunu ära, siis `tehti pooled kirjad; Libedi `lambi mahub pailu `ühte `lauta, karvasi mitte `kahtegi Hää; see nii pisike koit, ei `sõnna `sisse nii paelu mahu, kui ma `tahtsin `panna Juu; ei mahu `sisse, uks on kitsas Koe; kõik kraam ei taha tuppä `mahtuda Trm; kitsas riie ei `mastu `selgä, lahe laiemass, siis `mastub `selgä Kod; kõht täis, ei enam mahu `sisse Plt; `arkelt (kola) on nii paelu, et ei mahu kusagille SJn; va edimese `kambre olive suure ku jaama kunagi, siss `mahtusi paelu rahvast `sissi Trv; kikk mahtusive kogusin eläme Pst; ei mahu sij siul `sel'gä; muidu `mahtusi vähepit kolm `istme Krk; tu laits om väegä vali, ei püsi pütin, ei mahu mátti - - oia `sil'mä pääl Ran; `kange aleduss tuy lei nigu punni ette, es mahu supitilk ka lõõrist `alla Puh; ku suvel ka viij sugu `vihma tulna, siss olna serände vil'la õnnistuss, et ei `mahtuna kohegi ärä; nii suur ahi `olli, et - - `mahtusime kolmekeste magama kõrvutside; vanast kimmelgit es ole, meil `olli aeda saena ja aia vahel niipal'lu `ruumi, et `sinnä `mahtusi sital `käimä Nõo; kapstastel piab olema nii laga vahe, et lammass paari `poigega mahub magama Ote; `võtnu `kuumbalõ, siss olõss `mahtunu me_mõlõmba; taa mõts ol'l `väega paks, siss no\_kidsutass `harvõmbass, ei_mahuta muidu läbi `käämä; nii `uhkõ, et ei mahu lävestki `sisse Har; Lummõ tulõ ku\_mahus (tugevast sajast) Rõu; ei taha är? `mahtu, `väega pal'lo sai Plv; Poig om täl küll sääne, et ei mahu? ubagi? `persehe (uhkusest) Vas; ku [vili] partõ `pääle är es mahu?, tette vaak Ráp Vrd mahkuma, mahtma

2. piltl *Ei ole ta `seieni mahund sõnagi `lausuma; Nad `läksid pahast, nävad nüüd mahuvad viel läbi `käima; Sie ei mahu teregi `vasta võttama, käib pia `sel'jas IisR; ei meno jutt mette `sõnna ei `mahtond Mar; nii `uhke, et ei mahu teiste inimestega `rääkima; ei mo jutt `mahtund seal kedagi, tema jutt mahub ja maksab igal pool; kui teene ütleb teesele alvad sõnad, vat see mo `sisse ei mahu Mär; meno jutt ei maho `senna `ulka Ris; ennem `ütles ikke alati, kui kodunt ää läks, aga enamb ei mahu kudagi `ütleva VMr; teine inime ei mahu teisega kokku Iis; sij ei `mastu meelega `tulla, one nõnna `uhke Kod; nii `uhke, et ei mahu `rääkimagi enam Pal; säääl om üiits `piinlik olek, kos tunnet, et kik'k om targa, et su sõna ega kõne ei mahu Trv; sij om üiits `mahtumede inimen, ei mahu eläme Krk*

mahuma → mahtuma

mahur mahur g -i seltsimatu mahur inime, kes kellegagi ei mahu Kod

mahutama mahut|ama Kuu VNg hajusalt Sa, Muh Mär Kse Tõs Tor Hää JMd Koe VJg I Plt KJn Trv TLä Vas, -amma Vai(maho-) Har Rõu Plv, -eme Krk(-m) San, -õmmõ Krl; da-inf mahuta?, `mahtada Se

1. kuhugi mahtuma panema, sobitama mahuda minu `siia `istuma VNg; ehk mahutame kudagid keik ää Vll; peab suruma ja toppima, me peame selle ikke siia `sisse mahutama Mär; küll mahuvad, kui kenasti mahutada Kse; `ruumi vähä küll, katsume ikke ää mahutada, ehk mahub veel Tõs; mahutan ike eenad kuedagi `küini Tor; ma mahutasin kõik obused `tal'li JMd; mahutame puud `kuuri, kui nad mahuvad Koe; ei anna enamb `sisse mahuteta VJg; mahutas oma suure pere `ühte tuppä Trm; mahuta si jahu `sinna `tünni ärä; mahutaga kokko, tehkä `mulle kua `ruumi Kod; ku ma mahutan, kül\_ta sis sünnib. kül\_me ta ärä mahutame KJn; mahuti söögi puha leväkotti ärä Trv; ku laev tett, koš sa `seantse mahudet Krk; siia `pendre `pääle peab ärä mahutama niij `sijinne Puh; mahudi `rõiva üte koti `sisse Krl; kas naa\_kokku sünnise?, naid ei\_`saaki üttele mahuta? Har; niä? mahutasõ `hainu `kuuri Plv || piltl *ku süä l'ätt tävvest, siss kärsitelless, käuse `piistö üleväh, jovva\_i umma süänd kohegi `mahtada Se*

2. mahu poolest paigutada võimaldama ruumid es mahuta `rohkem Kär; meil `ol'li suur pada, kuus `paŋgi vai mes tä mahut Ran

mahutu mahutu Hää, g mahutu VNg Kei Trv Hls Krk, -ma Kuu/n mahudu/ JMd tohutu, määratu üks mahutu suur mies VNg; on ühed mahutud `ooned Kei; see on mahutu suur maja JMd; Kole mahutu sij̄ padi Trv; Sij̄ kaŋp om õige mahutu, ei sünnü siä `kamres Hls; ta olli nõnda mahutu, ei tää, ka_ta kait̄s [poega] tuu vöi Krk || sobimatu `süüdmädä ja mahutu Trv

mahutus mahutus g -e San; mahutu|ss Rõu Röp, g -se Puh; mahudu|s g -kse VNg mahutavus kappi mahudus one pisukene VNg; tõrdul om suur mahutuss Rõu; [reepõhja] mahutuss om, et viis mǖst vöib pikäle `panda Röp **Vrd** maht'

mahv mahv g mahvi Pöi Muh Emm JJn Trm Kod Ran

1. korraga suhu tõmmatav suitsukogus Kõva tubakas `tunti olavad, ma `tõmmasi ka paar `mahvi Pöi; `tõmbas mõne mahvi JJn; Piame vahel üks piibutuünd, `tõmbame mõned mahvid Trm; anna üks mahv `suitsu tõmmata Kod || tuulepuhang nii ku sij̄ mahv üle mõtsa `tulli, nii lampsass üle laia vett pia puul' venet Ran

2. (suurest koormusest) Mahv on [sõjaväes] ikka vali Pöi; Nikruttidele tehedi sihantsed mahvi, et kohvivesi perses kees Emm

mahvak(as) mahva|k Kod Nõo Ote Plv, mahva|kas Pil, g -ku; g mahvaku Röp hoop, löök ma `aŋsin `talle ea mahvaku Pil; Tõmmas tõesele kõva mahvaku sälgä mǖjda Nõo; üits mahvak käis `vastu akant Ote || pauk `jälle mahvak käis Kod

mahviil → vahmiil

mahv(i)ma `mahvima, (ta) mahvib Pöi Nõo (`mahvma)

1. suitsu, piipu tõmbama `Tõmma ää, kaua sa seda mahvid, akkame minema Pöi; Temä mahvib kah toda suitsu endä kopsu Nõo

2. (hoogsast sammumisest) Asi sij̄ täl mahvi om, ta om ennembi kah sedä t̄j̄d mahvnu; Kül sõduri mahviva nii, et jala astuva ütekõrraga Nõo

mahõl → mahl

mai n, g mai Hlj Lüg Vai SaLä Pöi Rei hajusalt L, Ris Juu VJg Kod Plt Vil Trv Krk San V; mai g maie Lut, `maie Kuu, maja Lei uus kalendriaasta viies kuu mei `puoles mais `läksimme [rändpüügile] Hlj; mais lähäb kari `pitkile `päivile Lüg; mai on kää juba Ans; Mais on vahest veel lund sadand Pöi; maid ma änam ei karda, mai on juba soe Saa; mai one lehekuu Kod; menule oled sa `väl'lä `reŋtnud temä senigu esimese `maini Vil; tsirgusil'm - - `häitsess maih `latka püügi `aigo Röp; mai om keväjä, `august om sügüse poolõh Se; `bul'bit pandass maa `sisse nii maie `kümnedäl Lut **Vrd** mai-, maie|kuu

maiak¹ maiak lastek marjake poīss taht maiakid; `valge maiak Hls

maiak² → majakas¹

maiakas maiak|as Tõs Koe Iis, majak|as Vas, g -a maiavõitu maiakas inimene - - tahab iäd `toitu Tõs; ei süö tõõne kedägi, ei tiä kas maiakas on Koe

maial → majal¹

maias maias eP Trv Pst Hel, -ss Pal Äks Vil Pst Ran, `maias Kuu VNg Lüg Vai, g `maia magusat, head himustav; millegi vöi kellegi järele himukas `Maias raha `pääle `nindagu kurat `iŋje `pääle; `luomad on `maid küll `neie `lehtije `pääle Kuu; `poiga one `maias `raamadu `pääle; kanudelle on [tuhkur] `maias küll VNg; siin on kolm `maiaist `poissi, `tahvad iga mies `saada `maiust vaid; eks `lapsed õle ikke `maiamad kui vana inimene Lüg; `viina `pääle `maias Vai; [loomad] `lähtvad jo `maiaks, siiss seisa änam karjamas Jäm; vana oli va maias mees, tõi `peelee `poodist `sukrud ning `saia; mõni nii maias, äi sөө `kõiki `toitusi;

ma ole apu piima `peele maias Khk; mis sa `vaatad nii `maia `näoga; kui sa lihad rihala, `veised `akvad inisema, nad oo `maidad leva `järge VII; Piima `järge ta (siil) on maias Pöi; maias mees (nimetissõrm) Muh; laps on suhkru maias Rei; poeste peale oo sii tüdruk maias; tansu peale, seda ta `ihkab, selle peale oo ta maias Mär; undid aand vanal aal kratta taga, oln nende taga `maidad Kse; mis sa `sohkse `maia inimesega teed; ma põlegi naa maias, põle naa ellitet Tõs; varsade `piale olid [hunid] ette `maidad Aud; mina olen irmus maias mee `peale Vän; maias sööb paremad aasad kõik ää Tor; kasukanikas, lapsed olid `enne `muiste selle järel `maidad Ris; on üks va maias, tahab alati tulist ead ja magusad `soada Juu; maiaste meele järele ei `oska `süia teha JMd; vanaema oli piimasupi maias JIn; mehed on `maidad viina `piale Koe; küll olime `maidad mähet (mähki) `süüma Kad; mis mul on selle `maiale `anda Iis; `maidad kõik, muud ei taha ku üvä `toitu; mõni on maias naesse `piäle, naesserahvass ku näeb, nagu põlema lähäb; pali `maijid Kod; maias viina `peale Plt; mesikäpp om maias miij pääle Pst; kes magaust aab taga, tu om maiass Ran **Vrd** madjas, magjas(s)

maiasklema maiasklema Ran, majasköllõma Plv maiustama kes mak`kad, nu maiaskleva; si laits om `kange maiasklema, tahab iki `kommi Ran; kui elläj ei süü?, juušk ots parembat `haina siss elläj majasköllõss Plv

maias|mökk maias inimene `maiasmokka `etsi `maiust vaid Vai; Tüdruk on maias mökk, paljast magust tahab Pöi; tä oo va maiasmökk, ei söö igä `toitu Tõs; oled maiasmökk küll, iga ašja `peale nii maias Juu **Vrd** majassmökk

maiastama maiastama Hlj/`m-/ Khk Koe Puh; majastama Puh Nõo Kam Ote, -mma Plv maiustama maias see maiastab ikka paramid `asju Khk; põle maiastada midagi Koe; maiasta ja juu kuurd Puh; nemä esi majastava, söövä ubina suppi Nõo; mak`ka latsega om ädä, ta majastas pal`lu Ote; majasta majasta, küll jäät koolõrahe, ega inne ei kuulõ? Plv

-maid Ls jala-, sama-, seda-, üttele|maid

maida da-inf maida S(mae- Muh) Var, `maida Phl, `maita Emm maitsta, proovida anna mulle ka maida Jäm; küll oli ting, äi es anna `moole maidagid; sellest ep saa mette maias maida (öeld, kui midagi on vähe) Khk; anna `moole ka piregese maida; ma anna `soole oma õlut ka maida Mus; Mütu meest oo seda vangileiba maida saand Kaa; kivilõk - - täma on sööma kala küll, aga ma pole mette maida saand, mis mekki ta on Krj; laps põle `saia `kuskilt maida saand Pha; ma maitse koa, anna maida, mis `maiku ta on VII; see oo õlle laul, kui õlut maeda andass (pulmakommetest) Muh; Antud mette maidagid; anna `moole seda `maita Emm; pühade `aega sai maida Käi; `andis moole `maida Phl; [kosklal] tuimad munad, ma olen maida saand Var

maidama `maidama, (ma) maidan JõeK, `maidan Jõe maitsema `maida, kas supp on `suolane; oot, ma `maidan, mis mekk on Jõe; anna ma maidan ka JõeK

maide maide Muh Kse, maede Mär kiiresti; parajasti, just see aeg kulub ühna maide ää; nee nädalid kaduvad ühna maide Muh; see lähäb mul maede `tarvis Mär; mul omal\_õ seda maide `tarvis Kse **Vrd** maideldi

maidel `maidel g -i kella pendel eks ma `etsi seda `maideli VNg **Vrd** maidnik

maideldi parajasti `jõutsime maideldi koju Kse **Vrd** maide

maidlema `maidlema Aud, da-inf maielda Nõo, maidelda Kse; `maidleme, da-inf maielde Hel

1. maadlema; möllama `maidlevad `ühthe lugu, vanem oo suurem, aga noorem tahab üle `olla Aud; latse `maidlese prilla Hel

2. vaidlema üüts süüdistäp ütte, tõene tõist, `niisi `maidleva, ütte `viisi rägelevä ja nägeleva; kas mina lähä temäga `maidlema, t_{om} niisama ää ku mine `vaskaga `võitu `juuškma Nõo

maidlik → maidnik

maidline `maidli|ne g -se viljakas `maidlised maad Iis Vrd mailine²

maidnik `maidni|k Jõe, g -ku VNg Jõh; `maitni|k Lüg, g -ku Jõh(n -kas), -gi Lut; `maitnika, `maidnieka Vai; `maidlik Iis; `maitli|k g -ku Jõh; `maini|k g -ku Lüg, -ga Se; `maimi|k g -ku Lüg Jõh; `maisnik Jaa; majatni|k g -ku IisR kella pendel `kella `maidnik kukkus maha, tahab üless `panna Jõe; `kella `mainik käib edesi tagasi; `kella sies on obadus, kus sie `maimik käib edesi tagasi, kell `tiksub siis Lüg; parandasin `kella `maitliku `vällä; `seina `kellade `külles on `maitnikud; Vana `seina `kella `maimik õli vasest Jõh; Lükka majatnikust, kell on `seisma jäend IisR; `kellol on `maitnika ja `pommid Vai; kella `maidlik on `alla vajund, ei käi õieti Iis; `maitnik hällüss ni hällüss Lut Vrd maidel

maidsatamma maidsat|amma Har, -õmõ San veidi maitsma ma eiss ei maidsatõsi `võidu sukugi, a mul piat olõmõ manu `panda San; ma_{maidsati} võid sõrmõ mant Har

maidsu|päts(k) maidsu- Urv, maedsu- Nõo Rõn proovipäts; kaapekakk maedsupäts `võeti ahjust `väl'lä, siss `anti noele, kes sääil lähiksen olliva Nõo; suure pätsi `panti `taadebole küdsäma, maedsupätsk `panti ette Rõn; tetäss tuu ohik, miä innembä küdsess saa, tuu om to maidsu päts, miä maidsõtass `õkva är² Urv

maieksed pl maieksed kurekellad – PJg

maie|kuu maikuu külbüaig um maie kuuh Lut

maier `maier kella pendel – Jaa

maiesteet → majesteet

maigune maigune maitsene süük' om ütškõrd üte, tõinekõrd tõise maigune Hls

maigutama maigu|tama hajusalt Sa, Kse Han Hää Saa Ris/maigo-/ KuuK Amb JMd VJg Iis Trm Plt Trv Puh Kan Vas, -tamma Kan Har Rõu Vas, -dama Emm Rei, -teme Hls Krk, -tõmmõ Krl; `maiguta|ma Kuu VNg IisR, -mma Lüg Jõh; maegu|tama Muh Mär hajusalt Pä, Juu KJn Nõo, maego- Vig Kod; tgn maigutaja Urv; (ta) maigutas Lei

1. suud, huuli korduvalt avama ja sulgema `Maigutab suud `nindagu kala `kuival Kuu; kuer `maigutab suud, tahab `süia `saada Lüg; küll õli ia - - paneb `maigutamma Jõh; tēep mis ta söönd on, maigutab veel suud Khk; Vintis pēega saab mõni sõhuke temp ää tehtud, et pärast vetab kas ennastkid maigutama Kaa; koer maigutab `suuga, kui ea maitseb VII; Oli maas vagusi, siis akkas suud maigutama ja `tõusis öles (vasikast); Võttis mehe korra maigutama, katsu `olla üksi, naine läks lastega minema Põi; Sii ta käis, pole ta `ühtegid sõna `ingand, maigudas suud ja `vahtis suu ammuli, tää mina, mida `tahtis Rei; korraga kukkus maha, maigutas kord suud ja `olli rahu Hää; kaśs maegutab mokki, sai `piima teene Juu; maigutas apult suud Trm; surija maegotas viil suud ja õligi ärä lähnud; kala viil maegotab suud ja lüüb `lipso Kod; laps maigutab suud, tahab süüja Plt; küll ta nüid sääd ja maiguts neid mokke Krk; Nakap vist lõpma, maegutap viil suud Nõo; Ark all, paun pääl, pauna pääl rišt, rišti pääl maigutaja, maigutaja pääl nuusutaja, nuusutaja pääl pilgutaja, pilgutaja pääl mägi, mäe pääl mõts = inimene Urv; meil ol'l säärän kaśs, ku_{ta} konh hiire `haisu `tundsõ, siss `naksi jo² suud maigutamma, no_{saat} pala Har; Ma² jäi tühä kausi mano suud maigutamma Vas

2. maitset proovima, maitsma; näksides või isutult sööma ära `maiguda, vaid süö VNg; sañt maik küll, aga kui sa jood, ei maegota mete, siss põle kedägi Vig; maegutan, mis maik tal

oo Tor; *Maegutap ja kaeb, et vast om viil vaja suula manu panna; mes sä maegutat, ku sa_i süü Nõo; mi_sa_tan maigutat, süü? innembi, saa kari `mõtsa Kan; Kõgõ sitaga ol'li\_kala? `olnu_patta pant, mij_raass ol'li_mugu_maigutanu_man, olõ õs süük' `sisse lännü? Rõu*

Vrd moigutama

3. piltl jokutama, viivitama *Ära `maiguta, võtta juba [viina] IisR; Koua sa selle kallal maigutat, et valmis ei soa Han*

maigutes *maigutes* maigutus – Plt

maiguti *maiguti* (mänguasi) *lapsed tegid ölekõrrest maiguti: leigab kõrre [keskelt] neljaks luhki, `tõmbab [otstest] edasi tagasi Khk*

maigutus *maigutus* g -e VJg Puh, -õ Vas; *maigutu|ss Rõu, g -se Puh; maegutus Tor KJn, maegotus Kod, g -e; `maigudu|s g -kse VNg maigutamine ei ole ilus `suuga teha `maiguduksi VNg; teeb maegutuse maegutuse `järgi Tor; jäta oma suu maigutused jo järele VJg; huultõ maigutuss Rõu Vrd maigutes*

maijuor → major

maik *maik* Iis TMr Ote Rõn, g *maigu* Sa Rei hajusalt L K, Trm M Puh San hajusalt V, `maigu VNg/n `maiku/ Jõh IisR, *maigo* Mar Vig/mae-/ Ris, *maegu* Muh(n mak'k) Mär Pä Kod hajusalt VIPõ, TLä; kaasäü *maaguga?* Räp maitse **a.** maitsmismeelega tajutav aisting; kõrvalmaitse *Ta sai hea `maigu suhu Jõh; kena maiguga söömaaeg; pole nende tuhlistel sedist `maiku `ühtid kut `valgetel Jäm; egal söömal oma maik; keiuda õlut uuesti, `ingand maik juures; [rebane on] maigu sohe saand - - ühe kana ää viind, nüid tuleb teist veel `viima Khk; Lähker teind piimale kuiva maigu sisse Kaa; keik puud ep tee kenad `maiku, lepa `puuga peab liha suitsetama Pha; Käkid on vähe keend, keemata jahu maik sihes; Vara sai `tõustud, une maik alles suus Põi; uied `tuhlid_o nõrgad vel, nendel põle `maiku koa vel Muh; või sees on võõras maik; Mo eest olid nee apud makid ikka nii ead `maiku Rei; see [jook] ühnä ää ingänd, sel põle `miskid mekki egä `maiko Mar; leib oo naa `piikund maegoga Vig; Piim oo `lähkris ummukses, võtab seism maigu sisse; Mool oo sulu `nuhtlus (nohu), ma ei tunne `kõiki `maikusi; Kui korra on varastud ja pole üles tuln, siis [on] maik suus ja tahetse edatsi varastada piltl Han; väga maigust ära (seism õllest) Var; piim `lahtub ää, lähäb alva maeguga Tõs; Sie piim enäm `kietä ei sünnü, murrastõt maik `juurõs Khn; `virtsi pane üks tera, kui `kaapsa suppi keeda, `jälle teene maik Aud; see peenike sool on kibeda maeguga Vän; kaneel' teeb riisi pudrule ea kõrgi maegu Tor; Piim `kilkab, ei ole ta apu, ei ole rõõsk - - maik on juures Hää; katso, mis maik tal sies on Ris; selle asjal temal põle `miskid `maiku, tema ei sünni `süia ega `juua Juu; kui nendega (ogalikega) pörssaid `süõta, siis nad kasvavad `ästi, aga iljem enam ei või, annab lihale kala maigu JõeK; kal'la`astjale `pañdi lepapuust pulgad, kuusest ei `kõlba, annavad tõrva `maiku JIn; mage või on ilma maiguta nigu raba vesi TÜR; ku paad `õuna `lamma rasva `ulka, ei õle sugugi `lamma rasva `maiku; porikala nagu kogri, muda maik juuren Kod; piimal ingeõhu maik juures (lõhnab halvasti) Pil; lahja piim on silakas, ilma maeguta; liha on `räidimä läind, tal põle enäm iäd `maiku KJn; kasepuu annab pigi või tõrva maegu `juure ja kuusepuu annab vaegu maegu `juure (liha suitsutamisel) SJn; `ernil koppunu maik man Trv; Tühjä kõtug om pallal leväl kah ää maik Pst; Sij om `vaese maiguge õlu; suve kuumage `täampe tij [sõõgi], ommen om maik man Hls; egä miu `suugi `vaşgunahast egä `saapasäärest ole, küll tagi `maiku tunnep Krk; rääbissel om nigu või maik Ran; Ää maeguga süüki süvväs pal'lu magusamba suuga Nõo; ränikil (muulukatel) om rosina `maiku Ote; Ku magu - - es olõ\_ `kõrda peten `puhtas tettü, sõşş - - täl (supil) ol' `õkva_sita maik man Urv; Ma_ `ısirksi sõõgile pisu `piimä manu?, sõşş sai parõmb*

maik Rõu; *Ku makõlt kiisla keedete, sõss sai huba ja halva maaguga?* Räp; *teil om veiga hüä maiguga?* leib Se **Vrd** maits **b.** mõnu, rahuldus [inimesed olid] väsin ja unised, et sel (pulmapeol) põln änam `miskid `maiku, aga vat sa koeu ka ei lähä Lih; *elul põle mette `kellegi `maiku änam, sure või ää kohe Tõs; mis maik sel tüel viel ond, kui inimene külmetäb, märjad `riided `selgäs; Juõdikuga põlõ kellegi maik elädä Khn; midägi `maiku ei ole man sel kõnel, ei ole mõnu (kirikuõpetaja jutlusest) Hls; oss ma kolme `kümne `aasten ollu, siss ma tunness elust `maiku Krk c. (mitte) maiku(gi), mitte üks maik mitte sugugi, vähimatki, raasugi ei ole tämast mitte `maiku `kuulla VNg; mette toedu `maikugi põle änam Tõs; ma põle täna `maikugi veel süõnd JMd; tema piimast ei tule koort mitte üks maik Plt; naeste `rahva `kaksive [lina], mihe es kaku mitte üits maik Trv; aga kaits põrst om nigu kängu, ei lää edesi mitte `maiku Puh; ku kuiu põud om, siss ei pala tuli mitte üits jumalõ maik, `korssna ei `tõmba? San; ei olõ `maikugi söönü? Rõu*

Vrd magu?

-maik Ls rabamaik

maikar `maikar (kehvast viljast) *no küll on `maikar, nii `kehva [vilja] põle ulk `aega old, pisike teine ja arv Sim Vrd* maiku

mai|kell maikelluke maikellä?, *nuu_kasusõ ij perve pääl, laja lihe manh ja `valge häierme manh Har -kelluke(ne) rohtaim (Convallaria majalis), piibeleht maikellukesed on kevade kenad Põi; maikellukstest tehas südame `rohtu Saa; kuninga king [on] piibelehe või maikellukese `muodi VJg; maikellukene on ilus lill Iis; maikellukesel magus ia lõhn Plt; maikellukse kasvass ka iki mäe kül`le pääl Krk Vrd* maikell

maikjas *Maikjas* maitsetu, magedavõitu *Leem oo täna na maikjas ette PJg Vrd* mahkjas

maiku maiku kehv vili – Sim **Vrd** maikar

mai|kuu mai maikuus akkavad kõik puud `puhkema ja `lehte ajama Lüg; *mai kuus lihab juba üsna kevadeks Ans; meil [varss] `sündis mai kuus, panid koa Maiaks Mar; Kangas pannas `väl`la `liikma mai kuu sees, siis kige `rohkem leegib Saa; mahl akkas sis kohe `kõlbama, kui maa ära sulas - - ikke maikuu `algul KuuK; kui vähä `toitu, `lasti kari `väl`la juba mai kuu kesk`paiku Lai; kui jürikuul ein kasvab, tuleb maikuun kül`m Hel; maikuun katel `kümnel viiendäl mia sai katessakümmend `aastat täis; toomik `äitseb mai kuul Puh; mai kuu om lihe kuu, siss tulõva lihe_`puuhhõ Har Vrd* maie-, meiu|kuu

mail mail g maili Käi; pl mailid Põi Muh Emm Phl hrl pl teat õng *Mailidega püütakse ka `paergus `augi Põi; ma vii mailid merese Muh; Mailid lasta mere lõhede püüdmeseks Emm; kui kevade mailid sees on, siis saab `haugisi Phl Vrd* mailiõng

mailane `maila|ne Amb, g -se Sa Rei

1. a. röövik, tõuk *mailane ronib maa peel, aljas rada jääb teiseks `aastaks Khk; kui sa `mailase `katki tegid, `pritsis vedelikku; `mailane on niuke lehe uús, libliku tõugud, suured punased tuli `mailased, neid kardeti `kangest - - et tuleb maaviga; maa `mailane, karvane - - kes seda läks näpuga `puutuma, seda kardeti, et see annab `aigust Mus; `Mailane on maaputukas, igavene suur tõuk Krj; `mailasi pole nenda pailu nähja VII; `Mailane oli `sõuke sõrme `pitkune uús Põi Vrd* mailine' **b.** toonesep *Mailane* tiksu `seinas Kär; *Mailased* [seina] ää ajand Pha

2. pl = maahaigus *Kui ma seike kümneaastane poiss oli, siis mu jalgel olid mailased peel, vana Mihkel piiras ää; `mailasteks saab kutsutud, ajab öisvett `välja, õbesõrmusega `piiras `ümber nende `kärnade Kaa; `mailased, see `sõuke ull maast `saadud `aigus Krj; Kes seda (röövikut) puudutas, sellele akkasid siis `mailased, kärnad tulid ihu `peale Põi*

3. (rohttaim) kivi `raunade `otsas - - pitkad varred `kasvavad maad kaudu, [need on] `mailed Kaa; `Mailane on pisike roni moa peal, ronib moad kauda edesi, pisiksed `läikivad lehed, lillad `õitsed Pöi; suur `juoksva rohi, sie `üitakse `mailane Amb

Vrd maaline²

mailase|rohi (taim teat haiguse raviks) [kutsutakse] `mailase rohuks - - selle `veega pesta, siis kaduvad [maa-alused] ka ää Kaa; `mailase rohud kasvavad põllu peal Krj; `Mailase rohi parandas `pilkus selle kärna ää; Korjati `mailase `rohtu, pekseti kahe raudkivi vahel puruks ja `pandi `mailase `kärnadele `peale, `varsti olid `terved Pöi

mai|lill (lill) `valged mai lilled pannasse `rinda, kuie arulesed Muh

mailine¹ `maili|ne g -se tõuk `mailised, nee oo `seoksed pisised kommid (mügarad), pisised karused Khk **Vrd** mailane

mailine² `maili|ne g -se viljakas sial on `mailised maad Iis **Vrd** maidline

mailiõng = mail maili õhjed lastasse `poole võrgu `põtku. sellega saab `siigu ja `auga; maili õhjel o kolm `sülda `rahtme vahet Muh

maim maim g maimu Khk Mus Pöi Kse Han Kei Amb Koe Kad VJg Iis Trm Kod Äks, `maimu R, maemu Mär Vig Tõs PJg Kad Kod(-o) KJn, maim Ote Plv, maeme Kod Kam, maimõ San Urv VId(maa|mõ Rõu, -mõ Rõu Kra)

1. kalapoe; väike kala `rannald sai neid - - `viidikad vai `maimu `püüetüd ja siis `maimud [õngede] `otsa `pandud Kuu; `maimu supp VNg; maim on väga pisikene kala, `tolli `pitkune; `augid `süövad `maimusi Lüg; pisist kala `poega `üitase maimuks Khk; neid `maimusid_o ikka paadi ees Mus; ega maemud `süia `sündind, sapid nii vihad, et `süia ei `kõlba Kad; pali `maima, käeväd parven kõik; ahamne maemed Kod; maim elasiva väiku jõen Ote; Ku\_suvõl mõnikõrd jõõ `viirde putut, sõss tulõ mõni maamõ rääk perve `viirde Rõu; viidige `maimõ ol'l nii pal'lo ku paah Se **Vrd** muim

2. väike laps, maimuke kuda sa selle `pisse maemu `sinna kiriku viid Tõs

3. (muust väikesest) `kärpsed nagu maemod; nagu üks eläväne maim sji [pudeli] kork Kod; kalakajakad - - kui `kündja künnab iis - - `maimusid söövad ära [vaost] Äks

Vrd maim

maime maim Plt, maeme Nõo maim **a.** väike kala – Nõo **b.** (muust väikesest) veike maim, mis sest suab Plt

maimeke(ne) 1. dem < maim, < maim **a.** väike kala kala maimekene on veeke kala, üks kõik mes kala Kod **b.** (muust väikesest) meil peedigi jäevä til'luksess nigu maimekse, nüid saeva `vihma, nüid kasvava üks edesi Nõo

Vrd maimuke(ne)

2. hõre, õhuke riie nigu maimõkõnõ, mis ta pidä sitt; võta tuu kõgõ õhemb maimõkõnõ Röp

maimik¹ maimi|k Kad Kan Röp, g -ku Ote, -gu Se, -ko Plv(-go, -kõ); maami|k (-m-) g -ko Plv; ppl maimõkat Se

1. kalapüügiriist, kalavõrk maimik um tuu, `minka `maimi püüdäss. `koetass lağa ja hõrrõ rõivass, sõss tõnõ võit maimiko tõsõst otsast, sõss jõkõ pite läisivä? Plv; maimiguga võta kallu ujast vai iust, nigu võrk om tett, vits `ümbre Se

2. hõre, õhuke riie ega sie maimik siis `suoja anna kedagi Kad

3. väike kala kauhaga maimõkat võtat kinni? Se

maimik² → maidnik

mai|mommoke mai `mommoke maipõrnikas – Lüg **Vrd** maimummukane

maimuke(ne) dem < maim **a.** väike kala vies elavatta `maimukeised VNg; sie on `õige `maimukene kala, seda ei `maksa võttagi, laa sie `kasvab `suuremast Lüg; `ahmnõ `tahtava maimukõisi armõtudõ Har **b.** väike laps `andsin selle maimukse ema `sülle; `näita mulle ka seda maimukest Saa; oh sa pisike maemuke, sil`mä teräke Juu; nää kuhu nad maimukese jätt Plt

Vrd maimeke(ne)

maimulane `maimula|ne Jõh, `maimulai|ne Vai, maemula|ne Kod, g -se väike, kleenuke sie on aga `õige `maimulane asi Jõh; küll siä oled `maimulaisest jäänd Vai

mai|mummukane maipõrnikas mai`mummukased maikuus `lendäväd Vai
Vrd maimommoke

maina `maina jääauk suur `auku, kust `nuota `temmada `talvel, sie on `maina; jääd odeda `mainast, `maina `ümber `panna vehad `püstü, sene peräst et `kengi ei lähä `sinne `maina; obone `langis `maina ja uppus `vällä Vai

maine mai|ne Jäm VII Pöi Muh hajusalt L, Kos JMd Koe Trm Äks Plt Trv Krk(n maise) Plv(g maasõ-), `mai|ne Ris Jür HJn JõeK VJg, mae|ne Muh Mär Tõs PJg Tor(g `maise) Kam(n maese), g -se; mainõ Lut/`m-/, g maisõ Rõu(-dsõ) Se; maise- Mih M Ote, `maise- Kuu Hää Kõp San, maisõ- Urv Har Räp(maasõ-), maese- Vig Pil SJn Võn Ote, maesõ- Khn

1. a. kuiv (ja kõrge) maa, aru(-) see [on] maine maa, sel`la maa Mar; soo maad oli `rohkem kui maist maad Mih; maene maa oo liivane, seal midagi ei kasu Tor; maist maad on ja metsa maad ka Ris; sääl om puhass arnik, nemä `kasviv maise niidu pääl; miul ei oole maiset einämaad, suu einämaa puha; luhane ein om kore ja jämme, ei oole `seante ku maine (arumaal kasvanud) ein Krk; `lambaeinässe võtve perenaise ääd maise `einä Hel; lõikain maese pääl `kasvi; maese söödi olliva kah karjamaass, võsutse ja `mätlise kotusse; järvel om viir, mis `kaldine, tuu om maese viir, ja mõni viir om luht; maese `osja [loom] es süü, tuu olli karm Kam; kui ainamaa sisen om mõni maise kondikõnõ, nuu ommava saare Ote; olõ õi`ta suu, ta`m õks mainõ maa Rõu; maasõ `haina es panda`rõuku Plv **Vrd** maisa-, maisu **b.** (maismaast) mool ühna maine moa `jalge all Muh; Rambova [linn] om maisõl, a Kranstaa-t, tu om mere `seh Se

2. viljakas, mullarikas see oo maine põld Kse; Järva moal on maised moad, meil on siin liivased ja mägised moad Kos; sie ei ole süet, sie on `maine mua VJg; maine moa on `sel`ge ea moa Trm; kun `siante vägevep ja maisep maa om, sääl kasvass orassein kah Krk || see oo nii maine tee (vähe lund ja hangesid) Muh

3. maapealne, ilmalik liig pailu teeb maiste `asjadega tegemist; mõni muretseb `eese maise elu eest nenda pailu VII; Mis siit maisest ilmast `saaja on, tee tööd ja näe `vaeva, et ää elada saad Pöi; [et] pärast `maise elust `lahkumist ei oleks `vaeva Ris; `maine vara HJn

4. maade poolest rikas timä um rikäss sääne jo?, `mainõ peremiiss, timäl kõõ talo täüs hüvvä, `karja, tõbrast Lut

mainik → maidnik

mainima `mainima, (ma) mainin Kad Iis, `mainin R(-maie Lüg)

1. nimetades esile tooma; ütlemä, teatama susi siel, kus sutt `mainida Kuu; siis jumal `viskab kivega pähä, kui jumala `mainita; ei `mulle mitte `mainitugi, kui `pulmad olid VNg; ära `maini jumalasõna `ilma`aigu Lüg; nüüd ei `maini `keski sitta; judu sies ka `mainiti, `ihmist sääl ei old aga `räägiti, `mainiti tämä nime Vai

2. nuruma, manguma üht ja tõist tahab `saada, `tõine `ütleb `vasta, et mis sa `ühte `puhku `mainid Lüg; Tahab `miski `saada, siis akkab `mainima IisR; küll ta `mainis mu kallal, muudku viimaks `aantsin Kad; `mainisin niikavva, kui sain Iis **Vrd** manitama

Vrd manima

3. taga rääkima, laimama mis sa `mainid minu Lüg; kui `ihmine `kluksu, siis tädä `mainiti; midä siä alalde toist `mainid Vai **Vrd** mainitamma

mainitamma `mainitamma taga rääkima – Vai **Vrd** mainima

mainitsema mainitsema SaLä Pöi Phl Kse, mae- Muh Rei; `mainitsema R(-mma RI) manitsema, noomima oppetaja `mainitse kogudust VNg; ku `lapsed pahandust on tehnd, siis ema `mainitseb `lapsi Lüg; ma `mainitsen tädä, et ta enamb `ninda ei tie Jõh; `alba inimest mainitsetase meelt parandama Khk; kui põle kerikus keind mette, siis papp mainitseb rahvast Pöi; ta maenitset mind nõnna läbi et Muh

mainitsemma mainitsemma, mainitsõ- mainima kas ta sullõ mainits, et iüsspäiv sinnä_tulla?; nüüd inämb ei mainitsõda? `põrgu `hauda Plv **Vrd** manitsema?

mainitsus mainitsus g -e Jäm; `mainitsu|s Kuu, g -kse, -se VNg manitsus kuol`meister tege `mainitsuse VNg

maini|viline (millestki kentsakast) a. igavene maini viline (naljakast inimesest) Khk
b. maini viline kut Sauegu tüdrugu leit (ülepakutult kaunistatud rõivast) Khk

maior → major

maioraat → majoraat

mai|palsam (ravim) maipalsam um pahussõle Plv -**põrnik(as)** (mardikas) mai`põrnikaid õli siin üks `õhta nii pali `ärjäbä redemete `ümber; sügise mai`põrnikad tulevad `valgetest `tõukudest Lüg; Mai`põrnikas oli suur pruun, `suure põrinaga `lendas IisR; mai põrnik - - suuremp ku kuldsitikas, lennab mai kuus IisK **Vrd** maisitik(as) -**roos** mai ruuś (lill) – Vas

mais¹ mais Muh Vig, g maisi Jäm hajusalt K, Trm Kod(n -s) Pal Hls Hel Kam Plv, `maisi VNg/n `maisi/ Lüg

1. teraviljakultuur (Zea mays) `maisist `aeti `viina `kartuliga segamine Lüg; `maisi siin ep kasu Jäm; mais\_o nisude `moodi, pannasse leba sisse Vig; `enne `veati ikke mõisa vabrikodes `maisi Ris; [kui viinavabrikul] omast kääst materjali ei `jätkund, s_`toodi jälle - - Venemaalt `maisi Kos; maisi piä on salveline, egän salven õma siäme Kod; mais tahab rammusad maad Äks; mõtskitsi tullive, `maisi tahave, maisi pääle majass Hel; karjale tetäss `maisi, lehmile tetäss silu jaoss Kam **Vrd** maisel

2. maisipaber nüüd on ajaleht sie `suitsupaber - - enämb `maisi ei tahagi Lüg; mul on paergu pael'u `maisi kodu; riie on õhuke nagu mais JMd; mais õli õhukene paber - - maisiss `testi `suitsu Kod; maisi lehed keerutasse kokku, suitsetasse, tubak sies KJn

mais² mais g maisu, -o loevesi vesi `maisu läin; küll oli suur mais oln, vesi oli `irmus `kõrgeste käin Ris

maisa- maisa- VNg/`m-/ Ksi Lai, maesa- Kod Äks TLä TMr Rõn kuiv rohumaa, aru- (enamasti heinast) maesa tij on üks väl`jävahe tij, ilma `kruusamata, välide vahel Kod; maisaeinad, niid mis põllu `muade pial kasvavad Ksi; maisa ein oli parem ein Lai; kuusik`aina luhan es ole, toda `olli koduaenamaade pääl, maesa aenamaal; maesaain `olli ää ain, sääl `olli `valget ristik`aina siän; toda ilusat maesa `aina - - `oiti obeste jaoss Ran; no nurmealune ain, no rammuss ain iki, maesa ain Puh; ristikaena pannass `alla ja maesaena

pääle, siss ei võta vett `sisse kuhi Nõo; `Lambile korjati talves äste lehitse maesaaena Rõn
Vrd maine

maisa|maa *maisa-* VNg/`m-/ Khn Lai KJn Ote, *maesa-* Kod TLä Ote Rõn

1. arumaa, kuiv (ja kõrge) maa *maesamua one niiskene mua, mes `puuštusen seesäb, ei kasvata kedägi* Kod; *maisamaa oli `kõrgem ja kuivem maa, nigu parem einamaa* Lai; *ega luhan rohu`aina es ole, tuu `kasvi `rohkemb iki maesamaade pääl* Ran; *Kõik looma söövä maesamaa aina parembide kui vesitse maa ja suu aina* Nõo; *ain kasvass maisamaa pääl, muud kedägi* Ote **Vrd** maisimaa

2. maismaa, mannermaa `maisamaa`rahvas VNg; *maisama mehed* Khn; [saarlased] *tulid `seie maisamaale `tööle* Lai; *sääl `olli periss maesamaa, ega sääl vett es ole; mia ei `julge minnägi vii pääle, ma`le maesamaa inimene, mia `pel`gä vett* Nõo

Vrd maisemaa

mai|seen (seen) *maiseene, `kontrik ja iluss nagu miu käsi, seante põrak* Krk

maise|kask *maisekašk arukask – Krk Vrd* maisekõiv **-kõiv** = maisekask *maise kõjost tetäss viha lehesset* Ote

maisel `mais|el g -le *mais seda `maisle puru oli [leivajahul] ulgas* JõeK

maise|maa (põhisõna sag lühenenud) 1. arumaa, kuiv (ja kõrge) maa *egä neid `kaarmuid maesemaa peäl ole, nee oo rabas; maesema ein ike parem kui va soo ein* Vig; *põld kuuse kasvave maise maal* Hls; *maisemaa pääl kasvab `lambaein; maisemaa pedäjäs om pikk, sile, natuke om tal `latva pääl; maise maa jänesse `omma alli, suujänesse `omma `valge* Krk; *kos ader käi, tuu om iks maese maa, ega`tu suu maa ei ole* Ote; *tan om meil maisõmaad kah* Urv; *mi poolõ `vällä tulla? om maisõmaad, muido om kõik` suu* Räp; *olõ õi meil suud, meil kõik` maisõmaa* Se **Vrd** maisimaa

2. lage metsata maa *metsanurga inimesed ei taha ega `oska maesemal elada* Pil; *vanad `tul`lid maesemaale, `ol`lid metsanurga inimesed, aga meie oleme maesemaal, ega meil `metsa siin ei ole* SJn; *enne lää iki maisemaa `puhtass lumest, ennegu mõts lää* Krk

3. mannermaa; sisemaa *maese maa inimesed, suurel maal eläväd* Tõs; [ta] *uppus maesõmalt puu `kuõrmaga `Kihnu `tullõs ää; Maesõma `metsess suab `tetri `laska; tämä lähäb maesõmale `tüese* Khn; *enne käisid sõbrad `räimi `ostmes - - Mul`gist ja `maisemaalt `tul`lid `jälle sõbrad* Hää; *veerenuut olli väike, `veeti maise `maale `vällä, sellega sai jõest vedäde* Trv; *ahinika - - `Pihkva takast tul`liva? maisõmaalt* Se

Vrd maisamaa

maisi¹ *maisi* SaLä Kaa Pha Muh Rei Kse, `maisi Rei, `maise Phl *maitsi, maad (või jääd) mööda me lihame suurele `maale maisi* Jäm; *üks mees es tule enam `paati mette, et tal nii külm, et paneb maisi kohe kodu, [mere] äärt `mööda* Ans; *siit saab maisi `linna* Khk; *Siit mehed käind Lättis raavitöös ning minemine-tulemine olnd ikka oma jalaga maisi* Kaa; *see läks maisi üle [külmunud väina]* Muh; *läks maisi Aabsalu* Kse

maisi² *lausa Valetab ju päris maisi; üsna maisi tuleb kallal* Hää

maisi- maisist valmistatud, maisist saadud `maisijahu `anneta sigudele Lüg; *maisi praak, see oli üks ia praak - - see aas loomad ülesse nõnna`t* Kos; *maisijahu `müüdi pülijahu pähe* Plt

maisi|maa *maisi-* Ris Vas arumaa *maisi maa, kõva maa* Ris; *maisimaa, aromaa* Vas
Vrd maisa-, maise|maa

maisi|paber väga õhuke poolläbipaistev (suitsu)paber *maisi paber ei kannata vett* JMd; *maisi paber one õhukene paber* Kod **Vrd** maispaber

mai|sitik(as) maipõrnikas *mai sitikad* [ehk] *juuseste kullid, kajakad käivad neid`püidmas* VII; *maisitiku sumin on väl'las;`õhtu ol'li pal'lu maisitikid* Saa

maisnik → maidnik

mais|paber = maisipaber *leve on üks õhukene asi, üks maispaberi`raasukene* Lüg; *mais paber on õhukene, sellest`tehta`suitsu* VJg; *suitsetamise paber on mais paber* Trm; *maispaberid on`puugnete`viisi* KJn **-päidi** ranna lähedal kes oli`kaige`ulgu puol, sie oli`ulgul`päidi - - *mais`päidi, kes maa ligemal olid* (laevadest) Kuu

maisse `maisse Jõe Kuu Hlj maale`tormiga, kui vesi`touseb, siis vesi tuleb`maisse Jõe;`Viimaks omite hakkasimme`tormi kääst`maisse`saama, oli kohe hüüa miel Kuu

maisu *maisu* Ote San arumaa *maisun lukõ ei kasva* San **Vrd** maine

maisuma `maisuma, (ta) `maisub, *maisub, maisob* tõusma, maale tungima *meri maisob täna üsna`palju; meri on`maisun* Ris

mais|vesi tõusuvesi *ajab maisvett* [jäa] *peal; kui se Saksamaa poolt tuleb tuul, siis se tõstab vett, sis tuleb maisvesi* Ris

maisõlt *maismaa kohalt kurõ?* *maisõlt`lindasõ?*, *maisõmaa kottalt, a hani viij kottalt* Se

mait *mait* Emm Khn Tor Saa Lai Hel San, g *maida* KJn Trv Hls Krk Puh V(g *maidu* Krl),`*maida* Jõh, *maeda* PJg Hää Kõp Trv TLä Rõn

1. sunnik, kurivaim; *raisk Sinusuguse maedaga ma`änam ei räägigi* PJg; *sina mait, kuda sa tohed nõnda teha* Hää; *Sedä`maita ei massa üten võtta* Trv;`*varbline, ah sa mait, kannad puha kana söögi ärä* Hls; *kõnel mait iki äste küll, opetaja mes opetaja* Ran; *ah sa mait, vai temä es tii sedä, mis ma kässi* Puh; *oi sa mait, sirgu om lännuva rõogu pääle, söövä vil'lä kõik`puhtass; igävene mait serände, raesass mul`ulka ääd`kraami ärä, aga süüik ei`kõlba penilegi* Nõo; *Nisuke mait ei`kõlba tõste sek'kä* Rõn; *Siss ol'l vana peremijs - - hää`tervüs ol'l maidal, ei`tiiä`kas tuu peräst, et tiä`üis ainukõnõ kõrd* [päevas] *sõi* Kan; *Ma_sullõ maidalõ`näütä* Urv; *oh sa\_mait, läts`katski* Har; *mis tääst maidast viij kõnõlda?* Rõu; *kae`maita, mis ta nüüd tege* Plv

2. raibe, korjus *mait olli mahan sääi; maida`aisu kikk kotuss täis* Trv; *Mait tuleb maha matta* Hls; *nüid ole ma ninda väsinü ku tapet mait* Krk; *talul`viidu mait`mõtsa ja peremijs arvanu, et metsasusi man* Hel

3. (laisast olendist) *mait, kes midägi ei taha tetä; muðu oli seante ää mijs küll, aga seante maeda puuld; va obesamait, ei viisi joosta* Trv; *laisk kui_ts mait* Hls; *laisk mait, ei viisi tühü minnä* Krk; *vana mait, maast üles* Hel

maita → maida

maitama `maitama manguma *mis sa`maitad järjest* Kse **Vrd** manitama

maitlema `maitlema, da-inf *maidelda* Trv;`*maitlem, maidelte* Krk *laisklema temä mait mutku`maitlep* Trv; *ta muðu`maitless, mait kurt pikäli mahan* Krk

maitlik, maitnik(as) → maidnik

maits *maits* g *maidsu* *maitse* Nuü - - *omma_tõistsugumatsõ maidsuga kartuli?*, *periss tahe maits om suuhn; Pätsirasvaga sai ruug`väega hää maidsuga, paremba maidsuga ku_sularasvaga keef* Har **Vrd** maik

maitsagalt *maitsagalt* Khk, *maitsakalt* Kaa sobival, tabavalt; *mõnusalt mõistab seda nii maitsagalt itelda* Khk

maitsakas¹ *maitsak|as* Krj Põi Muh(mae-), *maitsag|as* Khk, g -a; *maitsa|kas* Muh, g -ka Kaa Põi, -ga Mus

1. maitsev; magus nii *maitsakad`tuhtlid* Krj; *Põldmarjad olid kenad - - nii maitsakad olid palava päevaga*; *Äga see on maitsakas märg, just nagu meski Pöi; see oo nii maitsakas õlut Muh Vrd maitsekas*

2. sobiv, tabav; mõnus *ta on nii maitstaga jutuga oort* Khk; [tal] *Oo keige asja kohta seiksed maitsakad ütlemised* Kaa; *taal on nii maitsakad sõnad kohe; nõnda maitsakas lüsi, ea`niita* Pöi

maitsakas² → matsakas¹

maitse *maitse* hajusalt Sa, Emm Rei/g *maitse/* Mar Saa hajusalt KPõ, Trm/g *maitse/* Plt, `maitse hajusalt R, Kam San, *maetse* Muh Mar Mär Vig hajusalt Pä, Juu Tür Pai Kod Äks Lai KJn SJn Ote, *maidse* Krk, *maedse* Ran Nõo Kam, g `maitse; *maidsõ*[?] g `maitso Har Rõu; saav `maitssess Plv

1. a. maitsmismeelega tajutav aisting; kõrvalmaitse `pandi viel void ka viel `maitsest `sinne oblikasuppile VNg; *sie supp on`lahja,`praadi nattukene liha`pääle, siis on paremb`maitse; sel`õunal on`aste ia`maitse, nisuke si`õuni ikke`maksab pidada* Lüg; *üöllä, et`järve`ahvenal on muda`maitse* Vai; *piirberid`pandi, kui midagid`santi maitset oli kihal* Jäm; *kui on vili märjasugune, on maitse väga erk* Pha; *Vana korra`katsus`viina ka,`ütles [et]`polla maitset midagi* Pöi; *teä mis maetse oboseurmal oo, teä ehk nee võevad koa apukad olla* Vig; *põle maetset`ühti* Tõs; *Katsu ikke toedu maetset ka vahel* PJg; *ma põle tunn (tundnud)`alba maitset* Ris; *tee alati nihuke, nagu see maetse on, se nii ea`maitsev toit; kadaka puu et on [puulusikate tegemiseks] kõege param, et ei`anda maetset* Juu; *sel supil põle maitset midagi* HJn; *ää riku toidu maitset ää* Koe; *ega suo`maitsega vesi ei ole ia* VMr; *eks sis`pandud ehk liha maitset ka senna`ulka [vorstidele]* HlJK; *pane kardemooni kah saiale`maitsest`sisse; iireerne või kureläätse - - si rikub nisu ära, nisu jahud tujb mustast ja alb maetse kah* Äks; *lepapuu ei anna maetset, ma ise`oõstin ka lepabu`astnakese; jusku oleks olema sel (kitse) piimal`suhkru`moodu maetse, nagu magusam [kui lehmapiim]* Lai; *mõni kaal (kaalikas) om`pindline ja täl om serände`mõrkjass maedse* Ran; *mua`maitse om neil kogredel man* Kam; *Rüäolõ`pañti ala, teñti olist palmigõnõ, sinna`pañti vorsti`pääle, sai`hirmsa`hää maidsõ*[?] Har; *es panda*[?] [leivale] `maitssess muud ku`küümnit`pañti Plv Vrd maitse, maitse b. mõnu, rahuldus *tulipia oli nisuke inimene, kes ei saand rahu`kuõkil pool, ei old õõ ega pääva maitset - -`kaapis [ringi]`ühthe`puhku* Plt

2. tunnetus teat omaduste (ilu jms) hindamisel *see oo änam`maitse asi* Khk; *Inimene käib`riides oma`maitse`järge; Ju`õõuke maitse on, et see (maja) peab`õõuke jälle olema* Pöi; *Maitse üle äi vaielda* Emm; *need [on] väga ea`maitsega`riided* Mär; *siis olid [kleidid] nii`kootud jälle, kas silmlest või, või, või ruutulest - - kelle`maitse järel kuda oli* Koe

maitse|aine maitsestamiseks kasutatav aine või taim *siis aean liha`massinast läbi - - ja`maitse`ained siis`ulka kõik ja siis sie on pastie-t* Lüg; *`virtsu pipart ja`kõõmleid ja`kõike - -`maitse`aineid, mis sai siis`sisse panna [vorstidele]* Nis; *pipar, virts ja`loorberi lehed, temä kõhu täede ei ole, on`maitse`ained* Juu; *maetse`aine jaost pannasse pipart sül`dile`sisse* Äks; *`Pañti`suõla ja`luurperi`lehti, nuu*[?] *ol`li`vanast nuu`maitso`ainõ*[?] Rõu

maitsekas *maitsek|as* g -a Khk; pl `maitsekad Lüg *maitsev kauru jahud`siuluti läbi`piene`siula ja siis`tehti plini, et egä näd`maitsekad ei õld, et nisust vihad* Lüg; *raanised kalad pole änam maitsekad; rugi püüli leib oli maitsekas* Khk Vrd maitsekas¹

maitseline `maitseline Äks, -lene Muh Var Hää; ppl *maitselesi* HMD (ka liitsõna järeloisena)

1. maitsev; -maitseline [kui loom] oo alvasti söödetud, oo [liha] tume ja alva `maitselene Var; ma `aksi kortislehe teed `jooma - - väga `maitselene tee Hää; se linna leib on `siiski ikka pal'lu parem ka kui siin maa `poodides on, seal on `mitme maitseleisi HMD; ei nad seda (kajakat) ei süü, liha on kala `maitseline Äks

2. maitsekas üks `maitselene inimene Muh

maitsema `maitsema ~ `maitsma, (ma) `maitsen Lüg Jõh Vai Ris Juu Amb TÜR Koe Iis, maitse(n) S Mar Mär Kse JMd Kad VJg Trm Ksi Plt KJn, maetse(n) Muh Tõs Tor Hää Kod, maõtsõ Khn, maidsa Krk/-me/ Puh Ote V(-f- Plv), maedsa TLä TMr, maadsa Võn Rõu RÄp Lut; da-inf `maitsa Hel; (ta) maatsap Ran; impers maidsõtass Urv

1. maitset proovides suhu võtma; (pisut) sööma või jooma `maitse nüüd ka suppi, kas on `suolane vai mage Lüg; `meie `maitsema sinu `süömist Jõh; ma pole mette `maitsend midagid Khk; Ma ole täna tükkis `maitsmata Kaa; kukulind petab ära, [inimene] pidi midagid ikka `maitsema, kui ta `väl'ja läks (linnupettest) VII; ma juba `maitsi õlut, eks sa maetse koa, mis maik tal oo Muh; `katsmata pole kounis, `maitsmata pole magus Emm; ma `tulli - - `maitsma, kudas on Hää; las ma ka `maitsen, kas tal on nii ea maetse, kui sa kiidad teda; ma ei tea, kas ma seda söön, ma põle seda `toitu soand ega `maitsend Juu; akkame nüüd `toitu `maitsema VJg; maetsen supi `suu'la Kod; a_mulle kua `maitsta, mis magu tal on Plt; miul [toit] alle `maitsmede, mea ei ole `maitsen Krk; ristik`aina `loeti kõege parembass, toda `anti obesile, lehmäd es saa `maitsagi Ran; maidsa sina ka raasike; keedeti uppe ja `ernit, `läatsi sai ka maedsetuss Puh; Ku mõne aja pärast jälle kokku saava, siss maetsava tõene tõist (teevad musi); egäüits ei võta ka `endä praavass, mõni mijs ei maedsagina toda `viina pal'lu; `mõtle, emä suress ärä ja `väike laits jäi maha, es saa emä nisa `maitsagi; mia ka maedsi toda `putru, miu meelest `olli ta soolale parass Nõo; Lase ma maadsa, kas om ää Võn; Sõss ku piim ka `kiimä läts, maidsõti suu'parras Urv; maidsa?, kas om parass suu' ja `pehmekeeni jo?; mia ol'li `maitsõnu veidikõni tuud `süüki Krl; nimä `maitsava `suu'la; kell jo ütstõisskümme, ei olõ `ütski üvvä saanu? ega `mar'ja `maitsõnu? Har; sõss maadsi iks veerest tuud `liimi; timä küdsi `kuuke ja täl ol'l ka'ho mullõ `maitsa `anda? Rõu; tiä\_kas tiä suu um `maitsnuki `vorsti Plv; minev `aastaganõ mesi jäi mul `maitsmalla?; ma\_pulmõ `aigo joht maidsa as viina pissugi? Vas; Kohetusõ hapusust `kaete napoga? maitsmisega ja ka\_tuust, ku\_kohetus ol'l `alla sadano? RÄp; ma jo maidsi uutsõht Se **Vrd** maida, maidama, maidsatamma, maigutama, maitsutlõma

2. maitsev olema või tunduma sie `süömine ei `maitse `mulle `ühta, mida sa õled `keitand Lüg; aea suu `pæele, kudas maitseb Khk; see üsna maitseb, kena maitse küll Pha; ma ei ole mette `aega `katsu `saandki, kas supp oo mage või soolane - - kas maitseb koa `ühti Mär; `maitsja roog Tõs; ei sellega `tehta kedagi, see ei `maitse `ühti Juu; toit `maitses ea TÜR; `maitses õege üväss si minu viin Kod; `mek'sit [seda sööki], pik`kä`müüädä nakass `maitsma Ran; tuu süük maits `häste, um nigu säksul tettü Plv

3. piltl **a.** midagi tunda saama, kogema; midagi nautima minä sedä ei `maitsend, `püssi all ei `sõisand `trahvi perä mitte üks tund Lüg; Juri oo vanjilevad ka ää maitsend Kaa; [kui keegi on] erk ja `lindab ühäst kohast teisi, siis `öötasse, ta maitseb elu Mär **b.** (intensiivsest tegevusest) sij vene om iks ää minema, niigu maatsap `saarde, kolm `versta maad; ma lassi tetä ää väedse, küll võtt vikatit äste, oi sa pime, nigu maits `õkva Ran

maitsemass maitsvamaks võtab `maitsemass, kui sa `lüüäd lihale muna `piäle Kod

maitse|rohi maitsetaim till on üks `maitse rohi Rei

maitsetama *maitsetama* Jäm, *maetse-* Hää; nud-kesks *maitseedand* Rei küll *ma oleks* - - *maitseedand* (toitu maitsta lasknud) Rei

maitsev *maitsev* Khk Tor, -b Rid; pl *maitsevad* KuuK *meriärja kala* [on] *nii maitsev* Khk; *ea maitseb leha* Rid; *ega nad* (naerid) *nii maitsevad ole kui kaalid* KuuK

maitsi *maad mööda* Kas *maitsi või meritsi* Jäm **Vrd** *maisi*¹

-maitsja Ls *soolamaitsja*

maitsma → *maitsema*

maitsmene *maitsmene* *maitsmismeel* *aistmene*, *maitsmene*, *kuulmene*, *nägemene*, *tunmene*, *need oo need elu tarvidused*, *need oo viis meelt* PJg

maitsus *maitsu|s* g -kse *maitse sie* *maitsus* *meeldi* *mulle* VNg

***maitsutlõma** (sa) *maitsutlõdõ*, pr (ta) *maitsutlõss*

1. *maitsema*, *maigutama* *maitsutlõss*, *bõtt* (kuid) *äi šüü?* Lei

2. *maiustama* *šieniga* *maitsutlõdõ*, *šima* *ussõ* (niikaua *maiustad*, kuni üdi väljas - öeldi *himurale naisele*) piltl Lei

mai|tuli *mailaupäeva õhtul süüdatav lõke*; *pidu selle ümber pärast lähmuvad* [tüdrukud] *poodi juure ja pidanuvad säääl mai tuld* Äks; *vanast maiõdagu tehti maituld ja jaaniõdagu tehti jaanituld* Ran; *vanast tegi ega külä hindälle jaanitulõ ja maituld ka tehti*, *otsanivanast ol'l tett jürituld kah* Vas

maius *maiu|s* Kuu RId(g -kse VNg) Jäm Khk VII Pöi Muh Rei hajusalt L, HaLä hajusalt Jä, Kad VJg Iis Trm Kod Äks Plt KJn, *maio|s* Mar Ris, *maiu|s* Emm/-os/ Rei, g -se; *maiu|ss* Hel Röp, g -se Hls Puh *maiuspala*; *maiustus õstas jälle kumpvekke õmale maiusest* Lüg; *lapsile viia maiust* Vai; *ää aag maiust taga* Khk; *tää aab maiust taga*, *ei söö alva toitu*, *tahab iäd toitu* Tõs; *sinine särk ja valge keha, jäme jalg ja kitsas suu*, *maiust täis kui mesi puu* = *suhkru pea* Tor; *vana lammast aas maiust taga*, *läks aia alt läbi einamas leht'eina sööma* Saa; [kui kassile] *saab antud maiust*, *pärast änam alvemad toitu ei sööda* Ris; *ei mina ole kedagi maiust söönu* Äks; *igäsugust maiust toodi laadeld ja liinast* Hel; *maiust takah ajatõ* Röp **Vrd** *makjus*, *matjus*³

maius|asi *maiuspala imu asjad on maius asjad* Rei **Vrd** *maiuseasi*

maiuse|asi *maiusasi midä sie muud maiusse asjad on kui kompvekid ja sia liha ja kana munad* Lüg; *komvekid ning saiad on maiuse asjad*; *see pigem maiuse asi kut kõhu täide* Khk; *tä üks maias inimene*, *tahab maiuse asju saha* Mar; *nüid ma tegin ead maiuse asja* (kooke) Juu; *puuk vedi võid ja rasva*, *maiuse asju* Kod **-roog** *maiusroog see oo üks maiuse roog*, *mis sest saab nüid kõhto täis* Mar; *jahu puter olle tä maiuse roog oln* Aud; *marjad on üks maiuse ruug* VJg; *kui kooki praaditasse või praadi tihasse*, *siij on maiuseroog* Äks; *tangu pudru on maiuseroog* Plt **-toit** *maiustoit odrajahu pudru tehti ka*, *ma söön praegugi seda ia meelega veel*, [see on] *maiuse toit* HMd; *ia toit*, *maiuse toit* Kad; *marja leem*, *marjasaht om maiuse toit* Hls

maius|roog *magustoit meie maiuseruog õli paiste kartul ja kaal* Lüg; *Suljud* (kalarapped) *on kassi maiuseruug* Jõh; *se jo maius roog*, *kis sedä paegal soab* Tõs; *odra karask - - se oli nii ia maius ruog et* Amb; *kaš ja pini ol'l näil maiuseruug* Röp **Vrd** *magus-*, *maiuse-*, *makjus|roog*

maiustama *maiustama* Jäm Khk Muh Pöi Rei Tõs Ris/*maio-*/ JMd Koe Iis Kod/-ss-/ Plt KJn Puh, *maiustama* Kuu VNg Lüg/-mma/ *midagi maitsvat nautides sööma*; *maiust himustama* *Vahel kävid ka ülged* [rüsas] *maiustamass* Kuu; *eks luomade ulgas õle ka maiustajid*, *õtsivad ikke*, *kus saab parema rohotoppi*; *poiss on maiustand endast välla*,

`kumpvekkid on `õtsas Lüg; laps äi tohi nii palju maiustada Rei; maiustab `piäle, tahab iäd `toitu, põle alamaga rahul `ühti Tõs; mes sa maiostad Ris; lapsed maiustasid ega süönd suppi Koe; maiussab, tahab magusad, one maiass Kod Vrd magjusteme, maiastama, maitsutlõma

maiustis *maiustis maiustus Kompvääk oo üks magus maiustis Han*

maius|toit *maiusroog aga `oplika suppi `pääle olivad `maid inimised - - se on `maius toit VNg; Kala on kassi `maius toit; `Angeras ja siig meil ka `maius toit, neid saa ega päe `öhti Pöi Vrd magus-, maiuse|toit*

maiustus *maiustus Muh, g -e Jäm VJg Kod/-ss-/ Puh; `maiustu|s g -se, -kse VNg; ppl maiustu`isi VMr maiuspala `kompvääk one `maiustus; [oblikasupile] `pandi viel lusika `otsaga void `pääle - - `ninda `maiustusest VNg; ma tõi maiustust Muh; kellel `jõudu oli, sie `õstis maiustu`isi VMr; `kompvekid ja nikenäkid on maiustused VJg Vrd maius, maiustis*

maius|värk *maiusasi Tursa maks on kalameistel ka üks `maius värk, minu eest ka väga ea Pöi*

maiutasa *maiustades, maiuse pärast Laps ai neid kohe `maiutasa omale suhu Kuu*

mai|vurr *maivurr maipõrnikas – Lüg*

maja *maja üld, maea hajusalt eP, Krk, maa Jaa Pöi Muh Kul Mih PJg Ann; p maia T V, `maia Rõn San*

1. a. (elu-, töö- jms) hoone *Uus `valge maja, `uksi akkunu [pole] `ollagi = muna Kuu; pueg tegi `selle `uuema maja Hlj; siin `onvad kõik majad ühe `kõrdased Lüg; Üks maja, sada akkent = puuriit IisR; `räistlaised pittäd pesä maja kadoksi vahel; majad on `tehtü kaik tie äärt `müüdä Vai; Maja tehti püstati palkidest Jäm; `linnas oo suured `kõrged majad; sääl majas on üks elanik sihes juba Khk; ümber ringi tehakse uiesti majasi `juure Kaa; Maja rind (esikülge) `tehti ikka `päikse `sisse; See maja on nii suutumaks kadund, et leva änam seda `kohta koa, kõik üks põld Pöi; majas oo rehalune, üks tuba, kolm `kambrid; `pitkne lõi kohe majase Muh; `varsti tegid `korsnaga maja Phl; läks `uude majasse elama Kul; `pikne lõi sõstra `põesasse, oless ta üks nuuks edessi lõönd, oles majasse lõönd Kir; `linnas oo paelu majasi Tõs; Sügüses suamõ `uudõ maja Khn; katuse ung on ülebal arja all poole viiluga majadel Aud; Viluverest, `Valgust ja Kõnnust ma vädasin oma maa palgid PJg; põletasid see maea koa ää Ris; tuli `seia maja elama HMD; saime maea juba katuse `alla Nis; kes ei `oska isi teha, kutsub tegijad, kes ehitavad majasi; need on õhö maja rahvas, elavad kõik õhös majas Juu; ehtasid maa vennapuale (vennapojale) Ann; sõja aeg pomm kukkus majasse TÜR; kui `uude majasse suame, siis `piame kohe pidu Kad; meil on kolm majada Iis; ku metsä `sisse suad, siis kõhe nagu `majja, ei õle enam tuul; kihutasima, kuñni saema meie majada nähä Kod; vanast kõik majad olid ristnurgaga. eks neid vanu maju ~ majasid ole veel `praegagi Äks; vana maja on längakille ja `viltu, `ümmer kukkumas Ksi; `endised majad ol`lid `palkidest `tehtud KJn; mina `seandsin majaden es elä Trv; kate eluge (kahekordne) maja; vanast, ku maea ehitedi, siis otsiti viisoone `tunje Krk; pääsukestel `ol`li pesäsit kõik maja `ümbruss täis; ärä sa putu tuld, siss palad esi ja lääb maja ka palama Ran; tõene ehitäp `endäle majasit, tõene ei saa egäpäeväst `leibä; küll om ull, ku vana inimese omast majast `väl`lä `aetass; kas külän `ahje veedi om, egän majan om jo ahi; enne sedä sõda kägu kuk`k majade man, `aidu sehen ja `akna all Puh; ega ta majad ei paranda, temä mugu makap; pimme üüj `olli, ma `pel`gusi, oesi iks majade `varju; tuli tiip tük`ke, palutap majasit ja palutap `latsi Nõo; ega latsile tikke ei saa `anda, paneva maja palama; tuleva nädäli nakame maia `värvmä Ote; ei anna mina omma `maia pojale, kos sain `viirde mina siss sure; me majan ei ole lutiket ei prussakut Rõn; tuul om mitu maia liinan San; põrra ei\_taha\_`kiäki maia `osta?;*

Üts maja, viis tarrõ, igän tarõn üts miis = sõrmkinnas Krl; ma_taha nakada ka_henele vastast maia? tegemä Har; `rohkõp maiu sääl ei olõ?; kolmass laís ka `sündü sääl majahn Rõu; ku_jä taad maia `naanu es tegemä, siss olnu\_täl raha külät; sinnä ol'l ni\_pal'lo maad nigu tollõmatsõ majani?; nii `uhkõ? maja?, et `tihka as `sisse minnä? Vas; maio ka sammõldõdass naide `paklidõga? Se **b.** võrgu-, paadikuur kel olite majad ja `aerud - - nie toppiti keik majasse `talveks; meil nüüd ei ole `pääste`luupi, `selle maja lagus ära Jõe; `Järvije all olid kaik majad; Eks täü majasse `panna `talveks kaik `köüed ja kubud, `vergud ja `mastid `varjusse Kuu; searelt `olle maa uksed eest ää `viidud Muh **c.** kuut vm pisem ehitis `kuuse agust õli maja (varitsusonn) `tehtud Lüg; meil on neli mesilaste maja (taru) Vai; Koer läks vihma eest eese majasse Kaa

2. pere, talu; majapidamine; kodu üks klobakalts käib `pitki külä, maja majalt, `räägib `tühja juttusi; Ku perenaist põle majas, sis maja ilu `õtsas, ku peremest põle majas, sis maja elo `õtsas Lüg; ei ole `leivä murust (raasukest) majas; varas varastas maja lakkest Vai; Saaks tuhlikiskumise ka veel ää, siis oleks rahu majas Kaa; nilvakad ilma koñjita [teod], teisel maja `selgas VII; Koirohi oli vanasti suur arstirohi, seda pidi majas olema; Pärisest on nendel riid majas, seda teeb kõik see va `joomine Põi; poeg tõi minia majasse; kord oli ma_as Kul; ega see põle ilus, et `kõiki maja `asju seda `viisi `väl'la saab räägitud; meil oo ikke piim majas Mär; kukulind kukkus sii - - maas `lahkumest ette toleb Mih; ei võin uut `looma majase `tuua Tõs; Nda kaua kui leib majas ond, põlõ `nälgä `ühti Khn; kui sa `sõnna maeasse lähäd, kus `väike laps on old, pane kivi `tasku ja `viska tite emad (tühjade kätega ei tohtinud minna) Kei; ma\_i ole `nälga omas maeas näind Rap; kaks obust oli majas, siis oli kaks rege ka `järgi `panna Amb; ikke oleks jo noorem inime majasse vaja olema Ann; vanass vanem veli jõe `majja, nuaremad läksid `väl'jä; `põrsa kaupmüis käib majass majaje; ma en tuu võõrass `majja Kod; sedäsi tule `pankroõt `majja, ku sedäsi elets Krk; es saa `kiissu ka võtta, es ole viit kopikat ka majan Ran; `kõik elämine om ripakeli, ei ole üttegi `kõrda majan Nõo; egän majan `ol'li oma `veški kodu, kutsuti kivi `laudi TMr; kis maia pedäve, nuil ommavõ ägle kah San; raudvara pedi majan olõma, tuud is tohe_sa vällä müüä? Har; umast majast ei_`pühkü\_midägi `vällä (koduseid asju teistele ei räägita) Rõu; suurõ maja `pernane käve `sañti; imä? iks tougatasõ_sõss kõrvalõ, ku miñni `majja tulõ Vas

Vrd mõja

3. (teat asutus) selle eest olnd kolm `pääva `mustas maeas (vanglas) `kinni Khk; vai näväd sess jumalasõna majass (kirikust) lugu pidid Kod; avalik maja (lõbumaja), sial pole äbi ega kedagi Ksi; noored kasusid `pääle ja niid änäm maja (kiriku) `juure es lähä jumalasõna kuulatama Vil; lugemise maja (palvemaja) Hls

4. tuba, ruum Ma tee keigepääd tule `alla, saab majad soojaks Rei; ma `pessin täna pesu, mei majad on keik segamisti Phl; ku`rgid `seisid saana esimäsen majan (esikus); majan `seisnud vesi oo juba `leige; tagumased majad o `pustad Kod; söögi `nõude pesemine, maea `pühkimine, põranda puhastamine, need on toimingud `rohkem Lai

5. viljarõuk maead `tehti - - `sinna `piaale `pandi siis [vili] `kuima Tõs

maja- kaks kümme üks olin vana, kui `läksin `Moskva maja `tienijaks Hlj; sie oli kohe umb mets, igäüks `raius `metsast omale majaaseme VNg; ühes majas on üht `muodi, `tõises tõist `muodi, `kuida maja `säädos on; elu aig maja `urtsikus õld; `saisesin oma maja ütti `valmis Lüg; Vana majarupukas (majalobudik), `kaela kukkumas iga minut IisR; [kui] maja `aldjas lähäb majast `välja, sis se maja jääb `onnetomast; pühin `enne oma maja edise `puhtast Vai; majaehitaje [on] ehitus `mõister, kes elusid üles raiub Jäm; akassi maja `koñge

(majapugerikke) ehiteme; puhas üks maja riit - - midu maja ühe katuse all Khk; Igavene suur maja müra oli seal tee `ääres; Kuusk, mähd oli ikka see `õige maja palk Pöi; see oo üks maja ursikas Muh; Mihel pole muud vara kut see vana mäda majaäss (väike vana majake) Emm; inimesed käisid siit maja `pal`kisi vedamas Kul; perenaistel on majatalitus Mär; tegi `väikse maeaputka ülese Var; maja `mööbel [on] toolid, lauad, `voodid, sängid ja Tõs; Mõltsas, sii on roheline rähn, maja `lõhkuja lind - - raiub kas või elumajad läbi; maea üttisi sii `randes küll Hää; maja kaitseja kaitseb meie majade üle ja `valvab; suur lagunenu maja lobodik; maja seadus [on], et kõik peab ilosti `kordes pidama Juu; maja esine tuleb `pühkida ja puhastada Kos; Armu puolest `mulle sie majaköks `anti, ega ma põle `kopkastki ta iest makst Jür; `ostis omale ühe majalobudiku `kaela; kirikuõpetajal on ilus maja müebel; ta majatalitus on kõik pilla-palla JMd; küla lõpul on pailu pisikesi maja kuberikusi (majapugerikke) VJg; Liinel üksi õma maja `tal`tus one, õma tüü ja õma tegemine Kod; täiendäs oma maea `ässu (majakraami); mul üks maea ütükene on, kus ma elän KJn; kel vähe maad ja majaiit on, see on pobelik SJn; se mees eläb sääl väikse maja ütningu seen Trv; vana maja koomits (hurtsik), nurga kikk är lagunu, katuss maha sadanu Krk; pimedäss `jäämine `tulli ka nii äkki, majalagi nigu `vaie maha; mõnel pobsil - - `olli tettu `väike maeaonnikene; maeaurdsik, sannast `olli ta tettu, vašt puultõist `sül`dä egät päedi Ran; majakatuss olli matal, kae `talve es `pääse ussest `väl`lä kudagi Puh; mia ole sul majakorjusse (majalobudiku) alali `oidnu, oless sa `õigel ajal parandanu, oless kõik` joonen ollu; ega ta rikass miis es ole, `väike karjake `ol`li ja majaloksike kah; maja nuka man olliva suure ange, es `pääse obesega läbi; täl üits til`luke majaonnike om, tahab ärä `müüvvä Nõo; meele sai neli puul` vakamaad kõgõ majaalutsega kokku Ote; Vana pümme majatük`k, midägi sa`i`näe?, käsi`kaudu kobi? Ürv; Puulpäävä pühiti õks majaesi puhtass; nii noorõ `tütrigu om majailu (ehteks majale); ma osta hennelle üte majaplatsi ja tii sinna? maja pääle; ma`i lupa sul majarahu rikku?, sa`i tohe siihn tapõlda? Har; poja? ol`li majaperijä? Rõu; majaedüne om risunõ Se

maja|elläi maja el`läi (majahaldjas) – Se **-ema** majaperenaine maja emä, kie maja piab, pere`naine Lüg; miheema on majaema Emm **-hiir** koduhiir maja iir on `pitka sabaga, `alli ja `valge kõhualusega Lüg; põldiired ja majaiired on ühed jooksikud kõik HJn; majaiir, õege al`l pitk iir, tugev ja rammun. eks majaiir õle ike toedetud Kod

maja|hoidja 1. koduhoidja; majavalvur ma sii maja`oidija, teised keik kodund ää läind Khk; maja`oidja - - kutsutakse `koera mõnikord Hag; maja`hoitja om - - hooviväräti vallalõ`laskja ja kiinni`pañdja Röp

2. uus kojamees Maja`oidaja võttas `luuvva kätte ja läks tänava `pühkima Jõh; Maja oidja oiab maja välläst puult kõrran Nõo

maja|hävitaja pl majaävitajad Lüg, maja `häütäjä? Har halv naissoost isik Vrd majapaljastaja

maja|nimene 1. taluinimene perremihe?, sulasõ?, `tütrigu? ja karusõ? `ol`li majainemise? Har

2. kodune inimene vanus tuleb käde, saab maja inimiseks jääda Khk

maja|isa majaperemees majaisa on peremees Emm; kiä majaperremiis om, tuud üldäss majaesä Har Vrd majaisand

maja|isand 1. majaperemees majaesänd om tuu, kiä majaperremiis om Har Vrd majaisa

2. majahaldjas, majavaim maja isand oli maja vaim Khk

majajass *majaja|ss* Har, g -sõ Krl kobras *majajass eläss vašt viin, ta `sulgvat ij kinni?* Krl; *majajass käivät `üllen puun, nuu naha ollöv `väega `kalli?*; *majajass ja udrass eläss vii veeren* Har **Vrd** *majass*¹

majak → *majakas*¹

maja|kahju *tulekahju ku maja kahju one, `aetse pasunad* Kod

majakas¹ *maja|kas* Hlj Muh, g -ka Kuu/n -gas/ Lüg VII Pöi hajusalt L, Ris Trm; *maeak|as* Var Hää HMD, g -a Ris; *maja|ka* g -ga VNg(-ka) Vai; *maja|k* g -ka Rei Sim Trm Kod, -gu Khk, -ki Jäm Khn; *maia|k* Phl, g -ka Jäm Khk Kär Rei, -ga Khk(*maea|k*), -ki Jäm Mus; *`maia|k* g -ka, -ki Emm

1. *tuletorn, paak sield `paistab sie `Mohni majagas `Viinistulle* Kuu; *`seilasimma majaka `alle `maale* VNg; *`seie on mittu majakut `tehtud; majakatte `õtsast vahitasse `kiigarikka mere `pääle* Lüg; *`laivad `seilad majaga `pääle - - majaga tulest ottad `kurssi* Vai; *Maiaka tuli vilgub; maiaki trepid on linga-longa* Jäm; *majagud `näitvad `laivadele pümes tuld; maeaga tuli paistab mere `pæele; maiaka tuli lingib laenete taga* Khk; [laev sõitis] *Köpu maiaki alt läbi* Mus; *See maja on nii `kõrge just kut suur majakas* Pöi; *`Maiaka liini mööda saab pogerijoomi koutu Söru silmast sisse-välja* Emm; *majakas ehk paak ehk tuletorn* Rid; *`terve mere äär oli majakud täis* Kse; *`Kihnus on juba maeakas* Hää; *maeakas `näitab mere peal tuld* Ris; *majak `paistis kätte* Sim; *majakad one merel, tuled õtsan, tuli vupsub. majak one laeva tähis, majaka `piäle laev sõedab* Kod || *maamärk maeakas on maa koht nagu Kihnu saar mere sees* Var

2. võrgumärk *ku võrgud `sisse `pandas, `pandas majak `püsti; majak on pikk latt ja lati külles on lipud vai vihad, se on esimese ehk viimase võrguaugu juures* Trm

majakas² *majak|as* g -a (taim) *majakal oo kihvtised punased marjad* Tor

majakas³ → *maiakas*

majaka|vits *maavits majaka `vitsad ehk `kuisa `vitsad, neid `keidetasse `luomidelle* Lüg; *Majaka `vitsad `kasvavad `niiskedel `einamadel vai lodus, neil on `lillakad `õied* Jõh; *Majakavits, `juoksva `vasta ta on* IisR; *majakavitsad kasvavad oja eäres ja - - vii ligi* KJn

majake(ne) dem < *maja sial `veikeses majakeses elab vana mies* Lüg; *`kinkus oo `veike majake* Hää; *nisukesi majakesi jõuab igäiks `osta* JMD; *elab ühe `veikese majakese sies* Koe; *veeke majakene õli minu mehe õdel, ei õlludki akent tare jaon* Kod; *nel'lal talul olid lahus tükid (maalapid), igal talul oli ikke oma majakene pääl* Äks; *eks meil oma veike majake ike ole* Plt; *til'luk majak* Krk; *tuu majakene `ol'li `väike nigu sirgu pesä* Ran; *ega ärä ei massa küll `müvvä sedä majakest, kos ma siss lähä* Nõo; *oss ma saanu henele kohegi majakõsõ tetä?* elämise jaoss Har; *peräkõrd tulõ üt's `väikene majakõnõ, säält um `Puspuri külä jo nätä?* Rõu; *võhi `võõrillõ es taha `anda umma majakõist* Vas

maja|koer õuekoer, kodune koer (vastandina karjakoerale) *meil ol'l sääräne maja koir - - tuu nii `karja is hoia?* Har **-kraam** *maja sisustusse kuuluvad esemed* *Oli meil keik oma ilus elamine - - aga näed, siis tulid `õnnetused ja pole enamb maja `kraamigi kedagi suurt `alles* IisR; *Inimesel oma pisike maja roam ikka* Pöi; *leia lauad, lusikad, riistad, need oo maja kraam* Mar; *kõik maja raam jäi `tulde* Mär; *ärä lõhu maja `kruami, sü sinu niibel (mööbel) one* Kod; *kik'k maja raam olli puha är palanu, setu et esi engede `vällä sai viij* Krk; *meil `ol'li küll rasse, me pidime elualustusess kõik' `ostma `éndile, kõik' eläjä ja obese ja majakraami* Nõo **-kärbes** *toakärbes al'id kivi `kärpsed one tõiss `muudu ku maja `kärpsed* Kod

majal¹ *majal ~ maeal ~ maal* Kuu Hlj S L K(*maial* Koe) Trv Hel

1. mujal, teisal ei `targe (kannata) `tuaski `olla majal ku tegi siess Kuu; maal maa `ilmas on teist `muodi `asjad; ma ei ole `kuskilgi maeal käind Hlj; vaada kudas inimesed maeal elavad Khk; maal kohas ikka see `oasta `vilja kasude Jaa; tal es ole maal `kohta mette Pöi; ma pole `kussa majal olnd kui sii Villemel ja Putkaste `valdas Käi; ta p seisa majal kut `kõrtsis Rei; eks majal ole suured sood Mar; `päävä oli maeal tööl ond ja `õhta siis rehele Mär; noorikud, `peimed läksid lammaste `lauta läksid `ehtima koa, `riidid panema - - maeal põln `kohta mette Lih; Äga see sii põle terve põld, meil `põldu majal veel Han; maeal kusagil pole naapaelu kibi `aedu kui sii `meitel Mih; [olen] alati ikke põllal ja mette maeal; sii oo naa `moodi, majal teist `moodi Tõs; käüäkse `püüdmes ikka `välläs meress, kus ikka madalam vesi kui maal ond Khn; se oo tuftabe, maeal põle abet `ühti, koone `otsas oo PJg; Olgu küll, et majal oo ia elada, aga kodu ikki kõege parem; isi oo sii, aga mõtted oo majal Tor; õhõs `kohtes `sahvrel on põrand all, aga maal on kõik kibi Juu; ei ma Venemal maal põle käind, kroonumes olin viis `oastad Kos; kanad on nii kui paenakad, majal ei seisa kui kojas Jür; maal il`mas kahe kõiega `panna kuorm `kiini JõeK; mina põle elevanti majal näind kui pildi pial JMd; noorest peast olin teenijaks taludes, aga vahest sai koa majal tööl `oldud Tür; ta miel on majal, ta mõtted on laiali; ta põle siin, ta elab maial Koe; maal kañdis ei ole `ambaid sirbil Sim; mañsindamese aeg olin maeal tüü juures Plt; majal ei taha seista ku peeli sel`lās `ühte `puhku KJn; maal käis `koolis SJn; Ei tää, kudas majal tämmu `kapsad kasvavad, meil on küll viletsad Vil; majal es ole `kellä ku meestel `pükse seen Trv Vrd mojal, mõjal

2. mujale, teisale kus `kuhtas sa majal paned siiss, või jo lagedale jätta mette Mih; `kuskil maeal põle saand, `Pärnu linn oli kõige `kaugemal `keia PJg; ta on majal läin Ris

majal¹ korteris õlivad sääl `Sonda `jaama `juures majal Lüg

majalats (perepojast või -tütrest) võit `võõra latsõ, umil majalatsil is olõ `konki olla? Har -laut peremehe laut sulahanõ ol`l maja `lauta henele lehmä sulu tennü? Har

majale¹ majale ~ maeale ~ `maale Sa Hi Lä PäLo Ha Jä VMr VJg KJn SJn Vil Pst, `maalõ Khn, maa,ale Kad mujale minge majale `kohta ka küsima Kaa; Lehe ma siit änam majale kusse Emm; Käi ainuld `poodis, ära sa majale mine Rei; tuul aas aganad majale ja vili kukkus `senna `alla Noa; mena ei ole siit `kuskisse maeale saand Kul; `silkudele ja kapsastele pannakse `vaotist `peale ja majale koa Mär; Ei Ants majale lähä, kui tuleb `meile Han; ma taha siit majale `menna `ühti Mih; ta - - läks majale, ega ta sii põle Aud; lähän sitale, ei lähä maeale `ühti PJg; ega nad majale lähä, kui nad teste orasele lähväd Juu; pojad läksid varssi majale `tööle, nooremad tüdrukud jäid talusse Kos; kus nad `maale `jälle läksid kui kahekesi `trehvama Koe; ega neid `seie `rohkem mahu, paneme muist `maale VMr; ta oli üöld, et tema veñti `tasku nääb, maa,ale ei nää Kad; ega teda (voodit) majale saand `panna SJn Vrd mojale, mõjale

majale² korterisse võttasin majale `õige tülika `naiste `rahvast Lüg

majalik majali|k g -ku Kse Kod; majali|kku g -gu VNg

1. kodune, majapidamis- majaligid `toimetused VNg; õma majalik `tal`tus, nagu `luumi õiendata, `süümiss tehä ja `riidid kõrraldata, sij on egä `päävne õiendus, majalik õiendus Kod

2. maja eest hoolitsev päris majalik mees Kse

majaline majali|ne Kuu Lüg Hls Har, g -se VNg Rid Kse Tor Saa VJg Iis Trm Plt KJn Puh; majale|ne Mar Vig Tõs, g -se VII/maea-/ Mär Juu Koe Plt; majali|nõ Rõu, majalõ|ni Krl, g -sõ

1. majaomanik iga majalene viis pulma koti, vallalesed ei viind Vig; [ta] põle mitte üks lihtne inime, on ike majalene Juu; see on majaline, temäl on maja KJn; esimene poig om majaline (pärijast) Puh

2. majuline, üüriline majaline tõisel majas, omal tuba (elumaja) ei õle; mulle tuli üvä majaline, sünnima õige ühte Lüg || pittl meie oleme majalised (ajutised elanikud) maa peal Rid

3. majaelanik see, kes maeas elab, on maealene VII; ma ole nüüd siitmajalene, siitmaja inimene Mar

Vrd majuline'

majalt majalt ~ maealt ~ maalt hajusalt Sa L K mujalt äi saa siit, saab maealt ikka Khk; nad ep soa muidu rattud teha, kut nad laskvad kaksipidi maalt tuua ne puud Pöi; majalt kaugemalt tulnd, ei meie seda tunne Mär; Kolijalad oo neuksed, kel jalad valged, aga majalt oo kõrvid või raudjad Han; sa i saa majalt menna, kui Lepikult lähäd läbi Mih; Meil ei põlõ pärmi, uata ehk suad maalt Khn; Kas te majalt änam läbi ei saa kui just mede õuest PJg; see on majalt maalt sõna Vän; korgi puud maealt ei saan kui Ispaa-niast HMD; niine võetakse niinebu selläst, maalt ei soa Juu; ega tal maealt old raha saada kuskilt Kos; saantide koda, sial istusid vaesed, ega nied saand [süüa] kuskilt maalt, kui läksid lauakiriku JJn; uksed olivad lahti, maalt suitsu väl'la ei saand ega kostent põld Ann; vett ei suand maealt kätte kui jõgede jäärest VMr; sirbi sel'g on paksemb kui maalt Sim; tul'li majalt siia KJn
Vrd mojal, mõjal

maja|lukk kodu hoidja või valvaja a. (naisest) naine on maja lukk, tõine naine on maja tühendaja, vieb põlles rohkemb väl'lä, kui mies obosega sisse veab Lüg; εε naine maea lukk, tige naine põrgu tukk Khk; naene oo maja lukk, kõik oo kordas, kui naene majas oo Tõs; naene olla maja lukk, kui naist põle ühti, siis maja olla ilma lukuta, naene on see, mis kogob ja korjab kokku Juu; ei sua muidu läbi, piab võtma majaluku Ksi; mes sul nüid viga, sul om jo maja lukk kotun Nõo; hää naane um maja lukk Plv **Vrd** majataba b. (koerast) ea koer, ta on ikka maja lukk Hag

maja|mees majaomanik; talupidaja kel on oma maja, sie on ikke maja mies; ku lähäd maja põlema, tõmma puol saega palgid laiali - - sie puolsaag piab õlema igal majamehel Lüg; Näha, et kohe maja mees, palja jalu toas Pöi; meie [oleme] majamehed ja siis meie ei saa ise põrsaid, piame turult võtma Iis; aga nüid [on] Villem suur ja kange ja majamiis, minul ei õle kedägi Kod -märk peremärk Igal perel oli oma majamärk Tõs

majanik majani|k Jõh Kod, g -ku, -kku Lüg; majani|kku g -gu VNg; majani|kko g -go Vai

1. majaomanik; talupidaja talupoeg one ike majanik, mite pobul Kod

2. üürnik, majuline meil õli saunas majanik Lüg

3. majaelanik senel talul one palju majanikkusi VNg; meil ei ole palju majanikko Vai

maja|olek majapidamine tal om looma ja majaolek ja latse ja puha Krk -paljastaja halv (tütrest) Maja paljastajad, tütri pali ja viel tuleb juure Lüg **Vrd** majahävitaja -pealne põõning, katusealune maja pealne oo einu täis Muh

maja|pidaja 1. majapidamise eest hoolitsev isik tupli pere naine, maja asi on kõik korras, siis on ia majapidaja Lüg; ta om tubli maja pidäje Krk

2. majaomanik; talupidaja Ta oli ikka maja pidaja ka, taal oli omal maja Pöi; ku ma viil maja petäi olli Har

maja|pidamine 1. talu koos hoonete, inventari ja muuga lehmä mullikas õli, lehmäd õlivad ja maad õlivad ja, ninda siis oma maja pidamine õli Lüg; näil on oma maja ja oma

majapidamine Vai; `uhkemas majapidamises mõedetud raudmõedupuuga Kul; kui inimesel üks majapidamine oo, sa pead alati seal oolas olema Mär; tääl oo suur majapidamene Tõs; kelle majapidamise `sisse sa tulid (ämm miniale) Kod; tal oma majapidamene, muud ja põllud kääs Plt; temäl om uma maja pedamine kõrran, täüeliku riista ja invendaar Har

2. kodu eest hoolitsemine; majapidamise juhtimine Maja pidamine, see läks ta käest nõnda `untsu, `viimaks oli päris `nälgas Pöi; söögi tegemine, `tööliste käsutamine `töösse, elajade talitamine, see ol'li majapidamine; karjasura es tee majapidamise tööd, tema ol'li karjas Saa; kel vilets obune, sel maeapidamine nõrk, obuste pial se suurem `raskus oli Lai

maja|rahvas pererahvas; maja elanikud maea rahvas kõik kodunt ää, tui tühjad kõik kuhad VII; Maja rahvas oli korra `jälle koos Pöi; majarahvast põlegi kodu Mär; maja rahvas läin kotto ää Ris; majarahvas kuulivad, et `keski tuas kedrab Iis; Majaraass kuuli_`kambrõhe, et üüs rüük' rehetarõhn Rõu **-raiskaja** maja `raiskaja pillaja, laristaja – Lüg **-riist** hrl pl majapidamisriist, mööbliese maja `riistad on kõik mida majas `tarvis läheb, pütid, `astjad, `kausid, `vaagnad, `põllu riistad, `atrad, äkkes ja `tõised `riistad Lüg; Kõik maja riistad olid puust, toidu riistad ja puhas, ikka puu; `Sõuksi maja `riistu rakkusi on seal küll, vanu `tunnisi `tannisi `mütmest põlvest Pöi; lavvad ja pengid on majariistad Hää; maja riissad on, mes maja siden on, `tuurvid, lavvad, tualid Kod; majariistad [olid] kõik uued Plt

majasköllõma → maiasklema

majass¹ majass Har Rõu kobras **Vrd** majajass

majass² → magjas(s)

majass|mokk maiasmokk majassmokk - - mukku majastava Kam

majast seestü muust ma tea sest majast kogudusest kedagi Han

majastama → maiastama

majastumma majastumma maitsva toiduga harjuma; maiaks muutuma hobõnõ majastu är² noorõ hainaga²; lehem um är² majastunnu² Plv

maja|taba maja hoidja miis om kodokošt, a naane majataba Se **Vrd** majalukk **-tare** talutare, talumaja ma_lähä majatarõ manu `kaema, mis na säääl no tegevä<sup>2</sup>; majatarõ, konh majarahvass `el'li Har

majatnik → maidnik

majats majats kella pendel – Röp **Vrd** maidnik

maja|uss elumaja juures pesitsev madu Igal majal on majanirk ja majaanuss. Kui majaanuss otsa saab, tuleb õnnetus Rap; Õgah majah olõvat uma maja huss, tuud sa² arh rehkeh ei toih, ku arh rehide, siss saasõ majal suur kaih Se **-utt** majahütt Põllu `sõrvas oli pisike majaut't Kaa; neid maja utta oo ni palju `põltsi sihes Muh **-vaim** elumaja kaitsevaim `kaitsevaimud oo küll olemas - - majal oo majavaim Khk; maja vaim läind ää, kui maja põles Pha; Maja vaim `andis [õnnetusest] ede täada, must kašs oli joosnd toast rihale Pöi **-vits** (taim) majavitsa `marju - - pant undi söödä pääle, sõss saavet undi kätte Krk

majesteet majestee|t Rõu Plv/-t/, -te|t Lüg, g -di; majes|tiet Lüg, -tijit Trv; maiestee|t Mar VJg KJn Har/-t/, `maiestie-|ti VNg, g -di; `maiestiet Kuu; pl maies|tiedid Ris, majas- JJn

1. keisri või kuninga austav nimetus `maiestie-ti valitse `riiki VNg; vene `keiser õli majestiet Lüg; `keisre maiesteeti meil `praegu põle küll KJn; keiserlik `kõrguss maiesteet Har

2. (kartulisort) majestedi `kartulid on ka, nied on `niiskesed siledad ja `äste `suurest `kasvasid ka; `praigase aja majestedid ei õle iad Lüg; majastiedid, mina pidasin [neid] päris iaks kartuliks JJn

majoor → major

***major** *maeo|r* VII, *maju|r* HMd, *maio|r* Mih Aud KJn, *maiu|r* Har, *maiu|r* Kaa, g -ri; *majoo-r* g *majoo-ri* Hää/-uu-/ Kod; *maijuo-r* g *maijuo-ri* HJn (ohvitser) viiskümmend kaheksa meest söävääst oli ka `metsas, `maiur oli ise ka tööl Kaa; vene majur oli sui meil siin `kortles HMd; seda `maijuo-ri nad `kangesti `kartsivad HJn; üts vana `auline maiur om matõt `Harglõ matusõ `aida, keller pääle tett Har

majugene *majuge|ne* g -se vihmauss *majugesed* immitsevad *sajuga* maa sihest `välja; *majugene* tikub ikka otseti mulla `sisse; künni `aega, siis on põld kiri kajagatega, `otsivad *majuges* Khk **Vrd** majulane

majujahu *maju-*, *maeu-* peen puupuru *majujahu*, *sihandune* `valge, mis putugad seina sihest `välja ajavad; *maeu jahu* puu pēel, nee on ullud loomad, söövad maead maha Khk **Vrd** maojahu

majulane *maeula|ne* g -se vihmauss *maeulane* pannasse õhje `otsa, siis kala võtab Khk **Vrd** majugene, majuline²

majulik *majuli|k* g -ku majuline meie oleme tema *majulikud* VJg **Vrd** majunik

majuline¹ *majuli|ne* Kuu VNg SaLä Krj Rei Kei Kos Jür VJg Kod/majo-/, *majule|ne* Emm Phl Koe, g -se

1. teise majas, teise juures elav inimene *majuline* o see, kes teise `juures `kortlis on, kessel pole oma maja Krj; tuli `seia majasse elama, aga ei `mõtlegi änam ää minna, tahab vist `jääda majuleseks Koe || kontvõõras *majuline* läheb kutsumata `pulma Rei **Vrd** manuline

2. koduhoidja; majavalvur *Ma_p* saa muidu kohegile minna, ma pea paariks päävaks ühe *majulise* `vaatma Ans; kui pere sui `metsa läheb, üks pannakse pere `rahva majase *majuliseks* Krj; `minta mörra ehk võrga kokags, siis `naiste rahvas ika *majulene* (kalamajas) Emm; suvel tuleb `tihti `kutsuda üks *majuliseks*, ku ise ää oled Kei; Kui pühapää kirikusse `mindi, pidi `keegi koju *majuliseks* jääma, `söötis loomad, pani supi `kiema, maja üksi ei `jätud Jür

3. majaomanik; talupidaja *ku eläd õman majan*, õled *majoline*. *majolisi pal'ju* siin Kod **Vrd** majaline

majuline² *maeuli|ne* g -se vihmauss *maeuline* ehk mulla uús elab mülla sees Khk **Vrd** majulane

majunik *majuni|k* g -ku IisR Trm Kod(-jo-), -kku IisR, n -kku g -gu VNg; g *majonikku* Vai

1. majuline *majonikku* one `vieras majas VNg; `Kartsin `üksi, `võtsin omale *majonikku* IisR; *nied on majonikku* `lehmäd Vai; *tämä isäl õlid alate taren majonikud*, kes juuren eläsid, `ēste õlid `vaesed lapsed, siis õli üks lesknaene õma `tütregä Kod **Vrd** majulik

2. talupidaja *kui minä ja isä õlima majonikud*, me tegimä äädäläd Kod *maka-* → *maga-*, → *magja-*

makaron *makaro|n* Khk VJg Äks, *makaro|n* HJn/make-/ Plt Krl, `makruo|n Kuu, g -ni; *maka|roo-n* Jäm Khk Mar Ris Juu/-n/ Trm, *maka|ruu-n* Trv/-n/ Puh, g -rooni; *maka|rul'l* g -rul'li Kod; g *makaroni* Tor, *makarooni* Kos JJn/make-/ Iis/-uo-/ Äks Lai Hls Har Röp; pl `makkaruo-nid Lüg, *makaroolid* Rei, `malkaroned Phl (toiduaine) `makkaruo-nid `tieme `pienedest, siis `keideta `makkaruo-nidest suppi `piimaga Lüg; *makaronid*, nee oo `söuksed suured `valged liimugad, nat ussid oleksid olad Khk; *tsaari aeg oli* - - `makaroo-lisi Rei; *makaroonid* pannasse [supi] `sesse Mar; *mul on makeroonisi mitu* `karpi JJn; *tämä ahd* `mulle suure pihutäie `makaru-l'le Kod; *tütar teeb ise* `makaroo-ne - - paneb muna, võid, teeb kõva `taina, et `trullida annab Lai; *temä siss* `olli `mulle toonu - - puuļ kilu `makaruu-ne Puh; *makarooni omma maässinaga tettü*² Har; *makarooni supp*, [kuhu pannakse] *kartolet ja lihha* Röp

makarull → makaron

makavei *makavei*, -*vei* kalendritähtpäev (1. august) õigeusulistel *edimätsel augustal om makavei*, *siss alostõdi 'iinte püüda'*; *makaveist seeni kui ärä külmäss* [püüti Peipsist tinte] Se
make(-) → *mage(-)*

make|kahi magustatud õlu või õllesupp pulmas *makekahi 'jaeti pulma`rahvale. kes ärä jõi, paänd raha `ruusi; makekahi, õlu `aeti kuumas, sinna `panti raasike mett `seltsi Hel; `võeti mesikäkä, `panti nuu' õlu vai vesi pääle, tuu ol' tu makõkahi; makõkahjaga korjati pulma`aigu pruudilõ raha Ote; mul om makuss makõkahi, õlu ol' `kijmä `aetu, riibutu vatt är, sõss `pantu piim ja `aetu `kijmä, sõss `pantu siirupit `sisse Kan; Maida, küll om makus makõkahi Urv Vrd makõkali*

makelt *makelt Saa, makõlt Rõu magedalt tema `soola es pane, sõi makelt Saa; Kastõti tuu jahu `sisse ja `pañti makõlt `ahjo Rõu*

make|puder (teat toit) *makepuder, mis tal edimest kõrd viiäss, ku nurmikut viiäss Krk; `Tiolisele havvutõdi rüä jahu är?*, *tuu `lašti kuuma vii `sisse, `pañti sõss püttü ja `võeti tuu makõpudõr ütõh Rõu || (väljendites) kunas sina ta makepudrun ollid, kunas sina temä lavvan sõid (kust sa teda nii hästi tunnõd) Hls; kes ta makepudrun om ollu, kes tat tääd, kui vana ta om Krk*

makerjas *makerj|as Nis Kei Juu Jür JõeK(maker|as) Kad VJg IisK Pil KJn, makkerj|as Kuu Hlj VNg, g -a*

1. (tangu)vorst *Kas oled makkerjad jo `panniga `ahju pand Kuu; pidu aeg `õeldakse, et võtame pañnilt makerjat Kei; mauguks ja makerjaks `üitakse `vorstisi JõeK; `tarvis teha pühadeks neid makerjaid kua Kad Vrd makk'*

2. madu, rästik *kui makerjas ammustab, sis ei tohi tuli`oonesse `minnä Juu; materdasin ühe makerja ära, seal `metses on makerid paelu Pil*

3. suur, jäme (olend) *oli ea makerjas, aga läks ära liivist (kalast) Pil; [kubujussile:] oled jüsku vana makerjas KJn*

4. väike (olend) *`väike makerjas, `väike loom Nis; veike makerjas tuleb (lapsest) Jür*

make|seen pilvik *me `mõtsun ei kasva `kõiki `siijn, [siin kasvavad] kõjo vaheliku, make seene Kam; makõ\_seene\_ka ol'li? - - noil um pal'lo `huüsse väega? Plv; makõ siijn om päält verrev, ku keedät, lätt `valgõst Rärp; Kikkasiijn om hüä, a makõsiijn om viilgi parõmb Se*

maki → magi

maki|hark 1. vorstide ahjupanemise hark *maki ark - - `pahnade peel olid ühekora makid `ahjus keind, siis argiga oli `pandud `sisse Khk*

2. vorstitikk *keedetakse ja küpsetakse, aga `süia ei `kõlba = maki ark Mus; Ise pisike kut maki ark, aga nää kui tubli Kaa; Mees kut makiark (väike), aga suud oskab küll pruukida Pha Vrd makiork*

maki|laga soolvesi tanguvorstide hapendamiseks *maki laga olle se, meke sees makid `hapnesid Phl -leib verileib makileib `tehta `ahjus, odra jähust ja verd `sisse ja Emm; Kas täna sööda maki`leiba ka Rei; maki leib on odra jahust Phl -nakk = makiork enne `tehti piirust maki nakid Muh -ork vorstitikk Mees kut maki ork (väike) Pha; Kase puust `tehti maki ork, ots vaheks, tule peal kõrvetati veel ää Põi; maki orgiga torgiti makki, et ing `välja `tulli Muh; `Sooli oli küll, maki`orkisi tuli isegid `juure `tehja Rei Vrd maki|hark, -nakk, -pahl*

maki|pahl = makiork *puust pukutid, luust lukutid, `nahksed niibu naabunid = maki pahl Muh; Maki pahla ots peab terava olema. Paramad pahlad on kasepuust ja pitkus on sõrmest püsut suurem Emm; Piirupilpest tehti makipahlad, vorstipulgad, millega pisteti vorstiots kinni*

Phl **-puder** vorstitäidis *Maki puder keedeti odratangudest, jääti ennem poole keemaga, et sõre oleks, siis oli param läbi makivõrta soole sisse toppida Kaa; Naised tegid ja keetsid maki pudru ja täitsid makid ka Pöi -rokk* vorstikeeduveest supp *Makirokaks* - - kutsuti veel makikeedu vette tehtud suppi Rei || *kes temä maki rokal om ollu* (kes tema vanust teab) Hls **-toit** vorstitäidis *Ilma trehtlita äi saa maki`toitu makkide `sisse `panna Rei -viu* vorstikeeduveest supp *maki viu `tehti seda moodi, et `lasti natune jähu `sisse ja pärast `söödi Emm*

makjas(s) → magjas(s)

makjus `makju|s Saa Hls, -ss Krk, g -se; *mak`jüss Rõu maius ken `makjuse `asja imusteb, sij om magjas Hls; meil `makja looma, aave `makjust taga Krk Vrd matjus³*

makjus|roog `makjus roog maiusroog – Saa

makk¹ makk g maki S(mak`k Muh) Mar Kse JõeK SJn; g maki Hls

1. a. (tangu)vorst *Anna `moole seda makki maida Jäm; makkisid tehasse ikka änam jõuluks; see pole soole kuigit kauaks, se soole nõnda kut koira `kaelas makk Khk; `martidele `anti makkisi Krj; vanast olid ikka makid - - muist olid jämemad, muist `peenemad Pha; pühadeks `tehti `saia ning keedeti makkisi Vll; Maki sooled `toodi juba `õhta tuba `sooja, tanju pudru keedeti, pisiksed liha natuksed sihes, `lasti `jahtuda ja siis `aeti läbi `võrdla soole `sisse Pöi; vorst `olli makiga makset (s.t vorst vorsti vastu); kui `mak`ka tehasse, siis peab verd koa olema; üks ait, kaks puu lukki ees = mak`k Muh; makk on vorst, veib `olla verega ja `ilma; Enne seisab kuera kaalas makk kut senel taskus raha Emm; tanjud ja `rasva ja sibuled `pantags sega ka ja `tehtags makki Käi; vanad rahvast pole `tangu tein, `olle jahust makk Phl || `keeris võrgud makiks (rullis kokku) Pha Vrd makerjas, makkar(a) **b.** verikäkk *makid on verest `tehtud klimbid, neid panna supi `sisse JõeK**

2. soolikas *kiskus makid `välja Krj; jo makid `lastod `vällä kõho seest Mar || piltl Kere on nii ele, et makid mängivad sees marjaasi Rei*

makk² mak`k g mak`i virre ma võtan tõrukse sijst mak`ki Saa

makk³ → maik

makkama → magama

makkar(a) makkar g -a Kuu, -i Kuu Sim; n, g makkara VNg Vai(-o) (tangu)vorst *Jouluks `tehti `enne igä hüäst `rasvased makkarid; `kaua `koera `kaulass makkar `seisub (pillajast) Kuu; emä tekkö makkaro Vai Vrd makk¹*

makke → mage¹

***maklak** pl `maklakid ülesostja `maklakid - - *nie tulivad juo `paatidega `meile `vasta, mere. `osteti `meie `kardulid ära, `enne kui mei `linna `saimma VNg*

makneet → magnet

makorka → mahorka

maks¹ maks g maksu S L(g -o Mar) hajusalt K, Iis Trm Kod, `maksu Kuu Lüg; n, g `maksu VNg Vai; mass g massu eL

1. kohustuslikult makstav rahasumma *`mulle on `õige `kõrge maks `pandud `pääle `selle kõha päält, seda `maksu nüüd ei `jõua `maksada Lüg; ma vana inimene, ammu juba maksust `lahti Khk; kakskümmend viis `aastad makseti seda injevilja `maksu Pha; Maksu tähtpäe on `varsti käe Pöi; `maksusi äi joua `maksa Rei; ta võttis eese `peale selle makso Mar; lastel oli maks `sel`gas Lih; metu `maksu `maksmata, põle raha Tõs; valla maksud `maksa Hää; tulin koha maksust ära (tulin koha maksu maksmast) Ris; mo maksud kõik `makstud Juu; Ennemal aal viis iga leeritüdruk õpetajale ja `köstrile `kindad ja paelad. Piale selle oli maks veel ja*

tegivad töed Amb; nüüd on suured maksud peal VJg; ku `maksu ei `maksnud, suadeti poveska `perrä Kod; maksu aeg tuli kätte, aga talt kedagi võtta ei old Plt; suure massu taludel pääl, kes neid `masse ärä jõvvab `massa Trv; ilma massut maa kähen, mis tal viga süvvä juvva Hls; tuu opetaja ütelnu, et neil olna kavva `aiga `kerku massu `masmada, temä ei `matna Puh; kes `kümne soe kõrva Keeri `mõisde viinu, tuu saanu kroonu pääraha massust priiss Nõo; nüüd tulep `jälle üits mass `massa, kost me massame, meil ei ole raha prilla Rõn; üits mass ol'l tõsõl sällän Krl; mi\_poiß om ka\_timahalt massu ala võet Har; `ainult jäteti mass inne, aga päivä? mis `mõisahe orati, nuu võetiva ärä Plv; sõda tul'l pääle, jäi tuu mass kõigil tasumalla Vas

2. töötasu, palk tõene maksab päävä `palka, sij on maks Kod; siakarjuss sai `massu emmiste ja orikide pääl Nõo; mehe saanuva söönüst, aga mis nüüd massuga saase, meestel raha ei ole Võn; `Ündruk om ilustõ ummõldu, mis sõss no massus lätt Urv; sa\_tulõ mullõ `täämbä `tüühve massu iist Har; Kae\_midä `massu viijl vaja, kül_peräst `surma saat kopsu_ja_massa? nalj Rõu; vana Hummal' ol'l voorivitäi, timä võtt massu iist tuu viina tuua? Vas

maks² maks g maksa eP, `maksa R; n, g `maksa VNg Vai; mass g massa Saa eL (siseelund) kalal on ka südä ja `perna ja maks VNg; maks `pandi `süldi `ulka vanal ajal, nüüd kuppastatta maks `välla ja `praaditasse `pannu pääl Lüg; sai [kailusid] keededud, kui lammastel maksad mädad, lutigud sehes Khk; Oli lutsu maks suur ja lai, siis tuli sügav ja külm tali Põi; tursa maksa eli `pandi `vankri ratastele Muh; maksast keededa `sulti Rei; kesskohest saadik_o inimesel inge kehä, seal sees oo kops ja maks Mar; kas sa `maksa sööd koa Mär; `külmen tursa maksad ette mehised `pistä (süüa) Khn; ku maksad mädad, sis lammad surevad kohe ää Vän; maksa valu on terav, nõndakui `sorkab Saa; sea maks va viha Ris; maksast tehäkse `vorsti, akitakse `peeneks ja Juu; selle luoma maks on vigane JMd; kui kõhutäiega magama eidad, siis kops rõhub maksa `peale VJg; `lamma `värsket kiädäd, `lõikad maksa killa, `vaatad et lutikid ei õle siden Kod; `ennem `panti kopsud ja maksad `keema, `kartuli `lõika ja kaalid [juurde] Plt; lutsul om mass innaline - - kena nigu rohumaike om tal man Trv; toores mass lopid ärä ja `tuurelt raets panni pääl rasvage. `lamba mass kupatet ja keedeti Hls; `vaska mass om kupatamada `väega ää Nõo; ku `luumõ tapõtass, siss kõigil om kops ja mass ja südä sihen Ote; looma mass om ää süvvä? Krl; sapp om massa manh, tuu om mõrru Har; pini? sööva `massa Plv; havvõ mass om `väega makuss Se; kops(ud)-maks(ad) 1. sisikond, siseelundid (toiduainena) siis `tõmmeti [siga] `jalgupidi rippuma ja siis `pandi `kopsud-`maksad potti Jõh; vasika jalad pannasse ikke koa, ja kopsod ja maksad (süldist) Mar; keedä enne kopsu-massa ärä Hls; nemä esi seevä lavva tõese otsa pääl liha, aga temäle `panti mädanu massa-kopsu ette Puh 2. piltl pörutad `eesel keik kopsud-maksad segamini Khk; sañt asi, keis üsna kobsost maksast läbi Mar; kui `vankre pial `sõitsid - - pörutas kopsud-maksad segamini Plt; kops ~ sapp üle maksa; maks üle kopsu (vihastumisest) kops `kerkis üle maksa Khk; kops läks üle maksa, kui süda läks täis Sim; no sel on sapp üle maksa jo; maks läks üle kopsu, sai nii vihasest Pal; kui niipal'lu vihab, et enam ei kannata, siis on kops üle maksa läind Lai; küll lääp siul ruttu kops üle massa, jußt ku püssipauk kunagi Krk; sapp üle massa Võn

maksa|haigus Maksa `aigus tuli kollatõbest Rei; Maksa `aigust `pieti `kergeks, `üeldi: maks ei maksa kopkatki, sülitä `ästi, `aigus kaub Jür; kivist laudad on sellepärast alvad, et kanad saavad seal maksa `aiguse JõeK; [kui] lammastel läksid lutikad `maksa, siis oli maksa `aigus Sim; massa `aiguss, mass lääp mustass, sij akass kah sigadel Krk; mißs `kuul'e massa `haigusõ kätte - - läts `rihte `lämmähe, säält `paistõdi massa üless Räp

maksa|karva maksa värvi pruun *sie õli* `niisuke `maksa `karva punerdava pruun kivi Lüg; *teene seelik oli maksa `karba* Kir; *maksa `karva riie, `ästi pruun, mustakas pruun* VJg; *ka`ssi `üeldässe maksa `karva ja lehem on maksa `karva* Kod; *massa `karva rõevass `olli nisuke punakass nigu mass, ta_s ole `väega ele, ta<sub>s</sub> ole `väega tume kah* Nõo; *`valge suureräti<sup>?</sup> lasti värvi<sup>?</sup> - - massa `karva `pruunõ ja `rantõ `pääle lüvvä<sup>?</sup>* Kan; *massa `karva rõivass, sääne kohvi pruun* Se **Vrd** maksakarvaline **-karvaline** = maksakarva massakarvalidse[?] `viltsõ<sup>?</sup> `rõiva[?] Lut

maksakas maksak|as Kod, massak|ass Trv, g -a maksakarva naessel õlid maksakad kleedid Kod; [seelik] om `seande massakass Trv

maksa|leht taim (hrl sinilill) *maksa `lehti on siin küll* Jäm; *maksalehed<sub>o</sub> kolme sopilesed - - kasuvad `metsas sarabu põesaste all; maksalehed - - neid keedetasse kui tiisikus oo Muh; Sii `metsas olid ühekora ühed lehed, pidid maksa lehed olema* Rei **-lill** taim (hrl sinilill) *maksa lill oo `sõuke `väike siniste õiedega* Tor; *Varast sini `lille üiti kord maksalilleks* Jür **-lutikas** maksakaan `maksalutikad siginevad `maksa `sisse, tappavad maha IisR; *`lambal on enamasti ikka maksalutikad, vääga `arva kut ep ole* Jäm; *maksa lutikad on säsogest pisigest laiad, maksa sooned on [neid] nii täis kut aga mahob* Käi; *maks tõmmatasse `lõhki, tulevad `väl`la nago keed, need oo maksa lutikad* Mar; *veiste maksades oo maksa lutikad* Tor; *Marnaki `antaks lammastel maksalutikate `vasta* Hää; *maksalutikas, neid on lammastel, võivad tekkida, kui on märg karjasmaa või ommikul `kastega `lambad `väl`ja `aetakse* Hag; *massa lutikide `vastu söödeti elulammastel sügiselt iki tubakut* Krk; *massalutika[?] imä `lamba massahn umma<sup>?</sup> nigu lehekõsõ, nuu<sup>?</sup> eläse<sup>?</sup>, tulõva<sup>?</sup> `vällä ku tropihn umma* Rõu

maksama|meri folkl võlud inimesed köin neari `laupa `ööse `maksama meres üksteist `nuhtlemas Muh **Vrd** maksameri

maksa|merel folkl sabil se oli `jõulu ning `nääribe `öösse, kut nad (nõiad) maksa merel käisid Krj **-meri** (virmaliste vehklemisest) `maksameri läägib Kod; *Mass meri* lainetab Trv

maksa|näoline maksakarva massa `naolinõ hamõh Se **-plekk** pigmendilaik *`Kaela pääl ja näu pääl ja käside pääl `niisikesed `pruunid, nied on `maksa pläkkid* Jõh; *Maksaplekid on pruunid lapid just nägu kohvi `muu`di* Hää; *Maksa plekid vai katkumärgid* Trm **-pruun** maksakarva maksa pruun võib mõni riie `olla - - see on tumedamad `järku värv Lai; *massa pruun, tume kohvi pruun* Har **-rohi** (taim) maksarohi, leht maksa `moodi, üks pisigeine sinine õitse, metsa `ääri `koutu [kasvab] kevadel Jäm **-vorst** maksa `vorsti tehasse, maks `aeti soolika `sisse Muh; *maksavorst - - mu ema akis maksa `kaiki, pani liha `juure, oli ea vorst küll Kei; maksa `vorsti nüid ikke tehakse, `enne keedeti mu`du kopsud-maksad ää, `pa`ndi koevalt `kaussi* Juu; *maksavorst tihasse sia maksast* Äks; *maks lõiguti `nuaga või tambiti kõrdi sarnasest - - pipar oli, sibul, liha `vürhvlid, `pa`ndi kõige jämedama soolika `sisse - - keedetasse, et küpsest ja kõvast jäävad, siis on nii kõva, et `lõikad ilusad ümmargused rattad nigu seebid. sedasi `tehti maksa `vorsti* Lai; *`Ol`li<sup>?</sup> õks massa vorsti<sup>?</sup> ja `suurma vorsti[?]. Õga massa `vorstõ õs `keitegi, a_nuid jäl_ssuidsutidi, siss niä `läisi parõmbõss* Krl

makslik `maksli|k Kod, `masli|k Rõu Plv, g -ku

1. maksja `makslik inimene, `tämale võid `anda [laenuks], `täma maksab ärä Kod

2. tulutoov – Rõu

maksma `maksma, (ma) maksa(n) eP; `maksama Khk, (ma) `maksan R; `mas|ma Trv T V, -me Hls Krk Hel, (ma) massa

1. tasuma (hrl rahas) kaladega `makseti `meie tüö `välja Hlj; `miele tuletuse järelle `maksas ta vola VNg; sie mies võttas oma `pääle sene `maksu `maksada Lüg; `Maksa nüüd `teise iest nigu surnd obuse `nahka IisR; `poiga saab `suuremast, küll tämä siis pittä mured ja `maksa `vällä kaik Vai; see pole ind midagid, mis ta selle eest `maksas Khk; Ta lubas küll ää maksta, aga ju lasn maksab (jääb maksmata) Kaa; kelle `möisa meres `püitsid, selle `möisale sa `maksid, raha `maksid või kala VII; `Mustlane pole `ilmaski obust ostnd, ta vahetas ja alati nõnda, et taale `peale makseti Pöi; anna kätte, mis `maksa `olli Muh; sai maksetud sellele (külararjusele) ja siis see `karjas Noa; `maksis `puhtas rahas `väl'la, `maksis kõik ää Mar; naesed läksid salaja marjule, ei maksnd `tääle `marju Kir; `ambaraha oli `sääduslik, enälesti naa rubla `ümmer ekki sedä makseti siis koa, vaderid `maksid Tõs; Tänäve katsumõ võla ää `maksa Khn; kohus `mõistis ta `rahvi `maksma Tor; kruubi tegemene läks `rohkem `maksma, kruubi matt oli `kal'lim HMD; ma `maksin ta sil'mad `kiinni (andsin altkäemaksu) Juu; `maksis setse sada `väl'la -- oligi meie koht `väl'la maksetud HJn; tingsepp `rautas obuseid vil'la iest, sügise `maksti ää Amb; mis mina töö käisin, need päävad ma sain ikke rahaga maksetud Ann; minu tiada pidi se tasa olemagi, aga nüüd tuleb `välja_t muist `maksatta Kad; pead `juure `maksma, muidu sie kaup ei lähä VJg; maksid [möisale] puale `renti ja puale tegid tükka, `einä ja rükkid; minä en jõõda `maksa, küll jumal maksab Kod; õpetaea `andis `talle ia jootraha sial ja `maksis kõik tema `arved tasa Plt; sada rubla on `siissi `makstud, teene sada tuleb `kõrva `maksa KJn; kiriku `massu massetse ike kui lavvale lääd Hls; keväde `võeti [vilja] `vällä magatsist ja sügüse masseti `sissi kasuge Krk; `anti egäle ütele lõmps `viina, tetti karjussega `kaupa, mes `kiäkina karjussele massap Ran; mia küll ei lää `sulle käsiniguss -- mia `vaene inime, kost mia massa; tol om raha jäänu känksepäle `masmada, `saapa kräädsuva iks et krääts ja krääts nalj Nõo; ku sõsara mehele lätsivä, siss saeva egä üits oma jao [talust] kätte, veli ma'ss `väl'lä; om talu pudelide ajanu (maha joonud), kõrtsi renti `masnu piltl Ote; ma `väege ää meelegõ massass, a mul ei olõ San; tiä olõss pidänü `rohkõp kurat viil `masma Urv; pal'luss sa\_mullõ massat pääle, ku\_mi hobõsõ vällä vahenda; küll taa rumalõst pääst mass kiinni? Har; No\_kitt minnu viil päälegi ja lubasi `palka manu_`massa? Rõu; moonameeste ja `popsõga_tek'k tüü, viläga ma'ss ja moonaga? Vas; mi ka ello praavidi, võla? ma'ssi? är; rikass mass rahaga?, `vaene mass nahaga? Se; k ä t t e m a k s m a kätte tasuma, tagasi tegema tema on mu `õige vihasest tehnd ja tahan temale kätte `maksada Lüg; on ta eed teind ähk `kurja teind, seda tahetasse ikka siis käde `maksa pärast Khk; `Sõuke mees ta on küll, et ta käde maksab Pöi; tä `tahtis täle kätte `maksa, `pistis eina küini põlema Mar; viha pärast maksetse koa kätte, tehäse paha Tõs; ma tahan `talle kätte `maksa, et ta `kurja tegi Juu; tämä `sõimab ja maksab sulle `vargusega kätte Kod; temä taht `kurja kurjage kätte `massa Krk; tiä taht tõsõlõ kätte `massa Krl; m a h a m a k s m a laevateenistust lõpetama `kapten -- luband ige kohe mihed maha `maksada `laevast ja Kuu; Rotõrdamis maksõti meie maha Khn

2. a. mingis hinnas, rahalises väärtuses olema `meie päiv maks `palju, said `kalli `palga tüö iest Kuu; nied `kartulid `maksavad `õige `inda nüüd, neid ei `jõua `õstada Lüg; kassi poeg maksab suure nõõla Jäm; pailu kala mõet maksab Khk; See koht oli omal ajal `kulda maksnd Pöi; ei luba eli põleta, see maksab raha Muh; viin `olle halv, toop `makses viisteisn kopegad Phl; see maksab ikke `enda (on kallis) Mar; ei täkust saa paremat `indä kedägi, eä märä maksab nasamma koa Vig; Ega ta `ärگا ega obust ei maksa (maksab vähe) Hää; sie luom `maksis mul kallist `inda Ris; mis maksab tuop `tangu Koe; no si's on üks alb riie, maksa mette kedägi kohe Sim; üks ilos asi maksab `inda, [on] kal'lis Kod; `tuhkru nahk maksab

*`iaste, selle naha pärast püiavad `püida Äks; niid kivid maksavad ükskord raha KJn; ollus sa `küsken, mis mõtuse nüüd `masve Hls; nüid vili massap `inda, nüid vili om innan; sij nali läiis kallist `maksme piltl Krk; osti `endäle sitsi räti, tuu maás katõssa tõistkümmes `kopkat Puh; ega_ss aig massap raha, mes sä niipal`lu labised; vanast `müidi elävät õbedat, kolm `kopka maás ani suletäis Nõo; mes nuu `põrkna tsütsi massiva, nuu `põrkna kakuti nii tõste siäst `väl`lä Rõn; sio eésütüs (eksitus) läits mul pal`lu `masma piltl San; mis hend om, pal`luss taa mass Har; nüid mass lehm säidsesada `ruublit, vanast ol`l viissada `ruublit suur talo Plv; mis mass, pal`loss sa_küside? Vas; maksku mis maksab iga hinna eest, kõigest hoolimata `Maksku mis `maksab, aga `õhtast `piame rukki kokku `saama IisR; `Ükski `eestlane ei `tahtnu saksa `laeva, `maksku mis maksab Hää **b.** piltl (hrl eitavas kõnes) väärt olema, väärima Ei `maksa sen sittast `varvastigi Kuu; tämä lubadus ei `maksa midagi Hlj; meil on `mitmed [sorti] `kartulid, aga `ükski ei `maksa neid punasi Lüg; minu jutt ei maksa midagid Muh; Sahkerdse jutt ei maksa midagi Hää; tämä ei maksa mitte tõese jalaaluss pori Kod; ku koer kusess tüdrukul `pääle, siss minevet tüdruk `masme, temäst peets lugu; Liide ei massaki sedä müist, mihel ää koht ja puha Krk; muu ei massa midägina, temä ütsindä om asi; kui rikass midägi `ütlep, tuu joba massap Nõo; ma ei massa? timä imä jala muta kah, ma Jõ `väega `vaenõ ja aladu Har; Kittü_j_hinnest midägi?, sa_massa õi_mu man `kolmõ `kopkat Rõu; kuuús vurlet massa ai ütte maamiist Vas; `hapnõmalda l`eib midägi massa ai? Se*

3. tasuma, mõtet olema Ei tänä `maksa merele `mennä, hakkab jo `tormama Kuu; `nende järel ei `maksa `uatada Hlj; Kas `maksas last `kuoli `panna, säelt nied `krutskid `saigi IisR; selle eest ep maksa tänada Jäm; nii ilja äi maksa `kerku `minnagid, äi jõva ikka mette Khk; See [lehm] oli nii alb (odav), et seda\_b maksa `rääkida, ta sai selle muidu käde Põi; siia (riidele) ei maksa aadagi uut `paika Muh; sedä `kraami nii vähä, et ei maksa suud seks tegemastki; ega sol maksa eese `käsä ää rekkoda Mar; sedä maksab ikke veel parandada küll, põle veel naa `katki Tõs; `Sioksõ vjõluda jõlmaga ei maksa `lehmä `vällä `aada Khn; Maksab sul lehma eest niipalju raha `maksa Jür; `maksis aga selle eest `vaeva näha küll JMd; `alba maksa kunagi eeskujuks võtta Tür; ega nisuke koi ei maksa kua `jälle `olla VMr; ei tia, kas maksab `minna `õisma Trm; ei maksa lapsel `itke `laska Kod; ei maksa `sinna `vil`ja teha, see on karja tallermaa Lai; see raasike `suurmit ei massa seda `kütmist Trv; sij om `müüdü lännu, sedä ei massa kõnelte Krk; Ei tiia, kas sul mass enämb minnä, `ildass olt jäänü Hel; [nooda] esä mulk, sääld `kaeti, kas kalu om pal`lu, kas massab vedädä Ran; mul maás `küllä `minnä, ma sai `ulka `terri Nõo; mis tast kündä, tuu ei massa inemise `vaiva, ei obesel Ote; ta_m sääne hõllõ puu, taast õi_massa_tegemine Urv; tuu henna iist ei massa taad võtta?, ku odavappa saia om Har; massa ai_murõhtamine, ku jummal` ilodust ei olõ ütehn `andnu? Rõu; edimäist `õnnõ ei massa är? `põlgõ? Plv; ei massa? kül noorõh vanna `teotamine Röp

4. kehtima [kui] `Nuoti `rohkeb, `pandud `vuoru `luoma kerd `maksama just püü`mieste oma vahel Kuu; `vaidleb, tahab oma `õigut ikka `maksma `panna Khk; pereme sõna maksab `kõikide `kohta, kes ta `juures elavad Vll; Esimene mees oli seal tuhvliälune, teine pani oma sõna maksma Mar; kui [mõisnik]- - siia tulnd, siis `pandud kepp `maksma (ihunuhtlusest) Mih; pane täheli, see maksab so `kohta koa, maksab jah Tõs; rõme või kore, kaks sõna maksavad mõlemad Aud; saarivalitsuse aeg oli se [seadus] `maksev, aga eesti `aeges enäm ei old Juu; nel`ja silma jutt ei loe, `kohtu ies ei maksa Sim; sij raha ei massa änäp, sij om maha käünü Krk; näis, kas massap tuu `nõiduss vai ei massa Nõo; meil ei olõ ei tuu sõna `masva (seda sõna ei kasutata) Har; pand uma sõna `masma Röp

maks|puu (sõstar) `maksbu `pöösad, `kasvavad liiva maa peel, `valged marjad, `soostru `moodi Emm

maksu- maksu- ma pole maksu aruline (maksu all) olndkiid Khk; Maksu koorm oli enne koha peal päris `raske; Jähi täht päevaks `maksmata, siis oli paari päeva pärast maksu `nõudja sihes Pöi; makso raamat oo vallamajas, seal keivad inimesed `maksusi `maksmas Mar; poiss oli maksujõuetu ja `löödi `kinni Var; ega miu käest midägi võtta\_ ole, mia ole massu jõvvetu Nõo; massuraamadu `järgi om mul mass mast Har

makus(s) → magus

makõ- → make-

makõ|hapu magushapu hüä ol'l `kiisla `tsukru `viija\_kah, hüä makõ hapu ol'l Vas **-kali** magustatud õlu või õllesupp pulmas kui pruudil tano pään ol'l, `naati makõ `kal'ja `juuma Kan **Vrd** make|kahi, makõ|kopp **-keel** makõkiil valetaja – Plv **-kopp** = makõkali pulma `aigu tetti makõ koppa Vön; toobi õlut keedeti makõkopass, korati noorikõlõ raha `tuuga, [õeldes:] kiä maits, tuu mass; makõkopp ol'l nii makuss, et `tahtsõ kiilt `alla viia? Kan; makõ kopp, kui sa maitsat, siss sa massat ega `tihka `tingä `anda Plv **-lõug** maiasmokk `väikene pois, ta om mul ta makõlõug, ta ei taha muud ku `sukurd ja `kompvekke Har **-peräne** magedavõitu liha - - viil taht `suulduda, makõ peräne om Plv **Vrd** magedapäraline

makõtamma makõtamma Har Se meelitama nuu? `mõistõva `poiskõisiga hannatõlla? ja pettä vai makõta?; alasi ta kullatass ja makõtass inemisi, kinga kokku saa Har; eelä? makõf, `täambä purõ Se

malak(as) mala|k g -ka PJg, -ga Kuu Rei; malak|as g -a VNg Lüg Jõh Sa Muh Lä Mih Ris Nis Juu Jür Amb JMd Koe ViK Iis Trm Kod Plt KJn Puh/-ss/; mala|gas Kuu/g -ka/ Khk, mala|ka VNg Vai, g -ga

1. madjakas, vemmal Ei sa `muidu `kuula, kui malagas sanujega ühess ei käü Kuu; sai malakaga iivä naha `täie VNg; leppäse malaka `karsis `puhtast ja `sengä tagus Lüg; tuli, suur malagas kää Khk; Lehmad joosid kiili, küll karjane vehkis malakaga, aga viimaks kõmpis ka ise lehmade järge koju Pha; `Sõukse poisi põnnile `aitab veel malakas, ots (tagumik) tuliseks, siis akkab `mõistma Pöi; saad naha `peale, küll sa saad malakast Mar; pikad tüdrukud nigu malakad Lih; tuim ja arusaamata, piitsa ja malaka varal elab Var; annan soole malakast, küll sa siiss `kuulad Mih; `tõmma obusele malakaga Juu; See ju `puhta malakas, ei see põle kellegi vits änam Jür; võttis suure malaka ja irmutas poisikesed minema Koe; küll sie laps vast tahaks `suada malakad, küll siis jõnni jätaks Kad; võtin ia malaka ja lõin Iis; `oota, ku ma selle malaka `tõmman KJn || lõök, hoop `antsin talle mõne malaka PJg **Vrd** matak(as)

2. kuhjamalk `sinne `õtsa saab viel viis malaka `panna, siis tuul ei saa `kuhja `õtsa akkada `vällä `kiskumaie Lüg; malakad `pandi `ristimisi kueha `otsa `peäle, sidusid karupidi kokku PJg; kuhja ja `soadude `peale paneme malakad Jür; Kui kuhi terav õli, siis visati kõis ülesse ja siis anti malakad, mis kuhjale peale `pañdi, et tuul `kuhja `lõhku ei sua Trm

3. (millestki suurest) üks igavene suur malakas oli säääl uniku `otsas; va igavene ussi malakas oli `voodi juures Krj; `õõrus kriidi tükigä, suur kriidi malakas Kod

malama malama noomima, tõrelema kõneleb ja malab, ei `õtsa egä perä; vannub ja malab elopääväd kanu, et kanad ei mune Kod

malber, malbeter `malb|er g -ri, `malbe|ter g -tri malspiik `malbetriga `võetase nõöri seest `sõlmisid `lahti Khk

maldama `maldama R(-t-), da-inf mallata Jäm Hää Koe Kad VJg Sim Iis Lai läbema, kärsima ema käis `rannal `verku `päästamas - - kus `maldasid [siis] tuas `olla Kuu; kas sa seda nattukest `aega ei `malda Hlj; sie laps ei `malda mitte `paigal `õlla, tahab aga `juossa ühest kõhast `tõise Lüg; Ei `malda `uotada, `milla isa kodu `jõuvab IisR; Ta palaperse pani kohe minema, ei `maldanugi pikka juttu ajada Hää; tal ei ole `maldamist Koe; kärsitu inime, kes on äge, ei `malda paigal `seista VJg; ei mina ei `malda seda tööd teha Lai

maldsak maldsa|k g -ko nuustik maldsakoga `hõõrva? `hiindä sannah Röp Vrd matsalka

maldsass maldsaśs malts Maldsast om mul põllu pääl pal'lo Se Vrd meldsass

maldsatse → malsane

malduma → maltuma

maldutama `maldutam(m)a RId(`maldo- Vai) rahustama, vaigistama `kolmas lähäb `maldutamma, et tüli `suurest ei lähä Lüg; `Purjes mehed `läksivad `klohmima, eks siis `naised `maldutasid Jõh; `Malduta teda, mis ta säääl vibu `kastis kõgiseb kogu aeg (lapsest) IisR; küll mie `maldutan `selle `viase (vihase) `koera Vai || olut ei `maldota viel (ei ole käärimist lõpetanud) Vai Vrd mallutama

malga|topp kuhjamalga alla pandav heinatuust Siis `anti `anņuga `malga topp ja sie siis toppiti `malkude `alle Jõh; sai `malgad `pandu, siis `üeldi, `andage `malgatopp ka. toppis [selle] igale `malgale `alle, [siis] jäi [kuhja pea] east terav Vai

malgerdama malgerdama malgutama, lööma [ta] malgerdas obess Kod

malguma `malguma lüpsma, piima andma lehem `malgub uuesti Rei

malgutama¹ malgut|ama Kaa VII Põi Mar/-go-/ Hää Kod Lai KJn TLä, -eme Krk San, -amma Har Rõu Plv Vas, -õmmõ Krl

1. malgaga lööma, peksma malgotada saad, [öeldi] kui laps koer oo Mar; Ära lase ennast malgutada Hää; Malgutasin selle obesekarja siit minemä Kod; peremees malgutab karja `poissi, [kes] oli loomad `vil'ja last Lai; ta sai mu käest malgutada, sai `malka mu käest KJn; siij muud ei tii ku malguts `tõisi Krk; kubijass ollu `väega kuri, ütte alati malgutanu teomehi; Võtnu obesel suu veerest kinni, obene oless lännu sulle järgi, ei oless malgutamist vaja Nõo; malgudi peñne suurõ malgagõ Krl; ma malga võta, sõss ma su malguta Plv; Häräpusõst es saa muido jako, ku? pidi tõõsõ läbi malgutamma Vas || kootidega reht peksma lähmä ärä malgutama Kod Vrd malgerdama

2. a. katusemalku kinnitama Üks `andas `karssa peelt `malku ning `vardud käde, teine malgutab Kaa; Akkasid katust malgutama - - uus roo kord `jälle arja `peale ja malgad `peale Põi b. malku seinä lööma sein tulep [enne krohvimist] ärä malgute Krk

Vrd malkama

*malgutama² malgudama Käi Rei, malgotama Mar

1. lüpsma, piima andma hakkama üles malgudama - - lehem akkab `enne `poegimest `lüpsma, kui on `paljo `piima Käi

2. lutsima [vasikad] malgotavad teinetese `kõrbo Mar

malgutis malgutis g -e pikaldane või saamatu oli na malgutis mees `kangest Kul

malh → mahl

mali¹ mali millimallikas – Kuu

mali² mali Mus SaId hrl pl (tinast) ehe vanamatel inimestel olid malid, nee olid tinast valatud suured nõõbid Pha; malid ning sõled olid `rindas VII; malisid valati ikka tinast Põi

maliina malii-na Var Kad, malee-na Mar punane värv või toon `enni oli jo värb, malee-na Mar; malii-na punane oo ere punane Var

***maline** komp *malisem* vaikne tuul one jo malisemäss jäänud; tämä `irmus marutab ja riidleb, ku jäeb vagasess, one jo malisemäss ja `taltsamass jäänud Kod

malja `malja kauss räbäläkaup `miehed `kääväd save `maljo `müömäs Vai

malk malk g malga eP eL, `malga R(n `malka Vai)

1. kepp, kaigas (hrl löömiseks) äre tie poiss pahandust, ma võttan `malga Lüg; Sõna ei `kuula, `malka `niisukeselle IisR; `Sõukse poisile pole muud taris, kut anna `malka Pöi; uhakast kasvab unga puu, malsast kasvab malga puu nalj Muh; Kudas kubjas, nõnna malk Han; malk oo jämedam ku vits, paras teesele virutada Aud; terve mets kasub `malku täis Hää; anna poisile `malka VJg; võta `ulka `malku Kod; magaealle `malka, töötegijalle `palka Lai; vikat' om ninda [nüri] `juštku malgaga lüüj Krk; latsese annad `malku, aga mes sä suurega tiid Ran; `talve aa malgaga `kannu orre päält maha, aga nüid nigu na kuuleva usse liigutamist, nõnda na tuleva Puh; kos sa serätse `saoga (sajuga) lähäd, tuleb ku `malku maha `taivast Nõo; neil (sõdureil) ollo kõigil oma malgad käen TMr; ma malga võta, ma uha su läbi Kan; taad kammõldamise ammatit ei võta, taal hobõsal muu `ussõ ku malk Har; ku sutt `haeti, sõss tul'li\_külä `rahva? `malkuga\_kokko Rõu; pihit? oma nigu? kaits `malka, otsa? kõva nõõriga? kiinni? köödetõ? Röp; malk kargab maast üles ~ püsti (intensiivsust väljendavalt) Riidlesid nii, et malk kargas maast üless PJg; nõnna suur näl'g, et malk `kargab maast üless Lai; nõnda näl'län, et malk `kargab maast `püsti Ran; ädä om nii suur, et malk kargas maast üles San

2. hrl pl puuvarb, latt **a.** kuhjamalk siis `panna `malgad `piale `kuhjale, ikke viis `malka `pandi pisikesele ja [kui oli] vähä kobedamb, siis kuus VNg; kui `paaris `malgad paned - - pidivad tulema `lambale `kaksikud `talled Lüg; `Malgad vajutasid `eina ehk `ärjapä ehk suvi `vilja `kärbikul `kinni, `muidu `suure `tuulega oleks `lendu läind IisR; kuhja `otsas on malgad, ät tuul ep aja laiali mette Pöi; üles [kuhja] `pääle `panta kahed malgad `risti, kaks suurd kase `vääti, ladvad `siuda kogu Emm; kuhi akkab `val'mis `saama, poiss mine `malkasid `õtsima Mär; õled oo `virnas, põhu kord peal, malgad kua Lih; malgad [kuhjal] `otses, kase malgad Vän; pannakse eenäunikule malgad peäle, sis tuul ei aa ää Juu; see on taba old, et pannakse ika viis `malka ehk seitse Amb; malgad käisid kase vemmaldest, ladvad kokku `siotud Sim; peened lepad õlid `malkadest kõige paremad, pajo on kõover Trm; malgad oiavad `kinni, kuhi vaeob ärä ja malgad vaeovad `pääle Kõp; rõugu ja kuhja malga tetäss leppes ja `kaškest Krk; pihlapuutsid pää `malku es panna kah, siss lüüb välk kuhja põleme Hel; `panti malgad `pääle, `olli kuhi valmiss, üteldi, nüid om valmiss `luudu Ran; kuhja otst õegati, tooge kullisitta. siss riibuti seräst peenikest `prahti, tobsati `malku `alla, tuu `olli kullisitt Puh; neli `malka pandass `latvu pite kokko Kan; kas malga_pääl omma?, anna_malga? üless õnnõ Urv; võsast `tuudi `säantse kaits, kaits peenikest `malka - - nuu? ladva\_keerotõdi kokko, sõss `paanti üle rõugu harä mitu tükkü Plv **b.** katusemalk kaduse malgad `oidvad `õlgi `kinni Khk; `malku tehakse kuusest, aavast VII; `Malkade ristist käis pisike kepp läbi, see `üüti malga ora Pöi; kui katust akatse `arjama, siis pannasse malgad `peale Mar; ja siis sai lepä malgad `toodud, need said ää labastud ja sis - - õle katus `peäle kiinnitud Mär; `Roina korra katusõlõ ning panõ uus malk Khn; pikist `õlgist `olli katuss katetu, arja pääl olliva - - arja malga Nõo; noil malgul omma? üte küle? är `lüüdü, tõsõ? omma? kül lõömäldä?, sõss saa tuu puul' `laembass Har **c.** reemalk enne reel tiivasi põle olnd, siis olnd reel koa malgad Mär; kui reel ei ole lansasi, siss `pantase malgad, et `einu `tuua Tor; `enne vanaste ol'li ree laut, aranded `paanti piale ja malgad kah, muud `põhja põlnd SJn; malga olli juhi jämmütse, pistetü päält riij põhja ja ala sebä Hel; ku veerepuud es olõ?, sõss `paanti

malga° hainavidämise `tarbiss, noide pääle tetti haina `kuurma Röp **d.** kanaõrs kana läks malgale, malga piäl kohakille; kukk ku lähäb `õsta malgale ja laalab, siis tuleb tõiss `ilma Kod **e.** (muud juhud) Pane lau (küüni) suu `malkujega `kinni Kuu; kusid (nooda köied) pandasse malgule, lapitasse nõnna Kod; `nakluge lüvväss malga seina `kül'gi [sõrestikuks] `kinni Krk; vaiad pesseti `ümbre `sõõri, vahele `säeti malgad, siss `panti varrass `püsti (kuhjategemisest) Ran; kui vorstit `ahju `pañti, siss `tuudi - - pikäd malgad [vorstidele alla] TMr

3. kaevurake `Kaevule `täüdüb tänä_uon (tänavu) neh `uued `malgad `panna, `toised kaik_o juo ärä mädänned Kuu; siit saavad heed kaju malgad Phl

4. mütsikõrv nisukest malgadega [talvemütsid] olid ka - - kõrvad olid ja kõrvad tõmmati üksi maha Ris

malkama `malka|ma Lüg Kaa Pöi Emm Trm Kod Pil, da-inf malga|ta Mus Hää Juu, -mõ, -dõ Krl; `malkamma, imperf (ta) malga's Rõu

1. malgaga lööma `õige sõna `kuulemattu poiss, `eile vast isa `malkas `poissi Lüg; Anna see väätsakas `siia, ma `malka korra neid `lehmi Kaa; ta ju `malkamese väärt Hää; ma `malkan su keha läbi Trm; malgassi `niigu `rüükse `õkva käen Krl || kootima lähmä ärä `malkama Kod **Vrd** malkima

2. katusemalku panema poisid `malkasid tal katuse ka ära Mus

Vrd malgutama'

3. kiiresti käima Tee_o pitk, see annab tal üsna `malkada Emm; läks malgates külä `poole Juu

malkas ehal keivad `malkas Khk

malkima `malkima Kul KuuK; `mal'kima Mär, (ta) mal'gib Jür lööma, peksma kurikad käe ja `mal'kisid [pesu] Mär; tema alati mal'gib oma `lapsi Jür **Vrd** malkama

malkjaht ehalkäik poisid, läheme malkjahile Krj; ei sest saa tüü tegijat, kis malkjahil käib Äks; sa ul'at küll tüdrukide man, pal'lalt piat malk `jahti Krk

mall mal'l Jäm Khk, g malli Jõe; mall Hlj, g `malli Kuu, malle Khk Kaa

1. mudel paadi mallid, nied on paadi mudelid Jõe; siin olid `palju paremad ja toist `malli `paadid kui `Peipsil Kuu; malle `järge teeb Khk

2. a. lauluviis nii kena mal'l oli Jäm **b.** häälusviis, kõnemeloodia Lümanda mehed rääkivad oopis teise mallega kut sõrulased Kaa

mallad pl `mallad linnased `mallad on `kasvamass Kuu

malletu malletu Ran San, mallõtu Kan Urv Rõu(-du) mannetu, väeti kes vanadusest ei mäletä, toda ei panda `immess, aga kui nuur ei mäletä, toda om `õiguss ütelda, et om üits malletu inimene Ran; tuu om `aigõ, malletu San; üts om vana ja jõvvõtu, tõnõ om nuur ja mallõtu Kan; Kirjak om mallõtuss jäänu, ei süü? ega juu? inäp õigõdõ Urv; sääne mallõdu om, ei tiiä?, kas saa `asja Rõu

malletukene dem < malletu la's om mallõtukõnõ, ei_kõñni_vijl Kan; Taa `poiskõnõ om neil ka mallõdukõnõ, tel iks vaest om mõni viga man Urv; tuu ol'l nii mallõdukõnõ, et naka's tõõsõst `õkva hallõ Rõu

mallutama mallutama vaigistama last mallutama; Sij jutt sai nõnna ärä mallutet, es `kuulnud ükski Kod **Vrd** maldutama

malm mal'm g malmi Jäm Khk VII Pöi Mar Var Tõs Trv Hls, mal'mi Mär Vig Vän Tor Ris Juu JMd Koe VMr VJg Iis Trm Kod Äks Plt Pil KJn Kan Rõu Plv; malm g `malmi Kuu VNg Lüg; n, g `malmi Vai; malv g malvi Muh/-l'v/ Emm, malve Käi Phl, malva Rei rauasulam;

sellest tehtud ese *Kerikse kesk`paigass oli`pandud niisugused kaks kolm pikke`raua tükkü`poigite üle kerikse, nie`hüüeti`malmid Kuu;`malmist on valatu raud podid ja`katlad Vai; liida raud oo malmist Khk; Mõni liik`rauda oli vali, külmalt ää mitte löö, kõks`katki just kut mal'm Pöi; mal'v põle päris ravast koa mitte -- põle ta raud, põle teras koa mitte Muh; malvest on pada`katled Phl;`enni need mõisa`junkrid, kui need surid, sis`pandi malmi ristid [haua]`peale Mar; see raud mure kui mal'm, kannata mette kedagi`ühti Mär; mal'mist lusikad oo`aprad Tor; mal'mist tehaks`ristisi Ris; kõba nagu mal'm Juu; sial muas on mal'mi tükk JMd; preßs raud, sie oli tal küll mal'mi purakas, seda käis ta`suendamas paea all VMr; vai siin maal seda`mal'mi on, eks linnas õle Iis; alasi raud one mal'm Kod; tuul lükkas [kirikutorni] maha, mal'mist kukk oli üleval Pil; risti oleved malmist Hls; maßsina ratta[?] ja`kütmise potí<sup>?</sup> omma`kõik' mal'mist Kan*

malmine `malmi|ne g -se Lüg Jõh Vai malmist Pann õli`malmine, seppäd`tehti pajas`pannid Lüg;`malmine, midä`malmist oli valatu Vai

malmor → marmor

malosiva malo-siva ternes Malo-sivast sai iast kere täis IisR

malsane malsa|ne g -se Kod; pl maldsa|tse Krk, -dsõ Vas maltsane, maltsa täis lina olli maldsatse Krk; Naa[?] tarõalodsõ umma[?] sändse maldsadsõ, piät iks vijl kohrahhutma Vas

malsas malsas g -e roherähn; hallrähn üks rähni`muodi lind on malsas, kuuse`metsas -- vihmakaßsi`muodi viiksub Jür **Vrd** melts(as)

***malspiik** `malts|piik g -piigi Mus Ris JõeK, -piigi Jõe Kuu(`mäls-, `mäls-); Maltspik Emm; `maltspü|k Phl, g -ki Käi; `maalspii|k Hää/-pik/, g -gi Khn; g `malsspiigi VNg taglase- ja purjetöödel kasutatav terava otsaga raudpulk`maltspiigiga`kangutata`kõie`solmed`lahti Jõe; teräs`vaier, siis`piavad`mältspiigiga`torkama -- et saad`säigme`otsa`jälle vai`kierme`otsa sielt läbi`torgata Kuu; `malsspiigi`otsaga`pisteta`säige vahele`auku VNg; `maltspükki tarvitags`pleissimese juures Käi; Kus mio maalspiik piäks olõma Khn; poisil on`maalspik paelaga`kaeles, muidu kukub`sisse Hää; `maltspiigiga plehitakse nüöri otsad kokku Ris; `maltspiik, sellega plessita`troßsi voi mis tahes, sie on rauast JõeK **Vrd** malber, malbeter

maltama → maldama

malts¹ malts g maltsa (-ds-) Sa Rei LNg Mar LädEd Khn Tor Hää Saa hajusalt K, Iis Trm Kod Trv Hls Krk TLä Ote San Har VId, `maltsa R, malsa Khk Muh Rid Mar Mär Tõs Vän Kei Juu Koe Trm Kod Plt Röp; n, g `maltsa Vai (umbrohi) madal malts on`linnurohi, seda`süövad kanad üvast, `kõrgemb malts on savirohi, seda süüb siga ja`tõised`luomad Lüg; `pello pääl`kasva`maltsa --`keldased kukkased`otsas Vai; `kaapsud`maltsu täis Khk; maltsa supp`olla ea olnd nälja aal Vll; Ea moa peal maltsad kasusid suureks, vahest mehe`kõrguseks Pöi; läks`maltsu`niitma põllalt, malsad toovad mulla üles Muh; malsad, suured pikad rohod Rid; kaaled`maltsa läind kõik Mär; Kaõrdõ siäs kasvab igänes`maltsu Khn; malts kasub üle porgandite, põle`aega`rohtu`katku Vän; korjasin pörsastelle maltsade`lehti Saa; annab`seadel`maltsa Ris; malsal on nisuksed marjad kua`kül'ges Juu; mine`maltsa sigadelle`kiskuma JMd; madal malts on virna`tauline IisK; tänavu`maltsa ja räga`rohto ei tuld Pil; siga kige parempest süüb`maltsu Hls; iluss ja`sirge nindagu malts kasvass üless Krk; ta läits`pimmesi küliss`tolle vil'lälapi ärä, peräst es ole muud ku malts ja mõrru ain Puh; peedilooma om`maltsu`sisse ärä`kaonu, puha`maltsu võim Nõo; lina`sisse aja tigass ja malts ja kõkkõ sääräst Ote; rohkass, rohiline värm, maldsa`karva Har; karuss kakk aian

`maltsõ, maldsa<sup>2</sup> umma<sup>2</sup> `kapsta² är² läpähtäni² Plv; malts - - juur ei taha² `väl'lä tulla<sup>2</sup>, juurõ<sup>2</sup> oma<sup>2</sup> nigu `narmõ² Röp **Vrd** maldsäss

malts² malts Saa Amb Sim Äks Vön, g maltsa Vig Var Hää Kei KuuK Kad Trm Lai, `maltsa RId, maldsa Rõu, malsa Nis JJn; malts- R Sa Emm Rei Mär Lälõ Pä hajusalt Ha, Jä ViK I Äks Plt Pil hajusalt eL

1. pehme, harva süüga (puu) määnd ja kuusk on malts VNg; malts `kasvab `jõudsast, täl on se mähe; lehepuu `kasvab `kõrges kõhas kõvem, õkkapuu `püiab säääl malts `jääda Lüg; malts, nuor mets, mis ia maa pääl `kasvab, `liiga lihav IisR; va malts, sest ei saa `ühti, oone `sesse taheta neokest pehmet puud `ühti Vig; malts oo pehme `rohkem ja lüdi oo enäm `seoke tihi Var; need kased on kõik maltsad - - ruttu üless `kasvand - - sie iga`aastane mähekord on tal paks ja siis sie puu jääb nisukene `pehme KuuK; malsad, ias maas kasvavad, ia maa puud, ei ole nii tihedad, vähese `okstega JJn; must lepp on tugev puu, al' lepp on malts Kad; nuor mets, sial on kõik maltsad Trm; teene puu on `rohkem lüli, teene on `rohkem malts Äks

2. pehme osa puust ludi on `vastu `põhja, malts on `vastu `päävä Saa; Igal puul om päikese pool räni, kova, aga põha pool malts, pehme Vön

malts³ malts g maldsa (voki osa) malts, üis ots tallatlavva pääl, a tõnõ um ratta ravva pääl, mink pääl `kääless ratass Lut

malts⁴ malts g maltsa Khk Käi Rei roherähn; hallrähn maltsad - - rohekas allid linnud Khk; malts ika teeb eelt ka Käi **Vrd** melts(as)

malts⁵ mal'ts g mal'tsi rumal va mal'tsi `peägä, kel kirjad egä lugemesed ei aka pähe Vig **Vrd** mälts

maltsane maltsa|ne g -se mahlakas kideeina va's on maltsane, vett täis; `põrsad `tahtsid `kangesti maltsast räga, vat see on pude ja magus Saa

maltsa|puu = maltspuu `maltsapuu, kas kuusk ehk määnd, `kõrge maa pääl `kasvand; `maltsapuu `kasvab `aastaga jämedämmast `sõrme jagu Lüg -**rohi** malts tämä `keitäs ikke `maltsarohost sedä suppi; `luomad `süüvad iast seda `maltsa`rohto Lüg; ma põle maltsa `rohtu einamaa pial nähend, ikke aritud maal IisK

malts|hain malts maltsain ja vesiaain kasvava serätse vägevä maa pääl Nõo; Maltshain ajass peenridõ `sisõ Se; maltshain sääne nigu² kärbikidega kasuss Lut

maltsik mal'tsik Trm; maldsi|k g -ku Krk pehme, harva süüga (puu) maldsik, nõrk ja pikä ladvage, närutse oksa, väikse pidime om ja ere Krk **Vrd** maltsjanõ

maltsjanõ `maltsja|nõ g -tsõ = maltsik `maltsjanõ petäi Plv

maltsjas `maltsj|as g -a Khk Vig

1. pehme, pudi see nõnda segase `maltsja keelega, saa aru midagid, mis ta rægib Khk **Vrd** mältsjas

2. va pikad `maltsjad linad Vig

malts|kuusk pehme, harva süüga kuusk malts`kuuse `laududest tehä `leivä `astja, siis appendab üväst `leibä, `kergitab ka üväst Lüg; sii va malts kuusk, mis sitast saab Mär; kuused o `kahte `moodi, maltskuused ja lüdilised Aud; maltskuused, kellest `riistu tehasse, lähavad `easte `lõhki VJg; kõre kuusk on süü poolt `tihkemb kui malts kuusk. malts kuusel kasvavad õksad poaris Trm; suu`kuuse palgi om ää, maltskuuse om lõdva Krk -**mänd** pehme, harva süüga määnd maltsmäänd ei pea vi'ss olema mädanemise juures. maltsmäändid [on] `pehmed, arva `süüga Jäm; maltsmäändal on paljas pekk, südant pole `ollagid Khk; Malts määnd imeb ennast nõnda vett täis, naagu kops läheb siniseks; [ta] teind malts `määndadest maja Põi; soo

ääres `kasvavad malts männid Rei; maltsmäänd on `jämme tüvega, läheb kohe `põhja, ku\_sa vette aead Saa; malts määnd on `raske, ongas on `kerge, tämal on `kuiva jagu sies Iis

maltspiik → malspiik

malts|puu pehme, harva süüga puu *maltspuu on sie, mis on `lopsakalt `kasvand, on `pehme ja lähäb `kergem `puoleks Jõe; Vanasti `tehti maltspuust `lõmmusid, `millest `tehti `peergu Jõh; Maltspuu `tarbepuust ei `kõlband, `ainult reha `varsi `tehti, on `käele ia `pehme IisR; Nee oo seiksed va maltspuud, seiksid äi maksa seina mette pannagid Kaa; Ilma vaiguta noored malts puud, kaua `sõuksed `seinas on Põi; need va malts puud, ega neist `nõusi teha saa Mär; Maltspuu `kerge mädänemä Khn; [koodi] Vars `olli maltspuust, [oli] `kerge `jälle Hää; maltspuu - - suured `süümed, ei ole kõba `süümega Nis; mis üks malts puu on, mädänd kui podi Amb; maltspuul on arv süü, ta `kuivab küll `kergemaks kui jõhvpuu, aga sis ei pia `vasta niipal'lu VJg; maltspuu `tuntasse kuorest, tämal on eledamb kuor, aga kõrepuul on mustemb kuor Trm; sji om maltspuu, sellest ei saa ütegi riistapuud Kam; ku `maltsbu toores om, siss om rasse Ote Vrd maltsapuu*

maltspük → malspiik

malts|vesi lausvesi kui einama `piaie on aand `kuškilt `lahtist vett, sie vesi siis on malts vesi Kad

maltsvet `maltsvet lõss, kooritud piim – Pil

malsuma `malsuma RId(-maie Lüg), `malduma Kod taltuma a. rahunema `viimast `maltus, jäi magama (lapsest); vahest obone `liiast `juokseb, jääb `viimast pidämäie, `maltub Lüg; `Estest `riidles ja `jonnis, pärast `maltus IisR; las obone `seiso, küll tämä `maltu Vai; lahe `õlla, kuini tä `maldub Kod b. raugema, vaibuma tuli `maltub, tämä enämb ei põle `ninda `suurest; `eilegi õli `kange tuul, a `õhta iel `maltus ärä Lüg; `kolmandel `päiväl `ilma vähene `maltus, siis `läksimö `joele Vai; valu jo `maldub, jäeb vähämäss Kod

malv → malm

mama mama miski väga väike ei õle karduli mamagi Iis

mamtlema → maametlema

mamm mamm g mamm|u Khk Kaa Põi Muh Hi Mär Han Pä hajusalt KPõ, Trm Kod Plt Pil KJn Kan Krl Plv, -o Emm Mar, -a Saa M hajusalt T, Kan Har VId, -i Hää Kad Kod, `mammu R; n, g `mammu VNg Vai lastek

1. mari kui `lastele `marjast `anta, siis `üelda, et laps tahab `mammu Jõe; `lähma `mammule VNg; `lapsed `kutsud `marja `mammust Vai; lapsele `antase `mammusid Khk; Nii kenad kirjud mammud olid Põi; meil pole änam sösust last, kes `mammu toob Phl; Mammud oo toored Han; vaat kus mammud, säh `mammu Tõs; oot, ma annan sul `mammusid Ris; sul on jo `mammusi küll JMd; minä kua võtan `mamma Kod; emme annab lapsele ühe punase mammu Pil Vrd mann'

2. hernes, harvem ka uba Nägi `erni, nüüd ajab aga `piaie `mammu ja `mammu IisR; Täna lapsed on `vastlapee, täna `õhta paneme `jälle mammud `katla Kaa; Mammud keend nii `pehmeks Põi; `erned üidasse mammuks Muh; Püiab kaks `mammu lussisse Amb; `erne tera on koa mamm Trm; ema keedab `ernid ja annab siis lapsele `mammu Plt || (kartulimugulast) Karduled `pañdi samm ja mamm Kei

3. söök või jook mamm on söök ja apa on jook Emm; lapsel `antags `mammu Käi; ma lähe sole `mammo `tooma Mar; Laps taab `mammi Hää; anna lapsel `mammu Ris; juu nüüd `mamma Trv; laiis küsüss esi ka `mamma, viiäss tal juuk' kätte Krk; lastele pakutass `juvva,

seh, juu, mamm-mamm Kam; anna[?] latsõlõ `mammu, küll tä sõss vakka jääss Kan; lats küss `mamma, lats taht siss juuva[?] Plv; latsõlõ `antas `mamma luto läbi Ráp **Vrd** mamma²

4. varvas til'lukesed lalad, mammid õtsan Kod

mamma¹ mamma Sa Muh Rei hajusalt L, Ris Juu Tür Koe VMr VJg TaPõ eL, `mamma R

1. ema, harvem ka vanaema `mamma jäi `suure `ulga `lastega järele Hlj; `lapsed `viivad `mammadelle `marju Lüg; emädä `kutsutigi `mamma, ikka `mamma Vai; poisid ojusid ning mamma ojus ka; vanam, see änam mamma tüdar Khk; kes peenema `liiki olid (end paremateks pidasid), nee olid papa ja mamma Krj; Mamma `asju, neid äi lubata võtta Põi; ju sa mammaga lähed muda koa vedama Muh; mamma `tul'li koju, mamma tõi `mammu Tor; miu nänn üteli, mia ei taha nänn olla, siss `ütlesime mamma Saa; `õika mamma rõialu Juu; papa mamma paganast, isa ema issandast nalj VJg; lapsed `õikavad oma emada mamma Trm; ema oli arilik nimi, mamma oli peenem Pal; `tel'lis mamma kääst, et ma kanu karjatan SJn; ei ole mammad kodun Trv; armast sina ka oma mammad Puh; tule mamma `kaema, kes tuu ukerdab sääli kraavin; kos papa ja mamma `olli, sääli üteldi vanaesäd esäss ja vanaemäd emäss Nõo; tuu om mamma jagu tuu põhi, papa läits `sinna kodu`väimess Rõn; tulõ mammalõ õpp (sülle) Krl; olõ no `vaiki, mamma tulõ pia Har; meil ol' mamma, selle et vannaimmä kutsuti imä; mu[?] mamma um Murusuu Tsäpsih `sündünü[?] Vas; tulõ ruttu, mamma tulõ jo kodo Se **Vrd** maama

2. a. perenaine, pereema Uavagi mamma on jutukas Kod; siin külas kutsutasse pere `naisi nime järele - - Reenoksese mamma ja Villemi ema Pal; pahemad kätt talus on vana perenaene, mamma SJn; [tema] mamma `olli kiksi, tuu es massa `tüülisele midägi Nõo
b. vanem naisterahvas Lihulas oli `jälle üks mamma, kis `õmles `niuksid `mütsa Kir; nägin `ühte vana mammad - - ei tiä, kes ta on Juu; `ol'li üks vana mamma, mis `üeldi nikatse `aitaja SJn

Vrd mammi

mamma² mamma Koe Puh, p `mamma Trv Hel San Vas Ráp lastek jook laits tahab `mamma, anna `mamma Trv; imä, anna<sup>?</sup> `mamma Ráp **Vrd** mamm

mammama `mammama, pr (ta) mammass Har(-mma) Vas lastek jooma ma\_lähä tuu vett `raaskõsõ, siss lats mammass esi[?]; lats `naksi `mammamma, `juuma esi[?] Har **Vrd** mammima

mammata mammatama Nõo Rõu mammat hüüdma mes te kurjavõrgu mammatade Nõo; Jätä_sa_ka taa mammatamine, mamma õks iin ja_mamma takan Rõu

mammi mammi Jäm Khk Põi Rei Vig Kse Tor Tür Koe Rak VJg Iis Trm Kod Plt KJn Hls Puh San Krl Rõu Plv Vas, `mammi Kuu VNg Lüg Vai hv, u

1. ema, harvem ka vanaema `mammi `andas `jälle malakaga `müöda `turja ja küll siis rahu jäid VNg; `pienemalt `ütlevad `mammi ja pappi Lüg; minul oli taet ja memm, ma aksi mammiks `kutsuma Jäm; mammi, anna `saia Rei; nüid `ütlevad ikka papi-mammi Rak; pai mammi, anna `mulle `süia VJg; peenemad rahvas `õikavad mammi Trm; anna mammile koa `õõna KJn; mes sa mammist tahad Puh

2. vanem naisterahvas mammi on vanem inimene, vana mammi Kod

Vrd mamma¹

Mammik mammi|k Lüg/`m-/ Iis Hls Hel, g -ku Ote, -gu Krk Rõu/-k'/, -ke Kam, -kõ San Krl Plv, -gõ Krl Vas; mammi|g (-m-) g -ga Har punase lehma nimi sene `lehma nimi on `Mammik Lüg; Mammikõ `ol'li vereve San; tuu ol' valssveérev lihm, kelle Mammig nimess `panti Har **Vrd** maasik¹, Mamming

mammima `mammima Kad; `ma`mima, (ma) ma`min Hää; käskiv kv mammi Plv lastek jooma või sööma Laps taab `ma`mi, anname `ma`mida Hää; tule nüüd `mammima Kad
Vrd mammama, mammuma

Mamming mam`ming g -a punase lehma nimi vereväl lihmal ol'l Ma`ming nimi; `pesse Ma`mingat ja ütél', et ma oppa su_`keistriss (köstriks) Har **Vrd** Mammik

mammokane `mammokane putukas kover `perse on mesilase `muodi `mammokane Vai

mammon `mammon g -a Lüg, -i Jäm; mammon g -a Kod Nõo Har; mammun g -a Muh Tür Ran Nõo, -i Juu, -e San; mamon Kad, mamun Lüg Jõh Kad Trm, g -a; `maa|muun g -moona Krk; mammunaa|t g -di Nõo vara, rikkus `kellele sa `kõrjad seda maa `ilma vara ja `mammonat Lüg; Mamuna `orjasi on alati õld, õli vanast ja on neid nüüd Jõh; küll see omale mammunad `korjab Muh; `Peetrel on igasugu mammunit Juu; `to`nti oli `ennegi, räägiti et käib kodu mamonad tuomas Kad; Rikkal on mamun, aga vaesel on jumal Trm; käis ja `korjas mammonad Kod; mis sa teenid maamoonast Krk; mammunat `korjab, aab `taade sedä varandust Ran; `kauplep üte ja tõesega ja aap mammunat kokku `endäle Nõo; `vaene inemine rikkass saanu, mis sa mõistat selle mammune pääle ütelde San; kattõ ei või? `tüjñi?, mammonat ja jumalat Har

mamm|satik mammsatik lastek täi – Kõp

mammu|kai halv (naisterahvast) kui kere pikk ja lühiksed jalad, siis `õöldi mammukaieks; mammukai `korjab omal kõik kokku, mis saab, vana `träänisid Plt **-kulp** (virilast näost) Kui sul nutune ja viril nägu oli, `õöldi kohe, moka nagu mammukul'p Jür; oi misuke nägu me lapsel, moka nagu mammukul'p Sim

mammuma `mammuma, (ta) mammub Emm Phl lastek sööma laps mammub Phl
Vrd mammima

mammus|puu mampus- Käi Phl, mampus- Plv mage sõstar mampuspuu mari on himal Phl

mampala `mampala pabul ui, küll [on kukkunud] `ouna `mampali `siia puu `alle VNg

mampsel → mamsel

mamsel `mams|el Plt Hel, g -li Kuu SaLä Kaa Krj Muh Mar Trm Puh, -eli Jäm Kaa JMd Nõo Plv, -elli Krk Vas; `mams|el' g -li Trv Hls, -eli KJn, -elli Hää; `mamsell g -i Har/-l'l Rõu Plv, `mamsli San/-l'l; `mams|el Kir Plt, g -li Khk Krj Põi Rei/n mamsell, -le Tõs; `mamps|el Var Kei Kos, g -li hajusalt Sa, Mar Han Tõs Aud(`mo-) Koe ViK Iis Trm Ksi, -le Lih PJg, -eli Vai Ris Koe

1. a. naisteenija mõisas Kes ned `mõisas `pienemate `tüöde pial olivad, nied olid `mampslid IisR; `Mampslid olid mõisaprouade `teenijatüdrukud Han; Oli proua mampsel, kes proual üles passis Tõs; kõõgitüdreks või kõõgi `mampsel, `mampsel oli ikke peenem nimi Aud; `mõises ollid `mamsellid Hää; [mõisaproua] jalutas `tihti `Uudes `mõisas `ringi, vahest oli tal pojapoeg ja `mampsel `koasas Kos; `mamsel `a`ndis pere toidu `väl'la JMd; proua `mampsel, kes prouad riietas VMr; `mõeside pääl latse `oidja, kõõgitüdruku õigati puha `mamsliss Hls; `mõisa `virtin `preilit `ül'ti `mamsel'liss Har **b.** preili `nuored `tüdrigud olivad `mampselid Vai; `mamsel `olli suurt sugu inimene Muh; `köstre `mampsel, kõrsi `mampsel, kis saksa keelt `rääkisid. `mampsel ei olnud abielus PJg; `linnes ja `moisades on `mampselid, tütarlastel `õeldaks Ris; nüüd olid nüi poolvärnikud, saksa poole, neid `üeldi `mampsel. olid kas kõrtsimehe `tütreks ehk kooliõpetaja Ksi; egä siis es joole preilit, siis oli `mamsel Krk; olli mõni aritu tüdruk, aedame tüdär, tuu kutsuti `mamsel Hel; `mamsell ol'l sääre peeneb

tütärláts; inne hantvärki `tütrit kutsuti `mamseliss Plv c. lõbunaine ennevanast olid `mamslid Khk; `tõmma katus pääl ja `ongi `mamselite maea `val`mis Hää

2. suur puust haamer Maast `kaevasimme kived `väljä, tagusimme `mamsliga `jälle maa ühe tasaseks Kuu; `mamsliga `tauda `palgile `pääle, et tappi `pulgad kovasti läheks VNg; `seina `mampssel, suur nui maja ehitamisel Jäm; `mamsliga lüiaste `seina `palgid nagade `sisse Ans; Pane selle `palgile `mamseliga mened partsud pihta Kaa; `Seina vahe täideti kohe tegemise `aegu ää, `pal`k `paika, sammel vahele ja `mamsliga `pihta, et `nurka läks Pöi; `mompssliga `taotse `seena `pal`gid `paegale Aud; `paaba, mõni üiab teda `mampsel Kei; ehituse `tüemestel on `mamslid kuasas Kad; kui `mamsliga virutad, siis vai vajub, kiviga `tonkimisest ta ei `tiagi Sim

3. lepatriinu Mamsel, mamsel, lenna üles, vaata, onts oome kena ilm Khk

mamun → mammon

man man Saa eL(manh Har), mah Röp, mun Lei

1. postp juures ole raasike miu man kah Saa; käisi aia man jahu tooman Trv; temä olli miu esä man sulane Krk; tulge appi, susi karja man Hel; kui `kiissa `püiti, siss pidi `mõisale `anma egä püigi pääl sup `kiissu - - saagi man `ol`li tuu täpe Ran; nemä istuva lavva man, `aava pikä jutu maha Puh; kae, kupats om sääl aia nuka man, sääl lähäb piir Nõo; es tetä süvvä suven toa man Võn; kel `rindu man ädä, tol om rasse engätä Ote; tuu poiss käis paar `aastat tolle `tütrigu man, paar last muret Rõn; kuvve `aastene ol`li mina, kui `naksi esä `lehmi man `käimä talu karjage üten San; mis sa naagut mu man, ku sa minnu rahulõ ei jätä? Krl; riihhepapp ol` suur jutumiis riihhe manh Har; ma võta tüü nappu ja istu lehmä man Rõu; ku kaä man õnnõ `määntse pihla `puukõsõ vai `vahtrakõsõ `lõüse, tõi kodo ja istudi uss `aida Vas; elläi om uma jovvu man, ramuh Se; k`eriku mun ol`li pak`k, tütrik `pontu paku `pääle Lei; issänd jummal, riisti man edimäne sõna Lut

2. adv juures väha `mõrkjas maik on man Saa; kes olli talulaits, sellel olli karbige liha man (kaasas) ja võid kah Pst; sij `kanga kudamin lää nõnda pikäl, et ärä `tüüpüss man Krk; oma latse üle om arm, sa let üü ja päevä täl man Ran; temäl om näpu muud man, kost saab, sääl näppap Nõo; `paanti pilakule niid pirrud palama ja siss pidiv latset säl man olema TMr; ku mõni raas toda `alba `rasva `suvve tul`l, siss `pandsõ ossõlõ, alb lõhn ja magu `olli man Ote; no kon ma kül`metanu ole, taren ole elänu, nüid om kühä man Rõn; Kas eluvaim vil man om vai om joba är`koolnu? Urv; sul om õks ta `vastakõnõlamise hädä alasi manh, ega sa taad maha ei jätä? Har; vüül`möldre? olli man laitsil, nii juhata mah ja oppamah Plv; vanast tohe es `jalga säängüist `maahha `panda?, nii ol`li kirbu? man Vas; Sita hais om mul man, ku? laudast tulõ Se; õdak mun (õhtu käes) Lei

***manahhutma** da-inf mañahhuta? Vas; imperf impers mañahhudõti Se mainima, nimetama kui mañahhudõti, ni tul`li tulõma Se Vrd manahtama

manahtama mañahhutama mainima Tülüst es olõ? mañahhõtki? Vas Vrd manahhutma

manajus manaju|s g -kse nõidus – Kuu

manama manama R Pöi LNg Kul Hag Juu Jür KuuK ViK I Äks Plt KJn Plv; `maanama(ie) Lüg

1. sajatama, siunama Manas `toisele kaiksugu paha tulema Kuu; mida sa `ilma`aegu manad ja pragad VNg; manab tõist taga, sie `räägib `tõisest `alba Lüg; `kaupmes - - tuld `suure `vandumise ja manamisega `vällä Jõh; Kus vana kukkus teist manama, [et] sina äbemata inimene, teed `sõuksi tegusi Pöi; manab aga `piaale `teisi inimesi tagasel`ja Juu; küll nad manasid taga järele Jür; aga ma sain manada kohe päris `ilma asjata Kad; mis sa manad

tast, oma laps Sim; manas teise moa `põhja Trm; küll tä sinuda kõneles ja manas, õli pahane Kod; saari valitsust manavad Äks; ta piab `teisi manama, süda ei anna muidu rahu Lai; Karjane olli lasnd loomad villa, küll perenaene manas KJn; tiä manaś minno Plv Vrd mõnama

2. *paluma, manguma mis sa manad seal, ega ta ei tule Jõe; mina olin `aige, aga ikke nad nii `kaua manasid [kuni tulin kaasa] Lüg Vrd manima, mannama*

3. *nõiduma manamise sanad Kuu*

manamisi *siunamisi pool manamisi teisele `riakind, et [ta on] nagu va lihunik Lai*

manapol → monopol

mande|kraap *ahnitseja Üks igavene mandekraap, `kuskelt ta täis ei saa Hää*

mander → manner¹

mander|puu (mõistatuses) *maast kasvass `manderpuu, `manderpuust kastepuu, kastepuust suur mõts. sedäsi mõistatide kanepet Krk Vrd mandri-, manner|puu*

mandi- *koore- `putrusi `tehti ka `jälle, `tuhli `putru ja - - ja se `mandi `kastega viel ja Kuu; Kui akkasivad jua `tanjud `pehmet menema - - siis `pandi `rasva `raasuke vai `võeti `piima päält siis sie `mandi `ärmätus (koorekiht); Siis `kõrjeti mant päält `vällä puu lusikaga vai `kulbiga ja `pandi `mandipütti Jõh; pole sõõnd suurest medaged, mandialust (piima) mina söin Käi; `Värskede `kardlude `juure `tehti mandi kasted, mandile `panti `soola `sisse Rei*

mandine *mandi|ne g -se Emm Kul koorene koore alt kohe toleb nisone mandisem, vehe kollasem koore alone piim Emm; `seukest mandist `piima panin `senna `peale Kul*

manditama *mañditama kraami salaja ära viima kül mañditab KJn Vrd mantma*

mandle|kartul (kartulisordist) *`mandle kardule, nij kasvi `väikse, `valge ümärikse Krk*

mandli|vares *siniraag `Mandli varess on naagi `suurune, pugu on rohekas `kuldne, tiival on `valge triip Kad*

mandri|maa *mannermaa vahest ei tulegi `siie `ranna `ääre, `mandrimaa `ääre tuult, `enne `lahkub ära; `viimaks kiers `tuule `toisijalle, siis `saimme `mandre `maasse Kuu -puu (mõistatuses) `ernel on mõistatus: maast touseb `mandripuu, `mandripuust kasub koostapu, koostapuust kasub suur mets Jäm Vrd mander-, manner|puu*

mandrukas *`mandruk|as g -a keretäis `Andas ia `mandruka, et küll sis `mieless piab Lüg*

mandsutama *mañdsutama peksma siss ta `olli tedä sääl käkistänu ja mañdsutanu `ruškaga Puh*

mandulane *`mandulane tilluke `niisukene `mandulane ta `ongi Hlj*

mandulingu *`Tantsis madalaste manduliñgu (sujuvalt), nagu muna `veeris parandal Han*

mandus *mandus g -i vammtoos, piibuarre alumine osa piibu kaha `sissi `panti tubak ja ots käis mandusi `sissi Pst Vrd vandus*

manerest → manifest

manerg(as) → mannerg(as)

mangama → manguma¹

mangeldama *`manñeldama manguma Küll sa oled `kange `kaiki `toise kääst `manñeldama Kuu Vrd mangeldelema, mangerdama*

*mangeldelema (ta) *`manñeldele manguma No küll se `mustlaseeit `manñeldele Kuu Vrd mangeldama*

mangerdama *mangerdama Jür Plt, `manñerdama Lüg manguma nagu keriku naak, `vaarab ja `manñerdab, tahab kõik `saada omale Lüg; mangerdab kui `mustlane, aab `peale Plt Vrd mangeldama*

mangima → manguma¹

manguma¹ `manguma, (ma) mangu(n) Pha Muh Rei Mar(-go-) Han Saa Ris Juu Amb JMd Koe VMr Iis Lai Plt Vil, `majjun R(-maie Lüg); `mangama Mär Plt, da-inf mangata Juu; `mangima Plt, (ma) mangin Koe Äks Pil; `mang|ma Kod, -me Krk, (ma) mangu(n) paluma, nuruma; santima Küll ne `mustlased on igä `kanged `kaiki `asju `manguma Kuu; vabadikku `naised, raha oli vähä ja `mangusivad koledast, ikke viis koppik `alle ja kaks koppik `alle VNg; sant - - `mangus kanamuni ja võid suviajal, `talvi ajal liha Lüg; älä `mangu nii `paljo miult Vai; niikaua ta (mustlane) `mangus so kallal, kui sa pead `anma Muh; Mul oli kahi seda ära anda, aga sinigu ta `mangus `pääle, kui ma pidin selle ära `andma Rei; mes sa mangod nii `pal'lo Mar; `mangavad peale, ei lähä ää Mär; `Santidel põle muud oln kui kepp ja koft, köisid kauda küla `mangumas Han; vanal aal käis paelu `lapsi `mangamas Juu; ää mangi, tie tüöd Koe; käi teist mitu `korda palumas ja `mangumas, ennegu tuleb VMr; tahab suada, mangub, järele ei jätä Kod; märdid käisid `mangamas Plt; panime vanad kalsud `ümmer ja lina piost abemed suhu ja - - `mangisime ja tegime mardi `sahti Pil; Neil `popsel, kis `tallu sugulased `ol'lid, `ol'li asi vähä parem, niid said talust mõnikord `ühte või teist `asja `väl'lä `mangu Vil; `Tõmba malgage, kui ta kurat viij midägi `mangme tulep Krk **Vrd** mangeldama, mangutama, mõngima

manguma² `manguma tegutsema, toimetama kui nad viisiksid midagid `mangu ja teha; ei nee mehed taha `mangu üht; ma `oata, oo nad ää `mangun (loomad teise koha peale läinud) Muh

mangutama mangutama manguma mangutas minu käest ku `mustlane KJn

***manifest** mani|vest Pöi Khn, g -vesti Rei Tõs Tor Koe Kod Har, -vesti VNg Lüg; mani|vešt Pöi, g -vesti Tor Hää Trm Plt KJn Krl Har Plv, -vesti Trv Hls Krk; maanivest Kuu/`m-/ , g -i Mar Mär/-s-/; manisvešk Vas; manerešt g -i VJg

1. manifest `priiust `kuulutetti maniveštiga Lüg; Siis kui `köisri manivest oli tulnd, et päris `orjus ää kaub, siis `mõisnikud olnd ikka sii omaga segamine küll Pöi; keisri manivest loeda maha Rei; keiser annab manivesti Koe; `keiser andis manerešti VJg; valla käskjalg tuli `vasta ja `ütles `meile, et `omme kuulutasse lossi pial manivešti Plt; manivest, tuu om vana tsaari `aunõ sõna Har; `keisri um kuulutanu[?] manivešti Plv

2. amnestia `vangidele `anneti - - ka manivest Lüg; üks pidi kauem `vangis olema, aga sai maanivešti Mar; vangid said sõja `aegas manivešti, vähendi nende `päivi Tor; ku `keisril poeg `sündis, `anti manivest vangidele Kod; temä saab manivesti kah, sij om nagu roonu kingitus Hls

3. peks, keretäis sai mo käest iä manivesti Tõs; ma lää `väl'la ja ma ta kuradil anna ühe manivešti Hää; sij olli manivesti `anden, et tõise kavaleeri poole viij läät Krk; mi_karjapoiis ol' saanu[?] perremihe käest hää manivešti tuu iist, et olli vil'lä väl'lä söödedü[?] Har

maniiska → manisk(as)

manima manima IisR Iis Har Vld(-nn- Se)

1. manguma `Teine manib ja `maarub juba tükk `aega IisR; manib nii kavva kui tal `antasse Iis **Vrd** manama

2. mainima, nimetama Olõss jumalasõnna maninu[?], siss `tahtunu ma\_ka\_kullõlda<sup>?</sup> Har; tuud är\_maniku inäp ei<sup>?</sup> Rõu; Sa võinu jo mullõ ka manida<sup>?</sup> Vas; naa<sup>?</sup> inemise<sup>?</sup> omma pühäst saanu<sup>?</sup> - - näid manitass kerikoh; jänest ka õks mannita\_i\_lavva man - - läbi söögi, läbi jumala `andidi Se

Vrd mainima

manipool, manipul → monopol

manisk(as) *manisk* g -i Pöi Mar/-nn-/ Ris Hag VJg Plt(-*śk*) KJn Hls/-*śk*/ Krl Har, -a Kuu Jõh Trm/*maa*-/ KJn Trv; n, g *maniski* Mar/-nn-/ Mär Var Tõs Tor Hää Hag Juu, -a RId/*maa*- Lüg/ Koe, *manii-ska* Khk; *manesk* Ote Vas/-nn-/, *mañesk* Kod Ran Nõo Urv/-*śk*/ Plv, *mañuśk* San Har/-*ñn*-/, *manuśk* Lei, *mannuśk* Krl, g -i; *maneska* IisR Rõu, *mañeska* Se; *manisk|as* g -a Jõh

1. (valge) riidest rinnaesine, kraealus *mehed`kandavatta manisku* VNg; *paljo`karvu`rinna pääl, nagu maniska kõhe* Jõh; *Pani manniski kaela ja lipsu ette* Mar; *meeste kraed, maniskid ja kõik saavad targeldud* Mär; *maniski`külge keib rae* Tor; *läks`külla, pani maniski`kaela* Hag; *poistel on maniskid kaelas* VJg; *vanass õlid rätet kaalan, nüid one mañeskid ja lipsid* Kod; *mehed panevad maniska ette* KJn; *kerkude minnä ame`olli iki esi, siss`olli nigu mañesk kaalan jälle`valge, õbepriis`olli iijn* Ran; *käte`ümber om tulhvi ja manesk om kaalan* Ote; *Vanast ol`l iks kañs kraed kaalan, mañesk ja krae kah, mañeski pañni iks ala? ja krae pääle* Urv; *mõsõ mu mañnuśk vällä?, targeldä ja triigi?, ma`taha hommõn kerikudõ minnen`kaala panda?* Har; *maneskide nüpsi? umma? är? kadonu* Plv; [poisil] *kaala`ümbre`valgõ mañeska* Se || piltl (looma valgest rinnaesisest) *tõisel [kassil]`valge maniskas ies* Jõh; [nimi] *Krants käib aga`valge maneskaga`koerale* IisR; *Kassil oli valge mannisk* Mar

2. mansett *Uhke mees oli, rae oli`kaelas, maniskid olid käe* Pöi

manisvesk → manifest

manitama *manitama* Kuu RId(-*mma*)

1. meelitama *Metsälist et saa manita* Kuu; *sie maniti toist`ninda`kaua, kui sai oma`verku* VNg; *püüä obone`kinni, tuo matt, pane`kauru`sisse, manita`sellegä; ema manitap last, et õle ikke ia, ära tie pahandust* Lüg; *õskas`rahvast turul`õstama manitada; manitamisega saab paremast kui tigidusega* Jõh; *Kui manitamisega tämast jägu ei saa, siis ei`saagi* IisR; *midä siä`liiverdad ja manidad sidä`tütrigoda* Vai

2. nuruma, manguma *laps manitab`saia* VNg; *küll maniti miu`kallal* Vai **Vrd** mainima, maitama

manitamista meelitades *manitamista peab`rääkimä* VNg

manitsama¹ *manitsama* Trv, -*mma* Rõu *manitsema õpetaja manitsap leeri`latsi* Trv

manitsama² *manitsama* Har Vas(-*nn*-) Lut, -*mma* Urv Rõu Vas, da-inf *manida?*, *manitsa?* mainima, nimetama *Jaañ is manidsa mullõ sukugi tuud, et timäl veli kuu`tul`l (koju tuli)* Har; *ku ol`l nii midä üteliist - - jäl`nakkass mullõ manitsamma umma`halva* Rõu; *õpetaja üteli, et sa manidsa õnnõ, sõss olõ ma`siin; kül`ma manidsa, ku meelemn um* Vas; *manidsa`j ei`lihma, ei lammast, ei tsika, kõõ`tõpra?* Lut **Vrd** *manitsema*²

manitsema¹ *manits|ema* Saa Juu Pal Puh Nõo, -*em(e)* Hls Krk San, -*emä* KJn, -*õmõ* San Krl Har, -*õmma* Plv; *maanitsema* VNg/*m*-/ Jäm Kaa Rei Lä PõPõ/-*õma* Khn/ Ris Juu JMd VJg I Plt, *moa*- Koe MMg noomima, õpetussõnu jagama *mis sa`maanitsed`teisi* VNg; *Teised maanitsesid küll, aga poiss äi vettand õppust* Kaa; *õpetaja maanitseb`rahvast* Rei; *jähi tätta (teda) maanitsema`jälle - - kurjatab,`riidleb täga* Mar; *nende lastega paegal sii, muud ku`rända ja raanitse ja maanitse* Mär; *mind õege maanitsesti* Tõs; *Küll suab vanõmatõ käest maanitsõda, aga sie`aita ühti* Khn; *last tuleb maanitseda, et ta seda ei tee änam* Tor; *akkab maanitsema ja`rääkima* Ris; *vanemad maanitsesid küll, et ärge`tehke kedägi paha* Juu; *eks teda soand küll moanitsevad ja reagitud* Koe; *õpetaja maanitseb lieri`lapsi* VJg; *maanitses ja nuum, et`niiskess tego ei õle vaja tehä, ettepite ärä enam tii* Kod; *eks õpetaja ike`eeste manitseb lauva`rahva ära* Pal; *maanitses ja`noomis kere läbi* Plt; *mis sa miust manitsem*

tulet, ma ole esi vana küll; es avide miu manitsemin kedägi Krk; kas tedä veedi om manitsedu, aga ta_j kuule Nõo; last piat iks manitsõmõ San; õpõtaja manitsõs kerkül inemisi Krl; tu_m üüs kõik', kas taad manidsõ - - ega_timä tähele ei panõ? Har **Vrd** mainitsema, manitsama¹, monitsema

manitsema² manits|ema Rõu, -õma Lut, -õmma Har Plv; `mañtsõmma Se; da-inf manida<sup>2</sup> Har Se(manitsõda<sup>2</sup>) Lut; nud-part manitsõnu Krl, pr (ta) mañnitsõss Se; manitse- San nimetama, mainima om saanu jo manitsedes San; olõss sa mullõ manitsõnu Krl; mul is tulõ `mijlde tedä manida² Har; manitsõss tõsõ inemise nimme Plv; jänest ei tohi² manitsõda², sõss ei saa² kala Se; [hingedepäeval] kerkesändil umma² musta² `rõiva<sup>2</sup>, ni manitass `kõiki, kua umma_kuulnu² Lut **Vrd** mainitsema, manitsama²

manitsus manitsus g -e KJn Puh San, -õ Krl Har; maanitsus g -e Mär Han Ris Juu VJg Iis Trm Kod noomimine, õpetussõnade jagamine see oli küll ilus maanitsus, mis õpetaja `rääkis Mär; Küll tä pidas pikki maanitsusi ja `tahtis `poodis `viina ää keelda Han; mis se maanitsus enäm `aitab Juu; ei uoli maanitsusest ei `miski asjast Iis; ei taha temä manitsust kuulda KJn; olli ää manitsus San; lais ei taha kuulda² vanõba manitsuisi Krl; kas mu manitsus no mõni manitsus om Har **Vrd** mainitsus

manitus manitus g -e Lüg IisR meelitus `lastele, minä `neile `annan magusa - - manitusest; `este `kemples `vasta, pärast ikke `suure manitusega läks Lüg; Eks `viinapudel olnd `rohke manitusest IisR

manluuk man|luuk g -luugi Emm; sisseü manluuki Khn pääsluuk, suletav ava laevas Katla manluugid aa nii pisist, et mees sinna üks öla ees sisse pugeda saab Emm

mann¹ mañn g mañna Hls Krk Har lastek mari ma lää `mañnu `otsme Hls; ken alle `väike, sij kõneless: `mañnu Krk; ma_tõi latsõlõ magusõid `mañnu Har **Vrd** mamm, manna²

mann² → manna¹

manna¹ n, g manna Jäm Khk Põi Muh Rei LNg Mar Vig Han Var Tõs Tor Rap Amb JMd Ann ViK Äks Plt Pil KJn Hls TLä Krl Har VId, `manna Kuu RId; mann Kuu, g manna Ris Kei Juu Koe Iis Trm Kod Trv Krk San

1. peenikesed nisutangud valage sie mann ära Kuu; `tarvis `lassa `manna ka `mödril teha Lüg; ken sind võib mannaga `sõõta Khk; mannal\_o enam `sõuke kare pudr Muh; nad tegevad nesodest ise mannat Mar; Mannasid oo `mitmes jämduses ja `värvis Han; mannast keedetse suppi Tõs; manna supp ea `pehme `süia Ris; nüid o `jälle `veškid ja saab `kõike, `manna ja `püüli Kei; kel nisu on, teeväd `manna kodo kua Juu; mannast suab ia pudru JMd; sajab nagu `manna - - pienike lumi VMr; `kõikse `enne tuleb mann, siis sõredad jahud Iis; vedel manna supp one siidisupp - - tämäda `loetasse paremass tõesess Kod; meie teeme nüid ka vahest manna `korpi Pil; mannat mitte üits tang ei ole sõõnu Trv; kui pal'lu ma `manna pane Krk; kui viil `suhkrut `ol'li, sis `saie manna `soumi tettus Ran; mannad om küll, manna `kõrti vahel keedä Nõo; tuu manna putr, tuu `saistuss sagõhess Har; kost `vaene mannat `saasõ Vas; Perästpoolõ, ku jo manna `suurma\_vällä tulliva<sup>2</sup>, sõss `viide [katsikule] alatõ - - piimäga_keedetõt `pakso manna `putro Röp || piltl Läksid `jälle seda `taevast manna saama (jutlust kuulama) Põi

2. teraline aine puudel lepad oo puhas manna täis Mar; mann puu `lehti pääl, ku lehe läigive Krk

manna² mañna Trv Plv, pl mañna² Röp lastek mari laits tahab `mañna Trv **Vrd** mann¹, mannu

mannadu `manna|du g -tuma mannetu Oled viel peris `mannadu mies Kuu

mannama `mannama, da-inf *mannata* Hää Plt Pil SJn manguma *Ta `mannas nii kangesti, ei saanud muud kui ahdsin ära Hää; ei viitsi mannata möda küla Pil; See mees muud ku `mannab võlgu `kaupa SJn Vrd manama*

manneldama *manneldama peksma teeb nii südäme täis, et manneldaks teist Mar*

mannelg(a) → *mannerg(as)*

manneneet → *magnet*

manner¹ *manner g `mandri Sa(g `manri Pöi) Muh Rõn; `manner g `mandr|e, -i Kuu; `mand|er Lüg, g -ri Lai; g `mandre Jõe, seesü `mandres Ris mander, maismaa `viati `vergud `sinne jää `alla, `siie `mandre ja `saare vahele Jõe; Kävimme ka pere `naise isa `juuress `mandress `heinätüöl Kuu; läks `mandrile tööd `otsima Khk; see_s ole mees, kes ei ole `mandril `raavi `kaevand Mus; noored mehed - - keisid `mandril [töö] kaks kolm sui VII; `Manri rahvas tuli söa eest ää `siia Pöi; [kui] mere või järve mehed tulid kuivale `maale, siis tulid `mandrile Lai*

manner² → *mannerg(as)*

mannerbu → *mannerg(as)*

mannerg(as) *mannerg g -u Mus VII Muh Phl Mär Han Pär Tor Hää hajusalt K, Trm Kod Lai Trv Hel TLä Rõn Rõu Vas, -a Sim Trm Kod Äks Ksi Ote Rõn San Räp, -i Äks Puh; `mannerg Jõe Jõh, mannõrg Khn Urv/-ín-/ Rõu, manerg VNg Lüg Jõh Juu, g -u; n, g manner|gu Jaa Pöi Muh Phl Rid Mar(-bu) hajusalt KPõ, -ga Kei Jür Tür Võn Ote Urv/-ín-/ Rõu/-õ-/ Räp, -ka Se, `mannergu Kuu, maner|gu VNg Lüg, -ga Jõh Vai; mannerg|as IisR/`m-/ Iis Lai Ote Rõu/-ass/, manerg|as RIid Iis, g -a; manner Hls, g -i Phl Mär Hää Juu/`m-/, `mandr|i Rei, -e Hää Trv; mannelg g -u VJg, -a Nõo; n, g mann|elga Vas, -ilga Kan plekknõu Mene tuo `mannergu täüs `piimä Kuu; siis `saatas minuga sene manergu kodu - - `piirituse manergu VNg; `läksimä `einä`maale ja panin `ommiku appu `piimä siis manergaga `kaasa Lüg; `võeti manergu ja `pandi raha `sisse Jõh; Manergas kõik luppis ja `lotsis, kuhu `vasta sa löid teda IisR; mannerguga `väätakse `piima meiereise VII; `kallas mannerguga `sisse õlut Jaa; Vana mannerguga põhi on `jälle katti Pöi; mannerguga `olli porsane, `pessid sa kenast ää Muh; mine too mannerige vett Phl; mannerbu oo plek`k nõu, kahe kolme toobine, kaen oo peal Mar; lüpsi jaoks oo ulga mannerguid Mär; Mannerguga täis vett kadus nagu kuuma kibi pial, jõime kolmekesi natukse `aaga tühas Han; Võtamõ eenä `mualõ mannõrguga aput `piimä `juurõ Khn; pañni piima mannerguga `sisse Pär; `lasti teha lekist manner Hää; Vii piim mannerguga `kaevu `jahtuma Kei; `manner on teesest küljest `mõl`ki läind Juu; kilu mannerguga `viisi müidi kilu Kos; suuremad mannergud mul põle kui nel`la `liitrene Tür; pani silgud mannergusse Pee; tõin omale mannerguga täie `piima VJg; Plekine sangaga mannergas on siin Iis; kuürt paavad mannerga `sisse ja logissavad, mannerg ripub nüäri õtsan lae kül`jen Kod; naistel olnud püstitanud, nigu mannergas piias Lai; Tal juhtus mannerg kaasas olema Plt; vii `mandrega einälisile `taari Trv; manner om `kardin, räime nõu Hls; Mustik kuriluum `leie mul jalage mannerguga `ümmer Hel; kui istutime sedä `mõtsa, siss temä kajoss `audu ja mia panni `siimnit ja mannerguga kanni vett Puh; piimämannerg satte käest maha Nõo; `Kalda siij `õhtane lüps siiä mannergade Rõn; Ma\_võta mannerga üten, vašt saa `lõssi tuvva? Urv; solda-ñnele `anti kolme pääle mannõrga pää täüs `viina Rõu; Mannergul oll põhi katski Vas; tädi vei mannerguga? esäle `piimä `mõtsa, kui esä mõtsah puid ragõ Räp; Poiškõnõ oisõ mannerkat Se Vrd mannerik*

mannerik *manneri|k g -ku mannerg Mannerikuga võeti einamaale joomavett kaasa Han*

manner|maa manner, maismaa *mihed, tüdrugud kevade`aegu`lähtvad siit ära,`lähtvad mannermaale`teenima Jäm; perenaine mannermal peab ainult pere toidust tegema, aga sii Saaremaal [on teisiti] Pha; kellel suure põllu käen om, üteldäss et temäl`lõpmada mannermaa käen* nalj Ote **Vrd** mandrimaa **-puu** (mõistatustes) *maast tõuseb mannerbu, mannerbust kausta puu, kausta puust suur mets = uba Mar; Muas kasvab mannerpuu, mannerpuust sai kaustapuu, kaustapuust sai suur mets, suures metsas mesilased = ernes Trm* **Vrd** mander-, mandri|puu

mannetu n, g *mannetu* Aud Trm Ksi Plt KJn; `manne|tu Jõe, g *-tuma* Kuu(n *-du*) Hlj vilets *oh sa`väike`mannetu,`rohkem`lapse`kohta`üelda Jõe; No nie (võrgud) jo olid kodu`kehrätüd, ühe`kerdasest linasest`langast. Eks`olled siis igä`mannetumad küll Kuu; sa mees õled väega mannetu Trm; kül`si oo mannetu ja vaevane KJn* **Vrd** malletu, mannadu, mõnnetu

mannilga → mannerg(as)

mannima → manima

mannitsama → manitsama²

mannitsõmma → manitsema²

mannu *mañnu* Jäm, *mañno* Se lastek mari [anna] *lapsele mañnusid Jäm; anna mañno* Se **Vrd** manna²

mannupol → monopol

mannusk → manisk

mano|võtmine leivakõrvane *`soldannil is olõ? medägi mano`võtmist* Har

mansa → mants

mansett *manse|t* g *-ti* Mär Hag VJg, *-ti* Khk VII Hää; *manse|tt* g *-ti* Tor JMd, *-ti* Jäm Rei Mar, *`manse-tti* IisR; *`manse|tt* g *-ti* Hag Plt, *-ti* Trv; *`manse|t(t)* Lüg, g *-ti* VNg/*-ät/* Jäm Muh Tõs; *manse|t* VJg Trm, *mandse|t* Plv, g *-ti*; *mantse|t* Ris KJn, *`mantse|tt* Juu, g *-ti*; *`mantse|tt* g *-di* Kuu, *-tti* Lüg Jõh; pl *manse-tid* Jür, *`mansetid* Lai, *Mansetid* Mus, *mantsetid* Hag *kätis`naised`tärgeldavad juo`lipsusi ja`kraesi ja maniskuid ja`mansetteid* Lüg; *eks`nuored mehed`kanna`mantsettisi* Jõh; *Manse-tt oli`värvlist`laiem ja`otsad ei käind ülestikku,`käisid`vastastikku* IisR; *manse-tid on kää`rande`üumber,`uhkuseks* Khk; *kessel`puhtad`valged raed oo, nendel_o`mansetid koa* Muh; *mehed`kandvad manse-ttisi* Rei; *`enni olid käte`üumber manse-tid, valged ja, mõned tegid varrastega koa* Mar; *peenematel ja noorematel oo manse-tid* Mär; *`mansetid - - meitil`öeti ikke vanaste tulbid* Tõs; *mõned`ütlevad`käiksed, mõned`manse-tid* Hag; *kaabu`oli niukse kroogitud varrukatega ja siis siin olid punased manse-tid* Jür; *mehed kannavad manse-tta, ega mina manse-tti kannu* JMd; *poistel on manse-tid kää* VJg; *kõik nist (niisugused) uued`riided old sel`las ja manisk old kaelas ja, ja siis kõik`mansetid kää* Plt; *kõnd nigu säks mandseti? käh* Plv

mansik → mansikas

mansika|lõhe (lõhesort) *osa lohesi on`mansigalohed,`oite`ruosa lihaga* Kuu **Vrd** maasikalõhe **-mari** maasikmari *`mansiga`marjad on`oige magusad* Vai

mansikas *`mansi|kas* Lüg, *`mansi|kas* Lüg Jõh, *`mansi|gas(s)* Kuu, g *-ka*; *`mansi|k* g *-ka* Lüg, *`mansi|k* g *-ka, -ga* Kuu; n, g *`mansika* VNg; *`mansi|ka* g *-ga*, pl *`mansigad* Vai maasikas *Ku`heinämaal oli`mansiku,`tehti siel kasetohest`tuutu ja`korjati`mansikad sise;`Mengä`lapsed tänä`mansikasse, nee o`ammugi jo`küpsed; Igä punane mari ei ole`mansigas* Kuu; *Põsed ku`mansikad; mõnes kõhas`põllu`pienra pial`kasvab küll`mansiki;`lähma nüüd`mansikuid`õtsima* Lüg; *tüdkäised`korjad`mansiko* Vai

mansiline mańsiline ebatasane Kui põranda lauad on kummeldunud, siis on põrand mańsiline Mär

mant¹ mant Saa eL, mahnt Rõu

1. postp juurest sa lääđ nüid miu mant ära Saa; Tarvastu kiriku `mõisa mant `anti koht Trv; ta ei läpe talu mant ära minnä Krk; `viiti tüdruk sanname (saunamehe) mant ärä ja `pańti `mõisat `tiijme Hel; ta karass `onte `lavva mant ja avit mul kesvä `sarda panna Puh; ta\_m jo suvikonnaline vars, vaja ärä võõrutada märä mant; säält `vaksali mant `õkva silmäld sinna talli manu saap rutemb Nõo; ta läits lätte mant vett `tuujma Kam; ma läitsi, et ma avita esä sanna mant `mäele tuvva Ote; peremijs läits oma vara mant pakku ja kaot` elu ka ärä Rõn; ma täü no söögi mant är_tulla? Urv; mine õigõ mu_mant minemä; eiśś (eks) na_siss `tõisi mant opi\_taad `halva `muudu Har; mudsu mant jääss veidükene `puuduss, olõ õi? inämb `õigõt mutsu päähn Rõu; meheimä käve iks üte `akna mant tõsõ mano Vas; mi_jahatuśś om val`miss, olõss vaja `veśki mant ärä_tuvva? Räp; ma tul`li õnnõ lehmä mant, `piimgi jäi `kurnamalda? Se; tul`l tõiste mant Lut || kauguselt siin käüs mõne saa (saja) kilu `meetri mant [laadalisi] Pst

2. adv juurest mine ärä mant Hls; mõse emä ais mant ärä, sõss lää põrse kasume Krk; musta põlle `panti mõsu `moldi ja `anti `tõlva, siss `olli must mant lännu kah Puh; ega ma\_nte kägu mant (lähedalt) ei ole `nännu. miä ei tiia, merände ta om; kui ike sõna ütte ei sünni, siss mugu lase `jalga, pane minekit mant Nõo; siss jääb tuu uśsi viga mant ära Võn; Laśś harinas sul `käśsi, sõss ei_saa_mant kohegi? Urv; savi nakkass `kuiuma, lätt mant maha? Har; `kuultul jutul ei olõ_`põhja all, võõdass mant ja pandass mano Rõu; hädä saa inemisele ruttu, a mant ar\_lää ei? Vas; perremijs lõikass tarost [kärği] `väl`lä, `pernaane puhastass `mehtset mant Räp; võit`it elo mant ar? ja, nii saat` ar\_`tõistõ `ilma Se; är? `kaksõss pää, är kakaśś kõrva, nõna mant Lut

mant² mańt Muh, g mańdi Lā(mandi) HaLā HJn Jā ViK IPõ; mant g mandi Hi Mar KJn, `mandi R/n `manti Vai/ piima koor kas `manti ka tahud `tuhlie `pääle; Täna täüđ `mandi kogu `kirnuda, `muidu jääb voi `huonu mekki Kuu; Pane `kohvile `manti `peale Hlj; tahad kala teha `tuorelt, siis pane `manti `pääle Lüg; `Mandi jaust õli ise pütt Jõh; keväde vahel `voieti [parkunud jalgu] appu `mandiga Vai; Mõni peeb mandinõu sui kajus Käi; `Sahvris on veel `manti, aga see on apu juba Rei; nelikümmend `toopi `pandi `mańti `sesse, sealt tulid siis suured või käsakad Mar; paneb `mańti kohvi peale Mär; kui sa [seened] ära `liutad ja apu `mańti `ulka paned, on iad Var; [kõrti] klopitakse ja pannakse `mańti `peale Kei; kui ta (piim) juba akkas paksuks `võtma ja mańt peal oli, sis `riisusime mańdi ää ja tegime võid Rap; õhuke mańdi kord piimal peal HJn; Rõesast piast mańt, apust piast koor Amb; apu piima pial on koor, rõõsa piima pial mańt Ann; tüdrukud juavad `mańti, siis on ilusad VJg; jõi `mańti kõhu täis Trm; kui `võerid tuli, `kästi `mańti `piale `panna kohvile Lai

mant³ mańt g mandi Khk Põi Muh Tõs Hls Krk, mańdi Põi Khn Aud Tor Hää Saa KJn; mant g mandi Jäm Khk Kaa Rei KJn; mont g monda Lei; meńt g meńdi Pil

1. kraam siin on `manta pailu Jäm; piab ikka `manti kogu panema Khk; sellel oo seda mädi ja `manti Muh; pruudil oli seda `manti, `riidi ja `asju Tõs; temä tuln Ruotsist suõlaga ja kohviubõ oln ja `kõikesugust `mańti Khn; see üks vana mańdist `tehtud, aga see\_o paremast mańdist (materjalist) Aud; angerjad ja räemed, sii ju kõik suetsu mańt Hää; `tangu, liha, `leiba, võid, kikke `mańti `ańti Saa; mailmatu mańdi kokko aand KJn; Temä tahap `manti `saada, ega ta raha ijsst ei `tiijgi midägi Krk Vrd mänt

2. varandus; raha seda va `meńti tal küll, ega ta ilma põle Pil; sour mont Lei

mantama `mantama santima sie käib `mantamas möda küla JõeK

mantel `mant|el g -li R S Mar Mär Kse Han Mih Tõs Hää VMr Kad VJg I Vil Puh, -le Phl Vig Tor Hää Ris Hag Juu Koe Plt Pil KJn Trv, -eli Vai; `mantõl Khn

1. üleriie, pealistrõivas **a.** palitu `mantlile kujuti `niisukene vüö, `sellega `tommati `kinni Hlj; `mantel on lai ja `paltu on `kitsamb kui `mantel Lüg; `mantlid, nied õlid ülimesed `kuuvved, õlade pääl õlid Jõh; `naiste `rahval `oldi vanast `mantel, `mustast `riidest oli `tehtü Vai; meestel ning naistel niid `mantlid Jäm; suur pitk `mantel oli, teiss `külges oli punane nüör, oasad, ning teiss `külges oli tinanööbid Pöi; vanasti kandsid mehed `mantlid Rei; üks saks ja sada `mantelt = `kaapsapea Mih; pane `mantel `selgä Tõs; vanal olnu kasukas all ja `mantel pääl Hää; `lahtine `mantel, ei oln üsna kiha järel `tehtud Ris; ülikuub ehk `mantel, ennem `üiti kuub Hag; ikke kasukas sel'las ja `mantel viel pial ja vüe viel meestel pial VMr; `üüti `mantlist `ennem, nisust laiad, suur lai krae oli vel peal siin õlade peal Kad; surmal must `mantel sel'jas Trm; `mantlid on naistel, vanasti olid nüid suve palitud Lai; tõi `Põltsamast `mantle Pil; mul om `mantel sällän Puh **b.** talaar õppetajal on must `mantel, `valged lappid `onvad `mantlil ies Lüg; pappil on `praigo viel `mantel [seljas] Vai

Vrd mäntel

2. koor, kest tõmmati `mantel (kalanahk) maha Mus; täna keedame `mantliga `tuhlimi Muh; kartul õege `mantlid maha `lipnud, puru kiädetud Kod

3. piitl peks, keretäis Sa `tahtusid ühe hüü `mantli `saada, küll sa siis `targemaks `saisid ka Kuu; Pärís igavese mantli Emm; anna `tääle nehuke `mantel, et tä kohe määletab Vig; siis oli `vargal `enda kohus, `ánti ia `mantel Lai

mantel|kuub siiludega üleriie `mantel`kuubesid oli tiha tänini veel VII; Mehed kandsid mantelkuubesid, laiü kuubi, millel oli üks ainus nõöp kurgu all Käi; Mantelkuub on lai kahe siiluga leet palit Phl

mantima `mañtima, (ma) mañdin Ris Kei Amb Koe; `mantima, (ma) mandi(n) Käi Phl Mar, `mandin R/-nt- VNg/ piima koorima `manditud piim, sel saab lusikaga kuor ära `voetud Jõe; `piimä on `manditu Vai; mine aka sa pæel `mantima, piim `jahtub εε Käi; mandi piim ära Phl; Püüid mañditi ää. Siis `pañdi [mant] `kernu, sial `apnes Kei; Vähesed said `rõeska `piima `pruukida, ikke mañdidi ää vähemalt Amb

mant|kann koorekann Pese mantkann sis `hüästi `puhtaks ka `lauale `panna Kuu; mañtkann oli `liitrene ehk `väiksem, suuremadega `pañdi piim lauale Ris

mantli|kasukas (üleriie) vanamel oli üks suur `mantli kasukas, nisuke suur ja lai, pane vüe `piale KuuK -kuub (üleriie) `Mantlikuued olid `jälle ma_ilmama laiad. Sai tene teise `riide `piale tõmmata, oli siis pal'las kasukas all või mis `tahte Amb

mantma `mañtma, (ta) mañdib kraami salaja ära viima kül\_ta mañdib kõiksugu `asju kodost `väl'lä KJn **Vrd** manditama

mant|püüt (hapendatud koorest) ma sain mañtpüüti, see on püüti sees apo piim, koor peal Kul; pannakse piim `apnema, et süiakse mañtpüüti Koe

mants mañts g mañtsi KJn, mañdsa, mañsa Rõu

1. volditud ääris aluselle (seelikule) `aeti vanast mañtsid alla KJn

2. narmas mañdsa[?] umma `ümbre suurõrāti `vüüri pitehn; mañts ol'l sõrmõ pítu, kotohn `koeti ja vabrikuhn kah teíti Rõu

mantserdama mantserdama askeldama siin mantserdad ja `tõmmad metsän, egä külm ei aka Kod

mantset(t) → mansett

mantsik(as) → mansikas

mantslesse lainesse, lokki [kangas] `löödi `lahti plau ja plau, venitadi ja sirutadi, et eäred mitte `mantslesse ei jää Juu

mantsme `mañtsme, `mañssme, (ma) mandsi ehtima, ilustama Küll om ta nüid ennäst `välla `mantsin, jüsku `ingel kohe; Mis sia endast nõnda pal'lu mandsit, olet ilus esiki Krk
Vrd mintsme

mantsõmma → manitsema²

manu¹ manu Saa eL(manu² V), mano Vön Kan VId(-o² Rõu Lut); munu Lei

1. postp juurde miu manu tul'li mitu inimest Saa; läits kajo manu vett `kiskma Trv; `kortle `soldani olli sedäsi talude manu `süümä saadet, et taluse pidiv üleven pidäme Krk; mine `alla kua manu, kae kas liha pada kjiis Hel; võta veli `endä manu, saab temä ka `ke'gembät `põlve Ran; märä `oidnu `varsa iki nõnda oma kaala all, nõnda et susi ei ole varsa manu saanu Puh; võtt latse `üskä, tõi üsäge minu manu Nõo; `läisime `vastse `aastan jälle lauda manu, peremiss viiss `leibä jälle lehmile ja sigadele TMr; `istõva kõik' lavva mano ja laaliva Võn; poiss läänu kõrdsi manu ja `olligi sehvt kuun Ote; sij peni käip ka `ul'kman, lääp muide talude `peñne manu Rõn; `ahti minnu lelläpoja manu, tsiku manu [karjaseks] San; ku virk olt raamatut `opma, sõss saat koolitarõ manu<sup>2</sup> Urv; konh omma äkilitse kaarialudsõ (keerised), säält om mõlaga nii tõmmada, et hamõ jääss `perse manu kiñni² Har; kis um tõtõlik, tuu õi_ `tsuska umma nõnna tühä jutu manu<sup>2</sup> Rõu; kirriv hähn tük'ke talvõl `tialastõ söögi mano Vas; tä om uma meele mano (meelemärkusele) `tulnu jäl<sup>2</sup> Se; l'ema `ol'li `vähride munu `tulnu Lei; lätt `tõisi manu Lut || (kokkuhäälidusel lühenenult) Miä ämp oma `jalga `tõstre\_ma ei tõsta, säält saab sõimate; `Pernän läits lauda_ma Hls

2. adv juurde kallassi [kartulid] `mõhke, sõss juuretiss manu ja jahu `sisse Trv; vanast tetti tüdrukul kasuk palgass, jak'k manu. ku särk tetti palgass, sõss tetti kõrt manu Krk; perituult om ää minnä, siss ei saa tuul' nõnda manu Hel; toda ei tiia, kumb kummale `rohkeb manu tük'k, kas uss kassile vai kaas ussile Ran; `tütrukene läits latsele manu, võtt latse `üskä Nõo; läitsi manu, `kaie, ilmatu suur' pada konn Võn; ku parmu manu tükisse, siss obene ka lüü annaga Ote; nüüd ei panda² inäp `ammilõ jakkõ manu<sup>2</sup> Krl; vaja kasuk salläst maha aia<sup>2</sup>, lämmi tüküss jo manu<sup>2</sup> Har; no `kaeta õi_tuust midägi², kas miisss um nuu² vai vana, kiä mano murd, tuu um uma Rõu; ku näi mõnt kavvõlitsembät koolisõsard, kõik' tul'li_mano, et tere_koolisõsar' Vas; panõ no_vijl `veetkese `tsukrot mano, saa `mälsäp Räp; ma² elä nigu kotih, kink mano ei putu², kost midä ei kuulõ² Se; mõtsa kirbu² nakanu munu Lei

manu² manu tuhk lase manu maha, mis suitsu otsast tuleb Mih

manul juures ta `olli selle [tüdruku] manul meneva `ööse oln (ehalkäimisest) Muh

manulik manulik manuline temäl om manulik Krk

manuline manuli|ne Aud PJg Saa M Ran Nõo San, -le|ne Pä VIPõ, g -se

1. teise majas, teise juures elav inimene mina olin isa juures manuline - - ise oma leva pial isa tua `nurkas Tõs; `linnas oo üürnikud, aga maal oo manulised Aud; ilma üirita manulene majass `võetu Hää; elas teise juures, oli tema manulene, kas ühes lauas söövad või lahus, aga ühes elavad Plt; manulene - - ol'li `korteris ja käis [tasuks] tüüs sis SJn || päeviline, abiline kui pal'lu tüüd, siss võtat manulisi Hel **Vrd** majuline¹

2. armuke, vabaabielus elaja si Mañn ol'li Jaani manulene, elas Jaani juures SJn; aab selle ärä, võtap uue manulise `jälle Trv; kas ta manuline ol'l või är laulatet Hls; Sij om kole miis, koinip oma katte manulist ja `jõõrap tõste `litsege kah vijl; lahu<sup>2</sup> `ende naisest ärä, läiis perenaisel manulissess Krk

Vrd manulik

manuma manuma luurama, passima läks tüdrukut manuma - - ehk saab trehvata selle tüdrukuga JõeK

manu|minek (teenimaminekust) jüripävän `olli tuu manuminek, lätsivä poesi ja `tütrigu peremeste manu `tiijnmä Nõo

manutama manutama pala leib manutab kuue ää Vig

manutuss manutu|ss g -sõ leivakõrvane `leibä küll om ja `piimä pääle servädä, a_manutust ei olõ medädi. liha ja vöi om manutuss Har

manuvar manuvar g -i lahmakas ese vöi olend Küll sij on üks manuvar, päris inimese müür; Jusku suur manuvar kesset tuba Hää

mao- mao- (seedeelundi kohta) Mau `päälise rasv `kiereti kogu ja `pandi `pirguie vahele `oue `kampri lage rippuma Kuu; maurasv, mida mau_bält `vueta, sie\_i ole `kuigi ia VNg; Mao `kõrda saab `luoma maost - - ära `kuuma `viega ja sis `nuaga `lauvatükki pääl `kaapida Lüg; mau nahk käib ka `rupskite `juure Ans; liha oo `sitke kut mau nahk Khk; Maurasu sai seebirasvade sega seebikatla pandud, söömarasvaks seda äi veetud Kaa; Sea mau nahk sai `puhtaks `tehtud ja ää `söödud; `Valged maurasva `moodi pilved käivad öle `keske `taeva Pöi; mao kile oo nagu õhuke paberi kord Muh; tä ei vöi ikke suurt tööd tehä üht, kas oo mao aavad vöi Mar; sea mao nahk saab kibiga ää kõrvetud; täna nii `kangesti mao rasva moodi taevas, saab näha, kas tuleb `vihma vöi Mär; sõõn oo sia maorasva `karva Tõs; maopiige on `lõhki, soolikas ajab ennast sealt `väl`la Vän; mao kõlu `olli õhuke Saa; `lammast sai soolika `otsi ja mao `nahka, lõegati `pieneks Kos; mau `rasva piab jo nii `kangeste pesema JIn; nõnnagu paagatas löi lehmäl mao ketu `lõhki ja `val`mis kõhe; vanass `aeti magu `tangu täis, `pañti ahaju, kutsuti mao vorst Kod; mao rasv - - temal on teistmoodu mekk. mina olen `pannud vorsti `sisse ehk `vorstisi praadida Pal; loomal kui mao kelme `lõhki läheb, siis lõpeb ära Ksi; nael on mao kõlust läbi läind KJn; maoaava om inimesel ja `luumel kah, mao sehen om suure rao Krk; mao kel`m om rasva pääl, ma vöti ärä mao `kelme Ote; mao põlõndik, um kõtu seehn kõva valu ja kõtt `paistõt Rõu; mao pääl sääne kese, tu `kutstass maokelme? Se

mao|ajaja 1. (loomahaigus) `lehmäl on mao ajajad, nied on mao sies, ajavad sene sitta `kõrra `vällä siest; Maoajajate `vasta [anti] ovostelle rein `varsi `tuorelt ette Lüg; maoajaja oo maos sees - - ajab mao `samla `lahti, loom sureb ää Mär; mao `aaja, aab mao seestpoolt külje `paljas - - loom vilets ja `vaene `kangeste Tõs; mao `aajad nihuksed ússid, mis aavad `lamma mao ää Juu; tal on mauajajad sies VJg; mao `aaja eläjäl sehen - - ussikse oma maon, sij luum on seest vigane Hls; siga akas pasantime - - sita sehen olli `valge uisa ku lina luu, nij sööve soolikse lima ärä, et veri tule. lehmil oo ka maoaaje Krk; lehmäl `tul`li mao `aaja ja keedime lehmäle toda maoaena tiid Nõo; taal hobõsõl ei olõ muud vika medägi, taal omma mauajaja sisen Har; [kui] eläjäle lööse maoajaja, sõss nakass elläi pasalõ, aasõ mao karva `pal`lass, sõss um elläi otsah Plv; ku kõtt `kangõst `valla, om mao aeaea sisõh Röp

2. sõim Maoaaja, kes teiste peale tühja jutusid teeb ja taga selja reagib Trm; selle inimese magu ei saa `kuskilt täis, igävene mao `aaja Hel; igävene maoajaja?, jätä joba uma `tapmine Röp

mao|ajaja|hain = maoajaja|hein Kõllast `langa värmiti maoajaja\_haana häiermidega. Tuu um säänä matal` hain, kasus kuiva liivadsõ kotusõ pääl Rõu; maoajaja haana kaussõ? palo veereh nigu? kobra? kõllatsõ? Röp Vrd maohain

mao|ajaja|hein (taim) ku eläjel mao `aaje sehen, siss eläi pasantep, siss korjats eläjel mao `aaje `einu; maoaaje einä kasvave lühikse, kõllatse, ligi maad Krk Vrd maoajaja|hain

mao|alune kõhualune `leigeta `suure sia `küllest ikke tükk `kerraga, `milla selja`päälne ja `milla maualune VNg; `lamba mao alused `villad on sitta `pampaluid täis, senest `villast ei saa kedägi Lüg; mao alune niidetasse [lambal] kõige `enne, siis tulid ülesse keha `poole PJg; maoalused ja põtka `piälsed villad võtavad `lahku, niid oo karmid Kod

mao|hain (taim) keedime lehmäle toda maoaena tüjd ja lehm sai `tervess Nõo; kõlladsõ, mis maad pite ol'iva nigu nigu tsäuga `muudu, nuu_kutsutiva mao haina? - - ku lehmil mao man midä vika ol', keedeti noid Plv **Vrd** maoajaja|hain

mao|jahu peen puupuru sanna man `ol'li alumane pal'k `koidel ärä `aetu, siss tõeva sääld mao jahu; `väikstele lastele kah raputedi mao jahu `kintse vahele ja kos kõrdsu om Ran **Vrd** majujahu

maokal(I) `maokalli Lüg, `maukali Jõh kõhuli `vatsuli on maas ehk `maokalli Lüg; Kukkus `maukali maha Jõh **Vrd** maokeli

maokas¹ `maoka|s Lüg Muh Mar Var Tõs Saa JMd VMr Kod Plt KJn Ran Puh Krl/g -se/ Se, -ss Trv Ran Nõo Rõu Plv Se(-s), `maogas Vai, g `maoka; `maukas Jõh Kse Hää Juu Jür JõeK ViK Iis Trm Har(n -ss; g `maukatse) Har, `maugas Kuu VNg, g `mauka kõhukas; keskpäigast lai `Maugas paat on küll `raske `soudada, aga `lasti ottab kovasti `vasta; Mes sa süöd, et oled `ninda `maugas Kuu; suur magu ies, `maokas mies Lüg; lihunikud ja `jeudikkud on `maukad Jõh; see oo nii `maokas et - - `maokas nõu Muh; küll see koa üks `maokas elajas oo Mar; see ete `maokas, kel ia suur kõht ees on Tõs; `Maukas kuhe ei ole ää, ta võtab pailu vett, sadu `sisse Hää; mia `tahtsin `maokad `laasi, peenikse kaalaga lambi laas lõi kui `likstigi [katki], kui palavas läks Saa; on iä `maukas loom Juu; `Maukaks lähed, kui kõht `puñnis või `põñnis Jür; liiga `maukas kuhi võtab `vihma `sisse, nii ei tohi `olla VMr; ia `maukas lehm, `lastis lehm, `tiine Kad; vasik juuþ ennäss `maokass, ei tämäss ei sua `õiged lehemä Kod; kos mina tei `endale `maoka `looisku, sellega võip joba purjuga ka `sõita; kel kõtt suur, ette kasunu, sij üteldi `maokass ehk praagamagu Ran; mõnel saap kuhi nigu pudel, tuleb kuhjale suur magu, saap `maokass kuhi Nõo; taad vasikat ei massa elu vasikass `jätmine, ta\_m lühükene ja `maukass Har; taa õigõ_ `maokass elläi, säre suur, suurõ laja `maoga² Plv; `maoka² lehmä² omma² pareba² ku hurdadsõ² Se

maokas² `maokas Mar Rõu/-ss/, g `maoka Plt; `maukas JMd maitsev see üks ea `maokas leem täna Mar; on õige ia `maukas supp JMd; Mari teeb `maokad `rooga Plt

maokeli kõhuli lehm ja siga om `maokeli maan Puh **Vrd** maokal(I)

maokene dem < madu uss võhnerdab ning `maugene võhnerdab ka Khk; eks neid `maokesi ole `metsas küll JMd; `maoksid om paelu väl'lan, ne `näitava `vihma Trv; korjasive `maoksid mulla siist, `panti õngel `otsa Krk; `Kapsta lehe `ollive ni `maoksid täus, puha roodsule seive Hel; tuu puu `ol'li `maokestel ja `koidel `aetu periss jahule; sõit nellä obesega `müüdä, ta es `näegi sinu, sa ollid temä kõrval nigu `maoke mullan Ran; ega sa noid `siini vanan es saa, ruttu tulliva `maokese `sisse Puh; kana om `maokeste pääle mak'ka, ütstõste iist `korjava `maokesi; mõnikõrd kondi liha kui ta\_m mage, om `maotedu, luu mant kõik' `maokeisi täis Nõo; kikkasiin om `kõllane, noil ei ole `pal'lu `maokesi Rõn; liblik situss muna_ `kapsta `lehti pääle, säält kasvass `maokõnõ San

mao|kiri (kindakiri) `Kindi `koeti viil paksema kursiga - - mau`kirja või kirjukoiti `muudi Hää; see on mao`kirja KJn

maoldama `maoldama Kod, `mauldama Trm kõhutama vahel `maoldasid kanapojad rihaaluse piäl muan; koer `maoldab, laheb kápäde `piäle; mes sa `lušti `maoldad siin Kod **Vrd** maotama¹

maole maitset ei ole ää leib, `maole om nigu `mõrkjass Nõo

maoli `maoli Muh hajusalt L, Ris Juu Koe Kod Pal Lai Plt KJn Kõp Hls Krk Puh Nõo Võn San Rõu, `mauli Hlj RId hajusalt Sa, LãEd PJg Tor Juu Jür JMd JJn VJg Iis Trm MMg kõhuli; pikali ke õli pali `viina võttand, eks sie kui maast `tuisis, kukkus `jälle `mauli Lüg; `Viskas `ennast `mauli maha, `sinne `mauli `jäigi Jõh; oli `mauli liiva pæel Khk; Jää oli libe ning mütu last olid `varsti `mauli maas Kaa; Jõid mütu `päeva, kes teab kus see täna `mauli on Põi; tüdrikud `ollid `maoli moas Muh; Ega täie kõhuga pole maoli hea olla Mar; `viskas `õue `maoli maha, `puhkama Mär; sis olite kõik `maoli maas ega `tohtind pead `tõstagi Kir; [laps] pukitseb küll külititi, küll `mauli Var; kukub patsaki `maoli maha Tõs; muea maa, loomad `roomasid `mauli sees PJg; mia magan ikki `maoli Saa; mis sa sii `maoli moas teed Juu; ega ma saa `mauli (kãpuli) `lasta, ma pian otseki kõik tegema JJn; `mauli nüüd muas siin, mene tupp VJg; lahema `maoli (pikutame) `natke `aega, siis lähmä tüäle Kod; lähäd `maoli ühe mätta vahelt `teisi Lai; sij vahib `maoli maas KJn; kurts `maoli mahan Krk; Kae kui satte `onte õkva maoli maha Nõo || pilti tä `lendas seal `koolis vene keelega `maoli (kukkus läbi) Vig Vrd maokal(l)i, maokeli

maoline¹ `maoli|ne Jãm Nõo, `mauli|ne Kuu Khk VJg Har/g -tse/ Rõu(-nõ g -sõ) Plv Vas Rãp, `maole|ne Mar Tõs Plt, g -se; `maoli|nõ, -lõ|ni g -dsõ Krl maitsetine (sag liitsõna jãrelosisena) supp on täna `mitme `mauline VJg; kibeda `maolene või Plt; taa ruug om ää `maulõni Krl; se putr om raassõ `hapnõ `mauline, ei tiiä, kas `tihkat sedã laualõ viiä? Har; vesi um `mauline (isesuguse maitsega) Vas || maitsev tuu leib ol l `mauline Rõu

maoline² `maoli|ne Lüg Jõh Aud/-le|ne/ Kod Rõu/-nõ g -sõ/, `mauli|ne Kuu VNg Kse Urv, g -se

1. maoga seotud `maolene viga, kedagi ei ole söön ega joon Aud

2. kõhukas `suure `mauline inimene VNg; `maoline kuhi; linna ärrãd suure `maoga, `maolised Kod

3. keretãis a. kõhutãis Olis tuld ka `neie `mauliste iest `heinãle, mes on siit süõnd Kuu; Nuo nüüd sai `niisike `maoline `panna, et `aitab `õhtanni Lüg b. nahatãis `Andaga kohe `opmanni `mauline Kuu; Temã sai üva `maolise Jõh

mao|naha|kiri (kindakiri) Maonaha kiri `tehti ülãni `valge vai `värviline, põhi parembpidi, maonaha `silmad pahembpidi Lüg; Maunaha kiri - - jãeb pialt `kãrniklane just nigu `lehma magu IisR

mao|nahkas rünpilves [taevas on] mao `nahkas VII -nahkne (koekirjast) Mao `nahkane `kuutasse `trellis, `viie `niiega, sidussega ja `viie `suksega; `Saunalinad mao `nahkased `kuuti Lüg Vrd magunahkne

maone `maone Kod Plt; `mao|nõ g -dsõ Krl; `mau|nõ g -dsõ, -tsõ Plv Rãp Se a. maitsetine (sag liitsõna jãrelosisena) üvã `maone leib, üvã `maoga Kod; mis `maone ta on Plt; tãmbã omma ruvva alva `maodsõ? Krl Vrd magune b. halvamaitsetine tekke no taa liha ärã, muido lãtt `mautsõss Rãp; tera? ka ku omma kavva ar? saisnu?, siss lõövã? `mautsõst Se

mao|rasva|pilv rünpilv Kui maorasvapilved `taevas, siis tuleb ilus ilm Jãm; mao rasva pilve om ästi `kõrgen Hel

mao|rasvas rünpilves täna on taevas mao `rasvas VII; Kui taevas mau `rasvas on, on kolme päeva pärast vihm kãe Põi; taevas `olli nõnna mao `rasvas, küll ta ikka sadama akkab Muh

maorka → mahorka

maostama `maostama Mär, `maustama Iis, `maossama Kod

1. maitsvaks tegema egä nõnna ei sua elädä, et pere liha süüb, lihaga `maossatse `süüki Kod || hõrgutistega toitma – Iis

2. maitsta andma, maitsta saama oli nii vähä, sai muidu suu `maostud Mär; tä `maossas tõese suu kua ärä Kod

maotama¹ `maotama Kod; `mautama, (sa) `maudad Kuu kõhutama Mes sa `maudad siin `märjä maa pääl; Oli nähä, et `hülged olid siel `mautaned Kuu; eks siad vöi `ulku ja `maotata Kod Vrd maoldama

maotama² `maotama Ran Nõo ussitama ernet külveti pääle päevä, et siss ei `maotanava Ran; mia joht ei saa `maotedut liha `süvvä, mia naka ossele; si_m vana `maotedu siin, `viska ärä Nõo

maoti `maoti Khk Pöi(maoti), g -ma Krj/`mau-/ Muh maitsetu möni ripudab `tuhli pudru `peele jahu, sellel pole magu midad, see on üks `maoti toit Khk; `mautimal leval pole ead `maiku sehes Krj; kõst oo - - ikka üks maoti toit Pöi; nii `maotimad `tuhlid oo et Muh

maotu `maotu Emm Plt KJn, g `maotu Kod Pal Nõo, -ma Mar Tõs Tor Hää Ris Koe; `mautu Kaa Rei Rõu Plv, g `mautu Jäm Khk VII Kse Trm Kan Urv Har, -ma JMd San; `mauto g `mauto, -ma Vai; n, g `maodõ Krl, `maudu Har maitsetu `mauto liem - - `ilma lihata `keidettü Vai; need oo nenda `mautud ounad Khk; Supile pannakse `soola `sisse, muidu ta on `mautu Kaa; üks va `mautu asi, millel pole midad magu VII; `maotu toit on sii Emm; supp `sohke `maotu, põle kellegi magu Tõs; supp läind üsa `maotumas Tor; ta kiedab alati `mautuma pudru JMd; toit on läind `maotumaks Koe; kartulid tillukesed ku `pähkliid, kuum tiijb näd nõnna `maotuss, ei õle kedägi magu egä mekki Kod; kui kali vanemast lähäb, lähäb lahjast ja `maotust Pal; küll sij on üks `maotu asi, sel põle mingit magu KJn; Kui supil väha suula om pantu, siss om supp maotu Nõo; `Tsiku nuumati rasva peräst ja\_sõss pidi `aigu ka_kaema, kunas tappa?, nii et rasõv `mautuss ei\_lähä? Urv; ruug ärä `leühtünü, see_m nii `maudu Har; tal söögil ei olõ? joht maku, um `mautu Plv Vrd maoti

maotuma `maotuma maotuks omenad `lähtöd `maotuma Vai

mao|täis 1. a. kõhutäis Sie õli vast maotäis, magu täis ku isa emä `pulmas; suu `täie ikke `annan `sulle mekki, aga mitte mao täit Lüg; Niid sai sii ette mehine mautäis pandud, ju sellega niid aitab oomseni Kaa; Ma antsi taale süüa, küll virutas, sai opmanni mautäve Pha; Kevadine suutäis on [loomale] änam kut sügisene mautäis Pöi; Möni möis voi mautäis makki (s.t tühja sellest) Emm; ma anna sole õhö mautäie `süüja selle eest Mar; parem suutäis soolast, kui maotäis magedad Vig; sain töö eest palt maotäie `süia Saa; enamasti kessnädali tuli `peime majas pulmade lõpp, siis `õeldi, sööge nüid iad teemehe maotäied Rap; Mautäie suad kätte, kui kõht `ästi täis on Jür; Läks külla, et ea mautäis süia suada Trm; kui liiast sööb - - sai ühe maotäie Lai; sai õege `võetuss üts `opmani maotäis Hel; sai maotävve `süvvä Ran; tuu om õnnetu mijs, kes kodu `väimess lätt - - maotävve iüst piäp `tüütämä Kam; kas no sai sa üte maotäie `piimä Har; parõmb iks suutäiis soolast ku maotäiis magõhhõt Vas b. piltl (rasedast) Viis maotäiega hauda Vän; maotäie ära `puistand Ksi

2. nahatäis sie poiss tegi pahandust, nüüd sai mau `täie `peksa kõhe Lüg; aga sel `anneti üvä mao täis `peksä Vai; Küll talle anti alles mao täis, põdes pärast seda paar kuud Mar; sai iä maotäie jah Tõs; `Opmanni mautäis, sij on suurem nahatäis `peksu, ää keretäis Hää; `andsin talle õhe ää maotäie tappa Saa; Läks teiste tüli keelama vai lepitama, aga sai ise kua peksa, siis üeldasse, läks mautäit suama Trm; ja siis `annud talle üvä `okmanni mautäie Kod; sa täät, et sa mu käest üte maotävve saat Krk

mappe mappe vaip Küll oled tehnd omale toreja `seinä mappe Kuu

marara *marara mõra mara seinä sies* Kad

marara- → *marra-*

maragant → *marakratt*

marak → *marakas*

marakar *marakar* *vemmal* – Pee **Vrd** *marakas*

marakas *marak|as* g -a *Amb* *Koe* *Lai*; *marak|k* g -ku *Lai*

1. *vemmal veke marakas oli juo alati metsas kaasas* *Amb*; *'aaras selle maraka muast ja kukkus 'el'pima* *Koe*; *'koorma puu on ia marakas, kamalu 'suurdune* (*peopesa jämedune*) *Lai* **Vrd** *marakar*

2. (*põrutav*) *lööök, hoop 'veiksem laps kukkus tooli pialt maha, sai ka ia maraka, valu ja kisa ikke oli*; *'anti 'kaikaga vasta 'silma, jäi ühe silmaga, no see oli juba marakas; kui maraku saad, siis saad 'aiged kohegille; kui kiige pialt 'viskas nii 'kaugele - - eks siis sai ikke kõva maraku* *Lai*

3. *kamakas; suur kogus seda marakad ei jõua ma 'tõstagi; ta 'andis 'mulle ia maraka liha; tõi suure maraka puid 'sisse* *Lai*

marakatt → *marakratt*

marakratt *marakra|tt* *SJn* *Pst* *Rõu*, *maraka|tt* *Saa*, g -*ti*; *marakra|tt* g -*di* *Kuu*; *maragant* *Muh* (*ulakas*) *põngerjas*, *väikelaps* *Mes ne marakradid muud 'muistavad tehä ku 'aeva paha* *Kuu*; *üks vähike maragant 'olli veel* *Muh*; *aasin need marakatid 'kamrest 'väl'la; kis neid marakatte 'keelda jõuab* *Saa*; *marakatid on 'seaksed 'veiksed kel'mid poisid, kellest kudagi 'lahti ei saa* *SJn*; *Täembe sõidam mõtsa seenele, marakratid sav juuske tillukse seene korveg* *Pst*; *Kül_ naa_ 'poiskõsõ' umma_ marakrati'?* *Rõu*

marama *marama* *ringi käima, kõmpima* *No sai vade neid 'seeni 'etsijes pikki 'metsä marada; Mes sa kuludad neid 'kingi ja marad kohe kogu 'onsa 'päivä* *Kuu*

maran¹ *maran* g -a *Jõh* *Põi* *Saa* *Trm* *Kod* *Trv* *Võn* *San* *Kan(-rr-)* *Krl* *Plv* *Se*, -e *Pst* *Krk* *Hel*, -õ *Har* *rohttaim* (*Potentilla*) *Maranid korjati sui enne õitsemist, vilus kuivatati ää* *Põi*; *marantel tehas vahet aisu 'järgi, mudu õied ja lehed on 'ühte 'moodu* *Saa*; *kingu piäl one maranid, kisuti juured ja värviti maranitegä; ilos tume punane sae maranitegä* *Kod*; *'seantsid tek'ke - - marante juurteg ütelti värvitevet, no 'seantse punaka ja mis na siss olliv* *Pst*; *ku 'põrse pasants, andass marane 'juuri* *Krk*; *nurmõ marana' varrõ' ja juurõ' omma 'versjast 'muudu* *Kan*; *maranõ 'äelmu' omma kõllatsõ* *Har*; *tedremarana 'juuri koratass sisemädse 'haigusõ 'vasta* *Plv*; *nu omma maranidiga ja 'kõllaga värmütü'?* *Se* || (*maitsest*) *täl ei õle marana mekkigi, 'ütled, kui ei õle üvä mekki* *Kod*

maran² → *marran*¹

-maranane *Ls* *tedremaranane*

marana|punane (*maranaga värvimisel saadud toon*) *maranit kaeveti vanast kablitavaga ülesse ja värmiti nendega 'lõngu, marana punatse tulive sõss neist* *Trv*; *linatsele es jää maranepunane ästi 'pääle, villast värviti sellege* *Hel* **Vrd** *maranaverrev -verrev* = *maranapunane maranidõga paineti 'langu, [tuli] sääne kõrbõnu verrev, marana verrev* *Se*

maraskisse *maraski|sse* *Kei* *KJn*, -*ste* *Ksi* *marraskile ihu läks maraskisse, natuke 'katki* *Kei*; *maraskisse tõmmasin käe* *KJn*

maraskistel *marraskil* *nahk maraskistel* *Ksi*

marastama¹ *marastama* *osatama* *Siis on sul süda täis kõhe ja marastad ja ei tia kui alvast ütled; Kui siis need kadetsejad seda kuulda suavad, no seda 'sahkamist ja marastamist mis siis jälle küla pial ei õle* *Trm*

marastama² → marrastama

maratam(m)a maratam(m)a Se, (ma) maradan Vai

1. määrima `tinti marata `sormed `mustast; sie maradad miu `riided Vai

2. paastu rikkuma `paastkõ no latsõkõsõ\_`naaku_i hinnäst maratamma Se

maratsema¹ maratsema Kse Han Hää KJn, -m(e) Krk

1. määratsema **a.** (inimesest) Mõni inimene maratseb - - `tormab mõne aäsa või inimese järel nagu aruta; Joonud mehed maratsede `kõrtsis Han; pöörane maratseb Hää **b.** (ilmast) Tõnise või taliarjapäeva järel tulad `pehmemad ilmad, ei maratse naapailu änam tuisata Han; küll ilm maratseb KJn **Vrd** maratsema

2. hullama, mürama `põrsa mängiv ja maratseve; miul ei ole `aiga `siuge maratse mitti Krk

maratsema² maratsema Muh Han sööma, nämmutama ei mina_p taha sõnna maratsema menna; see maratsees naa palju oma `suuga Muh

marda väga vähe ma nägi täda `marda Mus

mardajus `mardaju|s Jõe, g -kse Kuu Hlj; `mardavus g -e Jõe; `mardau|s Jõe, g -kse Kuu(n -ss) mardus `mardaus käis, sie oli `selle inimese `mardaus Jõe; ega `ükski inimene surnd küläss ärä, kui `jälle `mardajus ei käänd [enne] `kussagi kolistamass; Mes `mardajust sa siin pimejäs tuas `männid Kuu; ei tia, `kelle `kummitus vai `mardajus sie oli Hlj

marda|karva (tumedast toonist) [kui jää] Mone aja pärast `jälle tumejaks `muutus, `marda `karva läks, oli jääd veel lühükäseks ajaks Kuu

mardaks `mardaks Khk Kaa harva seda\_o `mardaks `saaja; Vana inimene tahab ikka `mardaks (vahel) tuhlist ning laga `süia Khk

***mardama** (ta) `mardab `mardab ja kõneleb; `mardas, marutas ja kõneles Kod

mardas `mardas harv, haruldane see oli väga `mardas obu, mis `aidu `kargas, vähe tuli ette Mus **Vrd** marras²

mardas|nahk marrasknahk jala kõik mardas nahale lõön Aud

mardaus, mardavus → mardajus

mardi|ema mardisantide juht mar'diema `istus `lõukal ja ketrvars oli kää ja `ketras; eks mar'di ema oli ikke naeste `rahva `riides Mär **Vrd** mar'diemä -isa mardisantide juht koit oli ikka ühel `kaelas, see oli mardi isa Krj; mardi isä ja emä ja lapsed koa `jälle Mar; [mardisandid] olid obusega, neil oli mar'di isa ja mar'di ema koa Mär; ma olin mardisaks Ris **Vrd** mar'diisa -joot hrl pl mardisantide pidu siis kui mardipää üle oli, siis kogusid `ühte `kohta kokku kõik, `keetsid ja sõid - - need olid siis mar'di joodud Mär; mardijoodud, poisid tegid õlut ja `priiskasid ühe päeva, kerjavad külast toidu `ainid ka Var **Vrd** mardipulm

mardik → mardikas

mardi|kakk mardisantidele tehtud kakk mardibä `tehti sepikut, `üiti mardi kakk Kei; teesel päeval `enne ehk mardi pää, siis tegid ikka mardi kakku, kas nisu jahudest või ohra jahudest Juu

mardikanõ mar'dika|nõ g -tsõ, -dsõ ussitanud timahalt omma meil `herne mar'dikatsõ Har

mardikas mardik|as Pöi Muh Tõs PJg Tor Koe Kad Iis Plt Vil Puh/-ass/ Vas, mar'dik|as JMd VJg Trm, `mardik|as VNg, `mar'tk|ass Lut, g -a; `mardi|gas g -ka Kuu; mardik|k Lei, g -ka VNg/`m-/ Jäm Khk/g -ga/ Koe Iis Lai KJn Trv Nõo Ote Har Rõu, -ku Hls Krk TLä, -gu Rei Krk Krl Rõu, -ke TLä Rõn, -kõ Röp, `mar'tke Rõn; `mardi|ka g -ga Vai; mar'di|k Urv, g -ka (-ga) Kod Har Rõu, -ku San Krl, -kõ Plv; mar'tk Võn, g `mar'tk|a Ote Rõu, -e Kam Rõn; madri|k g -ka Kul Mär Lih putukas `mardikad `süöväd kaik `eided ärä Kuu; lehe pääl ronib `mardik VNg; mardik on üks putuk Khk; Mardikad on lüpsiku kukkond, piim kohe täis

Pöi; mardikad - - suuremad kut `kärpsed Muh; puud `tahtvad `kaitsta mardikade eest Kul; mardikas oo pisike puukas, pisike `kukrik Tõs; mardikas `lendas `vastu `silmi Tor; ma ei nä sial `ühtegi mardikast JMd; üksid ja mardikad - - võttavad maa viha ära Kad; mardikad on puu kuare vahel ja rüevivad puud VJg; aias on palju mardikaid Iis; veeke mardik tükib piimä `sisse Kod; raudpää on sehande kõva mardikas, must mardikas, kõva kuur sel'läs Vil; `väike laits ku mardik Trv; mardikit om kapuste `lehte pääl, `pirle om pääl Krk; kui saenal om lahi sehen ja säääl mõni mardik om, siss kanapoig udistap säääl seeni, ku ta loomakse kätte saab Ran; mõnel om `õnne ja `jõukust külländ - - tõene inimene `vintslep nigu vaeva mardik Nõo; `äelmide küll'en ripuva `mártke, kes lilli `äelme ärä söövä Kam; ku tuleva peenikse `mártke nigu kirbu, siss piät jälle `laskma `rohtu näele läbi suka seere Rõn; toruviimušk om siñnin mardik Urv; ta vana `rõipõ liha, ta om mardikõid täüs; puu lihil omma lehe `süüjä mardiga pääle hiidetü, nuu `lõikasõ lehe kük'k maha? Har; mul jürjeni `häitsi?, a mõnõl sei? `mártka_kõik' är? Rõu; lais püüid mardikõit Plv; mutikõsõ? oma? mardikõ?, kiä `kõnva? maa pääl Ráp Vrd murdik²

mardinoorik üks mardisantidest Küla noored tegid `marti. Üks oli mardi isa, mardi noorik oli, koti mees oli Pöi **-pulm** mardisantide pidu [mardisantidele] `anti `erma ja leha, `keetsid ühõs kohes, pidäsid mardi `pulma Mar; Mardipulmad - - ühte peresse viidi kraam kokku [ja söödi-joodi] Kir Vrd mardijoot **-päev** rahvakalendritähtpäev, 10. november `Mardi`päiväks `täüdüs `olla juo - - üks [lõnga] viht `kehrätüd Kuu; `mardibä `õhta `käisid `nuored inimised `mardi`sandist, kottid pihas; kui sue sügise õli, sai viel pält `mardi`päivä `karjas `käia Lüg; tuli lumi varem maha, s_said juo `mardipää ajal [kooli], vahel `läksid kadribä ajal Vai; mardibe on `kümñemal `talve kuu pääval Khk; Mardipäe oli noorte inimeste lõbupääv, pandi igasugu kaltsakad ümber ning keidi külaperesi kaudu Kaa; Vanasti oli mardi päe suur päe, lamma tapeti mardiks ää Pöi; mardid `jooksvad mardipääval Rei; mardipää - - sis `tehti `márti `jälle Noa; sandid `joosvad ikke mardipäeva `lauba `õhta Mär; mõnikord `võeti veel mardipäeba `aeges [kartuleid] Mih; mardipäeval, kui sia jalad `keema pandi, siis ei `tohtin kedrata, `põrsad `lähtvad `põñni Tõs; Mõnes talus `olli nii, et tüdrik tegi sügisi `mihklepäevast mardipäevani oma tüüjd Hää; poisid käivad `martis mardibä Ris; mardi`lauba `õhta, siis nad (mardid) käisid `oõsimes ja `korjames. aga siis mardipää, siis nad pidasid `jälle seda pidu Nis; mardipäävaks `tehti ikke `vorsti KuuK; mardipäevast akkas kedrus `piale JIn; siis `tehti oma plinid kua - - odra jahudest. sie oli mardi päeva aal VMr; mardi päevast ikke `praeti ane Lai Vrd mardipäev

mardisant no siis sai `jälle `mardi`sandiks `juostud Kuu; `ukse taga akkasimma `laulama: `laske `sisse `mardi`sandid, `mardi `küüñed `külmetavad, `mardi `varbad valutavad; kus ikke rikkad kõhad on, säääl `annetasse `mardi `santidele ikke süä Lüg; `mardi `sandid `kävvdä `mardi `päivä `ehtal `tallo `müödä `nalja tegemäs. siis neil on `pandu mogo`maised kaik `kentsäkäd `riided `selgä, siis `silmäd on ka kadettu `kinni, et `kiegi ei `tunne, vanad kasugad on `pandu pahemite `selgä Vai; Mardi sandiks käisid `rohkem mehed, kui `naisi oli, siis nee olid meiste `riides Pöi; mardisandid käisid `kerjamas ja `santimas, `nendel sai makki `antud ja liha ja ninda kut ega õhel oli Emm; mardisandid olid kõik poisid ja mehed - - neil olid pahampidi kasukad `selgäs ja õlevööd olid `ümber. ja mõned tegid silmäd mustaks ja lenadest abemed suho Mar; meie käisime `kaabotiga mardisañdiks Kse; mardi sandid ikke `tantsid, `laulsid vanaste: mardid tulnud `kaugelt `maalta, üle soo, üle rabade, üle viie vikerkaare, üle kuie kuningriigi Tõs; anname mardisañdile kakku Juu; `lõunest jo `laisti tüdrukud tüöst vabaks ja, `kuoki tegema mardi `sañtidele siis Amb; mardibä

ja kadrinabä, siis olid mardisaandid ja kadrisaandid Kad; si on nagu mardisaant, kui ta väga lipakit täis on Lai Vrd mart-, märdi|sant

marditama marditama mardisanti mängima vist nad ei käi `kuiskil marditamas ega kadritamas Plt

mardi|õhta mardipäevale eelnev õhtu `mardi `õhta `käiväd `mardi`sandid Lüg; Lapsed `ootasid mardi `õhtad irmuga, mart lubas pahade lastele `peksa ka anda Pöi Vrd märdiõhta

mardlane `mardlane maruline, tormine tänä one `niske `mardlane ilm, marutab ja tuul puhub Kod

mardlane² `mardla|ne g -se Jäm Ote, -nõ g -sõ Vas; pl Mardlase Kan

1. (putukas) Na võtva kui mardlase Kan; sa käüt taah ku `mardlanõ `ümbre Vas

2. a. sõnakuulmatu Olõt üts mardlanõ, mitte sõnna ei kuulõ Vas b. püsimatu Sul ta lats om üts igäväne mardlanõ Vas

***marduma** (ta) `mardub halvasti minema, ebaõnnestuma `miskid `asja äpardab või `mardub Muh

mardus `mardu|s g -se VNg Muh Lä(-o|s Mar) Ris KuuK Amb Koe ViK(mardu|s Kad) I, -kse Kuu Hlj VNg

1. folkl (surma ennustav) vaim; kodukäija mina olen ise ka `mardust ka küll kuuld Kuu; nägin oma `mardust Hlj; `mardus tuulega nutab Kul; nagu `mardus lähäb läbi, ei lausu sõnagi Amb; mardus käib `surma `ieli ja koputab, lähäd `vuatama, põle kedagi Kad; kui `mardus kedrab ehk nutab, siis sie tähendab `surma VJg; just ku `mardus käib `üöse Iis; nägin nagu `keegi läks, see oli vist surma `mardus Lai || (laste)hirmutis kutsun `marduse su kallale (õeld lapsele) Iis Vrd mardajus, marras¹

2. a. õnnetus, häda et sol nüid koa `sõuke `mardus pidi ette tulema; sellel `olli `sõuke `mardus `juhtun, looma õnnetus Muh; täl oo üks `mardus üle keind Rid; ikke üks `mardos tuleb, teine lähäb. mette `teagi, joba `mardos kaelapeal jälle Mar; nagu üks `mardus `kaelas, öets (õeldakse) kui tulekahi või varas tuleb Lih; oli mul seda `mardust `kaela `tarvis Kse b. riid, tüli seal oli nihuke `mardus naa et seda jõund keegi änam vaigistada Lih; Juhanil oli igavene `mardus söömese, `joomese ja `lõõmestega, kõik `naabrid joosn laiale Han; üks `mardus õli neil siäl (peres) Kod c. maru, torm Täna oo `väl`las `neuke `mardus, et ää pista nina ukse vahelt `väl`la Han

mare mare g -da hapumagus sain mared `toitu Pha

maret mare|t g -ta maretäpäev maretaast tulad omad tööd `jälle Ans

mareta|künd (maretäpäevane künd) mareti künd ehk ussi künd oli kolm nädäläd `peale vana jaanibäd LNg

mareta|päev mareta- Lüg Ans Muh Mar Juu JõeK JMd VJg Kod Lai Plt Trv Hel Röp, mareti- Kuu Tõs Aud Hää Trm Hls, marete- Mus, maredi- Jäm, mared- Emm rahvakalendritähtpäev, karusepäev, 13. juuli `Küünlä`päivä sula ja mareti`päivä poud on `näjlä emä Kuu; kui mareta `päiväl ja `seitsme `veljeste `päiväl sadab `vihma, siis on kas `seitse `päivä ehk `seitse nädälä taga järele Lüg; maretabä äästetäste `põldu, et uss äp aja `põldu ära Ans; maretebä `aega oo räimid kudukalad Mus; Maredepe ajal peab niipalju kala püidma, et aasta läbi soab Emm; mareta päevä aeg oo karuse künni aeg Mar; karuse päe või mareti päe Aud; maretäpäeva järele tuleb tont põõsa `alla, et lähäb pimedaks JõeK; karusipäeväl ehk mareta päeväl pandakse aru eeña `sisse raud nael, suo eeña `sisse pannakse truat JMd; Kes maretipäeval kesa äästab, siis jäeb kesaväli ilus Trm; mareti päe om suvve Hls; Ku maretäpäeväl kuiv ilm om, sõss saa kuiv ja lämmi sük`üüs Röp Vrd mare

marete-, maret|päev → maretapäev

maretr|räim suvine räim *Mareträimid aa keige rasvasemad ja parama maiguga Emm*

margaline *margali|ne* Vai/`m-/ Jäm Pöi JMd VJg Iis Trm Kod KJn Puh San Plv Vas, -li|n Krk, -le|ne Mar Mär Tõs Hää Ris Koe Plt, g -se; *margali|nõ* g -sõ Rõu margane **a.** marga väärtusega raha `kolme `margaline raha Vai; *See oli üks margaline raha Pöi; mool ei olegi margalest Mar; `mitme margalene sul on Ris; mul on neid margalisi küll JMd; margalised rahad on nüüd õbedast Iis; tuu meile margalisi rahasid Puh Vrd* margiline **b.** margase hinnaga *margalin om kige vähep küünäl Krk; asi on margaline San*

margane *marga|ne* Jäm Khk VII Muh Mar Tõs Tor Kod Plt Puh/g -tse/, `marga|ne VNg, `marka|ne Kuu, g -se **a.** marga väärtusega raha on_s see niid margane või kolmene Khk; *nee uied rahad, need oo margased VII; sii olid koa need margased Mar; margased rahad oo rauast Tor b.* margase hinnaga `margane sai VNg; `mitme margane obune sul on Plt

Vrd margaline

marga|puu (põhisõna sag lühenenud) päsmer, käsikaal *Sie poiss on igävene `varga `margapuu kohe igäl puol (varastab) Kuu; mul on kaks `margapuud, `tõine on puust - - `tõine on `rauast Lüg; nael ja puud õli `margapu mõet Vai; `päsprid mõni üiab margapuuks Khk; enne `olli puu nui, siis `tulli margabu Muh; Vaadame, mis margabu näidab Rei; meil veel vana ea margabu alles Rid; suure kaaluga kaalud, marga`puuga mõedad Mar; see o vana puu margabu, suur keerolene perse järel Kir; margapuu - - lüdid olid pial, `sisse üks riips põletud või sedasi Aud; Margabu, sii ju mõõdunui Hää; margapuu oli `enne igäs peres. mol põle kedägi, põle `mõeta egä põle margabud Juu; oma `tehtud puu margabu, käisid `poodis, kus vihid, ja tegid `õige mõedu Kos; vaškmargapu võitis sada `naela ülesse JNj; meie margapu ei `näita enamb `õigust, nui on `kergest läind Kad; kaalu margapuga ära, `palju säääl on Iis; margap, konks õtsan, perä taga, üleväl on sang. mõõdu `näitjä käib varva piäl Kod; Nüüd mu mõistus seesab juskü Laosti margap nalj MMg; margabu on naeltega mudugi KJn; Mari, kos margapuu Trv; margapuu `olli kala `kaalu Ran Vrd* märjapuu

margass lontis; rebadel sää`paulaga `pieti sugad, kui `langesid ala, `üöldi, et sukk on `margass; mies `lähteb, aga omal `püksüd `margass Kuu

***margiline** ppl `margilisi margaline mul oli neid `margilisi hobe rahu Kuu

***marglane** pl `marglase sääsk `marglase `lendave ulgandi unikun Trv

margun `margu|n Kuu Äks Pst Ote Urv/-n/ Vas, margu|n Har Röp, `marku|n Pst Krk/-n/ Nõo Ote, `marku|n Saa, `marko|n Hls, g -ni; `margur g -i Jõe miski kange, mõru sie oli nii `kange nagu `margur, pani `inge `kinni Jõe; kausi `müüjäd joovad `marku`nd; si `liikva on `kange nagu `marku`n Saa; `puskari öeldi `margunist ka `jälle Äks; Soolasid supi sissi, siast markuni ei saa ju süvvä Pst; see paerise õlu olli mõrru nagu üits `marko`n kunagi Hls; rohi olli mõrru ku `marku`n, küll ta õha`ss suhun Krk; sa`It söögi nii soolatsse `tenu ja mõruda nigu `markun Nõo; viin om nii mõru ku `margun Ote; `margu`n - - tuu om üts sääne jõvht (kihvt, mürk) Urv; tulõ nigu `marguni `haisu (tubakast) Vas; margu`n, `pipre² vai viin, mis `väega mõro om Röp

margur → margun

margus¹ `margu|s Hald Krl, g -kse Kuu; *margus* Ote Krl, g -e Pöi

1. viirastus, vaim siin on mõni `margus käind - - vaimu `muodi, kis nägematta käib Jür; kole tuul, kui `margus nutab JõeK

2. a. lastehirmutis `voata, `margus tuleb või ko`i vana Jür; *margus tuleb, viib latse ärä Ote*
b. hernehirmutis tehakse vahest `ümber rugi, üitakse marguseks Pöi

margus² *margus* g -e Rei Phl pasknäär *Ma nägi`enni`viite margust, kis mei ube nokkimas käist; margus,`karjuvad pääk-pääk, tuhli`võtmise juures`raiuvad`tuhli Rei*

marguse|päev → markusepäev

marguun *marg|uu-n* g -uuni raju Ning tuli kua kellä kahe`teistmest igävene marguu-n; `Siokõst`marguu-ni põlõ enäm ammugi oln Khn

mari¹ *mari* g *marja* eP(*marja* Jäm Khk Kod Pal Äks) M T VLä(*marja* Urv Har), *marä* Vön Kan VIId(*marä* Se), `marja R(n`marja VNg Vai); pl `marä Lei

1. a. taimede lihakas vili *siel on`pohlaid,`sieneid, igasugu`marjaid* Jõe; Üks`putkes, `toine`marjas (üks ühes, teine teises kohas) piltl Kuu; nüüd`lähma`marju`kõrjamaie Lüg; `mantsiga`marjad on`oige magusad Vai; `õispu`marju pannasse vahest leva`sisse Khk; *Marjad olid`nortsis oksa kül`les Kaa; Mari mädaneb, pähes pudeneb, kus vilja pea põllalt läheb nalj Pöi;`toomgal_o mustad marjad Muh; sinise velli mari`kasvab`metsas`pöosa sees Käi; küll on aga`soostrad täis`marjo,`võrblad üsnä nadisevad Mar;`varblased tegevad naasammati paha,`kipvad naasammati`marje kallale Vig; kes kõik sood solgib, see kõik marjad maitseb (rännuhimulisest) Kse;`marjadest keedetse`moosi, keedetse suppi koa Tõs;`Marjõl allõs apu maik Khn; vanaste kutsuti ikki karused marjad, nüüd`rohkem tikenberid Aud; soo pääl es ole`ühtegi`marja änam Saa; tema sõi isu`otsa`marjadest Ann; raad marjad, ei õle küpsed viel IisK; tuamike marjad kisuvad suu`kõrtsä Kod; marjad olid`korjamatta,`põesad akasid`kuima Pal;`mihndi`metsa, mätta juures`söödi`marju Lai;`marju tämmu ei ole, kõik mustad`rästad sõid ära Vil; mõtsaalune punetap`marjest Trv; ku pihlap`marju pal`lu ja kuuse käbusit, siss saa pal`lu kardulit Krk; me`põimsime nurmen rügä, seeni seevä linnu`kõik marja`põõsast ärä Puh; suure puu om ärä lõegatu, serände lagestik, säääl marja kasvava`äste; poiss om visnapuu man, säääl om viist mõni mari Nõo; ma võti siss`säl`gä tolle korvitävve, säääl`ol`le`ulka`marju Vön; na\_s mõistav jo marjust midägi tetä, nii\_saa (niisama)`süüdi Ote; timand om mõtsan kõgõsugust`marja San; Naid`kartold ei`saaki`kuuri, na_mma jo`väikese\_nigu igävetse`marja² Urv; see keväje häitsess pehlak`väega häste, timahalt saa pehлага`marju Har; matal` saa innembi marä maast, ku`korgõ tähe`taivast; ku\_toomõ<sup>2</sup> omma\_kõvastõ marah, saa hää rüäsuvi Rõu; ora vitsa marä<sup>2</sup> umma sälä valu`vasta Plv; tek`k`hinda vereväss`marjuga Vas; ma ol`li`raskejalaline, perä päiv ol`li kui mari varrõ ots Se;`šüügä`dulgõdõ (julgesti)`mardu Lei; toomõkõsõ marä<sup>2</sup> [on] kõtu rohost Lut **b.** (sise- ja väliskohakäändeis adverbiaalselt marjakorjamise kohta) mei`naisedki on siel`marjas`käined Jõe; Ega vajanase`riistaga`maksa`marjast kuo`tullagi Kuu;`lähma nüüd`marja ka Lüg;`Lapsed`käisivad`marjal, osa`maasikaid`korjati`korvi, osa`aeti rohu`kõrrele Jõh; ma liha oome marjale Jäm; Kui sa metsa marjale lehed, võta kalakoit kaasa - - marju süies leheb süda vesiseks Khk; Nee on juba mütu`päeva marjul olnd, mustikid pidi pailu olema Pöi; Kruugiga äi maksa marjale`minna Rei; lapsed tulid marjolt LNg; põle saand marjule, mustikule Mar; ennemä käesime marjul, sii ennemä oli`marju Khn; käisin marjul,`eksisin ära, aga`tul`lin viimati lageda`peale`väl`la Vän; lähme marjol Ris; marjus akkasivad`käima KuuK; mina olin ka teese tüdrukuga marjul Ann; lapsest piast tegime tohikud, läksime marjule Sim; [ta] tullud`õsta marjult Kod; siin ei ole ead marjamuad, ei sua marjul`käia Plt; nüüd ei ole marjan`käijal muud ku kilu (mannerg) Trv; suvel käesivä marjul, müisivä kure`marju Ran;`tämbä piass marjale minemä, palukmarja olna`val`mi Nõo; lepa koorest tetäss torbak, ku marjule mindas Ote; latsõ<sup>2</sup> lätsi<sup>2</sup>`mõtsa marjalõ Krl; ku pühäbä`jauhvmist ei tulõ<sup>2</sup>, siss Jaan vaja`marja`saata<sup>2</sup> Har; sai üte peotävve`joohkit,`ütli_t hää kül², mullõ sedä küllält, mul um marah käüid Plv; ma_käve ka karah ja marah, a olõ*

õi_saanu_timä `rõipõga\_kokko* (hundist) Vas; *tullliva marast `ilda kodo Röp; joht kotoh midäge tetä? `marja ka läts, sis oodõrd pääle `mõtsa pié Se; *a ma olli mõtsah maruh jo Lut c.* piltl (rasedusest, sünnitusest) *Ei mari `enne `lange, ku küps on Kuu; minu `naine on juo `marjas Lüg; Jo meil mari küps, meil jo mari pudenes puust Jõh; temäl om naine marjan; egä mari enne maha ei pudu, ku ta valmi om* Krk

2. a. terataoline muna, hrl kalamari kudu räim, kui räim on `marja täis kevadel Jõe; `laskevad `marja madalalle, `marjast hakkab `kasvama kala Kuu; vähil on `kurgualune küll `marju täis, eks neist `marjadest tule jo pojad Lüg; üks va kala mari just oli `võrkus (väikesest kalast) Khk; *kui\_o suur aug, siis\_o nii suur, jäme mari kut käsivaárs* Mus; *ahvenas on `marjas (kudemata); Aavi mari on kena, sibult ja natuke `soola `sisse ja lopi segamine Põi; vähimarjad oo vähi laka all Mär; sai nda paelu ahuni, et `kietsime üsä `marju Khn; isal on niisk ja emal on marjad Vän; lõhe marjast `tehtaks suppi, tal jäme mari, nägu riia `erned Hää; marjaga kala on paksem ku niisaga kala Ris; [sitasitika] kõhu all olid marjad, neist tulid poead Sim; kevade on kooruskad `kangest `marja täis Trm; avi marjass `testi igrada ja `pliina Kod; latikul om midä lämmimb vesi, sedä `pehmemb mari. ku `lämme vii `sissi tulep, sõss om mari peenike Trv; marjast tuleve vähjäl poja, noore vähjä Krk; ku kala `koeva, siss om niisa ja marja kõik segi Nõo; heeringeid om marjaga ja om niisaga? Har; kunna mari lumbihn nigu sül't, haina sisehn lumbi veerehn; Katõ vai kolmõ naglalidsel imä eherüsel um nagõl `marja ilusahe sisehn, ku\_mari jo\_täüs kasunu um Rõu; kunna mari om jämehep ku kalamari Vas; imädse? havvõ? oma? maraga Se* **b.** marjataoline seeme või taimeosa *Ottand `kouralise `atru ja akkand `atru `marju nosima Kuu; umalad `lähtvad marjaks, see `aasta kába ei tule mitte Jäm; tufer one `irmsass `marju täis Kod; malts on ka väga küliv taim - - kui ta marjad `külge aab, siis on väga `raske [lahti saada] Plt; kui sääil [otrades] siss aena marja sehen `olli, siss `võeti sõgel ja sõgluti nu marja `ällä Ote* **c.** marja(gi) iva(gi), raasu(gi) *ei sie ole `leiva `marja `eiga `piima `märga monel ajal mekinu VNg; ma põle `marjagi veel ää söön, `lindugi ää petn Muh; põle toidu `marjagi `katsund Mär; noored jäävad laesaks, `ükski töö `marja ei tee PJg; ei põle `marja veel suhu suand Juu; mitte iva `marja ei ole söönu Äks; ma ei ole veel `marjagi `amba pääle `panden Hls; ta om ninda `aige, et mitt\_iva `marja `ende suhu\_j võta Krk; ei ole marja `amba ala saanu? San; ma ei ole viil `täämbä üvvä ei `marja `maitsanu? Har*

3. haigus **a.** silmamarjad, trahhoom *ku on `marjad `silmas, siis ei saa üvast `silmi `lahti teha Lüg; Tal olid marjad `silma kasund, nee lõigatud ää Põi; marjad\_o `silmas, punased nupakad Muh; marjad `silmas, silmäd `aiged, nägemene vilets Tõs; kui `silmaades akkab `õeruma, siis on marjad silmas, veked `vistikud VMr; silmäd `aiged, marjad silmän Kod; ku marja või karva om, siis silmä om rähmädet Krk; miu vellel olliva marja silmän, sij silmä laud `olli verrev kui tuli, `olli nigu rägä peenikesi `marju täis Nõo; ku? mara silmähn umma?, sis umma? silmä veere? verevä? Rõu* **b.** (sigade haigus) *siga on marjan, süädä ei `kõlba Kod; kui siga marjan, kui `pääle tuleva nu mügläd, siss jääb `ellu. aga kui ihu `sisse lõövä, et pääl ei näe, siss võib ärä lõppe Ran; Ta om nigu marjan põrss, kona maa külmänu, kona kärss kärnän Nõo; tsial om marja - - liha om kui vesi `elmid täis Ote; Taa marjan `siga, liha sõmõrit täüs nigu\_liiv Urv; saa ma siiä\_kodo, kotoh `siga lännü_ `marja Plv; muni põrss vai `siga om marah, kõik' omma kui `valgõ `herne liha šeeh. siss andass `tuhka süvvä söögi sisse - - kui omma `väiku `herne?, sis_sa abi Se*

4. säärelihas seerel *on ka marjad Khk; jekid `ollid `perse mutist saadik, kuued `ollid seare `marja Muh; jalasääre marjad lõigatud ää kirjavadajatel, sis nad old `kangest viledad Kse;*

akkas põlvista põdema, sääre marjusta magama rhvl Hää; sääre on peenike ja mari on jäme Kei; säärel on marjad, ei õõlda lihased Plt; seerel taka, mes tuu pehme liha, toda kutsuti seere mari Nõo

5. *marja eest (ette) ~ marjaks ~ marjalt ~ marjast (millegi väga vaja, tarvis olemisest) sie läks `tarvis `marja iest, sie kulus `marjaks Jõe; Kulub omalegi `marjaks ärä Kuu; kana olik `marja iest `tarvis VNg; sie kulub `marjalt ära Jõh; se läheb marjaks taarist Khk; Ole sa ikka terve mulle seda toomast, see oo mule otse marjaks Kaa; See (raha) oli just marja eest, sai maksud kaelast ää Põi; see kulus üsna marjaks ää, et ta `palge `puhtaks `pessi Muh; Urvaplaaster kulub santide lastele marjaks εε Emm; see kulob `moole `eesele marjaks ää, ei ma sest saa `soole `anda `ühtigi LNg; see läks jüst marjaks `tarvis Mär; sii kulub mulle marjalt ää Var; vägä tarvilik, kulub marjass ää kohe Tõs; si nuga kuluks mul marjaks ärä Saa; se läks kohe na `tarbis, just marja eest Nis; `õlgedest sai katuseid `tehtud, õled läksid kõik marjaks JJn; sellele lapsele kuluks vemmalt marja iest Kad; sie rohi kulus marja ette kohe ää VJg; seda `vihma oli marjast tarvis Trm; `korjab kõik ärä, mes param asi, sij kõik marjass lähäb Kod; see leib kulub mul marjalt ära Pst; mea ole vanainimen, kulu mõness kottel marjass ärä Krk; See tükk leibä, mis sa mulle annit, kulus mullõ maras ärä Võn; `kullu mullõ marast är² Plv*

6. *piltl a. (kananahast, krobelisest nahast) ihu `tõmmab `marja, ku külm one. ihu on marjan Kod b. (tilgastanud piimast) Piim rõõsk alles, aga maik on juures, ei saa suppi änam `kiija ega, kiija kokku, `marja läheb Hää; ta (piim) om jo marjass hapanu² Har*

mari² *mari maarjapäev kui mar²t sõidab kelguga, siis sõidab mari ka (mardipäevane lumi ennustab maarjapäevast lund) Kei*

mari|hapu hapu a. *liighapu ta (leivatainas) om mariapu Har b. magushapu marihapu upin Vas*

mari|kana *lepatriinu mari kana, lenna ära, on s oome kena ilm Jäm Vrd maarjakana -kivi mis sihantsed `koltsed ning karused on, nee `üitesse mari kiviks. nee on sihantsed kored raud kivi `moodi Khk -maa marjamaa kõik<sup>2</sup> ei mahu<sup>2</sup> mari `maalõ, mõni saa karja `maalõ Vas*

mari|puu 1. *viljapuu a. luuviljapuu ploomi maributel sedasi oksad kokku kasund Ans; kirsi maribud ödrematega üsna `valged Khk; Pesa ta teeb `metsa männi `otsa ja majade `juure maripute `otsa Krj; Maripuud olid ikka ka, loomid, reegid ja kirsid Põi; kirsimarjad kasvavad maribute peal Muh; Maribu marjad aa siniste ploomidest ulga pisemad Emm; Meil pole mitte maribuid olnd Rei; maribumarjad (kreegid) juba suured Phl b. õunapuu `meitel `olli suur maribu aid Muh*

2. *marjapõõsas mustad `antsperid ja punassed `antsperid, need oo `sõuksed aja maribud Khk; tikerberi maripuud, nii kenad maripuud Vll; maripuud ei `õitsen terägi Var; maribu marjad oo `seoksed karused Mih; Ma ole maribude piäle väga paelu tuhka pann Tõs; Mine marja `aida, taat on seal maribu põõsaste vahel SJn*

Vrd *marjapuu*

maristik *maristi|k g -ku Hel Plv, -gu Saa marjamaa maristik on marjadest peris punane Saa; maristiku puhas `ümbre Hel Vrd marjastik*

mari|ubõkõnõ *dem < mari¹ timä vil olõ j² lännu² `val mist - - üt<sup>2</sup> puolõkõnõ um jo verrev, a<sub>2</sub> tõõnõ vil um `valgõ, tuu um mariubõkõnõ Lut*

mari|varikas *pl marivarikad = marivars – Vll Põi -vars põldmari (taimena) Marivarred olid `maandi ääre `peele `kasvand Kaa; marivarred, mustad marjad kasvavad peal Vll;*

Marivars on veel öleni pisiksi `pindu täis, pinnad lähvad kut ullud oort naha `sisse; Marivarred olid nii pitkad, et kasusid öhest põllu äärest `teise Pöi Vrd marivarikas

marja- marja- (viljadest) `naised `mustikist ajavad - - `marja `viina Lüg; suvel `keideda `marja `sahti Vai; marja nahk, sihes marja vesi, apu, märg Jäm; kase küljest `vööti `tohku, siis `keerti peelt lai ning alumine äär `keerti `kinni ning pulk pisteti säält äärdest läbi, siis oli marja kong `valmis; Sui, kui marjad kasveved, siis ripub marja rontsik alaspidi pööse pääl Khk; `pihlade `otsas sügise suured marja tordid on Kaa; Tuhli, kala korvid olid änamast ikka külmetused, marja korvid olid pisiksed, nelja viie toobised; Sii `sõukest marja metsa äi ole, käivad taga Masas ää Pöi; kaste eina peal `olli suur marja rõng nagu suur elme kord Muh; kase koorest `tehtags marja koñhid Phl; marja `põesad `marju täis, ühnä nõrisevad Mar; aga oli ea marja saak; punase `sõstratel oo `suured marja tordid Mär; marja koñg tehase kase tohost Var; maribu `marju [pannakse] pudelisse, nendest teha marjasuppi Mih; Kui jõlusad suurõd marja rongid Khn; olgu see kartuli või marja korb, ikke `üiti `enne räats Aud; marja `metsa [minna] ei ole `aega jäkkund Hää; kui sa jõhvika kätti pigistad, sealt tuleb ikke marja vesi, saht `väl'la; see, mis kirikus oli, see jumala armu viin, on marja viin Juu; ma `ilma suured marja kobarad Jür; marja `aegne ko'rv - - [millega] ma noorelt marjul käisin Ann; marja `põesad ei kasvata kua mutku `lehta VMr; käisime marja suos jõhvikal Sim; pasklepast soab piima `riista ja marja `riista, aga suola `riista ei soa Trm; madalad suu muad, siäl pal'jo marja `suuõid; marja tobriket tehässe `tuur'vess tohoss Kod; roosamanna on `maiuse roog, pannasse manna, vedelast pannasse marja liijnt ja `suhkrud ka Äks; lapsed võtavad kase pialt ja teevad marja topsikid Lai; marja soos on küngaste all turvas. sial on murakid, muistikid, lillakid Plt; Läk'sin ükskord naesega kodust verstä viis marja `metsä muistikid `o'tsma Vil; marja `korju kase tohust ja lepä koorest teeve; marja `põõsa tilgendeve `marjest Hls; vanast olli marja `aidel vabulaia ümmer Krk; kudass temä sedä `mõtsa ois, nigu marja `aida, ma `ss tohi karja `vitsa ka mõtsast võtta; miul om neid marjaleeme pudelisi ää kõrd Puh; lähme marja `aida, `kaeme kas `marju saame Nõo; meil tetäss jälede pal'lu marja `sahti maasikist ja tikerperist San; ma `i nakka taa mar'aterä peräst kumardama Kan; marjapuhma? lašk üless `künda?, es kasu?, ol'li\_nigu mõtsigu õnnõ Krl; tulõ\_sa\_ka mu\_marja `aida `kaema; meil omma siihn enämbüsi marja mõtsa?; siist saat kah õks mõnõ mar'aterä; timahalt om mõtsan pal'lu marja `va'rsi, a_`marju ei olõ otsan Har; Timahavva umma\_mar'apuhmõl mar'atsauga\_külen Rõu; tuu nosõ aiah mar'apuhmu man, tuu es kuulõki su `hõikmist Plv; Ku mar'a aig ol'l, sõss tette ka kisselet; mar'aviin om mar'ost `aetu Röp; marä tsäuga? (kobarad) ommagi ni palohkal, ni pihlapuul Se

marjaas `marjaa-s g -i Lüg Jõh IisR; p `marjaa-si Rei Kos/-oa-si/ Jür, Marjaasi Pha Emm LNg Mar HljK

1. marjas, kaardimäng `õhta `mängisime `kaarti - - `mängisime `marjaa-si Lüg; `Marjaa-sist `saivad jägu `ainult `suuremad `mängijad, sie on `raske mäng IisR

2. piltl (näljakorinast) `Suolikad akkasid `marjaa-si `lüömä, kõht läind `tühjast IisR; Kere on nii ele, et makid mängivad sees marjaasi Rei; kõht karjub, sooled mängivad `marjoa-si Kos

Vrd marjas

marjak → marjakas¹

marja|kala marjaga kala marjakalad_o eed Mus; niisa kala es taheta, marja kala taheti parembide Ran

marjakas¹ *marjak|as* g -a Ksi VIPõ Ran Puh/n -ass/; *marja|k* g -ku M(-gu Krk) Ote; pl *maraku*² Plv umbrohuseeme või -puru *aluse rukkid marjakid täis Pil*; *Kaer oli mul küll `tammu`aasta kehv, `pal`lad kõlud ja marjakad SJn*; *Umbrohu `siimned ja teri kah läks masina `alla, niid marjakad `anti kanadele Vil*; *marjaku `einte sehen Trv*; *pal`lu marjakid om vil`la sehen, `rõika marjaku või näl`geina marjaku Pst*; *kukatsi pannass paigal kanadel, nii nokive säält marjakit siast; `vil`lä sõgluts, marjakut ja `liiva `vällä Krk*; *ei mäletä muid marjakit kui rõikaenad, noid `kasvi pal`lu*; *minu mäletäväst om marjakad `väl`lä puhastedu, leevä ja `siimne vili piäb puhas olema Ran*; *pessu aig pandas marjaku eraldi. na tuleva liivasõgla ala ja teri om ka sean Ote || väriheina õis – Plv Vrd marnakas*

marjakas² *marjak|as* Jäm Muh Rei Kse Juu JMd Koe VJg Iis Trm Plt KJn Puh Krl/-asõ/, *marjak|as* VNg Vai, g -a

1. marjarikas **a.** rohkelt marju andev säält on üvä `marjakas maa, `kasva `paljo `marjo Vai; *mets on marjakas Rei*; *kui paelu `marju `külges, see on marjakas puu Juu*; *meie `valdas on pael`u marjakaid `kohtasi JMd*; *ästi marjakas nõmm Trm*; *marjakas puhmass Puh*; *marjakasõ mõtsa sisel` pal`lu `marju Krl* **b.** rohke kalamarjaga `ästi marjakad silgud VJg

Vrd marjane

2. (tugevast säärelihasest) *see oo nii marjakate seartega Muh*

marjake(ne) dem < mari¹ **a.** `karjane noppis `marjakese VNg; *marjakased ei ole veel `valmind Koe*; *ei and mulle üht marjakestki Iis*; *tillikse punatse marjakse Trv*; *tüütegijä saap tehgäkese, magaja ei saa marjakeistki (mitte midagi) Nõo*; *anna mulle ka mõni arake marjakene Puh*; *oh sa makus marjakõnõ San*; *süü no<sup>2</sup> se marjakõnõgi vällä<sup>2</sup> Har*; *marakõsõ\_ `kasvi² nigu urba² Vas* **b.** piltl lapseke äiu äiu, kuusu kuusu, äiu veke marjake VJg; *Jää magama mu² marakõnõ Vas*

Vrd marjake(ne)

marja|kook (kalamarjakoogist) *avimarjad klopitasse ärä, jahu `ulka ja tehässe kuagid pañni piäl rasvan. nõnna üväd marjakuagid Kod Vrd marjavatsk*

marjaline¹ *marjali|ne* Puh Nõo Har, `marjali|ne R, *marali|ne Rõu Vas Plv, marjale|ne Phl Koe, g -se; marjalõ|ni g -dsõ Krl*; pl *marälise<sup>2</sup> Kan marjuline Juss arind `marjalise kääst `marja `korvi oma käde, `kalland `marjad maha Kuu*; *täna `ommiku on mend pali `marjalisi `metsa, mets on kõhe täis `marjalisi Lüg*; *Marjalised tulivad, `korvid `pohli täis, suud punased Jõh*; *marjalesed koguvad puu `alla Koe*; [minu] *poiskese põlven käesivä marjalise Latiksuun Nõo*; *`vihma nakaás sadama ku ua varrõst ja marälise² lüdäsivä² kodo poolõ Kan*; *ma_lähä marjaliisi manu, vaest `andava mullõ ka `marju Har*; *marälise² läävä `mõtsa, nüüd um marjol valu takah Plv*

marjaline² *marjali|ne* VMr Kod, `marjali|ne Lüg, g -se

1. marjadega *Ussikuningal `marjaline kruon pääs Lüg*; *sie on tuomingas, sie mustamarjaline VMr*; *kana`perserohi on `niske marjaline Kod*

2. piltl *Näost `tuomika `marjaline, `rõugerikkutu nägo, sinakad `armid ku `tuomika `marjad näos Lüg*; *tõmbab iho `marja (kananahka), nagu kana iho `niske marjaline Kod*

3. seemnekamber *egäle lillele tuleb siäme `sisse. tämäl one `niske marjaline, kosa `siimnes one siden Kod*

marjama *marjama, da-inf marjata lööma `marja teisele `pihta Khk*

marja|maa 1. marjarikas maa *Seal on ea marja maa, `marju on pailu Põi*; *see oo ikke marja maa Mär*; *ei sii pool põle marja muad Juu*; *käisime marja maal Hls*

2. piltl (heast elust) *kas sie on nüüd õige marja maale saand, et ei tule enamb kodo ühtä* Lüg; *üks saab marja maale, teine karja maale* Khk; *kõik ei maho mette marja maale, muist peab ikke jääma karja maale* Mar; *kik' ei mahu marja maale, muist piap ka karja maale jäämä* Krk; *Kõik' mahu õi ma'a maalõ, osa piät jäämä ka ka'a maalõ* Rõu

Vrd mari-, marjas|maa

marjane *marja|ne* g -se Kuu/'m-/ VNg/'m-/ Jäm Khk Muh Rei Mar Tor Kod(-r-) Plt KJn, -tse TLä Ote San; *marja|nõ* Krl, *marja|nõ* San Har, *ma'a|nõ* Plv Röp Se, *marä|nõ* Rõu, g -tsõ (-dsõ)

1. marjarikas **a.** rohkelt marju andev *marjane karjamaa* VNg; *marjane mets, kui on palju marju* Rei; *temä otsip marjatsit kadajit, tiib jalgule avvutust* Nõo; *marjanõ mõts om marju täüs* Krl; *häste maratsit kadajit tuude, noidõka havvutõdi puu anomit* Röp **b.** rohke kalamarjaga *emäkala om marjane kala* Nõo; *mul om hää kala, mul om marjanõ* Har; *keväjält omma nä (kalad) maradsõ?, ka laskva ma'a ar?, siss jääse tühä?* Se

Vrd marjakas²

2. marjadega koos, marjamahlane *see [on] marjane kauss, teeb piima apuks* Khk; *käed o marjased* Muh; *sa oled eese riided kõik ää rekkond, üsna marjased puhas* Mar; *marjane rätik, ei änam lähä puhtas* Tor; *marjane käsi, tegin kää marjadega* Plt

3. haige (sigadest) *juško marjane siga kõriseb* Kod; *marjane pörss om, ku om serätse marja liha sehen* Nõo; *marjane tsiga, marjane liha ei kõlba süvvä* Ote; *sa lt nigu marjanõ tsiga, rogisõt õnnõ* Krl; *maranõ tsiga ving* Plv

marja|näoline roosa *ma'a näolinõ juur; marä näolitsõss, sääne ku kurõmari* Se

marja|paise marjaalge, toores vili *lapsed on viij nõnda veiksed ja rumalad, et tahavad aias kiik marja paised ärä süia; tämmu võttis kül'm kiik marja paised ärä, marju me tämmu ei saagi* Vil; *söüb pääle neid õuna ja marja paisid* Pst **-puu** (põhisõna sag lühenenud) viljapuu või marjapõõsas *Aida issudati sõstra ja marjapuu (karusmarja) põõsaid; õunapud ja marjapud ja pluomid ja kriegid ja, nied on viljapuud* Lüg; *imal marjapuu (mage sõstar) VII; Marja puud on marjade raskuse all vaagis, oksad vastu maad* Põi; *marjabud nõretavad marju täis* Tor; *õunapuud ja marjapuud kasvavad aedas* Kei; *marjapuud lähvad lehte* JMd; *magab siäl marjapite vahel; meie marjapud one al'lituse ärä põdenud* Kod; *kirsi? ja ploomi? omma marjapuu?* Har **Vrd** maripuu

marjapä *marjapä* (taim) *marjapä, seda rohtu lehmad ei süe, mustad piad on otsas* VNg

marjas *marja|s* g -sse Kod; *marjass* Hel San, g -õ Plv/-r-; *marjass* g -i Vai; p *marjast* Trm KJn Ran Nõo, *marjast* Se, *marjost* Jür

1. kaardimäng *mõni mängib marjast, mõni põletab linna* KJn; *mängiti viit lehte, marjast* Ran; *marjast ka? ma'gitäss* Se

2. piltl *Sooled mängivad sees marjost, aga aega süia põle* Jür; *sooliku mängivä marjast* Ran; *Täl kõtt mängib marjast, nii tühi olevat* Nõo

Vrd marjaas

marjas|maa *marjamaa kõik ep soa marjas moale, muist peab jäema karjamaale* Muh; *kõik ei mahu marjas maale, muist piäb jäämä karjas maale* Tõs **-nõmm** *raba üiti enne marjas nõmm; marjasnõmm, see oo soos, teine nõmm o karjasma* Muh

marjastik *marasti|k* g -ku *marjamaa raotu pääl om hää marastik* Plv **Vrd** maristik

marja|tõbi (sigade haigus) *ma'a? tõbi -- laih liha om nigu ville täüs, nigu valgõ suurma?* Röp

marja|vatsk kalamarjaküpsetis – Võn **Vrd** marjakook **-verrev** *maräverrev* roosa või punane värvitoon – Se

marjenburk *marjen|burk* g **-burgi** kehvem linasort *alam jagu* [linu] *oli marjenburk* Lai **Vrd** marmburk

marjuka(ne) dem < mari¹ **a.** *puu all`kasvab`marjukene* VNg **b.** piltl (armsast, kallist) *Ma ei`tahtund`sinne periseks elämä`jäädä, eks oma maa ole igä`marjukane* Kuu; *maka maka, marjuka* (lapse kiigelaul) Muh

Vrd marjake(ne)

marjuline *marjuli|ne* Khk VII Pöi Rei Kse Tor JMd VJg I Trv Puh Nõo, *`marjuli|ne* VNg Lüg, *marjule|ne* Muh Mar/-jo-/ Mär Tõs Hää Juu Koe Plt KJn, g **-se** marjakorjaja *`Marjulised`läksid meilt`müöda* Lüg; *kas marjulised töid ka`marju* Khk; *Marjulised olid juba`metsas, poolad roosad alles* Pöi; *seal marjulesed kisavad* Muh; *marjulesed`tallavad eena ää* Mär; *marjulisi`ol`li mets täis* Tor; *võtt kõik marjuleste korvid ää* Juu; *siin põle`ühtegi marjulist* JMd; *metsas`uiskasid seenilised ja marjulised,`eksimise`vasta* Lai; *mina`jnd mõni marjulene, [ma] ei nää* Plt; *mede mõts egä`pühäbä marjulisi täis* Trv; *mia olli jäl`e suur seeniline ja marjuline* Nõo **Vrd** marjaline¹

mark¹ *mark* g *marga* Sa Muh Käi Rei Mar Mär Tõs Tor Hää Ris Juu Kos JMd Koe VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv Hls Ran Puh Ote San/*mark/* Har Vid, *`marga* Kuu VNg Lüg Vai(n *`marka*) (rahaühik) *kaupmies võttas ühe`ainsa`marga* Lüg; *`enne olivad`margad ja`pennid, a nüüd on`kruonid* Vai; *`saime rugi vakkast tuhat`marka* Khk; *kaks`markad, kolm`markad on`riide`arssina pealt alvem* (odavam) Pöi; *viis tuhat`marka raha ja kümme`naela`villu* [oli karjase palk] Muh; *ega margad nüüd änam ole* Mär; *nende margadega põle midagi teha* Tor; *mark, si pisike õbe lutikas* Hää; *nüüd`antakse eenälestele kakksada`marka pää* (päeva eest) Juu; *eks neid`marku ike siin kottis ole* JMd; *paberossid`maksva juba kakskümmet`marka* Kod; *ega marga eest sua kedagi* Plt; *röä puut om joba kolmsada ütessakümmend`marka* Trv; *margad katteva ärä, tulliva kroonid ja sendid* Ran; *mes sa noist`markusi nii oiat* Puh; *ma anni tälle tuhat`marka* Ote; *marga ol`li hää raha?, nuidõga sai õks medägi`osta?, no`kopikõidõga ei saa medägi`osta?* Har; *mul miißs ka õs olõ marga iist* (sugugi, üldsegi) *`haigõ* Se

mark² *mark* g *margi* Jäm Muh Mar Mär Tõs Khn Ris Juu Iis Trm, *`margi* Kuu VNg Lüg Vai/n *`marki/*, *marki* Emm Rei, *marga* Khk Kär Saa JMd Koe VJg Kod Plt Krl Har; *mark* g *margi* VII Pöi Kse Ris KJn Trv Hls Puh San, *marki* Tor Rõu Plv; *`marka* g *`marga* Vai

1. **postmark** *panema`kirjale`margi`pääle, siis kiri läheb* Lüg; *Pailu see mark maksab* Pöi; *kirjal\_o margid peal* Muh; *Kiri tuli, aga kõik markid olid kovää-ri pääl ää võtet* Rei; *ega ilma margita kiri ei lähä* Mär; *margade eest`võeti kaessakümmend kopikud* Saa; *ilma margata ei saa`kirja`suata* JMd; *panin kirja`piale kaks`marki* Iis; *mul ei ole`marka* Plt; *pane kirjale mark`pääle ja saada ta ärä* Puh; *ku_sa vellele kirjä saadat, panõ sa mark ka`pääle* Har

2. **märk** *vanast`viedi`lamba`nahko ja vasiga`nahko`nahkurille`parki,`pandi naha`külge`marki,`puune`marki,`puu`pulka* Vai

3. **sort** *Võta`siokõst`marki* [viina], *`miokõst tahad* Khn

marka lonti *`tossu`säared, suga`säared - - kukkusid`marka* Kuu

markam *`markam* suur koorem *`markam o viis eäd`viugami; üks ma`ilmama`markam* Vig

markin *`markin* g **-a** pidu Küll *oli`joulude ajal vast`markinad* Kuu

markon, markur → margun

markuse|päev `markuse- VNg Koe Plt, `markose- (margose-) Ris, margusse- Hel rahvakalendri tähtpäev, 25. aprill `markose pää, seda `pieti ikke enne Ris; kül`meteb margussepäevän, siss tiib all sügise linadele `liiga Hel

marli marli Lüg/`m-/ Jäm, marle Rei/-ee/ Mar Saa Kod Ran Nõo Kam, `marla VNg Lüg Jõh riidesort `lapse lappid [on] keik vanast `marlast VNg; `marla, sie õli sis `pantud `põlvist `saadik `sinne [kleidi] `alle Jõh; marlist `tehti `akna kardinad Jäm; natoke marle riidet oli [tanule] kõvaks `tehtud Mar; Pane tükk marlet `ümmer Saa; marle `mitme `kõrne, kos `kurnad [piima läbi] Kod; vanast marlet es ole. ku midägi `mähki `ol`li, `võeti puhass linane `rõivalappp Ran; sij kirstu marle om igäne lirune Nõo; õreda, marle `muudu siivakse Kam

marlüös `marlüös g -i raju Siis pidi juo `oige `marlüös `väljäss olema Kuu

marmburk `marm|burk g -burgi kehvem linasort – Lai Vrd marjenburk

marmelaad marme|laa-d Khk Tor/-d/, marmu|laa-d (-d) Jäm Khk Mär Saa VJg KJn, ma-rmu|laa-d Pha, marmu|laad (-d) Muh Iis Trm Äks Trv/-mo-/ Krl, marmu|laat Kod Nõo Har/-t/, g -laadi; `ma-rmulaa-d g -i Kuu Lüg Vai/-mo-/ uus (maiestus) õlen ikke `ma-rmulaa-di mekkida saand Lüg; `sakslastel oli sehandust punast `marmulaa-di Khk; marmulaadi tükid ol`lid suured nel`lakaändilised Saa; marmulaadi `kompvekid on iad apud Äks; marmulaat om ike magusamb ja `pehmemp ku sokulaat Nõo; marmulaat ka_ks om üts hää süük` Har

marmol, marmon → marmor

marmor `marmo|r Kuu VNg Lüg/-lm-/ Muh Mar Mär Tõs Ris JMd Koe Trm Rõu Plv, `marmo|r KJn Trv Kan, marmo|r Rei Tor Plt, `marmu|r IisR/-lm-/ Vai Khk VII Emm Mar Vig JJn VJg Kod Plv/-r/, marmu|r Puh San, marmuu|r Har, g -ri; `marmo|n Lüg Hää Krk, marmo|n San, `marmu|n Krl/-n/ Vas, g -ni; `marmol Juu, `marmul Lüg, g -i; g `maarmora Hls (kivim) `valge kui `marmor Kuu; `marmuli on `valged, `musta ja `alli Lüg; `marmuri kivist on vahel ilosad `lavvad Vai; `marmurist tehase risti puud Khk; `marmur oo jo suur kallis kibi Mar; `surnu `aidas on `marmonist ristid Hää; ega meie mual `marmori ole JMd; `marmur one `valge kivi ja libe Kod; `sakstel on marmori ristid [haua] pial Plt; pihaaial om rikkal `marmu`riist Krl; `marmu`r um üts kal`liss kivi - - um iks üts illoss kivi Plv

marn, marna¹ marn g marna; n, g marna tükk, kants `leibä kiänd kua marna kätte; õli üks kahenaalane siäbi marn Kod Vrd marnak¹

marna² sõmeraks, teraliseks või - - läks `marna Hää

***marna**³ g `marna „tume” ma `marna ilmaga lää ei² `ussõ, kal`li² `rõiva<sup>2</sup> `säläh Lut

marnad pl marnad umbrohuseemned – Saa Vrd marnak²

marnak¹ marna|k g -ku tükk vat kos võtt marnaku liha kahavri (kahvli) `õtsa Kod Vrd marna¹

marnak², **marnakas** marna|k g -ku Hls Krk(-gu); marnak|as g -a Hää; pl marnagad, marnakud Saa, ppl marnakid SJn umbrohuseeme Maksalutikad `kauvad ära, ku marnaki söödetaks. Suured nõud `pañti täis talveks, lammastel `añti nii nõdalis kord Hää; lüidikidel visasime sirelto `alla marnakid, nemad söövad `seemlid; marnakud ol`lid viimane praht, mis vil`la tuulutamisel kõige `alla läks Saa; küll ol`li paelu marnakid SJn; mõtsan egä vil`lä sehen om `säantse marnaku Hls; tuul `puhkab [tuulamisel] kõrre ja `kõrgepe puru ärä, liiv ja marnak lääve läbi sõgla `kasti Krk Vrd marjakas¹, marnad

marnam `marnam g -a, -i suur ese või olend suur `marnam `tõsta; Mine, va `marnam, iist ära, anna teistel ka `ruumi Hää

marnama `marnama, da-inf marnata santima `Marnab `müüda küla, ajab `kormi Hää

marnas sõmer, teraline või on marnas Hää

marnas|kest *marnaskest* = marraskest – Saa

maross *maross* g -õ hallahaldjas *maross, maross, tul`kiislat` süüjä* Se

marraksel *marraskil käsi on`marraksel* VNg

marrama *`marrama* Vas Röp, (ta) *marra* Plv *mürama, hullama Jäl`sa` nakkat marrama* Vas; *mine mant, mis sä`muuga marrat* Röp || *jantima mis sa nakkat tühäga`marrama* Röp

marran¹ *marran* Vas(-n), *maran* Se, g *marana*; pl *marana*² Plv *sipelgas marana` tüküsse`* *latsõ` külge* Plv; *Miili heitü, läts näost vereväs ku` marran; marrañ kusõss, tuju hallutass nii` hirmsahe* Vas; *marana pesä kuusõ all* Se

marran² → *maran*¹

marras¹ *marras* Jäm; *`marras Lüg Vai, g`marda Kuu, `marrakse* VNg, *`marra Jõh*

1. a. *mardus sie on`marras - - migä\_s muud kui`marras. siis`kardeti`marrast* Kuu; *kui kana kirisi, siis oli`naise`marras tuas, kui kukku kirisi, siis oli`mieste`rahva`marras tuas* VNg; *`marras käis kodo Lüg* b. *hirmutis, koletis`meie tuas on`marras - - vokk käis [ise]`mürrä,`mürrä* Jõh c. *luupainaja miul käis tänä`üöse`marras pääl* Vai

2. *ohtlik, kardetav siis oli sedine marras aeg, sõja aeg; marras koht, meres vahest kivisid ning rahud* Jäm

marras² *marras* Jäm Pöi Vig, g *`marda Khk Pha Rei*

1. *harv, haruldane; üksik see on marras aeg, kui ma näe ta; oli üks marras töö üle ulga aja; see on marras kord, kui ma - -`sõnna`minna saa* Jäm; *`lesti on vähe, mõni marras; nääps üks marras sõna, see pole paiguline,`tasku ikka käsilisem; Mõni marras tuhlis teiste seas`juhtub ikka mäda ka olema; [kukk ja kana]`lehvad kut inimesed`riidu, aga need\_o`mardad [korrad]* Khk Vrd *mardas*

2. *meelepärane saame`marda jutu`pääle* Pha; *nii kena marras jutt oli teistel käsil* VII; *marras asi`kuulda* Rei

marrask *marrask* Jäm Pöi, *marask* Aud KJn, g -i; n, g *marrask|i* Ans Khk Kaa VII Pöi Emm Tor, -e Käi Phl, *maraski* Khk Muh Tõs PJg Vän Kei SJn *marrasknahk verd es tule`ühtid, marraski tuli natusse`lahti* Khk; *Pölluviha läks äästamise ajal sääre`sisse, marraski oli enne peelt äe, nüüd paisetab ja mädaneb* Kaa; *Rüüstasi sääre ää, marraski moas* Pöi; *maraski läks sõrme kondi pealt ää* Muh; *marraske leheb õhest kohast peeld ära, natogene`nahka peeld* εε Käi; *maraskid natuke oo pialt ää, suurt`aava põle* Aud; *nahk pialt vähä`katki, maraski kord - -`katki* PJg || (*jalanõudest*) *ühe päävaga`rüüstas`saapa marraski peelt ära* Ans; *kiñjal leind marraski peeld* εε Khk Vrd *marrasku, mõraski*

marras|kest *marras-* Vig Kir, *maras-* Aud *marrasnahk marraskest tuli peält ää* Vig; *muđu marraskest pealt ää, ega ta põle`katki* Kir Vrd *marnaskest -kestal* *marras-* VJg, *maras-* Ksi *marraskil nahk on marraskestal* VJg; *kõik nahk maraskestal, veri ei tulnd`välja* Ksi Vrd *marraskestas -kestale* *marras-* Trm, *maras-* Ksi *marraskile löi puha marraskestale* Trm; *`tõmbas naha maraskestale* Ksi Vrd *marrasketule -kestas* *marras-* Äks, *maras-* Aud Äks *marraskil eela löi jala`vasta kibi,`praegu vel jalg maras`kestas* Aud; [*nahk on*] *marras`kestas* Äks Vrd *marraskestal -ketul`marraskedul* Kuu, *`marrass kettul* Jõh, *marasketul* Kad *marraskil`Langesin`rannale kive`otsa kohe ja kaik`sääre`pääl*ine on nüüd *`marraskedul; Mittugi`kerda olid lonks`kelgalt tulijall nenä vai`silmad neh`marraskedul,`menned`vasta jääd* Kuu; *kui`kuskil`kriibib, siis - - on`marrass kettul* Jõh; *poisil on jalg marasketul* Kad *-ketule* *marraskile`Vaier`tembas pihud`marraskedule; Jalg läks kohe`marraskedule,`liugesin vähä kive pääld* Kuu Vrd *marraskestale*

marraski → *marrask*

marraskil *marraskil* Jäm Pöi Hi/-el Käi/ VMr VJg Pst, `marraskil Hlj Lüg, *maraskil* Lüg/-ll/ Han Pälö Kei Rap Juu HJn Jä Sim Lai Plt Vön Vas kriimustatud, narmendav (nahast) *nahk on `marraskil ja kettutab Hlj; nahk on `kriimustatud, `nõnda vere tippuline, siis sie nahk on maraskill Lüg; Tuli koju, säär oli kõik marraskil Pöi; natogene `nahka peeld ee, siis on marraskel Käi; Jalad on maraskil Han; nahk - - oo maraskil, marasnahk ää läin Tõs; ihu oli maraskil, sai äda Rap; natuke lääb `vasta, põle just täis kätti, aga nii maraskil Juu; kui käsi puu vahele lähäb, siis - - on maraskil Koe; marraskil - - naha kribemed ülesse, verd tast õiete ei tule, a muidu `aiged ikke tieb VMr; kramastand oli kõvemast, aga maraskil oli `kergemast Lai; Ihu om maraskil Vön || Pinsaki ola old koa maraskil Kei **Vrd** maraskistel, marraksel, marraskili, marraskis, mõraskil*

marraskile *marraskile* Pha VII Pöi Emm, -lle Jõh/`m-/ JõeK VJg; *maraskile* Tõs PJg Vän, -lle Lüg Jür Kad Plt kriimustatuks, narmendavaks (nahast) *lein oma `sõrme vähä maraskille, `nõnda et punerdavast jäi Lüg; `marraskille - - nahk `trollis tuleb kää päält `väljä Jõh; Libises seinä müüda maha, sääre nahk oli läind marraskile Pha; See vähe lõi marraskile, see b tee midagi, paraneb ää `jälle Pöi; Püüpõsad vettis marraskile Emm; mõned asjad kätt `torkivad, nahk lähäb maraskile PJg; Nahk maraskille, mitte viel verine, aga natike `katki Jür; ma kukusin maha ja lõin jala maraskille Kad; lõi sõrmed maraskille Plt **Vrd** maraskisse, marraskili, marraskilla*

marraskili *marraskili* Khk Kaa marraskil(e) sõrme kündid `lammu, nahk marraskili peel Khk; Kukkudes `rüüstas laps põlve marraskili Kaa **Vrd** marraskil, marraskile

marraskilla *marraskilla* Jõe; *maraskilla* Kuu marraskile nahk läks `marraskilla, aga verd ei tulnd `väljä Jõe

marraskille → marraskile

marraskis *marraskis* KJn, *maraskis* Ksi Pil SJn marraskil kui kriimustud, et verd väljas ei ole, on [nahk] *maraskis* Ksi; käsi *maraskis*, kõik kätti Pil; alt nahk `olli marraskis KJn **Vrd** mõraskis

marrask|nahk *marrask-* Rei LNg Trm, *marask-* Lüg, *maraski-* Tõs Aud PJg Tor/-rr-/ Kei naha pealiskord *lein `sõrme marasknahata* Lüg; *Mo käsi sai vähe kriimustada, pole suur viga `ühtid, ainuld marrasknahk on vähe katki* Rei; *maraski nahk oo piält ää kriimustet* Tõs; päev (päike) võtab *maraski naha `lahti* Kei **Vrd** mardas-, marras|nahk

marrasku, marraskus *marrasku* Jäm; *mar(r)askus* g -õ Khn marrask *marrasku* peelt ära, natike katti, verd ep tule mitte Jäm; *Mia `rüüstäsi `vasta kivi jala piält maraskusõ ää; maraskus piält ää, vahel `tõmbab sedäsi, nagu küüsitet* Khn

marras|kääril *marraskääril* marraskil – JõeK

marras|nahal `marras- Jõh Vai, *maras-* Trm marraskil käsi on *maras nahal* Trm

marras|nahale `marras- Vai, `marras- Jõh marraskile *tõmmas `marras nahale, kõhe ei tule veri egä ei tule `nahka `paljo `väljä* Jõh; käsi `kriipi `marras nahale Vai **Vrd** marrasnahata **-nahata** `marras- Lüg Jõh marraskile *lein `põlve `marrasnahata, veri tuli `vällä; tõmmas `reied `marras nahata; `sõrmed `käisiväd `vasta puud, lein `marrasnahata* Lüg; *`marrasnahata, `kuski kõhast `kriibib `lõhki* Jõh **Vrd** marrasnahale **-nahk** marras- Vig Tõs Aud, `marras- Lüg Jõh Vai, *maras-* Tõs SJn marrasknahk kui on kuhugi `vasta mend, siis tuleb *marrasnahk `välla* Lüg; *Põlvel `veike `marrasnaha `kriimustus* Jõh; *marasnahk läks piält ää* Tõs **Vrd** mõrasnahk

marrastama `marrastama VNg IisR, *marrassama* Kod, *marastama* Trm; tud-kesks *marrastet* MMg

1. marraskile lööma või hõõruma `Marrastand koht on `kaua `aega valus IisR; *nahk on marastand* Trm; *õled käe ärä marrassand, närvendäb; marrasset iho, kõvassi kriimusset* Kod; *nahk one ärä marrastet* MMg **Vrd** mõrrastama

2. marraskil olema *nahk `marrastab nina pöölt* VNg

marrastus¹ `marrastus g -e marrastumine Läks `õnneks `ainult `marrastusega, *nahal mõned `kriimud peal* IisR

marrastus² *marrastus g -e rammestus une marrastus tuli `piale* Pöi

***marseldama** da-inf *marseldada* käima, kõndima *Kui tahtsid kõike näha ja kuulda, siis tuli marseldada edasi ja tagasi, mitu kõrda see luada plats õtsast õtsani läbi tallata* Trm **Vrd** marssima

marsi|madrus *mastikorvimadrus Nooremad, kergejälgsed [mehed] olid siis marsimadrust* Emm

marsitama *marsitama* marssida *laskma sõdurid olid tee pial, marsitati neid* Pil

marss¹ *marss* Jür Trm Lut, g *marsi* Tõs, *marssu* Krk, `marssi Kuu; *ma`rssi* g *marsi* VII Plt KJn Trv Puh, *ma`rsi* VJg Kod Krl Har Plv, *marssi* Khk Han; *mars* San/-r-/, g *marsi* Jäm, `marsi VNg

1. marssimine *Sõjamehed teevad iga pää `marssi* Han; *üks, kaks, üks, kaks, se oo marss* Tõs; *ma`rssi* *one sõduril, ku kamandab att-vaa* Kod

2. marsimuusika *muusik mäñjab `marssi* VII; *kroonumehed marsivad, mängitakse `marssi* KJn; *muusik mäñg `marssu* Krk

marss² *marss* Pöi JMd VJg/-r-/, *mars* Vas hüüds *Marss `välja* Pöi; *lähmä nüüd ma`rssi menema* VJg; *Naka minemä, mars kodo poolõ* Vas

marssel → marssseil

marssima `marssima Noa Lih Äks Plt, (ma) *marsi(n)* VII Mär Hää Saa JMd/-r-/ Tür Koe VJg/-r-/ Iis Trm, `marsin Vai, *marssin* Kul Han Var Ris, `marssi(n) Kuu VNg Lüg Jõh Khk Tor; `marsima, (ma) *marsi(n)* Jäm Khk Pöi Muh Rei Phl Mar Kse Tõs Hää Trm/-r-/, `ma`rssi, (ma) *marsi(n)* Khn(`ma`rssi) KJn Trv TLä San Vas, *ma`rsi(n)* Kod Krl Har Plv Röp; `ma`rssi, (nad) *marsive* Hls Krk; `martsima, (ma) *marsin* Juu; *ma`rssi* Rõu

1. taktsammu käima *`kruonus ku `lassi `marssida, siis vahiti järele, et jalad segamiste ei lähe* Lüg; *sõeamehed `marssivad, lähvad tänavat kauda* VII; [nekruteid] *õpati - - `marsima* Mar; *Marssimene teeb nagu sammu `kergemas* Han; *Soldanid `ma`rssiid uulitsa piäl* Khn; *kruonu mehed tulevad `marssides* Ris; *lähmä `ma`rssiima* VJg; *soldativägi marsib* Trm; `ma`rssi *õpatse [sõdureid], marsive, üte oorige lähäve* Hls; *soldati käivä väl`län `ma`rssiiman* Puh; *seol aal opatõss latsõ ka `ma`rssiima* San; *küll om illuss kaia_ku sõamihe `ma`rssiiva? ku astusõ, siss tu lätt ku `kanga `vaelik* Har; *na ma`rseva mõni kaits `tuñni `aigu, inne ku vallalõ `pässiiva?* Röp

2. kõndima *`käisivad sie tua poiss ja `mõisa `preili roho ajas `marssiimas* Lüg; *kaks tükki lähvad `marsides* Khk; *Karjamaa rohust tühi, loomad `marsivad `aidu kauda* Pöi; *kotid said kõik täis korjatud, siis akkasid kojopõle `marsima* Muh; *luik `marssis `peale kui isand kohe* Noa; *eele `martsisin paelu muad ää* Juu; *mes sa ma`rsid ja käid, ku ei õle vagasess* Kod; *kui `õhta juba tuleb, siis tulevad [vähid] `väl`la, siis marsivad möda järve `põhja* Äks; *marsi `pääle `mõtsu `möödä ümmer ja midäge ei saa (seentest)* Hls; *ma piä veedi `ma`rssiima, mul jala jäävä `kangess `isten* Nõo || *sõitma vened marsivad* Hää **Vrd** marseldama

marss|puri n *marss* `purje marssraa küljes olev puri – VNg **Vrd** marss|seegel, -seil

marss|raaga *marss`raaga marssraa – Vai Vrd marssraja -raja marssraa ülemine marssraea, alumine marssraea* Ris **Vrd** *marssraaga -seegel* *marss`seegel = marsspuri – Hää*

marss|seil *marss- VNg Vai Ris, mars|seil Vai Ris; Marssel Emm = marsspuri marss`seili* *kävivatta raa`pääle kogu VNg; `toise raa küles on marss`seili Vai; Raalaeva alumene marssel aa viimane purjudest, mis [tormiga] mastis veel peeda Emm*

mart¹ *mart (-r-) g mardi (-r-) S L Ha JIn Ann ViK Trm Pal Lai VIPõ, `mardi R*

1. *mardisant mei`käisimme ikke`mardiss ja`katriss ja`korjasimme`kapstu ja`kaali ja [pärast] tegimme suppi Jõe; ma`laulan`teile`mardi`laulu Kuu; mardiks käisid - - vitsad olid püüs ning lugema panid ning`lapsi ning Ans; kadriks keivad emased ning mardiks keivad isased Khk; mardid keisid ka, pahupidi kasugud olid`sel`gas, kasetohust olid`tehtud`palged, need värviti mustaks,`põsked punaseks Mus; lapsed õppisid, mis ta mardile ära luges, muidu märt oli kuri Krj; Märt soovis karja ja vilja`õnne ka Pöi; mardi palve`olli koa, kes es`oska palvet, sai vatti Muh; kis äi maksa mardi`vaeva, selle sead äi sigine Phl; mardipää - - sis`tehti`märti`jälle,`käidi`märti`joosmas Noa;`laske sesse mardikesed, mardi küüned külmetavad ja mardi jalad valotavad rhvl Mar; nel`lapääva`õhta, see oli tidrekute`õhta, tegid mardi`paelu. poisid keisid`martis, siss`anti`neile`paelu Vig; märt ei taha talle liha, märt tahab paksu põpu liha rhvl Tõs; mardid on kaks nädald`enne ku kadrid Hää; mina ei ole mardiks käind Hag; kui mardid tulid, siis lapsed pugesid`voodi`alla Juu; mardipäeval mardid tulevad, tanssivad ja lähevad jälle`välja JõeK;`martidelle vorstid, kadridelle linad; need olid täied suured inimesed, kis`martideks käisid Ann; sai`taantsida ja`maaruda kua, kust kedagi`anti nendele`martidele VMr; mardipäeval noored inimesed jooksvad`märti Lai*

2. *mardipäev mart tuleb`maale,`katri luhistab`pääle. siis tuleb külm, kui mart`maale tuleb Lüg;`Enne`marti oli ilus,`päele`marti`läksid`ilmad`ullust IisR;`mardist kaks [nädalat]`katri,`katrist neli`joulu Vai; perenaine tegi ikke mardiks makki Jäm; mardiks on keik välised tööd`valmis Ans; Lumi tuli maha pärast`marti Kaa; Vana rahvas`ütles ikka: märt matab ja kadri katab ja`andrus arutab kõik öles. Mardi`aegu`külmas, kadri`aegu sadas lund ja`andruse päeval siis läks sulaks Pöi; kaks nädalid`enne`marti ja kaks nädalid`peale`marti oli kõige parem siia püü aeg Phl; tapetasse anesid mardiks ja süüasse seda liha Mar; poti laat oli Vigalas, sügise mardi`aeges oli Vig; mardist kuus [nädalat]`jõulu Pär; tütar läks mardi aeg mehel Ris; Vana mardini olid ilusad ilmad,`sompas ja soe oli Kei; mardist`jõulusse on kuus nädalid,`jõulust on kuus`küinla`pääva Ann;`mihklipäävast on kuus nädalad`märti, mardist kuus`jõulu Lai*

Vrd märt

mart² *mart g marda, marta märts seo kuu lätt`ussõ, rooditsa (algab) jo mart Lut*

martin|poom (poom) *`martin puom on paaks`taakidega`kinni`pandud, ta`kielab, et`kliiverpuom ei saa üles`kierata Jõe*

martk(as) → mardikas

martna|kuu *`martna kuu mardikuu, november – Lai*

marts → märts¹

mart|sant *mardisant`mardi`päivän, siis`käüdi`jälle mart`sandiks;`sanditud siis kabustu ja`kaalikku ja liha. `eiga raha ole siis mart`sandid`millalgi küsüned Kuu*

martsima → marssima

mart|vaimuke *märt vaemuke keskmise sõrme nimetus – Juu*

maru¹ *maru Kuu RId Sa Rei Lä(-o Mar) Khn Tor Hää Saa hajusalt Ha, Jä ViK I Äks Plt KJn Vil eL*

1. a. suur torm, raju `kange maru, maru `mässäb Kuu; ku on `pohjapuolt tuul, siis on siin kivide vahel kohe igavene suur maru, vesi `suitseb VNg; maru `murrab puid maha, kõhe `juuride päält Lüg; `Ilma `püörand üö `juoksul, läind nii marusse et kole IisR; irm `kange maru oli, `meite mihed läksi Vahase `laidu `pæele Jäm; maru müllab seina taga Khk; maru on `meite vilja ära purun Krj; Ta on ikka `sõuke maru, et ää mitte mine maja sihest `välja Pöi; oues on igavene maru Rei; kui maru - - akkab kõue `järgi, siis kestab kolm `päeva Rid; tuult ja maru tuleb, kui kaeakad oo maal Mar; vali maru - - oli magariini maha löön Var; `kissin purjud maha, nõnda maru [oli] Saa; õunapuud `õitsesid ise küll, aga `kange maru tuli, `peksis õied maha Ris; kui akkisi paelu on, siis tuleb nii `irmus maru sügise `aegu Juu; täna on kohe üks maru ilm, `tuiskab ja saab (sajab) Koe; tal'li katukse kohe `tõstis ülesse, sie oli jo maru VMr; ega maruga [kala] püida ei saa, ega tuulega ei saa Trm; eel'a õli kole maru, vihima ta lõõts; `niiske maru, et aab sia `püüsi Kod; ommukust läks marusse Äks; tal'vine maru `tuiskas, kui lund kääs oli, ja mõne puu `murdis maha Lai; kas rahe lööb puruks või kuiv äpardab või maru rabab (viljast) Plt; siands `kange maru om väl'län, et ei `julgu `väl'lä minnägi Hel; suure maruge om viij pääl suure `laine Puh; maru, si om üits väegä suur tuul' - - lahup kõik `uune maha ja puid murrap Kam; no\_m mitu `päivä se maru müllänü, ei lähä vil üle kah Har; väl'ahn ol'l nii suur' maru, et `akna klaasi\_tirisi ja põrisi? Rõu; säänest marru ei olõ? joht nännü Plv; maruga? ei tulõ? [mesilaste] sül'lem `väl'lä Röp **b.** piltl möll, mürgel seäl igä `aasta suured marud ja pidud Vig; ikka üks [kastis sõnnikuveol] `ühte, teine teist, nii et, et seda maru oli mis irmus Pee || suur hoog, kiirus kruusitud tie, nii maruga `sõitis, et aeas postid maha JIn

2. a. marutaud Jäi marusse, suri marusse Jür; koeral akass enne `marruminekit suu ila `juuskme Krk; rebäse pätsikit `pañti egäle poole, säald ep koera `marru lääve Hel; läits kui `marru, taarut üte nõna üjst tõese nõna ette Ran; me `mõtlime, et peni om marun, aga penil üsnä tõene ädä Nõo; Ull peni ei saa enämp `terves, piäp maa `laskma, muidu aap kõik `marru Rõn; mi\_pini nakass `marru minemä Har; inemine lätt ka? `marru, ku? maru pini purõ Rõu **b.** raev, määratsushoog Läks maru, kas ta\_s tias viel, mis `ütles Jõh; Mehed marus, kippusid `rindupidi kokku IisR; sa oled ju tükis marus Khk; Kui `purju jääb, siis läheb maruks, ega õhe kallale Pöi; loomad läksid naa `irmsasti `mardu Var; tämä on `marru lähnud, lol'liss lähnud Kod; sa olet peris marun `täempe Krk; kes serände maru mijs - - temä võib naist kah irmutada, lüüb mõne asja puruss ja Ran; tuu mijs `jõie `hirmsade, tima `mõistsõ maruh olla? ja egasugumasi `ul'lusi tetä? Röp; mõni lätt [alkoholist] `marru, tulõ tu tuõo pääle Se

3. a. adj kange, vägev maru `kuerad on nied, mida jänest taga ajavad (väledatest koertest) Lüg; on aga maru õlut Khk; Oo ette igate kanti täitsa maru mees, pillimees ning laulumees, jutumees ning joomamees Kaa; See on ise maru mees (töökas) Pöi; `mihkli luat on maru luat (suur) Kod; [põder] lähnu `metsa nagu keenu, tal on maru võim Äks; [ta] `olli jõvvumijs, aga ta_lli maru sõöjä kah Puh; ku tu maru valing ollu, siss na `aanuva `lehmi Nõo; timä om maru `võl'sja inemine Ote; maru joodik om, sääntse käest viij midä saia? Kan; külh ol'l maru torm, a\_poijs sai's karja iihn nigu tam'm Har **b.** adv väga, kangesti maru ilus luu ilm õl'li, väägä ilus Kod; maru `kange mees teeb mõne tüki läbi, mida teine mees ei saa Lai; maru suur kivi Trv; liha om nii maru soolane, et `õkva suu naha kišk `köprä Nõo; esäl ol'l maru pik'k särk Kam; säl'g nii maru `haigõ Har; tuu mijs ol'l maru kõva puu `lõikaja Rõu; taad sa_j inämb süvväki, ta om maru hapu Vas; maru kuri, väega vihha's Se

Vrd meru, mõru³, märu, mõru¹

maru² maru mõra maru ehk pragu, nied on ühed Kad **Vrd** mõru²

maru|arst marutõve ravija *ku eläje marun olli, sõss`viiti maruarsti manu, temä lõigass keele alt villi* Krk

marudane *maruda|ne* JJn, -nõ g -tsõ Har

1. marune, tormine *oli jah tuul küll marudane* JJn; *Tast tulõ marudanõ vihm* Har
Vrd maruline

2. tore, vahva ise *ta`arvab küll, et on marudane mies* JJn

marudu tohutu, määratu *sääl ol`l marudu suur` muda* Har

maru|haigus marutaud *luumel pannass naritset, akkaje`aiguse`vastu, põrna`aiguse ja maru`aiguse`vastu; maru`aiguss`pel`gävet vett* Krk **-hain** = maruhein *siss ku marupeni`olli kedägi`lahknu, siss keedeti maruaena`juuri ja`anti loomale toda`lijmi; maruaenal olliva serätse laja lehe, siss`olli nigu pütsik`kasvi araline* Nõo; *sulanõ toonu maruhaina seemet,`külvnü ussaia pääle* Kan; *kui pini` maru`haina söövä`?*, *siss läävä`marru* Plv **-harak** söim *kurradi maruaragu päälü; sij om äkiline ku maruarak* Krk; *Kos sa maruarak jooset, ooda, ku ma selete selle asja sulle ärä* Hel; *ah sa maruharak* Har **-hein** koera-pöörirohi *latse olli marueinä juurt söönu, siss olli kijl` mustass lännu; kõllatse`äitsne om marueintel`-`sinna kasvass must mari`otsa; ku`amba valutiv`-`raputide marueinä`äitsnit`pääle`-`siss olli`amba valu kadunu* Krk **Vrd** maruhain **-häda** marutaud *ku maruädä om, siss`lastana veresuun`valla, lõpetadana ärä* Nõo **-ilm** rajuilms *maru`ilmasi öle`kõige`rohkeb* kevade ja sügise Lüg; *On ikka maru ilm, ajab kas või sea`püsti,`tormab ja sajab* Pöi; *ku`pööripäävä maruilm om, siss om`kõik`tal`v maru ilma`?* Har

marukas *maruk|as* g -a VNg Jäm VJg marune, tormine *marukas meri* VNg; *tuul on marukas täna* VJg

maru|koer marutaudis koer *maru koer jooseb, saba jalade vahel* Hää; *maru koer one lol`l`-`sij kisk`tõisi, siis õlid kõik marun* Kod; *änd om marukoeral läbi`jalge`sirgu* Krk; *tänävu ei ole siinpuul` maru`koere kuulda ollu* Hel **Vrd** marupeni **-kärbes** pl *maru|kärbse* KJn, *-kärpse* Kam porikärbes **Vrd** *maru|kärbline, -kärbläne, -kärban`-kärbline* = marukärbes *maru`kärbline, ku ta liha manu lääp, siss om`varsti liha uisadet, liha akkas eläme* Krk **Vrd** marukärbläne **-kärbläne** = marukärbes *maru`kärbläse om ubinde pääle mak`ka,`õkva nigu must pori lennäss ubinde pääle* Nõo; *maru`kärbläse sõavälläst tullu`siia`?* Har; *maru`kärbläne valustõ purõ* Rõu; *haavu (haabade) šeest tulõva na maru`kärpse`vällä* Se **Vrd** marukärbläne **-kärban** *maru|kärban, -kärban* = marukärbes – Lei

marulane *marulane* porikärbes *üks marulane`sisse tulnd, suur kärbes* Plt

***maruldama** (ta) *maruldab* marutama *rajotab ja maruldab, niid`o vihma märgid* Kod

marulde *suisa [koer] marulde`juuksi kõhe kaasi kallale; marulde [tuleb] kõhe kallale õige, ku`viina on suanud* Kod

maruldus *maruldus* g -e maruhoog *akab rajotama, rajotused ja maruldused kääväd* Kod

maru|leib marutaudivastane leib *ku toda maru`leibä`antu, siss ei olna`marru lännu; ja kui maru peni`olli`purgnu, siss üteldi et,`Lahkaja sanna manu maru`leibä minnä`otõsma* Nõo **-lill** (taim) *marulil`l kasvap nõndagu tubak aia veeren, kõllatse`äitsne. Nij`siimle olevet`amba rohi,`amba`aiguse`vastu* Krk

maruline *maruli|ne* g -se marune, tormine *marulised ilmad, ei sua kedägi tehä,`laatab rõõgud ärä* Kod **Vrd** marudane, meruline, mõruline², mõruline

maruma *maruma* Kuu VNg Pöi Muh Lälõ Juu Amb JMd Koe VMr VJg Trm Kod Lai, *maroma* Mar Lih

1. marutsema, möllama **a.** (ilmast) hakkas maruma Kuu; Nüid ta marub seda lõuna tuult, nii kaua kui vihm lahti on Pöi; elm läheb kurjaks, kangeste marob Mar; kui naa vali tuul oo ja tuiskab, marub Vig; tuul käib kaksipidi, küll nüid tuul marub ja möllab Juu; ilm on juba ommikust suadik marund Koe; seda üeldasse maru tuisk, kui ta nii marub, et ei nää maad ega ilma VMr; tuul marus, kangess akas puhkma Kod; küll ilm marub õues -- see oli rohkem talve aeg, kui lumi ka oli Lai **b.** (inimesest) ullu mielne marub VNg; [ta] muudkui riidleb ja marub Lih; inimesed akkavad matuste aegas [viina mõjul] maruma Kse; inime koa marub, ku on vihane VJg

Vrd meruma, mõruma

2. rügama, rassima lõnga leegitamise juures saab maruda ja vatitada küll; marus rukit löigata Kse

marund maru|nd g -ndi söim marundi? is lasõ mul silmä ka kiinni_panda?, kärbläse marundi? Har

marune maru|ne San, g -se Kuu RId Jäm Khk Muh Rei Mär Kse Tõs Hää Ris/maro-/ JMd Koe IPõ, -tse Trv Krk Puh Nõo Kam; maru|nõ Vas, g -dsõ Krl Har Rõu, -tsõ Plv

1. tormine, rajune marused ilmad Kuu; maruse ilmaga meremehed ei lähe merele, siis vene viskab neid külite Lüg; ilm oo tormine ja marune Khk; meri on marune Rei; täna oo kangesti marune ilm, täna taha väl'la minnagi Mär; talve ikke jah marused ilmad Tõs; ega niisugust marust ilma põle ennem old, kui täna on JMd; selle maruse päävaga ei saand [midagi] teha Lai; ku alva marutse ilma om, om alb [kala püüda] Trv; tuul om õge marutsess lännu Kam; irmuss marune ilm San; säärtse marudsõ ilmaga ei massa ni_pikkä reisi ette võttagi Har; marunõ ilm, maru tuisk, kui väega tormass Vas **Vrd** merune, mõrune, märune

2. **a.** raevune marune inime möllab Hää; lätlise om alli väikse, enne vihma om nõnda marutse Krk; naese kisknava mehel põksi maha ja olnava nii ullu ja marutse ku oitku Nõo **b.** marutõbine votta keppi käde ja ärsita, kuer on marune Vai; marune kuer Iis

3. kange küll iki olli marune mijs, no kellel om seräne jõud Puh; marunõ mijs Plv

maru|peni marukoer egä suve ol'li väega pal'lu maru pene. ku kohe lätsit, siss pel'lässit, et vänte mõni kargab kül'ge, pureb Ran; ku õegatu, et marupeni tuleb, siss tütrigu pagenuva pedäjide otsa; muud ma_s pel'gä ku maru penid, tuu lahup õkvald ärä Nõo; Kui ennembi maru peinne ollu juuskman suvel, lännu üiits lehm kah marru Rõn; Vana? inemise? ütli, et marupini juusk õkva, hand om maal ja häässä aja suust vällä Har; ísiga ol' marupinil purt ja lõppi ar? Vas; marupini puri ar kutsigõ Se || söim Huju_marupini, mi_sa_tanh mässät ni_pal'lu; no_kost ta timä marupini tuud tijs Har **Vrd** mõropeni

maru|rohi marutaudi ravim marurohi pidäde tegime nel'läbä õhtu põhja puul räästä all Krk

maruss marudasti, palju ei või õege maruss piäle ajada puid, lähäb põlema Kod

marutama marut|ama VNg Mär Ris Koe Kod Ran Nõo Har Rõu, -amma Har, -eme Hel marutsema, möllama **a.** (ilmast) küll ta täna aga marutab väl'les Mär; akkab aga jälle marutama Ris; maru võib õlla tänä akab ja ommen lõpetab, üü ja pääv marutab Kod; iluse ilmaga magad mahan, aga siss kui maruteme akkab, siss om sinul vaja einu vedäde Hel; talvel kah tormab ja marutab, kui võrgel käid Ran; ilm nakass jäl marutamma Har **Vrd** maruldama, marutseme **b.** (inimesest) inimene paimelda ja maruta ninda kaua kui saab VNg; marutas ja tegi igavest lar'mi Mär; jätä maha tormamine, mes sa marutad Kod; Kui ta purjun om, kül ta siss marutap ja tiib tükke Nõo; ala nakada jäl marutamma eih Har; Vanal Jaanil ol' jäl_marutamise tuur pääl Rõu

maru|taud (haigus) *sie kuer õli maru`taudi, miks tä siis oma peremelle`kallale läks Lüg;`lassa`püssügä maha, kui`koerad`jääväd maru`taudi Vai; Marutoudis kuer lasti maha Emm Vrd maru|haigus, -häda, -tõbi*

marutseme *marutseme marutsema, möllama tuul`müüräss ja maruts vällän Krk Vrd maratsema', marutama*

marutulõ *marudasti, kangesti laís rüük' marutulõ Har*

maru|tuul *tormituul Nisikese maru`tuulega ei`pääse edasigi IisR; maru tuul`möllab sügiseti, purub keik asjad ää VII; täna nii`kange maro tuul Mar; marutuul keerutab ja viib teise`kohta`assu Tor; maru tuul on mere peal Kei; kui on`neske maru tuul, lahutab`uonedki ära VMr; muidu maru tuul kestab vahel kolm`päeva Sim; maru tuul one kõva tuul, rõõgu`lõhkja tuul, kes lõhub katussed Kod; maru tuul` - -`kañdis pia`aegu kõik laiali Plt; siast maru tuult kui`täämbe ei ole enämb ammu ollu Hel; vahel`tul'li maru tuulega sadu, nigu`talve, siss nakass`tuiskama ja`tormama Ran; kui om maru tuul', lahub kõik`uüñe maha ja puid murrap Kam -tõbi marutaud`Rääsäs (kohanimi)`viedi üks`naine marutõvega meno (ära) Lüg; koerdel oo see maro tõbi - - kui koerad ulloks`lähtväd Mar; maru tõbi on koerdel kallal Ris; kui rumal koer kisub inimest, on maru tõbi Juu; ku luym marutõben olli, sõss`panti maru`nõstsit Krk; marutõbi, kui maru pini purnu? om Plv; marutõbi om`väl'lä`tulnu? Se || see oo ühna maru tõbes (joomane) Muh -tõbine marutaudis marutõbised koerad Tor; marutõbine ja lol'l`üeldässe`koera Kod; marutõbine peni om ull, kisub iga üht Hls; ku? maru pini purõ, sis jääss marutõbitsõss Rõu*

masa *masa Lüg Jõh IisR Rei Tor Koe Iis, maša Hää Saa Hel; maassa VJg; masa- Kuu hajusalt Sa, Muh Mär Ris VJg, mašsa- Rõu lühike (ja jäme), tõntsakas Masa obune, olivad nisikesed madala jalaga obused Jõh; Mina küll masa miest ei taha IisR; masa kanad on madalad, karuste`jalgadega, paremad munemas kui`kõrgejala kanad Rei; Mul on maša kana, madalate jaladega kana Hää; tüdrikud ol'lid seaksed mašad Saa; laia`mauga ja maassa jalaga lehm VJg; on masa inimene Iis; mis tüdruk siantse mašage tege Hel Vrd mäsä*

masajalg *lühikeste (ja jämedate) jalgadega, tõntsakas Sie niisugune pisukane masajalg,`piigalaps`o ilus kohe Kuu; kui on`ninda madalate`jalgudega ja kõveras ka viel - - on masajalg Lüg; lühise madala jalaga loom on masajalg Khk; Vana mära oo muidu üks masajalg, äi temaga lähe töö edatsi Kaa; Liina oo pisike masajalg, madal inimene Muh; mašajalad [kanad]`ol'lid`kanged munema Saa; lõhikese jala ja lõhikese sammuga inimese`kohta`üeldasse masajalg Koe || rase - Jäm Vrd masajalgne -jalgne masajalg Meite Miira on masajalgne, aga nobe käima, kõva tööloom Põi; masajalgne kana, madal kana Rei; maša`jalgsed tüdrikud es`võeta`tañtsma Saa*

masajas *masaj|as g -a Kuu IisR Krj Põi Muh lühijalgne, tõntsakas Kui on räsajas ja masajas, siis`vaata, et [nagu]`silgu`tünnil jalad all IisR; pisike päsiyalg, masajas inime, lühike Krj; Mari oli masajas tüdruk, tantsupeol veeres kut kera Põi Vrd masakas*

masakas *masak|as Lüg Jõh Muh, massak|as Muh Koe, g -a masajas masakas`tütrik, iad`kannikad taga; nied`onvad masakad puud, lühikesed,`laiad`õksad Lüg; see oo`piske massakas mees Muh; madal massakas loom Koe*

masa|punane (värvus) *voariked, nied on niisukesed masapunased, nied ei kilgenda kedagi Kad*

masi *masi lastek suhkur laps`tahtub masi Kuu*

masienika(s) → massennik

masin *masin* g -a Jõe Kuu SaLä Jaa Emm Rei L K ILõ Lai Trv TLä TMr Rõn, -e M; *massin* g -a S Rid VMr Iis Trm Äks KodT Võn Kam San(g -õ) Kan Vas Ráp Se, *masina* T Rõu/n -n/; *mašsin* g -a ViK TaPõ KJn SJn Võn V, -õ San Krl, *masina* Võn Har Vas, *mašna* Vas; *massin* g -a Hlj RId hajusalt Sa, Rak, *masina* Puh Nõo Rõn(-s-s-); n, g *masina* VNg, *massina* VNg Vai; *mašin*, *maššin* Lei, *mastin* Plv(-st-) Ráp, g -a

1. seade või mehhanism *traali püük on odavam ja kergem ka, muudku masin ajab edasi ja Kuu; küll [laeva] masina kammeris oli ägä (kuum) VNg; isakodo õli tuulamise massin ja reie peksamise massin Lüg; kui on lagedad einamad, niideta massinaga Jõh; sarjaga ei tuulada nüüd enämb, nüüd on tuulamise massinad Vai; suuremalt jaolt leigetakse [roogu] masintega Ans; rehepeksu masinad käisid perest perese Khk; söukest massinad andis isegid välja nuputa Krj; nüüd ega ühel massin, vanast rabati keik vili VII; Laastu lõikamise massin oli söukse rauaga kut suur öövel, kaks meest tõukas, üks tõmmas Põi; ma p pese massinad siis ää mette (võimasinast) Muh; kui ma noor olin, siis tegin ikka keik tööd kättega, nüüd tehtaks massinaga Käi; Triikmassinal on jo korstnas pääl ja taga õhuouk. Muidu äi tõmba ja sööd kustuvad ää Rei; ei jõua masinad oodata, siis koa rabatse rukit; enni põlnd rätseppädel masinasi, õmblesid neppodega Mar; masin läks katki, töö jäi lõunest seisku Mär; pärast olid siis masinad, rullid olid, ammad olid sehes ja [liikusid] edasi-tagasi (linamasinast) Lih; tä säädis sedä masinast Tõs; Masina sõõlad ond umpsõd, piäb lahti võtma Khn; kaak on üks surmamese riist - - poomese masin Vän; meie ei saa masinaga niitä Saa; peremees tõi lõikuse masin ja niidu masin Ris; me akkasime nüüd masinaga rukist maha võtma Kei; meil omal oli ikke koa piima läbi aama masin Juu; ead masinad, puhtast niidavad ja uostel kerge JõeK; nuga kukkus ühes vihuga masinasse JMd; ta oli nii suur masin, et kohe kahekesti loopsime vilja alla Ann; voodi linad kõik said aetud kodose niidiga kokko, mašsinaid ešti ei old VMr; või masin, tünni siden on kehäd, kes kuurt võiss ajab ja ringi juakseb Kod; kapsaleht on ia raidu, rohod on vinsked. nüüd pane aga masinasse ja lähäb Pal; akitu liha on masinast läbi aetud Äks; kui rehepeksu mašsinad vedati, siis pañti neli viis obust ette Lai; villa ketruse masinate piäl on poolid KJn; Obeste masina ette panemist ma alati pel'lasin Vil; Ku mia nuur olli, siss olliv vändäge masine, pärast tullive valtage masine Hls; me peremiis lubas kodu telli masint Krk; sij om käsitsi tettu, sij ei ole masinege tettu Hel; vanast ku rehepessu masin tul'li, siss tedä säeti, sihiti ja tolliti Ran; viie kápägä künni massin, serände purutab jo uibu ärä kõik aian Puh; kost kupusarv naha üless olli kisnu, sinna pañd kupu laskja tolle masina pääle ja tõmmass krõgsist Nõo; ega vanast juussõ lõikamise mašsinat es ole, siss polgati käärega kammi pääld Võn; Juhan, sij om kui üits kartuli võtmise mašsin, iks korvitäis lääb korvitävve perrä vankride Rõn; mal'mist valõtass mašsina osa? Kan; Ma nigu ei tahaki, et tu Liisu tulõ, vana igävene tühäjutu mašsin om piltl Urv; ku sa villu kaarsma lähät, siss tulõ kõkkõ enne lahutamise mašsina pääle panda? Har; mašsin ei tii sõl'mi, esi piat kakõnu langa kokko sõl'mma Rõu; tõõsõl pääväl sis viidi massina mano - - massina sisse kõnõli (magnetofonist) Vas; kõõvo puid hoiõtass leiba kütsä? ja [rehepeksu] mastina jaost Ráp; vere laskmise massin, mito haave lööse kõrraga? Se Vrd masing*

2. mootorsõiduk a. auto vahin, et üks massin sõisab siin metsa servas Jõh; massinaga tuli Kuresare Jaa; enni pidi Keidlasse menema, sealt sai masinaga lenna LNg; nüüd pikemad jala käimist enam ei ole, nüüd on masinad Lai; ärä sa last suuretiij pääle lase, sääl masina sõedava Ran; küll temäl om jõvvukass obene, pane rasse kuurma pääle, ta lähäp nigu masinaga Nõo; mašsin sõit Tartulõ Krl; ol' väega suur tիրrin, ma kai et mõni lei akna

kruudi `kátski?, a suur`maassin `sõite `müüdü Plv **b.** aurik; paat masinaga sai `lastud `õhjed mere Jõe; Sie masin tuleb `lahte `tormipagu Kuu; suur `kunturi `massin ajas meid sääl purust VNg; vanaisal oli ka purju`laevi ning tal oli üks `väike masin ka Khk; masinaga seiditse passassiridega Mus; masina korstnad `paistvad Rei; `enni vanast olid purjukad, minu ea sees olid juba massinad Rid; Arhanglest (Arhangelski sadamast) `tul`lid `väl`la neli suurt masinad Hää **c.** rong Esimist kõrd nägi `massina, läks tiest `kaugemale Lüg; masin vilistas, teda `rampi ei nää ju HMd; enne üeldi ikka, et käisin masinaga `linnas Hag; kroonu `pääle lätsi, masinaga `sõitmine `olli -- rautiud pitti `viidi, kui soldat `olli Ote **d.** lennuk maassin, `sõitva, `taiva alost piteh Vas

masina- 1. rehepeksumasina- `Massina`reiel õli pali `reielisi vaja Lüg; massina`mõister oli ika `seltsis Jäm; niid `akvad `massina rihed Khk; Massinapõhk oo ee veiste sõotmise materjal Kaa; masinalaua `peale `pandi vili ja lükati `trumli vahele Jaa; meil oli suur massina rehi Rei; mõisa `rehjes `toodi masina`meistradele `süia Mar; akkasime rukkid `peksma, siis ma oli masina laua pial, `lõikasi `vihkusi katti Kse; Rihepõhk lähäb piinikes tolmos, masinapõhk jäeb jämedämäs, sellepärast luõmalõ param anda Khn; Masinarihi, üks päe ja neil vil`lad pekstu -- talu vil`lad läbi [masindatud] Hää; ega `ennem masinareht peksetud, sis tuli käsitse keik [teha] HMd; mine kutsu masine`meister `süümä; masina`põhku eläje tahave, rehega pisset põhk om aga `tervep süvvä; masinerahvass tuleve, vigla sel`län Krk; kui vil`lä `pelmise masinad `väl`lä tulliva, siss Uniküla peremehed asutiva kah masina ühisuse Ran; Massinapõhk om kül pal`lö paremb karälõ `anda ku innedäne rehega pissetü põhk Vas

2. niidumasina- `Massinanuga sai kodo `käia pääl teridata Lüg; Poig `aitas isal `massinanuga teritada, ajas `käia `ringi; `Massinareha kasutati `vilja`leikamise `juures, `sellega `aidati teha `vilja`vihku ja lükcati `massina`raamilt `viljavihk maha Jõh; nüid o masina rähäd koa, [aga] metsä ein o lõhike, sedä ikke käsitse riisutasse Vig

masina|paat mootorpaat sis `läksime viel `purje`paadiga viel, kui masina`paati ei old Jõe; mul vend akkas merel `käima -- no siis akkasid juba masina `paadiga `käima Kuu **-võti** kruvikeeraja masina`võimed oo needsamad, mis kruu `võimed Mar; Masina võtit om vaja kruvide keeramises Rõn **-värk** seade või mehhanism Parandasin vana vokki, nüid käib kui masinavärk Hlj; `massina `värki on ävind `väl`lä Vai; lapi massina värgid kokku (võimasinast) Muh; tä masinavärk läind üsna ukka jo (rehepeksumasinast) Mar; mul põld masina`värki ega midagi, jalaga siin `talla (treimisest) KuuK; vabrikun `olli iki masinavärk, sääl unditeti ja kakuti, iki edimäst `kõrda lahutedi villa ärä Puh **-õli** masinate määrdõli `massina eli, `suured `peksu `massinad `määrita `senga Lüg; [tuulikut] Mearitakse ratta `mearega ja massina õliga Põi; Masina eli oo kallis `osta Han; masina eli läind laua `piäle `ümmer Juu; Kui villane kangas ei `kesta kududa, siis võib teist maassin eliga `mearida Amb; masinaeli -- `õmluse masina eli one ike piänem ja `kal`lim, `lõikuse masina eli one `prostoim Kod; `Õmlusemasin akkab `kiiksuma juba, `vaata kus masinaeli pudel on, elita ära SJn

masindama masin|dama Jõe Kuu Jaa Rei Lä Tõs Vän Tor Hää hajusalt Ha, Jä VMr Trm Kod Ksi Lai Plt KJn SJn Trv TLä, **-damma** Har Rõu Vas, **-tem** Krk; massind|ama Põi Muh Vas/masse-, **-amma** Vas, **-eme** San, `massindama Hlj RId(-mma); maassin dama Kei Amb JJn VMr VJg Sim I Plt Plv/-mma/ Se

1. masinast läbi laskma või ajama ma pidin olema neid `vasta vottamas ja `lüpsamas ja `piima viel ära masindamas Jõe; Mei olime sulasega kaheksa `päivä siel suvi`vilja küläs masindamas Kuu; muist `kolkisivad `kolgis`puuga ja muist `massindasivad (linadest) VNg; `massindatud `piimä `läksin valasin ka viel `neile (põrsastele) ette Lüg; Nendel oli lina

massin, massindasid oma linad ise ää Pöi; kas linad_o juba massindet Muh; vil'la masindamene on juba lõppemas, `aetakse veel varisi läbi LN<sub>g</sub>; kui oo masindud, siis saavad lenad ää `rookida Mar; meil oo masindamene `juure ikke viil abi vaja, ega me selle perega akkama saa Mär; vili saab masindud, meie masindame vil'la ää Lih; masindajad juba igaiüks oma `kohtas Tor; Ku kõik välised tüüid `tehtud `ol'lid, siis `tul'li lina masindamene ja `puhtaks tegimene Hää; `otra, seda ei peksetud, seda sai masindud Nis; `mullu me masindasime teese perega kokku Juu; ega_s `enne neid `villu masindatud ega, mutku kodu ikke kraasiti KuuK; kõik rukkid jäid `sisse (tulle), masindamatta rukkid ja koitisi jäi ja Ann; teda (kanepit) on `raske `ropsida ja ma'ssindada VMr; kui muud rehed läbi, siis `pañdi linad pa'ssile `kuima ja akati masindama. käsitsi masinad `aeti vändast kahele `poole, üks pihu õli korruga vahel Trm; mijs ma'ssindab `püimä; isä višt masindab (niidab) vijl Kod; masindadi `rohtu, `tehti peenikeses `luumadelle Ksi; niikaua kui linu `ol'li -- iga `üüße ol'li lina masindamene SJn; nüid om meestel `seitsmess päe [vilja] masinte Krk; `mulle tuleb `täämbä masin, masindap läbi tolle vil'läraasukese, mes mul om Ran; ma_lähä Tursa poolõ linnu masindamma, siss saat nakada jo rabahamma Har; `täämbä ma'ssindedi linno Plv; Vilja masindamine käve `talgo kõrrah, külä rahvas üts tõõsõl abih Vas

2. piltl vadistama, lobisema mis sa masindad, pea suu Kse; ik'ki ninapidi koos masindavad Hää

masindus masindus masindamine mardini (mardipäevani) ikke rukki rehed, kõege `viimaks olid linad, lina masindus Pai

masing masing g -i Hag; masing g -a Trv; ppl massingud Phl masin nüid on `suured masingid Hag; obesaga masing oli, mis obene vedäs. võlli olive ja laud oli, kelle `pääle nij lina `panti Trv

masjak masja|k g -ka madjak Kurja teinud poisike sai masjakaga hea keretäve KuuK

mask mask Lüg Kul Krl/-šk/, g maski Mih, `maski Kuu, maske KJn; n, g mask|e Mar Saa Iis Trm Kod Pil Krk, -õ Har; n, g `mask|e R Khk Kaa Muh Han Tor/n maske/ Kei, -õ Khn Har, -i Vai Ans, -a Mus; kaasäü `maskõga Se

1. näokate **a.** (maskeerimisvahendina) `rüövlil oli `maske ies VN_g; kui `mardi`sandist sai `käia, siis panima `masked `silvide ette, kas linapihust vai `lambanahast Lüg; `maski pidu -- paberist on `tehtü `maskid Vai; teevad paberist `endil, panevad `silme ette, need `üütasse masked Mar; Pailu `maskid oli, ei tunn `äägi, kissi olid (mardisantidest) Han; Kolõ torõdatõ `maskõtõga olid pidul Khn; maskede tegimine ol'li mede käes käkitegu Saa; maske `silvide ies Iis; anna oma ilus maske `mulle, ma lähen tee `ääre küla obosid irmutama Pil; maskepidu `piave Krk; näo ette pandass mašk Krl; ma\_käve liinan ja osti henele üte `maskõ Har; Näo ol'li_kõik ar_muudõdõ?, `maskõga minga mehisset kaias (kadrisantidest) Se **b.** (kaitsevahendina) sõameestel `olle `masked ees `kifti tolmu eest Khk; nüüd uma [mesinikul] maskõ ijn Har

2. piltl nägu, pale tegin `talle ühe `totsu üle `maske Jõe; Ei sel närimisest `pouda ole old, nägüis lai`maske iess olema (on hea söögiga näost paksuks läinud) Kuu; sihantse ullu `maskiga teine Ans; see mööda `maskat saab Mus; Kui maske meeldib, saad, kui äi, katsu, et sa ää kaod Kaa; küll sellel aga suur kena `maske oo ees Muh; Kui tahad, et `maskõ terveks jäeb, siis `lonka minemä Khn; naesel ei õle maske ilos, `niiske muss ja ärä `kuknud Kod

maska, maske → mask

masklane → maslane

maskoska n, g `masko-ška hoop, mats Mia olõ vinsi vändägä `masko-škasi küll suan Khn

-masla Ls poslamasla

maslane `masla|ne g -se Muh Ote(-stl-, -skl-); `masla|nõ g -sõ Ote Kan(-stl-) Urv Kan väike sääsk `maslased ep lase magada mitte, tulavad `ööse koa kallale Muh; `maslase, nuu om nii ku vihm, nuu om ka valusa purema küll; `mastlase om til'lukse, aha loomakese Ote; `maslasõ\_`survva[?], ilma_läävä_lämmämbäss Kan; nuu õigõ til'lukõsõ[?] kui liiv, `maslasõ<sup>?</sup> Urv; `maslasõ[?] - - `väiko ol'li[?], putahut õnnõ, om ots Vas

maslenitsa `maslenitsa, `masli- IisR, `maslitsa Jõe Vai; masnits g -a Kod, -õ Krl/-s-/-; maasenits Vas Se, maasõnits Vas, maaselnits Räp, maaselits Se(maasse-, mässe-), g -a; g maasõnitsõ Har või- ehk vastlanädal õigeusulistel; vastlapäev `Koltsina omadel tuleb jo nüüd sie suur `maslenitsa IisR; `Maslitsa on `liugu `päivä Vai; masnitsa aeg `tuiskab Kod; mašnitsõ `aigu sõidetõs obõsõge ja süvväss `kuuke Krl; imä üt'el kõgõ, et sa lt maasõnitsanädäli `sündünü[?] Vas; Maaselitsa aigu sõidõti hobõstõga ringi, hobõsil oll kaalkelläh kaalah; ku tu maasselits tulõ, siss hiideti jo ta laul ar[?] (siis enam ei lauldud) Se

maslik → makslik

maslitsa → maslenitsa

masnik¹ masni|k g -ku Saa; pl `masniku Hls (seen) masnikud lähavad rodiss, nõnda kui nõõriga tõmmatud, kadaja põõsaste all iki katusid; piim tul'li `väl'la, ku masnikud `võtsid Saa; `masniku või `lambaseene - - sügise seene na om, sügise kige viimatse Hls

masnik² masni|k g -ku lõbus (koos)olemine laolab ja tandsib, piäb oma masnikut, kui ta rõõmu tujun om; masnikut `päivä, `mitmakeste tueva kokku, nakava juttu `puhkma. vai noored kuun, mõned tandsiva ja laolava, tuu kõik om masniku pidämine Ran

masnits → maslenitsa

mass¹ maás g maási Nis, massi Jõe mats, hoop sai ea massi mo käest Jõe; kui lumesõda `peetakse, oiab igauks, et ei soaks `maási `kül'gi Nis

mass² → kamass

mass³ → maks¹, maks²

massa¹ maása lastek või ma viin maása `tarre; lapsile `üeldi - - paama (paneme) maásada kaku `piäle Kod

massa² maása Krk Nõo sigade kutsehüüd maása maása mõni kutsup põrst Krk; Emäst siga kutsuti süüjä iks maása, maása, maása, siss ta tulle joosten Nõo

massagi pl massagi[?] Lei maksud sourõ[?] (suured) massagi[?] Lei Vrd massang

massa|hain = massahein massa ainal om kangõst ää nuus Urv -hein (taim) massa einä om ku `lamba mass kolme leheline - - massa `aiguse `vastu Krk Vrd massahain

massak, massakas¹ massa|k g -ga SaLä(-gu Jäm Khk) Hi(-ka Käi Phl); massa|kas g -ka IisR/`m-/ Sa(-gu Khk, -ku Ans) Muh Mar Kse Khn/-s-s-/ JõeK Amb, -gas g -ga Jäm Khk Emm Rei

1. putukas kut massagad `sorkivad ülalt ala sedasi, siis tulab kuri ilm, sadu. kut sööluvad üks läbi teise, siis kena ilm Jäm; massak närib, aab suure punni üles; säääl oli\_s oomiku vara nii pailu massagid, lassid obuste `peele, mette obuste `karvi\_s ole näha Khk; ma eida `siia `pitka, sa aka mo peelt massagid ää `peksama Mus; Allid massakad, mis puu koore vahel ronivad, siis kui puu on maha `võetud ja seisnud `aastapäevad Krj; riie läind massakatega täis Pha; massakad oo pisiksed loomad - - närivad obuse tuliseks VII; Pane äga piimaruusile põesa ääres riie vissist peale, muidu ussid, massakad lähtvad sisse; Kui massakad ennast põõsaste sihest ja aide äärest teede peale ajasid, siis tuli `varsti `vihma Põi; neid massakud (täisid) oo sool pailu; leeskana, se_o `sõuke pisike kiri massakas Muh; massagad on, vehest

`ööda kihulest ka Emm; Lapse nägu massagate ammustusest paisedand; Sui `öhtutel neid massagid keik kohad täis Rei; seesed ja putugad ja pisigest massagad `lendavad -- nii `kangeste pisavad Phl; massakad süövad, ei saa `niita, nied on alati kallal JõeK

2. uss, madu üks massakas oli `pöösa all keras Kaa; massakas, mis maad mööda roinib, vahel on põlde peal ka Krj; `Sõukse palavaga massakad ronivad põõsastest `välja Pöi; mena löi `jälle öhö massaka maha; massakad oo ussid, mis `raipe kallal Mar

3. halv; piltl Äi meite Juuli taha seikest massakat -- üht eesele meheks saaja Kaa; See on muidu üks massakas (väike lahja loom), `sõuksest äi tule `looma midagi Pöi; oh sa kurati massakas, sañt inimene Muh; Rahvamajas oli massaku (mandrirahvast) rohkõm kui `kihnlasi Khn

Vrd matak(as)²

massakas² massak|as Lai, `massak|as IisR, g -a

1. matsakas, kogukas See, `kelle tänavude sain, õli ma`ilma `massakas (kährikust) IisR
Vrd matsakas¹

2. üleannetu laps, rüblük massakas, tuleb `seie sängi `juure, ei pia mind rahu; siin on massakad, tulevad nagu metsalised -- `keela, kuða sa `keelad, ei `kuula kah Lai

Vrd matak(as)¹

massakas³ → masakas

massang massang maks – Kra **Vrd** massagi, massung

masselits → maslenitsa

massennik `masse-nni|k, `massä-lni|k (-l-) IisR, `masse-l'ni|k Kei, g -ku; `massei-ni|k g -ku Kuu, -ka Lüg; `massee-nikäs Kuu, `masie-nika(s) Jõh sulii, kurjategija `Ilge küll, ku se inimene nüüd niisugune `massei-nik on Kuu; On igavene `massei-nik, tükki `meister, `tõine `jällä tasane (lastest) Lüg; eks ta õle üks `masie-nika -- üks varas ehk kelm; sie õppetaja õli igavene `masie-nikas, käis jo `Maidlas `tõisi tappamas Jõh; Ma `sulle, `masse-nnikule, näitan; `Massä-l'nik viis `päise `päeva ajal `poiste `uurid menema IisR; sulii `üitakse koa `masse-l'nik Kei **Vrd** masuurik(as)

massi- → masi-

massirakas massi-rak|as g -a sirakas, löök Mia sai puuga massi-raka `vasta piäd Khn

massoll masso-ll g `masso-lli vill, rakk ku vie `kõrjab naha `alla, `ütlevad `masso-llist. masso-ll tie `katki, siis saab `tervest Lüg

massung massung g -i Lut, -e Lei maks timä mass är massungi Lut **Vrd** massang

massuurik(as) → masuurik(as)

mast¹ mast g masti Mär Khn Vän Tor Hää Ris JMd Koe VJg Iis Trm Kod Plt KJn Krl Har Rõu Plv, masti Sa Muh hajusalt Lä, Tõs Khn Juu hajusalt eL(massi Röp); mast g masti Emm Rei Rid JõeK, `masti R; n, g `masti VNg Vai laevamast ma sain parajaste `keula `purje maha, siis sain pera `purje, siis `läksime `paljas `mastis edasi Jõe; jahtlaev oli ühe `mastiga Hlj; vana `laiva, `masti tabid olivatta mädaned kaik VNg; mast on vene `külles `kinni `neie `nüõridega Jõh; `temmamo plau `mastist vähä madalammale; igäl `mastil on oma nimi ka viel. edumaine `masti, sie on vüör `masti, `toine `masti on kruot `masti, `kolmas on `ahter `masti Vai; see pisine kahe mastiga laev, toim `murdis mastid maha Khk; masti kauda sai puri üles tõmmatud Pha; laivamehed ronivad `masti Vll; Enne olid purju laevad, pitkad mastid olid, `purjusi olid täis Pöi; läin lippu laeva `masti `viima ja kukkun mastist maha Muh; Ülgejaala mastid olid kangesti tahapoole viltu, ees ja tagaotsas oli senel vehest tekid meeste tarvis Emm; laeva mastid `paistvad Rei; masti `külge saab purjud kinnitud Rid; nii suured laevad, kahe ja kolme

mastiga Mar; *Ma ole näin purjulaeva`masta`Virtsu meres* Han; *Miol käsi`aigõ, mia ei sua`mašti`mindud;* [torm] *Läks nda val`juks, et pidi mašti maha`murdma* Khn; *raha`pantaks mašti kanna`alla, et laev paremini teeniks* Hää; *ragiga panna puri masti`külge`kinni, ragi vardaga panna puri`kinni* JõeK; *lodja`mašta pal`ju järvel* Kod; *mastiss`võeti paari süllä pik`une ümārik puu* Ran; *ma_i`julgu laiva mašti`otsa minnä?* Har; *mašt pandass pengi`külge, lüvväss laud sinnä?* Rāp || *piltl Pane`pükstele rehm`pēele, muidu vajuvad nee`poole`masti* Kaa; [ta] *om`kul mašti piteh saanu?, pää`kõik`puru* Se

mast² *mašt* Muh, *g mašti* Khn Tor Iis Kod Urv Har Rõu Plv, *masti* Han Tõs KJn Krk Vas; *mast g masti* Rei, *`masti* VNg Lüg; *n, g`masti* Vai; *p`masti* Ksi kaardimast`mängin`kaardi`ruudu`mastiga VNg; *mul on pada mast puha kääs* Lüg; *mool\_o mašt peos* Muh; *kaardid on ühest mastist* Rei; *`Mašta piab`tunma, muđu ei saa`mängi`kaarṯa* Han; *`andis`moole kõik`ühte`masti kaardid* Tõs; *Mis sul viga`mängä ond, ruutu mašt`terven käe* Khn; *piab`mašti`käima* Iis; *kuardil one neli`mašti: `ärtu, riss, rutu, poṯ* Kod; *mul om kik`k üttest mastist* Krk; *mul läts`mašti, ega mu\_käest`trumpi is saa nõuda?* Har; *käü`mašti, är?`müüdü käü* Plv || *piltl`tühja`masti`käima -- lähad kaevule ja midagi`kaasa ei too* Ksi; *Massa õi_kõiki inemiisi ka joht ütte mašti säädü? õi?* Rõu

mast² *mašt* Trv San, *g mašti* Ran Ote Rõn Rõu Rāp, *masti* Ote Urv Har; *mast g masti* Krl

1. õlgmatt õlemašt kutsuti meil, `akna ette`paṯti mašt Ran; *vällānpuul`olli mašt,`nüürega`lašti ette`üüßess. siss`olli`lämmi, es`külmä aken ärä kah`talve* Rõn; *mašt ol`l koet vai palmitsõṯ* Urv **Vrd** matt²

2. rest`mašte pääl kuivatedas terri, kaits latti om ja nende`pääle lüvväs lavvakõsõ -- noide`pääle pandas siss terä kujuma Ote; *masti?, katusõ lauva? lüvväss katõ lati pääle* Krl; *vil`la kuivatamise masti?* Har

mast⁴ *mašt* Kod San, *g mašti, masti* Har; *sisseü`masti* Krk

1. piiratud ala ajujahil *ku põdrajaht, mašt`paṯti`sisse* Kod; *ku`jahti piave, siss aave ette --`aajase om, kes`masti aave* (uluki ette ajamisest) Krk

2. metsalank *ma_`raie henele hau viiedähe`mašti; mõts om`kõik`mašti`kaupa vällä? mõödõṯ ja tsihi`sisse`raodu* Har

mast⁴ *mašt g masti* raske ese – Krk **Vrd** mastak

mast⁶ → moost

mastak *masta|k g -ku* (millestki raskest) *na* (riided) *om like ja rasse ku mastaku, mis nende mastakidek tetäss; rõugu asjapäälitse, ligenu, olli ärä kasunu läbi, suure tüki ku mastaku* Krk **Vrd** mastam

mastam *`mastam g -e* miski suur ja raske *veṯtünü puu, igäven`mastam* Krk **Vrd** mastak, mõstam

mastek vahest, võib-olla *mia periss ei tää, mastek lää kah; mastek lätsiv sanna manu* (lastest) Krk

masti *`mašti* minema Khn Aud Hää Vas, *`masti* Khk Põi Var korda minema, õnnestuma *se`itlemine läks`masti, sõna naila pēe`pihta* Khk; *see töö oo`iaste`masti läin* Var; *Sie läks`masti, et võrgud ää tõemõ, kellel`sisse jäid, torm`lõhkus ää* Khn; *sij langiostmene läks küll`mašti* Hää

masti- laevamasti- *`masti kory, kus siis saab viel üleväll`vahti pidada;`masti piit oli siel`keula vai`parda pääl, tapp ja siis`pohjass oli`jälle nisukune, kas obuse`rauast vai siis puupakk, kus`masti kand oli sies`kinni;`Keula`mastipuu vois`olla lühemb ja`pienemb, kesk`paiga`mastipuu pidi olema jämejāmb ja pikkemb* Kuu; *`masti tappi käib`masti`kanna*

`augus, sene `kaudu `lasta vesi `masti `kanna `august `vällä; `keula `purje `masti `liiki pidi kovemmast olema `liigitettu; vene `masti `piita on `laudane VNg; Seal oli masti mets, sealt `toodi laeva `mastisi; Mastipuudeks `võeti suured `sirged kuused, männid Pöi; Mast aa ülald otsast peenem ja salingi kasti äi saa muidu sinna kandma panna, siis panta senne alla kumbagi külgi erilest tükid ja neid nimedatagid masti paledeks Emm

mastik masti|k g -go nastik – Phl

-mastiline mastili|ne g -se JMd VJg Kod Plt KJn/-le|ne/ Plv, -tse Har; mastili|ne Pöi Kse, mastile|ne Tõs, `mastili|ne Kuu VNg, g -se (liitsõna järelolisena) mingi arvu mastidega *Neid ühe, kahe `mastilisi `paatisi nimidettud juba `jaalaks; oli `nouetud, et kolm meest `olgu igä kahe `mastilises `kaljakses Kuu; See oli suur kolme mastiline laev Pöi; sial on `mitme mastilised laevad JMd; suur laev, kolme mastiline, kolme mastiga Kod; see ol'l üte mastiline laiv Har Vrd -mastine*

mastima `mastima, käskiv kv masti (vitsaga) peksma küll mena mastiks neid `paergo; masti `easti, `oolsasti Mar

mastin → masin

-mastine masti|ne Muh, `masti|ne Kuu Hlj VNg Vai, g -se = -mastiline *`jaalad olid kahe `mastised, jahid olid ühe `mastised Kuu; pueg tuli `Taanist `kolme `mastise `laevaga Hlj; kahe `mastine `purje laev oli mul VNg; ka,e `mastine `laiva ja molembis `mastis olivad raad, seda `kutsuti prigi Vai; kahe mastine lae `olli Muh || piltl Puoltoist `mastine mies tuli `vasta (lonkajast) Kuu*

mastlane → maslane

mastlid pl `mastlid SaLä leetrid `mastlid - - ihu lööb `kuplas korra üle, justkut punane riie Jäm; pisised rubid `üitasse `mastliteks Khk

mastuma → mahtuma

mastõr → maaster

masu masu Muh Mär Var Tõs PJg Tor Kei Juu Jür vahest, võib-olla `ruhnlased söövad masu `nüidkid veel `ülge `tümpsu; Koguvast masu oo seitse kahessa peret Muh; masu [see] vist oo seal Mär; tä masu tuleb koa tänä Tõs; See päris ind põle koa na kal'lis old, vist masu kakstuhast `rupla Kei; masu sie on ikka selle sugulane Jür

masurnik → masuurnik

masuurik(as) masuuri|k Iis Har Vas, g -ku Kse JMd Kod Plt Krl, -ka Aud Tor Se, -ko Röp, -gu Saa, -ga Rei; massuuri|k JMd VJg Sim Trm Lai Nõo Rõu Plv/g -ka/, massuri|k Puh Krl, g -ku; `masuu-ri|k Se, g -ka Jõh; `massuu-ri|k g -ka Hlj, -gu Kuu; masuri|k San, g -ka Trv; masuri|ka g -ga Vai; surik Krk; masuurik|as Jäm Rei/g -g|as/ Mär Tor Ris Juu, massuurik|as Khk VII Muh Vig Tõs Ris Nis Koe Kad VJg KJn, `massuu-rik|as Lüg/-s-/ IisR Jür, suurik|as Mar Kul, g -a suli, pätt; röövel, varas ma `kardan `massuu-rikaid Hlj; sa õled `õige `massuu-rikas - - tied `nõnda pali `vallatust ja pahandust Lüg; Pueg läks tal ukka, `olla tuld `teisest `massuu-rikas IisR; varas on massuurikas Khk; pole ikka `õige inimene üht, paljas va massuurikas VII; see oo massuurikas küll, see varastab Muh; oh sa igavene masuurigas söim Rei; nihoksed `varga `röövlid ja, need `üüti suurikad Mar; massuurikad `riisusid mehe `paljas Tõs; va linna masuurikad `tullid `siia Tor; vene soldadid `ol'lid peris masuurigud, `võtsid, mis aga kätte said Saa; kole ka'ss, massuurika nägu ees, nägu `lõhki Ris; kõrsu ees tulid massuurikad, `vargapoesid Nis; ära sõbrusta nende massuurikutega JMd; sial kolme pere pial neid `vargaid ja massuurikaid küll Kad; sie on üks suur massuurik, mitu `ringi `kinni old Sim; massuurik oli inimese `tapja, see ei küsind, kellega tappis või lõi Lai; enamast noored

mehed olid need masuurikud, `miškit tööd ei teind Plt; sij om üiits igävene kaval surik Krk; Massuurik libistäp sulle sõbralikult juttu ja esi lüüb sul karmanist midägi üle Nõo; masuurik tapp inemese är<sup>p</sup> Krl; sa olõt üis masuurik ilman, näüss, mis `surma sa õigõ koolõt Har; massuurik - - tiä om suur varass Plv; masuurik sai uma palga, `võõti kinni ja pisteti `pokrihe Rärp; `masuu-rik tul'l mullõ suurõ<sub>ti</sub> pääl `vasta, nakaás minno `riisma Se Vrd massennik, masuurnik

masuurnik *masuurni|k g -ga Se; masu'rnik Rärp masuurikas vana masu'rnik, halb miiss ja jõh'nik Rärp; masuurnik om `õkva `rüüli (röövel) Se*

matak(as)¹ *mata|k g -ku Saa KJn Hls Krk, -ka Kod, -gu Khk Krj, -ga Khk Rap, -ge Khk; matak|as Kaa Pöi Emm Rei Mar LälÖ PÄ(-í- PJg) Plt KJn SJn, mattak|as Lüg IisR, g -a*

1. *malakas, vemmäl `ulgub, mattakad `seljäs Lüg; Omiku lehmi ajama minnes võõti matak käde; ärja matagad [on] pihla puust Khk; Ma `otsisi `pöösast parajad matakad Kaa; Anna `soole matakad, küll sa siis tead, et sa kodu seisad Pöi; Siit põle `raiumeses kedagi võtta, parajad karjamatakad Han; koerad purelevad, neil `tarvis matakast anda Tõs; Võta matakas käde ning kohota kanad `kaugõmalõ Khn; Selle tüdrekule oo päris matakast tarvis, ei kuula änam kellegi juttu PJg; sääl ol'li neid matakid mitu, ma `võtsin kige `jämmema Saa; saen ühe mataka kätte, ühe puu `vemle Kod; `vaata, ku ma selle mataka `tõmman KJn; sai maast `parre mataka, s_{anni} tal Krk || löök, hoop ma sai tälle eä mataka `anda Vig Vrd madjak(as), malak(as), matar*

2. *matsakas (olend, ese) Sie va mattakas IisR; Tapsin üssi εε, oli εε matakas Emm; Lestad paksud kui matagad Rei; see va üks madal matakas inimene Mar; [ta] oo leha all nagu suur matakas Mih; kui tüve ots on jäme, siss kaba üks ots on matakas; kel õige `jämmed ja suured jalad ol'lid, `õeldi matakud jalad Saa; rasse matak `poissi, vanainimen ei jõvvagi seast rasset matakut oida Krk*

Vrd matsakas¹

3. *üleannetu laps, rüblük oh sa matakas - - tämä mette ei `kuula, mes sa täle räägid Mar; Nende matakatega oo ikka tegemest küll Han; `Siokõ matakas Khn*

Vrd massakas², matikas¹

matak(as)² *mata|k g -ga, -gu Khk; matak|as g -a Kaa Krj Pöi Muh LÄ(-í- Mär Vig) Ris Plt*

1. *madu, uss neid matagid o se_u `aasta selle sojaga nii pal'ju Khk; Ma läksi matakast `kaugemalt `mööda Kaa; matakad tulavad `õue selle sojaga Krj; Va matakas lamas kivi peal, kohutas irmsasti Pöi; siis ep matakas tee `vaeva mette, kui tõrvaristid `lehmadele otsa ette `tehti Muh*

2. *putukas põletati rügi, siis matakad kadusid ää Muh; matakas, `kangest `pal'lu `jalgu all, ussi `moodi LNg; `pissed elajad, tõugod ja sääsed ja `kärpsed ja, need `üütasse matakaks Mar; matakad söövad looma ära Lih; see üks metsa matakas, põllalt vil'laga tuln Kse; Vesi oli putukud ja matakud täis Han*

Vrd massak, massakas¹, matikas², matukas

mataline *mataline matuseline ma lähe matalisi ajama (kutsuma) Rei Vrd matuline*

matar *matar Jäm Khk Mar Mär Kse Han Tõs PJg Hää HaLo JJn Koe Kad Iis Plt KJn, mattar Kuu Hlj, g `matra; mater Trv Hls malk, madjakas odan hüä `matra Kuu; Pani `matraga üle abude Jäm; Kas ma pean `matraga tulema Khk; Võta matar ja anna talle, ega ta muidu kuula Mar; võttis `matra kätte, `andis mööda `kõrvu Mär; matart sul `tarvis Han; `Matrad `tehti `val'mis, kellega tuld materdadi, ku üle piiri tikkus Hää; õlg katus tehakse, `siutakse vitsadega `kinni - - need on `matrad Ris; Mis te toas vahite, minge parem labastage*

õues katuse `matraid Kei; toon kohe metsast ühe `matra, kui te magama ei jää JN; `vianasin selle `matraga nõnna et vingatas Kad; võtan maast `matra ja annan `vasta `kaela Iis; `matraga materdadas `uusi KJn Vrd matak(as)¹, matter¹

matardama → materdama

matas *matas* g -e Emm Käi; pl *matased* Hi *matus Pulmad justkut kassi matast* (kasinast pulmast); *Vanast tehti umigut söömaks enne surnuaida minemest matase pudru; Sugulast käivad matasel Emm; kut `surno ära `maedod ja kodo `söödod ja matased ära `peedod, siis matoleised `lehtvad kujo Käi; jo nad `peavad `moole ilosad matased tegema Rei Vrd matis²*

mate *mate* g *matte* Tor Juu Amb Koe Lai Plt; pl *matted* Mär Mih Pee VMr Sim Kod leos olevate linade vajutis *matted* - - `vaotis `piaie, *muðu linad `tõusvad üles, jäävad kõvaks Mär; `pandi matted `peale, esite `pandi `risti `kaikad ja raod linade `peale, siss `pandi suured kibid `senna `peale Mih; kui linad oo juba ligund, `võetase matted ää Tor; linade matted, nendega sai linad `kiñni `maetud, kivide ja putega Juu; ilma matteta ei kõlvand jätta, siis `tõusid ülesse, jäid kuivale pialt Amb; matted olid linade pial, kivid ja nofid, suured tünnid vett täis, ikke `rasked asjad Sim; Linu `pañti likku, matted piaie, kivid ja puud, niid vajutasidki linad vette Kod Vrd made¹, matmed*

mateljan → materjal

mater → matar

materdama *mater|dama* Sa Muh Rei L Ris Nis Juu JMd Pee Koe VMr Kad VJg Iis(matar-) Trm Kod Äks Plt Pil KJn Trv Puh TMr, -dem(e) Hls Krk(-teme) Hel, *matõrdamma* Har Rõu; *matteredama* R(-mma Lüg), imperf *maderdin* Kuu

1. (malakaga) *lõõma, peksma sain `ahju `korvast `ruobi, no siis odin ja maderdin `sengä Kuu; sie `vaine inimene sai `õige matteredada Lüg; Sulane materdas kepiga ussi `surnuks Jäm; nee poisid tahaksid materdamist Khk; materdasid teine teist tublist VII; Akkasime seal siis agadega [tuld] materdama, saime piiri `peale Põi; siis `kuksid materdama, materdasid `rõövlid `välja Muh; Ma materdasi ussi `surnuks Rei; Küll andis enne materdada, kui viljast lehmad välja sain Mar; materda seda `poissi korra Kse; Kui isi materdada ei taha, anna sipelgate kätte (ussist) Tõs; võta sis nui, kellega angerja ää materdad Vän; oleks ta akand sial sigu materdama, siad oleks siis kart Nis; võtab malaka ja akkab teist materdama Koe; materdasin õige teist, iga makerjas ús oli Kad; sai teiste küla poiste kääst materdatta Trm; materdasin ühe kakerja ära Pil; ku sa unel `uiska materdet, siis saat loomakahjut Krk; Materda ús surnust TMr; rõugu alh ol' armõdu pal'lu `hiiri, Jakap `naksi neid maha matõrdamma, tapp perämitse ku üte vällä? Har; Tüvvi `sisse jäi õks nii muni pää, tuuperäst matõrdõdi naa_perän viil `kuuõga\_kah üle (rukkist) Rõu || piltl `rääkis teist taga, küll materdas Pee*

2. *rühmama, rabama Matteredab küll `ninda, et vikkat käib üle pia, ise igine, aga edasi ei `jõuva - - `kaaret pole ka `kuskil IisR; Pääva otsa sai ka kõvasti tööd materdatud Kaa; Äi tämal pole `aega, ta materdab seal kodu päevad `otsa Põi; Tõlliga ol'li ää tööd teha, nüüd materdavad nende palitidega Saa; muudku materde pääl mätäste vahel (niitmisest) Krk; Vii siadele `süüki, lüpsa `lehma, mutkui materda TMr || materdab (sajab rohkesti) lund maha Ris*

3. **a.** *matma, peitma sõa `aigu materdedi `kõiki `asju maa sisse Puh* **b.** *kiviaeda puudega katma, parandama Kui kiviaid akkas ää varisema - - siis materdati kadakatega äe. Kadakad raiuti `tervega äe, `pandi põigeti aja `peepe ja kivid `peepe Kaa; Põllu `ääres materdati [aed] kadakatega ää, et `lambad es tule ole Põi*

materjal *materja|l* Khk Var Hää Juu Kos VJg Trm KJn Kõp Vil Võn Rõn, *materja|l* Plt Hls, *materjaa|l* Vll Põi Phl Tõs PJg Tor JMd KJn Vil, *materjaa|l* Koe Trv, *matterja|l* Kuu Jõh, *matõrjaa|l* Har Rõu Rõp/-l/, `matriaa-|l Kuu VNg Jõh, g -li; *mater|jaa-l* g -jaali SaLä Pha Rei Mar Mär; *matterjaa-l* g `matterjaa-li Lüg; *materja|n* Kul Var Vig Tõs Kei Koe Äks Kõp Nõo, *materja|n* Hää Juu, *materjaa|n* Kod/-jua|n/ Vil Puh Nõo Kam, *materjaa|n* Han Trv Krl Plv, *matõrja|n* Har, *matõrjaa|n* Plv Har/-n/, g -ni; *mater|jaa-n* Iis Nõo, *matõr|jaa-n* Vas, g -jaani; *mateljan*, -jaan Krk; *madrejal* KuuK, *madrial* Har, g -i; p `materjoa-li Kos, `materjaa-ni Ote, `matõrjaa-ni Rõp

1. see, mis on millegi valmistamiseks või ehitamiseks vajalik; aine igä `kaige paremb `paadi tegemise matterjal oli igä just sie `männü kuor; Tuodi `kaikse `suuremb pada, mes peres oli, `pandi `süldü `matriaal sise, paras jagu vett ka ja hakkasigi `süldü `keitämine Kuu; ükskõik mis ehitama akkad, siis muretsed `matterjaa-li Lüg; kuu aja tegin seda [majaehitamise] matterjali säl `valmis - - talv lõppes `vällä, `jäigi matterjal `metsa Jõh; [katuseräästa tegemiseks] peab lühemad rood `jälle või lühem materjaa-l `jälle olema Ans; sandist materjalist `tehtud, äga ta muidu nenda alb poleks Khk; `senna on ika `veetod materjaali ja haket [kirikut] ehitama Phl; talve tuleb materjaali vädama akata, kui kebade saab ehitama akata Mär; meil koa ait pooleli, materjani poolest oles ikke tein, aga töömehi põle Tõs; mões `aõdis talumajade ehituse jäuks `materjoa-li Kos; kos ma selle kraami võtan ja materjuani, et maja tehä Kod; kasepuu, kui vihma kääs `seisnud, `tõmbab `valgest, [sellest] `tarbe materjani ei saa Äks; sis `tuudi neile kokku vijl söõgi materjali Vil; sij olli ike kuiva materjali nõu, vii nõu ta ike es ole Hls; kik'k aia mateljan olli kuusest Krk; ku om veedi seebi `materjaa-ni, siss keedetäss vähämbä `paaga Nõo; `talvõ iks valmiss `tuudi kõik' ihitämise matõrjaan; mul om katusõ matõrjaal' val'miss, muudku `naale ende ei olõ? Har; pronk's ol' sääne matõrjaan, kellest `ehte`asjo teiti Plv; vald maás raha ja herrä_kah avitivva, aõniva iks `matõrjaa-ni, ku tad `kerkut ehitedi; ku kotoh es olõ? `aigo `viisa tetä?, sõs `võtte matõrjaal üteh, sõss `koete tiij pääl. nii pikk tiij ol' `teolõ minnä?, et paari `viisa jõõset tiij pääl är_kuta? Rõp

2. kraam; vara mol põle materjaani egä kedägi, `matku mend või pangu kotti Juu; [harjuskid müütasid] `riide `värki ja, ja muud materjaali ja `ühte teist KJn

materjan → materjal

matertsipuu materdamispuu, madjakas ussi matertsipuu laastud [olid silmarohuks] Mih

matidsõ → mattidsõ

matik¹ *matik*, *matk* g *matigõ*, pl *matigõ?* Se (harkadra osa) *matigõ* `tsuskass harra vaihhõlõ; `matkit piteh saa raudpuud `kõütä `raijidõ `kül'ge. *matigõ?* oli? `innevanast paintõt kadajast Se

matik² → matikas¹, matikas²

matik³ → matike

matikas¹ *matik|as* Mär Vig Kse Var, *matik|as* Mär PJg Sim, *matig|as* Rei, g -a; *matig|as* g -ka Kuu; *matik|k* g -ka Kse

1. madjakas, malakas *Sain paraja madika käde ja valasin paar tulist Kuu; põlnd matikast kääparast, ma oleks tale teind mööda `külge Mär; Sain matika peosse, muidu oleks koera käest kisku saand Vig; matikaga tõmmati luomadelle, kui ei kuuland Sim*

2. matsakas *pisine lühine paks laps on matigas Rei*

3. sõim *teisepere eit oli kuri muga, [ütles] ma su matika käest küsisi Var*

Vrd matak(as)¹

matikas² *matik|as* Krj Kse Var(-*t*-) hajusalt Pä(-*t*- Aud Hää), Krk, *matig|as* Saa, g -*a*; *mati|k* g -*ku* Saa

1. putukas *Ussid söövad pisiksi maamatikid ja seategusi* Krj; *'kukrikud oo 'pißsed matikad musta 'tiivadega* Kse; *pisike punane matikas pidi rohus olema, kis looma täis aeab* Var; *jahudes oo jahu koid, pisike matikas, 'valge teene* Tõs; *kui madise päe lund sadade, siis sadade kõik mutikad matikad maha* Aud; *matikad söövad ju kõik taemed ära* Hää; *sügise akkasid madisepäe matikud ära kaduma* Saa

2. vihmauss kündasse, siis [linnud] söövad matikuid Var; *matigas 'pantse kala õnge 'otsa. puu tük'kide all on pailu matigid* Saa

Vrd matak(as)², matike

matike *mati|ke* Hls, *matí|ke* Saa, g -*kse*; *mati|k* g -*kse* Hls, -*gu*, -*ku* Krk

1. putukas *kevade tuleb madisepäe matikstel ing 'sisse, tulevad 'akne pilu vahelt ja puu koore alt 'väl'la; nägin 'ühte matikest, kellel ol'lid suured sarved pääs* Saa; *mardikide pääl ütelts matiku* Krk

2. vihmauss *kui künnetse, linnukse võtave taga neid matiksid; Säre ja ahvene tuleve ästi matikse manu* Hls **Vrd** matis¹

Vrd matikas²

mati|maa (pinnamõõt) *'tündrimaa on 'veike, vakka maa on pisemb, matti maa viel sedä pisemb* Lüg; *matimaa, keige pisem põld* Khk; *Pisike mati maa oli seal maja ees, matt 'vilja läks 'sõnna maha* Põi; *vanast ol'l kül² matimaa pidäjit* Räp

mati|maa|mees vabadik *matti maa mies, vabadik* Lüg

mati|mees *mativõtja, saamahimuline temä om iki mati mijs man* Krk

matine *mati|ne* g -*se* VII Muh VMr(-*t*-); *mattine* Lüg IisR *mati* (mahumõõt) *mahuga 'kilmit on kahe mattine, kakstei-st 'tuopi* Lüg; *matine põld oo nii suur, et üks mati täis just 'peale soab külitud* VII; *matised vakad 'ollid, matt 'vilja läks 'sisse* Muh; *minu ämm tõi pudru selle matise 'vaanaga* VMr

mating *mating* Emm, *matíng* Khn, g -*u* trossi *mähis Kui matingud trossil klüüsi sees ümber pole, öörub see seel varsti katki. Matinguks panta vana purjuriide voi praasli tükk* Emm; *Vana matíng üsä lagun, tulõb uus 'panna* Khn

matis¹ *matis* Ans, g -*e* Jäm (vihma)uss *mulla matis* Jäm **Vrd** matike

***matis**² *alaleü matiselle matus tule minu matiselle* Kei **Vrd** matas

matitama *matítama* vanduma, ropendama *'kõikõ päle matítass* Lut

mati|täis *matti täis on vene kuus 'tuopi* Vai; *Peremees võttis igalt vakalt matitäie 'vilja* Jaa; *kui ta (leib) oli juba apu, sai üks matitäis jahu 'juure 'pandud* Kul; *tämä annab mati täie sibolid ja sina matt rukkid tälle 'vassa* Kod; *tuü üks mati täis 'üskid* Ksi

mati|vili jahvatamise tasuks antud vili *'eiga 'möldril muud 'vilja ole ku matti'vilja, mattiga 'korjatu* VNg; *'Veske omanik võttis naa pailu - - mati'vil'la, kui ias 'arvas* Han; *'veškis on mativil'la kóid, kus 'sisse nad selle mativil'la panevad* Juu; *mativili, mis 'mölder javatuse pialt võtab* Iis; *'veške_pält müvväss mati 'vil'lä odavepest* Krk || *mativili om keriguvili* (seda viidi kirikuõpetajale) Har

mati|visked pl *matí'visked* vistrikud *Njagu terven mati'viskesi 'täüde* Khn

matja *matja* Ris San Plv, *matja* Mar Nõo Krl; pl *mattajad* Muh Kse, *'mat'je* Krk *matuseline sii ne mattajad magavad* Muh; *'matjad tulid kujo, nendele 'anti 'süüja* Mar; *olli 'matjedel katest kõrdsist 'müüdü minek ja 'matje olli kõvast kõrdsin 'põmmu 'panden* Krk;

meil `kuuli Ants siin, es olõ `matjat kedägi Krl; `nak'si jo hummogu `matjit `uutma, `matja_tull'iva viil kell viis Plv Vrd matjatsõ

matja|rahvas `matja- Har, `matja- Rõu matuselised `matjarahvass lätsi jo `õige `aiksaste meist `müüdä Har; `matja `rahvass jo² tulõva² Rõu

matjatsõ pl `matjatsõ matuselised – Rõu Vrd matja

matjus¹ `matju|s g -kse madisepäev – Kuu Vrd madis¹

matjus² `matju|s, -t- Hls, `matju|ss Krk, g -se; `matu|s(s) g -s(s)e M matus Ommen om `tõstre pereme `matjuse; tädimiis `surri ärä ja käisime obesege tädimihe `matjuses Hls; kes rikass olli, siij ai pal'lu inimesi matjusel kokku, et rong `ästi suur sai; kaits matust olli selle kõrrage; miu esä makass papiaian. mea matussess es saa; sitt pulma ku vana `lambda matuse Krk; me lääme matussess Hel

matjus³ `matjus g -e maius `Matjust ei tohi taga aia Hls Vrd makjus

matjuse- matuse- matuse rahvas tuleve Hls; matuseinimese tuleve joh; miut olli kate peo_päl kutsut, tõine olli matuse pidu, tõine olli pulma pidu; temäl olli matuse raha paigal pant, temä matt esiennäst maha; õige pikk matuse rohg olli Krk

matjuse|aed surnuaed luteruse matuseaia pääl om jaanipäe jutuss, vene matuseaia pääl om suvistpühäl Krk Vrd matuseaed

matk¹ matk Kuu Jõh teekond `kiele pikkust matk (maitsvast suutäiest, mida kauaks ei jagu) piltl Kuu

matk² → matik¹

matka `matka Jõh Vai

1. mõrra osa kala `lähto ring`aia, `kierä terävä `nurka, aga siis on tämä nii `eksind `vällä, et pano kohe `juonega `matka; `puusa`ankrud olivad sääl - - `matka suu pääl, et `oidasivad `matka iast `lahti Vai

2. tugipost `Matka on `kaevanduse `seina`postide `päälmine puu; kaks `posti ja üks `matka `pääle Jõh

matkama `matkama Jõe Kuu Hlj Sim Iis pikkamisi liikuma; ringi rändama `ülge `tõstis pia `püsti, akkas `matkama, läks ja läks Jõe; [kui] hüle ei saa meresse `mennä, siis hakkab `matkama Kuu; alati `matkab, üöd kui päävad Iis

matma `matma, (ma) mata(n) eP eL(-me M, -mõ San); mattama, (ta) matab hajusalt Sa, mattab R(-maie Lüg; (ta) madab Kuu)

1. (surnut kombetalitusega) hauda panema `surnu on jo mattetu VNg; `martsis mattasin `naise ja `juunis võttasin juo `tõise Lüg; Mattajad panivad `mustad `riided `selga Jõh; see `surnu - - on juba kessiku `maetud; `matmise ajal lüiaste injekellad Jäm; vanad jähid poja jäuks `söõta ning matta Khk; `surnud matetakse kergu`aida Vll; See on ju üks kõik, kus inimene maha maetakse, muld on muld Põi; elusalt `maetasse koa Muh; `matmene on siis, kut `auda `pantagse ja `molda `pæele Käi; aud on `kinni aedot ja [surnu] ära maedot Rei; `enni olid süüalosed elavalt `maetud maha, see oo küll siis üks `raske asi, mes (mille pärast) elavalt maetasse Mar; `surnu oli pooleli `matmata alles, [kui] akas `kangesti sadama Mär; tappis ära obuse ja mehe mõlemad ja matnd `ühthe `auda ka need Vig; Ei või surnut `matmata `aisma jätta Han; poeg suri ää, ma\_j `saandki tät `matma [minna] Mih; `surnu `maetse `auda, loom `maetse `auku Tõs; Uõmõ `maõtaksõ `surnu ää Khn; isaisa olli kuuse juurika ala `maetud Vän; täna maetse mitu `surma Saa; mõne vanem mattis kolm last pere `kohta, `aigus `murdis maha HMd; kui `surnu sai `maetud, siis `võtsid sial `leiba ja `napsu ja, `enne kui kodu tulid Tür; nad on `surnu maha matt Koe; teene `surnu - - pidi `enne siis `maetama VMr; kui `surnu

ärä matetud, aud `kiñni `aetud, juavad ja süäväd `vankri juuren; `surnud matetasse, õlgu kas koer ärä `surnud, ike matetasse maha Kod; luum lõpeb ärä, vaja ärä matta MMg; kasupoeg sai `jälle `pil`lidega matetu Äks; siis `maeti temä maha ja `tehti ma`i`lma suured matussad Vil; mativa `ausaste esä maha Trv; `iüsebe (esmaspäeval) ja `riidi es matede, muu päeväl mateti egä päe surnut Krk; opetaja ütelnu, et neil olna kavva `aiga `kerku massu `masmada, temä ei `matna Puh; ku `kuuljat mateti, siss `lüüdi enge`kellä; ilm küll alb `olli, aga ärä sai iks matetuss Nõo; sijn talu `matse (mattis) Kam; noid ei ole kotun, nuu lätsivä surnut `matma Ote; surnu kõik matõtõss maa `sisse, olgu vai elläi San; sõss sai tä är`matõtuss, ma sõss jäi ütsindä`perrä Urv; sa olõt uma pini jättünü poolikalla `matmalda, haud om viil vallalõ; taad pääd om kahju üte kihäga matta? - - taa pedi tõsõ kihä `otsa ka `pandma (tarkpeast) nalj Har; pini matõtõti `uibu juurõ ala?, tuu and `uibilõ `ramsust Rõu; imä matõtõti är?, esä võttõ tõsõ naisõ, lastõga ei_saa_jo ilma Plv; kiä timäga üteh jõi?, nuu `matkõ`kah Vas; eil`a om tuu matõt Lei Vrd mättämä

2. a. millegi alla või sisse varjule panema; millegagi (kinni) katma lume `sisse mattasime iga `ehtu `nuoda Jõe; Vahest ku oli `oiie pakkane ja kalu ka vähäst `voitu, siis `maeti nuot lume sise neh, et `seisus sula Kuu; `Kartuli `kuhjad ka viel `talvest mattamata IisR; suur änd olnd `järke ning suur matetud `palgege [sant] olnd Ans; kui koi tuba `paistas `aknest, siis see ake mateti `kinni; maea seinad `maetase `kinni, et külm ep pääse `sisse Khk; koer matab kondid - - mulla alla VII; `Talveks `maeti rihaltse värava tagused kadakatega `kinni, siis rihalune oli soem Põi; Suurestük matedi `puldenga ää Rei; mine aa kardolide `peale `mulda ja mata easti nad `kinni; poesid `matsid mo lume `ange sellepärast, et `köster `ütles `moole viks laps Mar; `tihled (kartulid) `tahtvad `kinni matta, mata oolega `kinni, et külm kallale ei lähä Tõs; matame lilled `kiñni nüüd, mudu `kül`mevad juured ära Saa; kommed (kontvõõrad) `matvad silmad `kinne ja `lähtvad `pulma Ris; siis oli `õl`ga `tarvis, karduli `kuhjasi matta HMd; käisin `kurki `matmas, nemad niisukesed õrnad, ega neid või `lahti jätta Amb; `matsin mesibud lume `sisse JJn; lille kännas mata kuuse `okstega `kiñni, mudu kül`m võtab ära VMr; matan leeväd `kiñni, et iired ei sua `juure; `õhta mateti tuli tuha `sisse Kod; neid (kanepitaimi) mateti kõvasti, linnu tahive ärä süvvä Krk; vesi `aeti [peenleiva tegemisel] `kiimä ja mateti `kinni, et `kuumust `väl`lä es anna Ran; kui perämätse (päramised) säääl sāngi jalutsin ärä `kuiviva, siss `viidi tarepääle, mateti liiva `sisse, siss es tule latsele üttegi `aigust Nõo; tuhkhauva `sisse `kisti tuli, matõtõti kinni, sõss `elli tuli kooni? tõsõ pääväni; pinil om kõtt täüs saanu?, no`lätt üle jäänüt maa sisse `matma Har; esäpõdõr `viskass ega `aasta sarvõ`suu`hu ja matt `samblaga`kiñni? Rõu; vihmatsõ ilmaga matetass `kapstid rinna? matt kinni? Plv b. peitma peigmees mattis `enda `pöösa taha Jäm; sõja `aegas `matsime `vil`la - - `ahju; kes ikka vähegid sai, see mattis ju `metsa ennast ära Ans; ma `matsi tikud laste eest ää Khk; petimäng, üks pidas silmad `kinni, teised mattasid [ennast] ära Mus; `Poegadega kana (püü) teeb ennast vigaseks, paterdab moas, siis pojad soavad ennast ää matta Põi; peidu `paika `panta, siis mateda Emm; mõni mättis kas raha maha ehk kiviaea `sisse Mär; laste eest piäb jo kõik ää `matma Tõs; mättis igavesti `õlgede `alla`t isegi enam ei tiand JMd; nisuke oli sie vana muod, pruut `maeti ää Koe; sõja aa `maeti jahu `vaatidega mua `sisse VJg; [naine] maıt `viina linapidude `sisse Kod; varas matab `jäl`gi, et `jäl`gi ei leia Plt; `tütrigu keedivä `amme `kinni - - poesi jälle `tahtsiva teedä, mes `tütrigu sinna `amme `sisse matava Nõo; puu`kuurma `alla - - maın selle siku ärä TMr; liha maadi? iks `maahha ar? Vas c. piltl `Jõuvad sina_s `kõike `tehtud, matta paremb `plaanidki maha; Las lubas, sina ära usu, matta sie mõtte kohe maha; Maa meil `vaene, akkas maad parandama, mattas `seie

kõik oma jõu IisR; tahab maha matta sedä jutto, aga inimesed ike kõneleväd; tõene küsib, kas [see jutt] on õige, ma matan maha, ütlen, et ei õle Kod; võib olla ta matt maha tolle asja, es kõnele kellekile, siss jääe nigu magama tuu asi Nõo

3. a. linu vajutise alla panema agudega `maeti [linad] pialt `kinni, paar nädala olivad vie sies; lina pidi olema kovast `maetu, et vesi läbi ei juost VNg; ikka merese minnasse `matma, `matvad linad kivide `alla Põi; leno matetasse kibide `alla meres Mar; mõni võis linu jõe matta, mõnel olid augud, kus võis linu `liota Vig; linad `viidi merese liguma, puud ja kibid `maeti `piale Han; linad tahvad matta Aud; meil oli - - üks `kinni `kasvanud jõe koht, `maitsime `sinna Amb; mademed on need, kellega linu `maetakse Tür; Lina `liutamisel mateti linad `kiinni, `pañdi lauad `peale ja kivid pre`ssist `otsa Kad; linad `maetasse likku - - aud (haod) raiuti `piale, `maeti kividega `kiinni Pal; nimä `matnu siss `puu`lba nuu lina\_sinnä `lompi iloste kiinni Har **b.** (kütisetegemisest) läksid `terve peregä kütiss `matma, raiu puid ja `õksu, `süütä tuld piält tuule ja mata Kod; kütisse `matmene oli, kui kood riidas maha `panti ja mättad pääle Äks; aa kubu tetti `valmis, `turbage matets `kinni, tüve otsa `jäeti `valla tule jaoss Hls; vanast mateti kütist, siss tuli `mulda tetti `naari, ku naariss kasvab, siss om makuss Nõo; läk'e `mõtsa kütüst `matmõ San; `sõõrdu palutõdass, kütüst matõtass Urv

4. (paiskudes) peale tulles katma vanast `suitsutares mattas suits `silmad `kinni Lüg; Matab kõik teed augud `jälle [lund] täis Põi; kui vesi tõuseb kevädi, aeab ülese, matab `kalda vee `alla Var; tolm mattis silmad `kiinni Tor; nüid matab lund paksuss maha Kod; kui madalama\_polt tuulega `tuiskab `sinna `kõrgema `poole, siis matab tee nõnna täis Lai; mul ol'l hõpõ `ruubli sinna liiva_päle maha_satt, mõnõ päävä peräst olõss liiv ta kiinni mattunu Har

5. a. hingamist takistama mõnikõrd `rinnad mattavad `en`je `kinni Lüg; `rinnad mattab `kinni, siis ei saa `ingada Jõh; Kui terake kedagi tien, akkab `inge mattama IisR; rinnad matab nõnna `kinni, ei soa i`n`jata enam Muh; läkadose kõha ika `lastel on, nii togevaste kõhib, et i`n`je matab `kinni Käi; `ermsast mattis `enge Rid; `aigus matab rinnad `kinni, ei soa änäm `iästi engatä Tõs; mool matab inge `piale Pär; kaelarahud akkavad `paistema ja matavad kurgu kinni Vän; vanudus on kallal, inge matab `kinni HMD; kõhä matab rinnad `kinni Juu; tihterii-t - - mattis tal inge `kiinni ja kuhe suri Ann; talvel rinnad matavad `kiinni, kõvass käin, paab (pane) lõõtsotama Kod; kõha matab `rindu Plt; enge `matmise `aiguss Krk; ennembide ma olli pagsemb, ku ma kipeste märke lätsi, siss matt e`ngu `kinni Puh; mul matt rinna? kiinni?, ei lase e`ngädõ Krl; mi_sa tanh no_tolmutat, mu_hinge matt `puhtass kiinni? Har **b.** kuuldavust summutama ku mõni `räägib üle `tõiste `äälide, siis mattab sie `nende `ääled `kinni, ke tasemb `räägivad Lüg; matab tõese jääle `kiinni, laalab nõnna kõvass kõrval, et sa et sua õmaga akadagi Kod; mattis oma kisaga teste ialed `kinni Plt; koputat [ridvaga] `põhja `vasta, luts taht `väega vagatsõlt olla?, sõss lätt kõtulõ `pääle tuud hellü `kiinne `matma Röp **c.** lämmatama ummrohi tõuseb ju `enne üless, se matab selle vil'la ärä Juu

matmed pl `matmed leos olevate linade vajutis `matmed - - õled `pañdi kõege `alla, siis `pañdi oksad, puuoksad, ükskõik, mis oksad ja lõpuks kibid Mär **Vrd** mate

matmele matusele kui `matmele või joodule lähvad `ilma `kutsumata õlut `otsima, neid `üitasse koer kapalisteks Khk

mator, matoor → mootor

matrama `matrama Jõe Kuu segi ajama tuul `matrab `vergod segamisi Jõe

matriaal → materjal

mats¹ mats Juu Hls Krk San, g matsi Tor Rap Jür Kod Äks Lai Har Rõu Plv, matsi hajusalt Sa, Tõs Ran Nõo Rõn; mats g matsi Hi Han, `matsi hajusalt R(n `matsi Vai); g matsi Mar Vän Hää(-í-) Trm Hel

1. halv maamees, talupoeg; van eestlane Mats `linnas ja lill `rinnas (eputamisest) Hlj; kaks `matsi `andasime `eksaa-meni ärä, `vonnid (sakslased) kukkusid läbi Lüg; Põllutöö oli matside töö Khk; taluinimest kutsutakse mõnikord matsiks, aga änamasti on pops ikka mats VII; Põle matsi mure, mis maamiis lehmaga tujb (öeldi, kui keegi toppis oma nina teiste asjadesse) Hää; ta `tahtis näha `soada verd, mis matsi nahast `väl'la keend Rap; Sina, mats, pia suu ja tie tüed Jür; linnamiis `ütleb, et mats tuleb `linna, kõhe `tunda, niid on matsid mualt Kod; aga minul on `mõisniku tool' siin all küll `istuda - - ega siss matsil nisukest `tooli ei olnd Äks; `antvärkisid oli `rohkem, kes pold matsid ega moonakad Lai; mats maalt - - kirjatüüd ei tunne, mis `sianta `linna o'sip Krk; Matsist või küll saks saia, saksast matsi ei saa Hel; ole ma matsiss `endä `eitnu, siss ole mats kõige oma värgi ja eluga; sagsa es taha, et ta matsi `muudu kõnelab Nõo; sitta, matsi murõ?, las tel minnä?, tõist perremiist `tjini, siss ta näge, kuiss muian eletäss Har; Mats `viskas maha?, saks pand `karmani = ninanuuskamine Rõu || (neutraalselt:) inimene üksainus sann külä `pääle ol'l, nüüd om sann egal matsil Röp

2. ebaviisakas, kasvatamatu inimene (ka sõimu- või kirumissõna) mogomaine `matsi Vai; Ennem ma sure näl'ga, aga matsi juure ma tööle ei lähe Han; las sind - - mats võtta Tõs; oh sa va - - mats Juu; ta om vana mats - - tast ei saa jako `kiäki Röp || tohman ma vana mats unutas selle ära Jäm

3. euf uss matsid tulad `matsabäst maa `peele Khk; palava päevaga [on] pailu `matsisi VII

4. kuldnokk kuldnokad [on]- - matsid Phl

5. (kaardimäng) mats on `kaardi mäng, kolm `kaardi `anta käde ja siis `aeta tagasi Emm

6. hallitus mats sees leval Phl

mats² mats g matsu hajusalt eP, Trv Hls Krk Puh Nõo Kam San V, `matsu Kuu RId(n `matsu)

1. hoop, löök Sain `langejes üä `matsu Kuu; mida sa lüöd tõist `niiskese `matsuga, lüöd maha kõhe Lüg; Sie õli siis rabamine, `tõise vihu `küljä `päälä kolm `matsu, `tõise `puale kaks `matsu, siis `viedi vihk `riiala Jõh; Ega sie old karistus ega kedagi, paar `matsu `andas IisR; ju ta ka matsu sai, kui ta elu peelt kukkus Khk; Pani teisele äisa (suure) matsu Krj; ta `andis sigadele nõnna tüiakast, et matsud `kuulusid ühna Ellamale Muh; Küll lapsed oo `kõrge ukse lääve pärast `matsa saan Han; `anti `moole mats `külge Tõs; `antud sada `matsu, mees old pengi peäl ja siis teenepool teene mees ja and Juu; Kui matsu pähe sai, vaus kohe sirakille Jür; lõin temale ühe matsu, aga ise sain mitu `matsu Koe; mõne matsu aännid mõda `piinki, tuli iga tera `väl'la, kui [oli] kuiv vili Trm; annab matsu ärä tõesele, `ongi tapeldud Kod; nüüd ta sai üte matsu, mis mats oli Krk; miul `o'se lehm `pul'le ja `olli `valla tõmmanu, näi ku Juuli `tul'li, suur malk sällän, paänd lehmäle matsu ja paänd pullile malgaga Nõo; [viljavihkudele] `anti iks `matsõ, nigagu terri es tulõ?, nigagu `pesti (peksti) iks `piinki `vasta Urv; anna_telle üks mats rusiguga, siss ta pedä lõua_kiinni? Har; tuu ragomine pidi õnnõ `häste taktihn `käämä, siss ku üks `kirvõ üle ola hiit, siss tõnõ matsu kagsa's Rõu; tuud `matsu tuu miis küll är? es teeni? Plv || piltl meil `viidi (varastati) kaks noort obost ää, see pani küll matsu Plt; nüüd ta sai üte matsu, mis mats oli (jäi rasedaks) Krk

2. hoobi, matsutamise vms heli asi kukkus maha ja käis üks mats VNg; see `andis talle [hoope] nõnna mits ja mats Muh; teeb `suuga mats, mats, mats, mis sa matsutad, söö iluste

PJg; *vaašt* (vanasti) *tapeti ku mats, mats ike* [nuiaga kapsaid puruks] Hls; *mits ja mats käivä oobi* Puh; *ta tek'k `suugõ mats-mats* Krl

3. *tükk, kamakas õõna suppi suur tadrik täis ja `saia suur mats; sasiõled jäävad `matsu, mõness kõhass one matsun; anname sulle ühe matsu paberid* Kod; *aiass mulla mats päält ärä, lükäts kardule varre üless* Krk; *suur mats liha* San; *emä aänd mulle suure matsu `leibä* Krl; *ta võtt matsu savvi* Rõu; *Sõsar tõie mullõ suurõ matsu lihha* Se || *varandus matsu `saieva?* maa sisest Plv

matsabene `matsabe|ne g -se madisepäevane *naised õmmeln* `matsabese päeva Muh

***matsahtama** *madsa|htamma* Plv, -*hhama* Vas; pr (ta) *matsahass* Rõu; imperf (ta) *matsahti* Rõu, *maadsahte* Röp *matsatama lüü kui matsahass; [laps] aänd `väikese `käega ku matsahti inne* Rõu; *sattõ `maaha nigu madsahti* Plv; [mees] *lei tsial nõna pääle, tsiga maaha maadsahte* Röp

matsak → matsakas¹

matsakalt → maitsagalt

matsakas¹ *matsa|kas* Khk(*maatsa-*) Pst, g -*ka* SaId Muh/-*t*-/ *hajusalt* L(-*t*- Kse Var), *Juu Jür Amb Koe ViK I Plt Pil KJn Nõo, -ga Jäm Emm Saa; `matsa|kas Jõe Hlj VNg Jõh, `matsa|gas Kuu Vai, g -ka; matsak|ass* Kan Plv Se, g -*a* Puh; *maitsak|as* Jäm Pha Muh, *matsag|as* Khk, g -*a*; *matsa|k* Rei Krk Rõu, g -*ga* Khk, -*ku* Kod Hls TLä San, -*gu* Har; *madsa|k* Krk(-*d*-), g -*gu* San

1. *tüse, jäme, jässakas (olend, ese) `matsakas maaplikka* Jõe; *maltsmänd on madal `matsakas mänd; Mõni on pikka `jalgudega nagu `tuaneurg, mõni on `jällä `niisike madal ja `matsakas (kanadest) Jõh; madal maitsakas loom, lühiste `jalgadega, jäme Jäm; see oo nõnda maatsakas, `seoke lüheline paks inime* Khk; *õige matsakas tüdruk, matsaka `moega* Krj; *nõnda maitsaka kerega [loom] Pha; se_o `sõuke suur maitsakas loom, mis ennast `kangest täis süön oo* Muh; *Tegin εε matsaga sounaviha* Emm; *räemel matsakas kõht* Rid; *Küll see koer läks sul matsakaks* Mar; *madala jalaga matsakas lehm* Mär; *maitsakas lehm oo ilus ümmargune* Kse; *sij on üks tüssägas inime, jala sääred ku matsagad all* Saa; *Meil matsakad majad ja kopsakad kojad piltl* Jür; *sie on matsakas nii ku metsas siene ädal* VMr; *ia piima lehm, `ästi matsakas* Sim; *sij one nagu `kiitmise `taoline, ku `ütled matsak tüdrik, tõene one ku pind* Kod; *Jaani naist oodati ikke kevadeks, see juba nii matsakas, et vaata tuleb jõuluks kätte (rasedast) KJn; ennemb `olli `suuri ahunit, pia paari naglalisi - - vahel om õge äid matsakit; üükul'l `sände matsak om* Ran; [loomad] *ollivõ suurõ ku matsaku ja rammun* San; *No om üts matsakass inemine* Se **Vrd** *massakas*², *matsakuine, matsauss*

2. (suurest tükist või kogusest) *aändis ea matsaka `leiba* VJg; *on ikke matsakas naist* Trm; *üvä matsak `lehti* Kod; *Kui vabarnit korjat ilma südämiku tupsuta, siss na jäävä varsti kõik ütte matsakude; Tedä om ää matsak kül, ta om äste peetu pörss* Nõo; *Laest tul'l pal'lu härmä võrkõ, ma_võti nuu katõ peo vahelõ?*, *sai suur matsak* Har

3. a. *hoop, mats Isal vikkast kääs, äkki pani `matsaka - - siis [roomasid] `ussipojad vilks ja vilks kulu `sisse* Lüg; *ma sai sõukse maitsaka `mööda `kaela* Muh; *ma `kuksi maha, sai - - metu matsakast kohe* Tõs; *egä ma es peksä, aännin ühe matsaku ärä* Kod; *aändis lehmale ea matsaka `sel'ga* Plt; *suur matsakass tulli `sel'gä* Puh **b.** *matsu heli üks matsagas keis* Khk; *siin taha kolisi, üks matsak käis* Kod; *ma kuuli, et madsak olli* Krk; *kuulin, et matsak `olli kõrval, `naksin kõrvale `vahtma, suur uús* Ran

4. malakas *Ma võta matsaka ja pane soole`pihta* Jaa; *veta ühekorra üks matsak käde, tõmma möda keha* Rei; *Temä tõmbap üks matsakaga, kos saab Nõo* || (ussist) *Nääd sa, sii on üks matsakas* Jaa

Vrd matak(as)¹

matsakas² → maitsakas¹

matsakile, matsakili *matsakil|e* Khk, *-i* Kaa *maoli magab rohu peel matsakile maas* Khk; *Mul - - korra jalg püsut lihvas all, kui oligid matsakili maas* Kaa

matsakuine *matsakuine* matsakas *Moa obu matsakuine, saksa`sjalgu siärikuine* rhvl Khn

matsalka *matsalka, ( )matsa-lka* R Pöi Lä Tõs Pär PJg *hajusalt* K(-t- Kei) Trm Kod M Puh Rõn San Urv/-t-/ Rõu Vas Se, *matsälka* Rõu Röp Se, *matsel|ka, -ga* Röp; *maõsolka* Se; *maõsa-lga, massalka, mitsalka* Hää; *`natsa-lka* Vil; *tsalka* Mär Ksi, *salka* Kul Kad *pesemisnuustik Unestin`sauna`menness`matsa-lka kuo (koju)* Kuu; *`matsa-lka tie`riidest ehk`pehmest`villudest* Lüg; *`matsa-lka on puest`õssetud,`aardük on rogosist`tehtud pesemise`nuustik* Jõh; *Matsalkaga soab ihu kenast`puhtaks* Pöi; *Panin sulle pesu, seebi ja matsalka sauna tarvis valmis* Mar; *Pese salkaga jalad puhtaks* Kul; *tsalkaga pestakse ihu* Mär; *Juba selle uie matsalka pael takka ää* Var; *massalka on`sõuke mereeintest* Hää; *Ega sa maõsalkad sauna unustand* Kei; *matsa-lkaga oli ikka ea`pesta kohe* Pee; *villased lapid ja roguski lapid on koa matsalkad* VJg; *Matsalka ja siebi ma jätin laua`piale* Trm; *`saunas ikka`pestakse matsa-lkaga* Pil; *vana`rahva jutuaru`järgi`öetse nuust, aga nüüd`öetse`natsa-lka* Vil; *Matsa-lkage võit`nükki ennast nii et* Trv; *Karja man`teie ma`terve sületäie`matsa-lkid* Hel; *Kui`sanna lähät, sis ärä matsa-lkat maha uneta* Rõn; *Vanast`maõsa-lkat es olõkina?* - - *`mõsti olõdsõ tuustiga vai vihaga?* Urv; *Vanõmb rahvas`hõõrd vihaga, taha ai?* *matsälkat* Röp; *matsalkaga`nükki, olõ õi meil maõsolkat* Se **Vrd** maldsak

matsama *matsama* Lüg Vig VJg *matsuma sie`matsab tõist`peksada; kui ma ikke`jaksan`tatsada, eks siis suu`jaksab`matsada ka* Lüg; *kelle jalg`tatsab, selle suu`matsab* vns VJg **Vrd** matsuma¹

matsamini 1. adv mõnusalt, meeldivalt *ta reagib nii`matsamini* Muh

2. adj **a.** *maitsev see oo nii`matsamini toit et; turss oo üks magus`matsamini kala* Muh **b.** *aeglane see oo nii suur`matsamini inimene* Muh

matsa|päev *`matsa-* Sa Muh (põhisõna sag lühenenud) *madisepäev kui sa metsast töid puid`oue`matsabä, siis pidi ussid`oue`tooma* Jäm; *`matsabä on juba sügise`aega* Ans; *`matsabe`viidud kõik asjad`niiti, okid ning taku argid* Khk; *kui`matsapäeval vead küttepuid, [on suvel õu]`matsasi ehk`ussisi täis* Mus; *`matsabä oli se`kärmpse`toomine, emane inimene äi tohi`teise perese`menna, viid`kärmpsid; Matsabe oomiku paneb nõin esimise pesapalgi paika* Kaa; *Madis`viskab`matsapäe külma kivi allika, siis allika vesi akkab`jahtuma* Pöi; *`matsabe ussid pöörn teise külje; kui`matsabe tuul keskomingust puhub, siis saab kala* Muh **Vrd** matsepäev

matsatama *matsat|ama* Muh Mär Kse Tõs Tor Juu Jür JõeK VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv, *-em(e)* Hls; *madsat|ama* Puh Nõo Har Rõu, *-em(e)* Krk San(-õmõ), *-õmmõ* Krl

1. *matsuga kukkuma või lööma; matsuvat heli tekitama see matsatas nõnna maha, et kõik kohjad üsna`paukusid* Muh; *kukkus maha mis matsatas kohe* Tõs; *kuulsin, üks asi matsatas* Tor; *Koõt matsatas õlalt maha, ei`jäksa tagasi`tõsta* Jür; *mis sa matsatad (käid matsudes)* Iis; *kukkus matsatates maha* Trm; *seebitükk matsatas vommit maha* Plt; *linask tulli`kintsu`vastu matsaten* Hls; *jalg libašt, lätsi maha ku madsats* Krk; *ta satte maha kui madsatas* Puh; *roõt läits`üüße üle miu ku madsatap* Nõo; *ma_lätsi`värte takka, jala nilvõstu alt vällä?*, *sattõ*

maha nigu madsati; lei nuiaga koti pääle nigu madsati Har; Sõss lei?
üistõõsõlõ_`küll`giga_`vasta nigu_madsati? (kaladest) Rõu **Vrd** matsahtama

2. suuga matsatusi tegema *kelle jalg kergatab, selle suu matsatab Mär; kelle jalg patsatab, selle suu matsatab Juu Vrd* matsutama¹

matsates *matsates* g -e matsatus *sii ju suur matsates* Hää

matsati *matsatades lapsed kukuvad maha nõnda kui matsati* Saa **Vrd** matsti

matsatus *matsatus* g -e matsatamine *Matsatus käis, `kiegi juba kukkus Jür Vrd* matsates, matsauss

matsauss *matsau|ss Puh, matsavu|s Ote, madsavu|ss Puh, g -se; madsau|s(s) San Rõu, g -sõ Krl; madsahu|s(s) g -sõ Har Plv Vas/-hh-/*

1. *matsatus sate kui matsauss `alla Puh; säääl taren olli üits matsavus Ote; laís sattõ maha, madsaus ol' kuulda?* Krl; *laís juušk ja sattõ maha?*, *ol' madsahus enne Har; küll ol' suur madsahus kui sattõ Plv*

2. *tüse, jäme sa olõt rammun nigu vana madsahus; Tütär om no_suur ja paks nigu_madsahuss Har Vrd* matsakas¹

matsavus → matsauss

matseline → matuseline

matse|päev *`matse- SaLä(`matsi- Ans) Hi Kir, `matse- Kod (põhisõna sag lühenenud) madisepäev `matsepäeval ei `toodud puid tuba ega `õue ka mitte, siis pidid suvel ussid tulema Jäm; ussid `tousevad `matsibest üles Ans; `matse pæeval es tohi `raiu, ei puid `õue tuua; `juhtus loomal õnnedus, [õeldi:] vaada, tä kedras `matse pæe Khk; Matsepäeval ei nõeluta, et ussid suvel ei pistaks Emm; matseba pääva järgi pää käib kõrel (kõrgel) juba Rei; Matseba keidi püiseid soskimas võrguuiga Phl; Matsebä viiakse aiaäärtesse angede peale tuhka, aganaid ja muud prahti Kir; `matsepääväl `antse kana võti kätte, kana võib õma piä perält [välja] `minnä Kod Vrd* matsapäev

matserdama *matserd|ama TLä Rõn, -em(e) Hls Hel San; pr (ta) matsõrdass Plv*

1. (pikkamööda) talitama, askeldama *mul olli küll `väege pal'lu matserdemist Hel; täst ei ole midägi tegijät, matserdab niisama Ran; temäl om `aiga külländ matserdada Puh; ma matserda ja tii kõik ärä, mes kotu vaja prõlla om Nõo; mes mä tii siin, matserda nii sama Rõn; mäska matsõrdass mulla siseh, istutass `kapsta `luumõ Plv*

2. *materdama tore lugu tulli `vällä, kui mitu kõrrage matserdive (kootidega reht peksid) Hls*

***matsikas** pl *matsikad* (väikesest lapsest) *Aísaki tuba täis - - aísakad ja matsikad Hää*

matsima *`matsima, (ta) matsib Põi Muh Phl Kir Mih PJg, `matsib Kuu Hlj IisR; `mäísima Vän Kad*

1. (matsudes) peksma, taguma *Ei see (joodik) `vaata, keda ta `matsib IisR; Matsiti võrgud läbi Põi; oleks ta [vilja] läbi `matsin Muh; matsi aga neid porilasi Kir; `võtsin vihu ja akkasin `vastu `seina `matsima Mih; `mäísisime [rukki] `vihka `senna `vastu Vän*

2. *mätsima `matsib savega Kuu; `matsib lund keik kohad täis Hlj; `Haablus (Haapsalus) matsit tüdruk müiri `sisse `kinne Phl; akkasid järges tõmmama, järk aaval matsid [heina] rähaga kokku PJg; `estest akkasid tulema ikke üksikud kibemed, kus pärast akkas nõnna `mätsima `tulla_t `aitas Kad*

matsin → madsin

matsi|päev → matsepäev

matsi|töö põllu-, maatöö *mia ole kirjänik, aga sina piat matsitüüd tegemä nalj Nõo*

matska¹ *maítska* Tor Iis Kod Nõo Kam Rõu Plv Vas Lei, *`maítska* KJn Puh San Krl halv (paks) vana naine, vanaeit *mede vana maítska* (emast) Tor; *vat kos maítska lähäb, tugev naene ku tõrs* Kod; *meie `maítska läks kodo* KJn; *Tõese kõik om aena man, aga maítskad ei käsuta keski* Nõo; *maítska - - istutass `kapsta `luumõ* Plv || hrv ämmaeit – Kam

matska² → amatska

matske *`maítske nätske `tütrik kašt, jälle sai serände `maítske leib. emä tei leevä, sai ää leib* Nõo

matskma *`maítskma* Urv; pr (ta) *matšk* Rõu Lut *matsuma likõ niit, mudgu matšk õnnõ* Urv; *ta `kõvva astuss nigu maítsk inne* Rõu; *timä maítsk `huuliga* Lut **Vrd** *matsuma*¹

matskna *`maítskna* San VLä Rõu Plv Vas *matsumine käve `ümbre sängu ku `maítskna inne* Urv; *ta süü nigu `maítskna kuulda*² Krl; *ma_kuuli mis_tu `maítskna ol'l. lähä `kaema: muide Jaan and hobõsalõ nuiaga `sälgä* Har; *Ísia\_söövä\_tammõ `tõhvu nigu_`maítskna; Ku\_vesine ol'l, sõss ol'l laudaläve esine nigu\_hapatus, lehmä\_lätsi\_läbi nigu\_`maítskna* Rõu; *Süü nigu `maítskna* Vas

matslikult talupoeglikult, lihtsalt *mia ei taha seräst peenikest `kraami, mia tahass, et mul kõik` oless `maítslikult* Nõo

matsolka → matsalka

matst → matsti

matsti *`matsti* VNg IisR Muh Rei Tõs Tor Hää Jür JJn Koe VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv Hls Puh Nõo(*matst*) San Rõu Plv *matsuga, matsatades õun kukkus puust `matsti maha* VNg; *`Matsti, näe, `saingi musu kätte* IisR; *laps kukkus maha `matsti* Rei; *`matsti kukkus kohe parandale* Tõs; *`Matsti võid ka `lüia laba `kääga teisele `sel'ga* Jür; *kõidik või `päitsed, mis sial `katki läks, [mina] kohe `matsti maas* JJn; *nii kuda ma siis üppasin sialt kraavist üle, `matsti kohe teenepole `vasta kraavi kallast* Koe; *`andis `matsti teesele `kaikaga pähä* Trm; *`kuksi `matsti maha, kõvass `kuksi* Kod; *sašte maha ku `matsti* Trv; *kukud maha, lüüd kui `matsti ärä* Hls; *lavva päält läts maha kui `matsti* Puh; *esä visass tolle rummuska mütsi `vasta põrmandut nigu `matsti* Nõo; *sattõ `matsti kõtulõ* Plv **Vrd** *matsati, matstik*

matstik *matsti kukkus `matstik maha* Khk

matsu *maitsu* Jaa Tõs hüüds *maitsu maitsu, kui sa nõnda kutsud, siis ta (siga) tuleb* Jaa; *maitsu maitsu, see oo ikka `põssa `kohta* Tõs

matsukene dem **a.** kerge hoop *`andis `veike matsukese* Iis; *anna sulle üte matsukese `sälgä `müüdä* Puh; *kas taa no mõni `lüümine, `väikene matsukõnõ enneda* Har; *ta sai `väikõsõ matsukõsõ* Rõu **b.** väike kogus *taevass pil'ven, `viskap mõne õreda matsukse `lumme* Kam

matsu|kook vastlakook *`matsu `kuogid, `niisukesed ohukesed ja `niisukesed `jusku magedad vai. `vastla `päiväst `tehti - - `otra jahust ja ku oli `püüli, siis `püüli jahust* VNg

matsuma¹ *`matsuma*, (ta) *matsub* Jäm Muh Tõs PJg Ris/-ob/ Juu Jür Koe Trm Plt Puh, *`matsub* Kuu; *`matsma*, (ta) *matsub* PJg KJn Trv TLä; (ta) *matsu|b* Kod, *-p* Krk Kam; *da-inf `matsu* Krl *matsusid, matsatusi kuuldavale tooma Kene jalg `tatsub, sene suu `matsub* vns Kuu; *söõb nõnna, et suu matsub* Muh; *söök na iä, suu üsä matsub kohe* Tõs; *söövad kõik oolega, suud `matsvad piias* PJg; *paneb (lööb) kohe nii, et matsub* Juu; *Lüüd labidaga `vasta maad, maa matsub* Jür; *tuli maha (kukkus) kui `matsus* Trm; *suu matsub ühte `puhku, laps tahab `süüa* Plt; *maa matsub `jalge all, käib nõnda kui matsub* Trv; *rüä vihu matsuva [rabamisel] Puh; ta süüp kõik aig, suu matsub pään* Nõo; *kui väegä `sel'ge ja kül'm ja vagane om, siss [kül'm] panep tokiga kui matsup `vasta `sainu* Kam **Vrd** *matsama, matskma*

matsuma² *`matsuma* Lei Lut

1. lämbuma, sumbuma **a.** (elusolendist) *mia kõvastõlõ katat kini?*, või *a_L `matsuda; hobu ku tuu varsa, siss `hammõn (lootekeestas) ni ku saa_i peremiis johho_i pia manu?*, või *a_L `matsuda?* Lut **b.** (tulest) *tuli `matsuss `välla Lei c.* (häälest) *hel'ü a<sub>L</sub> `matsunu?*, *jõvva_i kõnõlda?* Lut

2. nätskeks jääma `matsunu laib Lei

matsumuži `matsumuži umbselt – Lei

matsutama¹ *matsut|ama* Jäm Khk VII Muh Emm/-dama/ Rei Mar/-t-/ Vig hajusalt Pä, Kei Juu Jür JMd Pai Koe VJg Iis Kod(*matstama*) Ksi Plt KJn Trv Puh Nõo Ote hajusalt V(-mma), -õmmõ Krl; *matsotama* Mar Ris; `matsutama Kuu RId(-mma); tud-kesks *matsudet* Krk

1. (suuga) *matsatusi tegema `Matsutab `süües suud `nindagu siga `mollis Kuu; inimene ka süö `ninda `lollist, et `matsuta VNg; `matsutab ku siga `süia, `ahnest süüb Lüg; matsutab nenda `kangesti Khk; ää matsutag mette VII; suu matsutab peas Muh; Kine jälg tatsudab, sene suu ka matsudab vns Emm; mes sa eese suust matsotad Mar; mis sa matsutad, söö iluste PJg; mede Ann matsutab ku siga molli kallal Hää; tema on nõndapal'lu matsutanud, et miu kõrvad `uugavad juba Saa; siga matsutas suud Kei; matsutab suud küll, aga ei osta `ühti Juu; kelle jalg kergitab, selle suu matsutab vns Pai; laps matsutab vahel süegi juures suud VJg; mõni matstab ilma süämätä suud nagu `piipu `tõmmab Kod; `vuatab pealt ja matsutab suud Plt; Mogib ja matsutap suun toda kompegi Nõo; väikestele lastõle `müldüss, ku neile huuldega matsutat Kan; perremiis matsut suud, `Katri sai jala päält arru, et perremiis taht `kurki sakuskiss Har; ku `viina annadõ?, sõss lehm matsutass suud ja lipsutass kijlt Rõu; mis sa tah `suuga ni matsutat kui `siga Se **Vrd** matsatama*

2. **a.** matse jagama, matsudes peksma küll *matsutab obost malgaga KJn; sij ei ole kedägi niidet, sij om `juštku matsudet läbi (halvasti niidetud) Krk; Jätä joh, mes täst nii pal'lu matsutat Nõo b.* patsutama *karask matsutedi õhukeses, `panti kõrutus `sinna `pääle Ote*

***matsutama**² pr (ta) *matsutass, impers matsutadass lämmatama, summutama matsutadass, hiidetäss padi suu päle Lut **Vrd** matutama*

matsutus *matsutus* Tor VJg Puh, `matsutus VNg, g -e matsutamine *teeb `suuga `matsutuse VNg; matsutus matsutuse `järgi Tor; suu matsutust oli `teise tuppa kuulda VJg; jätä joba tuu suu matsutus Puh*

matsälka → matsalka

matt¹ *mat* g *mat*i Mär Vig Khn Tor Saa KPõ Kod Trm hajusalt KLõ, V, *mati* Sa Muh Rid Mar LälLõ Mih Tõs Aud Hää Kad Kod M T Har Vas; *matt* g *matti* RId(n *matti* Vai), *mati* Kuu

1. väiksem puust nõu (hrl teravilja hoidmiseks); endisaegne mahumõõt *meil on `praegagi üks uus matt viel järel VNg; matt on puust `tehtud, `ümmargune põhi all. mattiga `mõedeta `vilja, jahu, `kartuli ka; matt on kuus `tuopi, kuus matti käis vakkas Lüg; matt - - `aava puust `painutatud nisikene `ümmargune kere ja `sellet põhi all IisR; matti vakka, minega `pello `pääle `külvedä `siemend Vai; võta mati seest jahu ka Khk; vilja mat oli neli `toopi suur Mus; Vanasti oli tuulikal vaka vilja jahudeks laskmise eest maks üks mat teri Kaa; Ma võta mati ja too sellega [õunu] Põi; kaks `toopi käib matti Rid; kala pidi ikke keedetud `kõrvas olema, [ega] mudu siis nelikümmend matti [silku aastas inimese kohta] ää läind Lih; Matta oli `suuri ja `väiksid igas peres Han; seeme külit, mat õla peal; `koorimata `kartulid oln matiga laual Tõs; Tuõ aedast matiga jahu Khn; peks oli üks ümmargune puu nõu, mat oli pikergusem Aud; lään pime `kamres matiga jahu `tooma Saa; kass ajas jahud matiga `ümmer Juu; Rehepeksu aal muudkui tühjenda mat ja taasi koita Jür; siis `tuodi silgukauss lauale,*

matiga `tuodi kardulid lauale KuuK; Kehik oli suurem kui külimit ja matt` jälle veikem Amb; matt, sellega `toodi jahu`loomadelle ja tupp Ann; matt on ni_samasugune kui kilimit, aga oli poole vekem, mehed viisid sellega `kaeru obustele VMr; mati täis odre ja rukki `leiku aeg mati täis rukkid, sie oli pääva palk tüölesel Kad; vanass matiga `tuudi aedass `ermid ja `tangu; matt one veeke, mõni kolme, mõni neljä tuabine Kod; matt on `veiksem kui vakk, vast saab `jälle neli tükki vakka Äks; matige ei mõõdet kedägi, matige tuvvas keedust patta, `suurmid ja jahu Hls; mati olli kodun, jahu ja `tangu tuua aidast Krk; matiga võis `mõõta, kui `võlgu `anti jahu ehk `ernit; naese kedrässiva, tõeva tüü ärä, `anti matiga [tasuks] midägi; kui `väiksel mehel om suur pää, siss üteldass, et miis kui matt ja pää kui pañg Ran; mõni om `uhke, korgutap ennäst ja kitäp, aga esi ei massa matti sittagina; minu esäl olli rummuska, serände talve müts, `sände ümārik nigu matt jälle Nõo; `tuudi kaits suurd `pangi noid `kapstit sinna patta `kiimä ja suur puu matt `suurmit Ote; mati² omma aidan Krl; matt oma katõ karnidsõ suurunõ; kõik` mõõdõti matiga kätte Har; matt ol`l hää jahhu tuvva² Plv; tulõ õi_leib lešatõh, tulõ õi_mat`t `maatõh vns Se

2. a. mativili, jahvatustasu `Mölder võttas igalt `viljalt matti IisR; tuuligus `väätassee jahvatamise eest matti Khk; ta `olli palju matti võtn `veski peal Muh; Mati võtmesega möldrid läksid rikkas Han; annad matti või maksad rahaga Tõs; `anti matti, `mölder võttis Aud; kruubi tegemene läks `rohkem `maksma, kruubi matt oli kal`lim HMD; kaheksa veerikune see koit oli, siis sealt sai kuus `toopi omale matti Pee; kes lasi `kruovida ja nõnna üle sõela jahudest [jahvatada], oli `kergem matt VMr; `veskil `võetse matti, kel raha ei ole, sij laseb matti `võtta Hls; miis topp jahu kotti, and `möldrele kah oma mati; vana Vaht võtt matti viil `il`dä, jahvat mati iüst Ran; ma massi `möldrele raha ja anni mati kah, mia olli niipal`lu `lepplik Nõo; matt andass `möldrele kivi kulumise ja\_tüü iüst Urv; meil om õigõ\_hää `möldrikene, ega ta liia mati pääle ei tüki² Har; Ennemp jahvatedi iks matiga, tedä `võeti `mitmat `muudu -- vaka pääl ja koti pääl Rõu; ahnõ `möldre võtt suurõ mati Plv

b. pilti kellelegi langev osa millestki; millegi pealt lõigatav kasu külas `keidi ikka õlle matti `võtmas (õlut proovimas) Mus; Üks oo sii mu pähkekoti peelt jälle matti vetmas keind Kaa; Laimla (Laimjala) mõisa `rentind `Kurdlā ranna küla meistele `välja. `Randa teind pisikse maja, `sõnna pannund kala `kupja, see võtn ega omiku -- matti ja toond `mõisa; `Mõisnik võttis soolt matti, õpetaja võttis matti, muud es ole kut vii Põi; Salalik võtab salaja matti, kust aga saab Han; käib tüdriku juures matti `võtmas (ehal); Värvid on ühed tüitud linnud, need on igal pool esimised mati võtjad, kos teri on Trm; ärrä võten iki edimese mati (esimese õõ õigusest) Hls; matti o le m a tegemist, asja olema Mis matti tämal säel võis `olla, mis tal `sinne `otsimist IisR; minul ei ole sinuga matti VJg; mes sul sest matti on Trm

matt² matt Var Mih Vil Krk TMr Rõu, g mati Mär Aud Juu JMd VMr Iis Äks Plt KJn Plv, mati Jäm Khk Krj Muh Han Tõs Trv Hls; matt Jõh, g mati Rei, mattu Lüg, madu Kuu; matti g madi Vai a. (õlgedest) kate jalgade pühkimiseks vm otstarbeks robuskad -- nie olid `suured madud, `jusku tegid Kuu; mattud on `õlgidest vai `traadist `tehtud, mattu `külge pühitasse `jalgu Lüg; `õlgine matti tehä `külmäl `talvel ja `panna `üösast ikkuna takka, et `külmä ei pane `klaasi jähä Vai; ümmargused õlest matid `ollid, nüid tehasse üsna `riided aseme eare `alla Muh; õlgest matt on ukse all Rei; matid tehakse maha uste `alla parandalle, pühi jalad `külge ää Mär; `kõrkjadest `tehti paranda `matta Var; matid olid `enne, kas need olid niinest või -- `koorma `piale `pañdi Aud; `tehti õlest matt, pael oli seenast läbi, toa seest sai kohe maha `laska ja üless tõmmata, `aknad `seisid sulad ja ilusad Juu; pühi jalad mati `külge ära JMd; õledest `tehti matti VMr; matt pannasse ukse `alla Iis; mattisid teevad ludadest,

pille`roogudest ei saa Äks; talvel pannasse `akna ete kua `õlgedest mátt Plt; põrmadu mátt Krk; olõ máti<sup>2</sup> pandass loomõlõ (taimedele katteks) `pääle Plv Vrd mast³ b. krohvimmatt siis on siin mattud `lüödud ja siis on `krohvitud kõik siit siest puolt Lüg; sein lüvväss rohvi mattege Krk

matt³ mátt g *mati* Kse Var Tõs viljavihk `lahtiselt olid rugi `parmad, ku `kinni `siuti, siis olid matid; matid - - laotse akki, mátt aavalt laotse Var; rugi `siotse matti; kaks meest oli siis `jälle, rabasid - - neid máttá Tõs

matt⁴ mátt g *ma¹i* Khn; pl *matu²* Har

1. tõuk, vagel *ma¹id* sioksõd piissiksed, `roinavad mödä muad; Liha mäaks läin, üsä kihiseb máttá `ääide Khn || piltl *Sia üsä ma¹i jalgõga* (aeglane) Khn

2. ussiauk `kartulil *matu<sup>2</sup>* sisen, kos mardikõ<sup>2</sup> är `süünü² Har

matt⁵ uus mátt g *ma¹i* JJn, *mati* Han; *matt* g *matti* VNg tuhm, läiketa *Po¹stkaardid oo matid*; *Matti* `siidi tahetse saada Han; *tal oli ma<sup>1</sup>im* [põrandariie], *mul olid ägedamad värvid* JJn || tume *Senes mattis* `riides olivad plekkid sees VNg

-matt Ls hingematt

mattava pl *mattava²* matused – Lei

matted → mate

matter¹ matter Khk Emm, g `matr|i Jäm Rei, -e Saa Hls Krk *matar ma võta `matri käde ja anna `pekka* Jäm; *p`Jehe edasi, püsut kipub, kui matter pole seljas* (kui malgaga ei löö) Khk; *Äi ma `koera karda, kui matter k<sup>2</sup>e<sup>2</sup> oo Emm; mattert es ole käepärast, vil`la redeli peelega sai siss `löödud, u<sup>2</sup>s ol`li õhe pauguga `val`mis kohe Saa; uisa matter* (ussi tapmise malk), *sellege saa `arsti `lehmä ja inimest* Krk

matter² matter möll, *madin küll sellega* (tõhu püüdmisega) *irmus matter oli, tõhk oli koera ninäs `kinni* Var Vrd mahter

matte|riie nooda katmise riie *Nuot `kummuti rielt maha, `lauti matte`riided ja kodid `pääle; Matte* `riieteke `kühveldetti viel labida terä `paksune kerd lund `pääle Kuu

mattidsõ pl *mattidsõ²* Urv Har, *ma¹titsõ²* (-tt-), *matidsõ²*, *ma¹itsõ²* Har matused *meil `olli mattidsõ<sup>2</sup>* Urv; *ol`li_no `ilda `aigu ma¹titsil, mihõsõsard ma¹ti²; hommõn [on] ma¹itsõ², ma_pia_ka sinna² minemä* Har

mattidsõ|rahvas matuselised *ei_tiiä_kas ma¹titsõ* rahvass *nakasõ jo matusõaia päält tulõma vai; kas sääil ol`l ka pal`lu ma¹itsõrahvast* Har

mattor, mattoor → mootor

mattu *matu* VII Põi likku [linad] *pannasse merese matu* Põi

mattuma *matu|ma* Rõu Vas, -mma Har Rõu

1. millegi alla või sisse maetud saama *taa om `aigupeten ki<sup>2</sup>nni mattunu `maaga* Har; *mõni ku mattuss maa ala, maa satass kui pääle, tuu ka läppüss är²* Rõu; *matu `olgi `alla* Vas

2. lämmatatud saama *rinna² mattusõ `kinni²* Rõu

mattur → mootor

mattus leos *linad_o mattus* Põi

matu *ma¹u* lastek magus – Plv

matu- *matu-* Ans Muh *matuse-* *ne varastasid `aasta tagasi matu oone tühjaks* Ans; *enne `kaedi aud `valmis, siis es ole matu päeval suurt tööd; nee oo mu matu `riided, matu `riided `peavad mustad olema; üks maturo²ng `tulli `vastu* Muh

matud pl *matud* matused *kui matud oo või joodud, siis kutsutse õimule* Muh

matukas *matuk|as* g -a Krj Ris **a.** putukas *Nüüd ju `kauvad nee - - matukad ää* Krj
Vrd mutukas **b.** vihmauss *veksed matukad on muld maod* Ris

Vrd matak(as)²

matuke *matuke* kolmas sõrm – Juu

matuline *matuli|ne* Khk Mus Kaa Krj VII Pöi Muh Rei Kse, *matule|ne* Mus Kul Mär Tõs
Vän Kei Juu Koe, g -se; *matole|ne* g -ise Käi; pl *mattulised* Lüg *matuseline mattulised*
`lähväd `rongis Lüg; *Meil matulised joovad ölut* Khk; *kui matulesed olid, `käega `tervist jätta*
ei `tohtind - - sured ära* Mus; *Kui matulised ära lähväd, matulistel `antakse kõigil `küinlad
kätte Krj; *matulisi `olli nii palju et* Muh; *kut `surnoajale `lehtvad, siis on nad `surnomatijad,*
kut `matmeise töö `tehtod on, siis on nad matoleised Käi; *matulesed `saatvad `surnud* Tõs;
aua kinni ajamene on meil ikke matuleste asi Vän; *matulesed old kodo juba ja `surnu tuli läks*
inimeste ulgast läbi Juu **Vrd** mataline

***maturka** *`mattu-rka* lõngaviht *`aspeldasivad, sis mittu `mattu-rkad sai; Seo samuti*
`mattu-rkasse, siis on `teada, et see pole `paasmeviht IisR

matus *matu|s* g -(s)se S L(mato- Lää) HaLä(mato- Ris) Ann Tür Koe hajusalt I(g `matse
Kod), Äks Plt Pil KJn, -kse Kei Hald Amb JMd JJn Ann ViK Iis; *matu|ss* Kõp, g -sse Hää
MMg Pal(g `matse) Lai M(-se) T, -ssõ Võn San V(-sõ), -ssa Vil Trv; *mattu|s* Jõe Hlj VNg
Vai, *madu|s* Kuu VNg, g -kse; *mattuss* g -e Lüg; pl *matusad* Kõp, *mattussed* Jõh IisR

1. a. surnu ärasaatmine, muldasängitamine; *peied `Toises küläs olid `eile `olled ühe rikka*
mihe maduksed Kuu; *`luomi `palju ei tappeda, `pulmide ehk madukse ajast `vueti `ainult*
VNg; *`lähma nüüd ka `naaburmehe mattusse* Lüg; *sääl `peeti suured tored matussed* Khk;
matustel söömaks `tehti tanju `putru, või silm `keskel Krj; *Ilmlik matus [oli] ikka, ta pole*
pappi `sallind* Pöi; *talus on suured matused* Rei; *kui `surnu oo jo nädäl `aega kodo olnd, siis
tehässe matossed, siis süüässe ja saadettasse `surnu ää* Mar; *seda ma `ütlen, et minu matusel
`viina majasse ei tohi `tuua Mär; *matussed mõnes `kohtes `peävad paar `päibi* Vig; *nüüd*
`aetakse `uhkust juba matustega Vän; *kõik suguvõsa kutsuti matussel* Hää; *matuselle pidi*
minema tühi kõht ja terav nuga, `sõnna ei `viidud kedagi Juu; *meil oli sõnnikuvedu ja*
matuksed Kos; *tema `käskind seda lammast matukse aaks ära tappa* JMd; *tangupudru oli*
matuksel esimene VMr; *viel `nüidki `pieta matukseid nigu suurt pidu* Rak; *matussed sa piäd*
tegemä, `pulmi võid tehä; `matsess ike tapettasse [loom] Kod; *olime koa matussel; kutsuti*
`poega isa `matsele Pal; *mis matuselid `vaesele `peettasse, ia ku `mulda suab* Plt; *`maeti temä*
maha ja `tehti ma`i-lma suured matussad Vil; *`tulli naesele sõna, et matussele `Riiga tulla*
Puh; *`täambä lähvä avvakajoja `auda kajoma, `ommen om matuss* Nõo; *tul`liva*
nuu_saksa_kah, kal`eskiga sõidi* Urvastõ *`mõisade matussõdõ Urv; *no matussõlõ kutsuti*
õks - - opetaja Rõu; *ilmalik matuss olnu[?], opõtajat es olõ[?]* Plv; *ol`l iks naahõ kah, matussõh ni*
söömäh Vas || *matuserong, matuselised lihamunad veeretati jahudega ja keedetati suppi sest*
aast ku matus kodu tuli kabelist; pulma ja matussega mitte üle järve ei `minta Äks **b.** looma
(hrl sea) tapmise puhul tehtav sööming *`löigeti sia `küllest juo tailiha `kondiga segamine ja*
siis `keideti `kartuli suppi - - `õhta `süödi siis sedä suppi ja liha ja, `pieti sia mattust Lüg;
Perenane pani kõhe `ärslovid (rupskid) potti ja siis akketi sia matussid pidama* Jõh; *`Milla
siis põdramatusseid saab IisR; *Pidasid sea matust, sõid veri käksi ja rüüpasid `viina* Pöi; *kui*
sia `tapmine oli, siis olid sia matussed, `viina `võeti ja `söödi käksi Lai || (kehvast, igavast
peost) *See sünnipäevapidu oli küll rohkem kassi matuste moodi* Kaa; *pulmad nago ka`ssi*
matussed, nii vähike pulm. pühävä `keidi kirikus ja muud `ühti Mar

Vrd matas, matis², matjus²

2. a. matmispaik, hauaplats; kääbas, kalm *ku mia ärä koole, siss mia ole `kümness surnu meie matussen Nõo; `kindrali matuss om Võnnun tan vana kabõli pääl - - minu imä käänü matussõn sisen, vanast ol'l uss `valla (surnukabelist) Võn; Kuuli niidu kotal - - om suur matuss - - pal'lu kuld raha tullu `vällä San; sääl omma? vana sõa`aolitse? matusõ?; mi `lätsi - - `Kärnäli poolõ, et mi säält osta `lille matusõ pääle viiä?; Nuil is olõ_matuss sukugi kõrran Har; tuu mi_matuss om kallassõnõ - - lätt nigu trepi `muudu `alla Rõu; võit tappe se pini är? ja - - matusõ tegi ja pand risti pääle Vas; esä `kuuli ar? ja siss nä [pojad] pidi õga üts esä matusõ pääl üte üü `valvamma; [paasapäeval] mindäss matusõ pääle, süvväss matusõ pääl Se b. surnuaed ma ole Paistu matussen ka ärä käinu Ote; `kuulja `viidi matusõlõ Rõu; kävemi matussõh `haudõ `säädüh Plv; matussõh ol'l jaanipäävä matusõ jutuss; mu lelläkene `puhkass Plaani matussõh Vas*

3. vajutis; kate võttama `õtrad viest `välla ja panema põrandalle mattusse - - kui `õtri tahad `täijist `kasvama `lassa, siis on ikke viis kuus `päiva mattusses Lüg; siss pannasse matussed `peäle niipaelu, et ligu vee alla lähäb; kibid, nõud, õled ja `roikad, kõik oo matuse kraam Vig; linad `pandi vette, siis `pandi matused `peale, puud `enne, siis kibid ja mättad `peale Mih; kolm `pääva `liotan [linnaseid] vies - - siis kaks `pääva pian uñnikus matuses. siis lükkan sialt laiali kui neil pisikst idud taga on Kei; `riideid vähemaks võtta, [linnased on] liig matukses Ann; lina matus - - kivid ja aod ja latid - - mõni paab suured tüñnid `piäle Kod; külma `vasta `pañdi sõñnikud seinä `jääre matussest Lai; odrad on matuses, linnased on `pandud kasuma `riide `alla Plt || (kütisejäänustest) miñge ajagõ ar matusõ? `lak'ja; matusõ? `piltass `lak'ja Se; matusse; matussen peitu; peidus, varjus mõni asi jäebki matusse, ei tulegi `väl'jä; küll õli kavva `aega matussen, aga ikke tuli `väl'jä Kod

matuse- matuse- madukse raha `oidasin ikke, et suren maha, siis\_san ikke maa`mulda VNg; Mattusserong läks, sis `lueti obosi, kui õli kaks `kümmed obost, sis [oli] suur mattuss Lüg; Matuse rahvas tuli teise päeva alles ää Põi; noogi pudru - - odra jahudest keedede selle pee, kui `surno `kerstos `olle. see `olle matuse toit Phl; minul on matuse koht seal `val'mis Vän; matukse juot, sie oli `lihtne, ommiku kiedeti `kiisliid - - apu piim oli `kastest juures ja, `õhta siis `tehti ikka `kuoki; mina tegin viel vana Seinä matukse õlled VMr; matukse juodud, tapeti lammas või vasikas, `juodi õlut; `erneid `süüdi `surnu juures matukse `õhta Kad; `kutsuta kõik sugulased ja tuttavad kokku matukse pidu pidama Rak; matusselaalud one kõhe selle jaoss - - laalud, mes avva juuren laaletasse ja kodo ärä `suatmise juuren Kod; egäütele ei lüvvä matuse `kellä, enese `tapjele ei lüvvä Krk; kui matusse platsi om ostetu, siss om sugulase matetu ütte kokku Nõo; seo kotuss, kohn mi no elä, um pühä maa, siihn ollõv vana matusõ paik; meil `peetäss siin `puhtit katõ `päivä, edimäne um matusõ päiv, tõõsõl pääväl umma\_perän `puhtõ? Rõu; vanast `peeti `Vahtsõliinah jaanipäävä kõgõ matusõjutust (jumalateenistust) Vas **Vrd** matu-, matjuse-

matuse|aed surnuaed matulised tulevad matuseaeast Rei; nu mäтта, mis `viidi matusse `aida, `võeti ka morust (murust) Kam; timä tullu jalaga Riiaast nikagu `Harglõ pääle ja lätt matusõ `aida; matusõaid om põrhõ-lla periss illuss, `kääpä omma ilusdõ üless tettü ja lil'li_pääle istudõdu? Har || kalmistut ümbritsev aed meil matusõ aid om kivi aid Har **Vrd** matjuseaed

matuseline matus(s)eli|ne Jäm Kse Tor Saa Ris/mato-/ JMd Iis Trm KJn Puh, matus(s)ele|ne Muh Mar(mato-) Hää Koe Ksi Plt, matukseli|ne JMd VJg, matussali|ne Vil Trv, matussõli|ne Plv, mattuseli|ne Jõh, mattusselli|ne Lüg, mattukseli|ne VNg, madukseli|ne Kuu, `matseli|ne Kod, g -se; matus(s)õli|nõ g -sõ Krl Rõu; p matusalest Kõp matusest

osavõtja *Tulivad siis `ommiku mattuselised ja `mendi mattusele Jõh; Matuselistele `anti äärekala, `musta `leiba Jäm; ega need põle täied matoselesed, mis ligidalt inimesed olid, need tulid `surnud `saatma Mar; matuseliste ulgas ol'li üks abenik mees, abe ol'li kui ahjuluud Saa; matusselised said `vihma JMd; matukselised süevad `ästi `easte ja juavad `viina koa `rohkest VJg; egä `matseline viib ike leevä ühen ja mehed `viina Kod; matusõlisõ^o tul'li^o `vasta Rõu; täl kadonul ol' pal'lo matussõliisi Plv Vrd mataline, matuline, matuslene*

matuse|püha surnuaiapüha *Täämbä om jo matusse pühä, oless pidänu kah matusse pühäle minemä Nõo; kona tu matusõ pühä peedäss Har; Jaanipäävä peeti egalpuuļ matusõpühä Vas*
matuslene *matuse|ne Kse Tõs Juu, matosle|ne Mar, g -se metuseline matuslesed tulevad koo Juu*

matutama *matutama Kir KJn Urv, -mma Rõu Vas*

1. summutama **a.** kustutama, lämmatama *vihm matutab - - kinni koa kõik Kir; Äрге jätke tuld palama, matutagõ är^o Urv Vrd matsutama² b.* piltl *Oll kül sääne kõmu külä pääl, är matutiva Urv; Tuu asi matutõdi jo^o är^o, kiä tuu no, `rahvalõ kõnõl' Rõu; Tülü vahel ol' õks imä, kes matutas Vas*

2. maha matma *Mi, matudi `mõtsa `kraami Rõu*

matuur → mootor

maugri *maugri Urv Rõu kirumissõna Vana `maugri, käü ja rüük', ei, saa, sa joba magama (vallatule lapsele) Urv; `Assa `maugri, kosa, läät Rõu*

mauguma *mauguma näuguma Lase kaß tuppa, kaß nii `maugub IisR*

mauh *mauh IisR Juu Trm hüüds, adv Küla inimestega `rægib iluste, omadega `paugub üks mauh ja pauh `ühte`puhku; Jalg jäi mul `juurika taha, nagu mauh `käisin üle mätta `samble `sisse kõhuli IisR; `piipu popsutab - - `tõmmab suhu ja laseb mauh ja mauh `väl'lä Juu; Tuas keerati lasipuuga kaks part alt ära, siis tuli terve ahus kõrraga alla mauh, nii et tolm `lendas Trm*

mauhti *mauhti IisR Ran Puh Võn Kam järsu liigutusega, järsu hooga `Langes `mauhti `teisele `kaela IisR; eit [viskas] nigu `mauhti Jaani kõrvale `säangi Ran; laßk `endä rüä`kõrde pikäli, satte ku `mauhti maha Puh; villa `kisti segi, siss nuiaga `lüüdi iki `mauhti ja `mauhti, tuu ol'li vakutamine Kam*

mauk¹ *mauk Jäm Mus Tor Hää Puh, g maugu Khk Kul Mär LäEd PJg Vän K/maugo Ris/ Pal Lai M Nõo/-ao-/ Võn Röp, `maugu R(`maugi Lüg), maugi Kaa Krj Muh Rid Mar hajusalt TaPõ/maagi Kod/, KJn Kõp Nõo TMr KodT, maogi Ran Kam, mauga Plv Röp; maok g maogo Mih*

1. jäme (tangu)vorst (ka vorstipudrugaga täidetud magu); verikäkk, -leib *Küll oled aga jämejäd `maugud `valmis tehnd Kuu; Mauk `tehti odrajahust, verd ja liha `sisse IisR; `Maugud, mis ei lähe `köhtu, seda pistan pärast õhtul koju `minnes `taskusse Khk; kui loom saab ää tappa, siis tehakse käksi ehk `mauku Mär; Mardipäeva aegu saime maucusid süia PJg; tegi ead `mauku, `ästi ea rasvane ol'l, võta `lõika ja söö - - mauk on verest keedetud või küpsetud leib Vän; jõuluks teeme `mauka Hää; [veri] sai mauguks `tehtud, änämesti igä pühäpä lõona oli mauk ja `kapsa supp Juu; keige jämedama sea suole `sisse `tehtud tangu vorstid on maugud JõeK; `viska koerale mauk `kaela nalj VMr; mõni tegi jõulust `mauku, siij oli mau `sisse `tehtud vorst Äks; `aeti sia magu `tangu täis, siis `üeldi kua mauk. vorsti kraam `aeti mao `sisse, auk nõeluti `kinni Ksi; tangu `vorsti `ööldi maugist, kui jäme soolikas oli Lai; meie emad `rääksid, et kui jämeda vorsti tegid, si on mauk, jäme jurakas on mauk SJn; laits paks ku mauk Trv; sia umbsoolik `aeti vorsti `süüki täis, tuu `olli nigu puuļ leevä `pätsi,*

toda kutsuti jõolu mauk Nõo; mauk -- tsia peräsoolikust tetti, siss sai ää jämme Kam
Vrd mouk¹

2. piklik heina, põhu vms hunnik, vaal, vall; esi *õled said rehaga* [pahmatud viljast] `vällä`
`puistatud, said` `mauku` `pandud. mauk sai` `anhuga lakka ajada Lüg; obosega` `viäti` `einad`
`einalau` `juure. obosel oli` `kõitega puu taga, obone läks` `eina` `mauku` `müöda Vai; kui üks`
mauk oli puestatud -- siis peremes `korjas sedasi selle [kõlka] maugu `sülle ja viis`
lattu -- kui maugud said ää, siis `jälle pahmas kergitadi anguga, pööräti` `ümmer Juu; `aeti`
kas kaks ehk kolm `mauku -- tüdruk tegi oma maugu, sulane tegi oma ja peremes oma maugu`
Kos; ohra reie `puistamise` `juures` `kõlkad tõmmatakse` `mauku Jür; einad tahvad` `mauku`
`lüia, siis on parem vedada JõeK; mauk pannasse oheliku või sideme` `piale ja viiasse lakka`
Koe; põhu maugud, pikad üle reialuse põranda VMr; `mauku lähäb mõni kümme` `seilatäit`
odre ehk `kaeru VJg; iga üks võttis oma maugi, vei lakka. teine teise` `mauki ei lähnud`
`kanma; Kui õlid said kõik` `mauki puistatud, siis veedi mauk ära Trm; rehe rehägä`
pudissatse ja tehässe maagid; `mauka rehalne täis Kod; kui rukki sasi sai puštata, siis sai tiha`
ka neid `maukusid Pal; `mauku` `löömene -- rehadega lüiasse [põhk] kokku, siis saavad`
nisukesed seljatäied või maugud, siis viiasse sao `piale Ksi; [pahmas]` `Võeti jalatäite` `kaupa`
`maukidesse KJn; egäl rehitsejäl` `olli oma mauk Ran; põhk` `pahti nigu` `mauki, pantasse`
nisukse pia `kõrguse nigu sisaliku VÕn; tõmmake [vili] äste` `mauki, siss om ää obestel sõkku;`
[hein tuleb] üless `mauki tõmmata, siss tuul` juušk läbi ja päiv kah paštap nõnde `mauke`
`pääle, siis ain kuevap Kam; haaña vaalate, `aete mauga` `muudu kokko; olõ?` rehti `mauka.`
`väikene riiealonõ, kät` `mauka` `saiegi; inne panõt [heinad]` `mauka, siss võtat` `säl`gä Röp

3. madu; uss, tõuk *Togisin`suure`ussi`maugu vigastimme`kannaga`surneks Kuu;*
luomidelle ajavad muhud`selgä, sääl on`ussid sies -- neid`üellässe`maugid Lüg; puu sees
oo koa maugid Mar; veiksed maugid või tõugud KJn; Lämmäl aal lääva make liha sisse ruttu
maugu Hel

4. mingi jäme asi, ebamäärane kogu (hrl võrdlustes) *Magab`nindagu mauk maas Kuu;*
tuleb`vastu kut suur mauk, ei terita (tervita) ei kedad Jäm; Ats oo linnas igaveseks maugiks
(paksuks) läind, ma es tunne teist äkisti äägid. Noh, ta naine oo ka seike sama mauk Kaa;
kõht nõnna täis nagu suur mauk;`olli nagu suur mauk lõksu vahel (suurest rotist) Muh;
põrsass, suur jäme kõht, on`mauki läind Rid;`Pähklitel na suured tuumed nagu maugud
Han; aas enese täis, nagu mauk oli jäme Kad; pikali maan ku mauk; ijn kõtt ku mauk Ran
|| kirumissõna *oh sina mauk oma tegudega Krj; mädänd mauk (vallatust poisist) Mar*

Vrd mõuk

mauk² mauk g maugu suutäis *anna`mulle kua üks mauk rüibata; võta`tõmma ike ia mauk*
[viina], ilma rahata antakse Kad **Vrd** mouk²

mauk³ mauk g maugi JõeK Puh hoop, löök *`andis niisukese maugi, et teine kukkus kohe*
maha JõeK; ma anna sulle üte maugi`säl`gä, küll siis lääd Puh

maukama`maukama, da-inf *maugata maitsema and maugata Kad*

**maukima`maukima,** (ma) *maugin Muh Kse palju ja ahnelt sööma mis sa`ühthe`jooi*
maugid Muh; küll`maukis Kse **Vrd** moukima

mauks mauks peenis – Kul

***maukuma** imperf (ta) *`maukus müdisema`Vihma tuli nii et maa`maukus Krj*

maulla maoli, kõhuli *Sie oli`rüüpänd nii`palju, et oli`maulla maass; Mihed`tahtuvad`*
äeva`maulla`oues magada;`Toine poiss vedi toist`maulla edesi`jusgu va tuhakotti Kuu

maullasa süö ruog *`maullasa (selle õigel maitse) Hlj*

maun *maun* g `mauna kiinimuhk; kiinivagel `Maunad on `lehmä `seljäl `kõrged muhud - - sai `vällä `piigistädä; `Maunadel `mustad `silmad, ise kõhe `valged, `niisikesed `tõugu `muodi Lüg

maunama `maunama manguma *Mes sa `maunad raha minu kääst* Kuu **Vrd** maurama

maunis *maunis* lühikesekasvuline ja tüse [ta] *Oo ka sõhukseks maunis meheks läind, oli ikka justku pisike pilpanirk teine* Kaa

maur¹ *maur* Plt, g *maura* Ann Pee, *mauri* Lai

1. vemmal, malakas *saan maura kätte*, [hea] `u`ssi `lüia; *mine too `maura Ann; oli maura võtt* Pee

2. (rammusast loomast) *rammus loom, seda `öeldi et tugev nigu maur; koer täis söödetud nigu maur* Lai

maur² *maur* g *mauru* järsk veelangus; sügavam koht tammi all üppame `mauru kohe `sisse, jõgi `kangest vahutab; *vesi tammi pialt kukub, see on maur; ega `mauru mujal ole kui jões. lööb silla pialt `alla, see sügav koht on maur; kukkus `mauru ja uppus ära* Plt

maur³ *maur* g *mauri* kraam, vara vanamel ol'i seda `mauri paelu maha jäänd SJn

maur⁴ → määr¹

maura *maura* hrv jooming *Seal on nüüd üks vägev maura lahti* Tür

mauraht `maura|ht g -hi baromeeter `mauraht - - *kui tämä `tuiseb (tõuseb), siis tuleb `vihma; `kuusepuu on `ilma `mauraht, ku sadu maha jääb, siis `kuuse `õksad `lannevad `lonti* Lüg

mauram `mauram Vig, g -i Hää kisakõri, lärmitseja *Katsu sij `mauram vakka saada* Hää

maurama `maurama Mär Vig Pil SJn Se, da-inf *maurata* Hää, *maurada*[?] Vas

1. lärmama; jaurama `mauras mis kole Vig; *Küllalt juba mauratu, akkam minema* Hää; *vahimees võttis `viina, akkas `maurama Pil; ärg - - kaabib jalaga ja `maurab SJn; ku `ta ar<sup>?</sup> om mauranu<sup>?</sup> ja raha `puhtass joonu[?], siss om periss `mõistlik `mijss* Vas **Vrd** mourama

2. tormama, marutsema küll ilm `maurab Vig

3. jändama, sekeldama *kala ei näkka igakord, mis sa `maurad SJn; Mis sa[?] - - maurad naide meestega* Se

4. manguma küll `mauras, aga mette ei `antud `laenu Mar **Vrd** maunama, mautama

Vrd maurima

mauri|kott kerjakott *vanainimese käüsiiv, maurikoit sellän* Krk

maurima `maurima, (ta) *maurib* Aud PJg Tor Hää SJn; `maurme Krk

1. ringi hulkuma, kolama mis sa *maurid, sii asjatu `ulkumene PJg; Mõni inime oo `siuke, et kodu ei seesa, keib aga `mööda küla - - maurib aga `piale* Tor; *Kaás `võeras kohas maurib kõik nurgad läbi* Hää; `maurima, ühest `teise `käima SJn

2. kerjama, santima lää `maurme jäl küla `pääle; *sij tulli jälle `maurme, kott sellän* Krk

3. lärmitsema; tüli norima *joonud mees maurib; joob oma täis - - [siis] maurib võtta teste kallal* Aud

4. tööd rahmeldama *maurib, teeb `liiga. mis sa `mässad nii [palju]* Aud

Vrd maurama

mautama `mautama manguma `mustlased käivad `mautamas möda küla JõeK **Vrd** maurama

mauts *mauts* g *maudsi* lonks, klõmakas *panem üits mauts; panni üte maudsi* Krk

mautsik(as) *mautsi|k g -ku Pil; mautsik|as g -a SJn kõhust ümar (olend) kanal puud (pugud) ees ku suured mautsikud Pil; See pörssas on `enda täis söönd - - `keskelt ümarik nigu mautsikas SJn*

mautus `mautus g -e (millestki maitsvast) `andis `mulle suu `mautust; ei and mett suu `mautusestki VJg

me¹ → meie

me² → mii¹

mea → mina¹

mea- → miha-

meatsane *meatsane* määrduud [rõivas on] `kangeste igine ja *meatsane* Jür

medal *medal* Khn, *midal* Hää Ran Nõo, *mitaal* Rid, g -i; *mida|l' g -li* Krl Rõu Plv(mõ-) Vas Rüp Lei; *metal' g medali* Lut; pl *medale*² Se aumärk, -raha sai *mitaali* `rõndu Rid; *Saavad `ordenisi ja midalisi* Hää; *karjamiiss sai `kartulipudru midali lehmäsite kooriku pääl* nalj Nõo; `seolõ `kangakudajalõ võit mõdali `anda², ei olõ veere `sisse tõmmanu\_ `salka, ei olõ_langa `otsa pik`kä kohegi `jätnü<sup>2</sup> Plv; *kes `tüine `häste, tuu sai kah midali* Rüp; `kohtomehe *medale*² (kaelarahadest) Se

medel *medel* g -a IisR, -ä Lüg maias, himukas `naiste `rahvas, näväd `onvad juo *medeläd* `neie `uusi `asjude `pääle Lüg; Küll see laps on neil *medelaks* `lastud IisR

***medeldama** *maiustama* Ega siis *medeldamisega* `üksi `söönuks saa IisR

medine → midine

medse *medse* Ran Nõo Urv (priskest, laisavõitu inimesest) *tuu om nigu vana medse jälle, päiv `otsa istup `pehme tooli pääl; ka_kos vana medse om `tük`nu miu `säangi* Nõo; *Istus ku_vana medse mul iin* Urv

medu → mitu

mee → mii

mee- *mee-* `ninda ku *mesiläne miepodiss. noh `niukune üle`mielik vai `niukune* Kuu; *Poomõlist saab `plaasterd ka teha. Pane meevahaga pooleks, keeda üles ja parandab `aavu* Rei; *juuste eli `sisse paned meevaha, keedad täda segamisi, see on väga ea aava rohi* Kul; *Mesipuus oo `jälle meeraamid `raamida* Han; *tämal (mesilasel) on mee koit ehk mee põis keha sehes `kuskil. piab `väl`la igistama selle vaha ja mee. kui ta tuleb, on keha jäme* Var; *mesilase meest sai `tehtud mee `leiba, vett ja jahu sekka ja see oli mee kakk* Juu; *mie kannud on mesilastel* JMd; *mee tünn [on] lepa puust* Trm; *mij sai om säänte must - - [tainas] ei tõusu `äste, mesi ei ole ää saia sehen* Hls; *kas si miis mõni miipõit. ku kätte saat, siis om vapsiku vakk* Krk; *mij vurrige vurratass ~ vurritadass mehitse kärje siist mett `väl`lä* Ran; *tõenekõrd levvad maamehitse pesä - - võtat tolle miikäre ärä; ma\_Ja `sahvride ommuku, joba miipurk `puhtass tettu (mesi ära söödud)* Nõo; *Mij annum ol' ütsipuust tett, kimmäs põhi all; jaani `üüse, `hiingipäävä ja jüripäävä `pahti tammõ `alla kivi `pääle miijahast küünäl` palama, et mehidse `häste edesi `läässi* Rõu; *savipaa mähiti `tohkaga kiñni, nu ol'li miijanoma², miipaa²* Se

meegas → meigas¹

meegene `meege|ne g -se missugune `Meegene ilus päe Jäm

meegudema *meegudema* peksma, nüpeldama *Ma meegudesi teda (last) natust; Sõhusele leheks seda meegudemist tarves küil* Käi

meelhein *mij ein* ?ojamõöl – Krk

meehilde → mehilde

meekas `meek|as g -a Trm Plt meerikas õli `meekas `oasta Trm; `meekas `vuasta, pal`lu mett Plt

meekodaline a. (muster) meekodalesed `kindad on `kirjud. `kindalle `kooti - - teisest lõngast korrad `piale Plt **b.** (teat toim, kude) meekodaline kangas tuleb pisikese `silmadega, `niidepanekust ja `tallamisest ta tuleb; meekodalene - - pööratud toimed käisid `risti, teisipidi ja teisipidi Lai **Vrd** meekualine

meekualine (teat toim, kude) vanast `koeti miij`kualise palaje, nellä `niitsmege; miij`kualine rõõvass - - nagu miij`käre; miij`kualine om ütess kottel kaits `lõnga üte `niitsme sehen Krk **Vrd** meekodaline

meel meel S Lä hajusalt Pä Ha Jä I VIPõ, miij` Mih Hää hajusalt TaPõ/g miäle Kod/ VIPõ, eL(miij`); g miele Lei Lut), g meele; miel g miele Khn Ha hajusalt Jä, ViK Iis Trm, `miele R

1. aistingute vastuvõtu ja eristamise võime `ihmisel on viis mielt Vai; inimesel `öetse viis meelt olavad: `kuulmene, `nägemene, `maitsmene, `aistmene, `tunmene Tõs; meil on jumalast viis mielt `antud JMd; Need on arilikud inimesed, kellel viis meelt on Trm; viie meelega `tehtud (teadlikult, mitte kogemata) MMg; ega loomal viit miijlt pähän ei oole, ärä lüvvä `luuma Krk; meele peale hakkama iiveldama ajama Sie kala supp hakkas kohe `mulle `miele `pääle; Mage `süömine hakkab jo kohe `miele `pääle Kuu

2. a. mõistus, aru; mõtlemisvõime, arukus mis on `vergu parandamine. muudkui käsi piab `käima ja miel piab `tiadma, kuhu kedagi lähäb Jõe; juob `miele pääst ärä; `Poissil\_o kohe miel `tehtud (ära võlutud) `toises peress, `muudku käüb - - igä päiv siel Kuu; nuri `mielega eit, ei saa midagi `arvu Hlj; `luomal `luoma miel, tämä ei õle aru, `enne ku mene lüö `nuiaga; sel mehel on `ninda tark miel, et tiab kõik `välla selitada Lüg; `undil on `üeksa mehe miel ja ühe mehe ramo, karol on `üeksa mehe ramo ja ühe mehe miel; sie on `mielest `vällä `langind, `ilma `arvota Vai; sool pole mette meele `tuhkagid pees; lühise meelega inimese jutul pole ju `miigid aru Khk; Kohe `loodud `sõuke targa meelega laps; Põrutas meele ää, nüid on segane Põi; sellel põle nii palju meelt mette kut kana jala peal liha Muh; Ma tikkusi üsna tugevasti ta `pääle, jo näib, kas vetab meeld (muutub targemaks) Rei; verutasin tööd teha kui üks poole meelega Rid; meel `mõistus on `sel`ge, aga änam oma ihu`liikmeid liigutada ei saa Kul; meelest ää `eese tegudega Mär; kui süda täis_o ja `riidu lähäb teisega, ju tal siss meel segane oo Var; tuul lääb meelest ää (muutub maruseks) piltl Tõs; Mis sul mielesse läks, et tohmitama akkad Khn; sai teda ikki uditud, a või ta sellest meelt päha võtab Saa; mõni inimene on küll targa meelega, imesta koe Kei; ise ta (kass) `voatab nii aledalt mu `otsa, `justku oleks inimese meel ja `mõistus Hag; temal põle õiged mielt pias JMd; laps akab jo `kuagama, nää tal jo varekse miel peas VJg; sul oo kõhe lapse miijl, ei õle täit inimese `arvo; tämä ei õle miäle terä, ku ulluss lähäb Kod; kus see meel siis oli, `persses või. eks ta vahel lähe `persse kah Lai; sul meel `kaikaga õlal, põle pias. võta_nd meel pähe Plt; koer on nii tark, tal just inimese meel KJn; puul` `narri om, mõni - - sääntse `väikse meelege Hls; võta miijl` pähä, akka parepest eläme; tark mõist meelege, rumalel näidets näpuge; enne olli ta `raisku lännu miis - - või olla, et nüid akkass miijlt pidäme (ennast ohjeldama) Krk; siij om meelege `mõista (iseenesest mõistetav) Hel; `amba valu ja `varba valu, niij võtava mehel meele pääst; si vana inimese miijl om nigu kiise piijr; emä `suskab rinna suhu, aga miijld ei `suska pähä Ran; ää söögike küll, aga jätäme vast `süümisele `perrä, ega kõtul miijld pään ei ole; obesel om ka üitsjagu inimese miijld; ku sul miijl `mõistuss pään om, siss sa olet iks inime Nõo; ma panessi sulle tõse meele, et sa `onte `saası targembass Rõn; nüid ol`l jo ta miijl` segätsess lännu? Kan; Vana miis, varsa miijl piltl Krl; ta\_m jo hullu meele\_päl, ei `mürrä tark

inemine ni `hirmsadõ nigu ta; sul õks om ta miil' kah `väega lühükene nigu `mulgi Har; `õigõt miilt mul mitte ei olõ?, ütte`paika tahat, `tõistõ saat; ku `kangõ vaiv ja murõ? um, sõss kaoss är? miil'; keeleldä meeledä?, ilmamaa tark = päsmer Rõu; sääne om ta miil', nigu\_`kiisla liim; mi? imäst ei_saa_kõnõlajat, mi? imä om meeledä? (mõistusesta); a olt viil - - iks meelega man, otsani ul' olõ õi? Vas; `süäme valu võtt vai meelega pääst; ei tiä? mis asi tuu pidi olõma, mis `aie tedä ul'li meelega `pääle minemä Röp; tuul olõ õi latsõ `võrdõgi miilt õi?; inemine om umast meelest `essünü Se; tühä mielega - - mitägi pääh olõ\_i-?, tõnõ um tävve mielega; miil' mihele, a silmäkese? sikalõ; nii pal'lo ku kældul kiilt, nii pal'lo havvõl miilt vns Lut; meelt mõistma ~ märkama taipama, aru saama Ää olg `siokõ, mõesta_nd ikka mielt kua Khn; laps akkab ju meelt `märkamä KJn; akkab miilt `mõistme, läab targepess Hls; ma ole tedä kuulu sest saanik, ku ma miild `mõistme `naksi Hel; ku ta `talve siiä käis, siss `ol'li ta ilmast `ilma täis, ja nii täis et es tiiä miild `mõista; Röögid nigu eläjäs, kes miilt ei mõesta Nõo; `väikene Tiiu nakass jo miilt `mõistma, ei_saa_taad enämb pettä? Har; lats `märkass jo? miild Plv Vt meelega|mõistja, -märkaja b. meelemärkus, teadvus miel läks piast `vällä, kukkusin maha, `silmad `lohki VNg; Miil jooseb pääst ära, siis kui pää uimane on, valutab ja `ringi käib Hää; miil läab `ümmer, siis kõhe tükib maha `kukma Kod; ku `sil'me ehen - - läap kirivesess, siss läap miil' pääst ärä Krk; mõne pää ei kannata `karmu, miil läap pääst ärä, satap maha Ran; ma pane `perse tooli pääle, näiss mes siss saab, kas miil lähap pääst ärä vai ei lähä Nõo; ma võti pliidi alt tuha är? ja `tunsõ nigu miil' lats pääst är\_minemä Plv; ma\_lõ nii sadanu, et meeledä ol'li Vas; kõrra ao peräst, sõss tulõ miil' `päähä, siss nakass `tiidmä Se

3. mälu (hrl sisekohakäänetes) Äkki `turgat `mielega, et unestin `ukse `lahti; Mul jäi kohe sie reis `mielega `pääle, ei saand `enne rahu, kui tagasi `oldi Kuu; ega tohi seda sana `mielest `lassa Hlj; kui `motlen `kaua `monda `asja, siis ikka `johtu `mielega; `päivised `tembud tulevatta `üöse `mielega; ärä tuleta vana `asja `mielle VNg; eks mul õle ka `mieles `menna `metsa puid `raiuma; ei tule äkkiste ette, aga `viimäst - - `täiskas `mielega; ei minule jäänd `kergest `mielega. mittu `kõrda sai ikke üle lugeda, `enne ku vast jäi `mielega; `poisikese `põlve `asju, mida neist enamb on `mieles pida; õlen nüüd `selle `kautand `mielest `vällä Lüg; siis oli `meelega `ärkand, et vana Jüri - - oli `sounas olnd; mo `meelega_p tule `präägu, mis sellega tihaste Jäm; korra välgatab `meelega; kui sool seel `eesti läheb, siis tuleda mind ka `meelega Khk; mool talbadas äkist `meelega, et tä ise oli ühekorra nee sõnad - - `itlend Mus; mette mu meelega `sisse es tule; kui `meelega äratate mõne asja [siis räägin] Pha; Ju ta muist [lambaid] meelest `juure pani; se nimi ei taha `meelega `jääja; Neid `päevade peale ilma `märkisi oli teab kui pailu vanade inimestel, ma pole neid nõnda `meelega pannund Põi; äkist tülbatas mu `meelega; kui sehukst kenad kirjad siiliku aiad oo või `kinda kirjad või, siis pane `meelega nee ja too koju; tämal\_o kõik `mieles oma noorepõlve elu; ma mäletagi oast `numbrid änam `ühti, nee oo meelest juba kadun Muh; äi tule `präägu medad `meelega, mes `aitaks kerjuta; sene ma unodasin nii ee, et pole `märkiged `mieles Käi; `talbe kui madisepäeb oli, `pandi `meeliga, mis tuul oli. sest vaadati kala `saaki Rid; ega `moole änam kedagi `meelega jää Mär; `kerkleb keele peal, `meelega ei tule; midagist `mieles ei seisn ja pea oli saant Var; `üüsi ärgand `miiliga, et võti seal ülal `akna peal Mih; Nüüd elavad laari maa siis, [ei] tule `miilegi, kudas siij maa maaks on saanu Hää; `voatad seda, siis tuleb sul `mielega Kei; paerga `turkas just `meelega Juu; need aead on `möödas, mis me neist änam `meelega tuletame Kos; ega vanal inimesel enam kedagi `mielega siis jäe JMd; ei tuld `meelega, et see kuer sial `aukus Ann; tuletati `meeliga `lahkund sõbrasi Tür; see jo `ammu meelega maha läind Pee; `kahtepidi teda `üeldi, kudas `kelgi sie sõna `mielega tuli VMr; sul pole

muud kui poisid alati mieles VJg; panen `mielede kõik asjad Iis; elätäb `mijli, aga ei tule mette `mijli (asjast, mis ei taha meenuda); nüid mul algatas `mijlde, mes mul `kästi tehä; lapsed `loevad üle, jääb kõhe `mijle ~ `mijlde; kui miäless ärä lähäb, siis tahad ike valetata. egä `õige jutt miäless ärä ei lähä Kod; minu `meele on jäänd, et nii ilusad nad (tangud) põle kui `veškil `tehtud Pal; om küll mõttin, aga `prilla `aigu ei tule `mijle Trv; obesel om meelen, kus ta käinu om Hls; ta om lühikse meelege, ei mälede kedägi; miul om sij meele `sissi kulunu; siul es `älpä ~ `ärpä no `mijli ka ometi; ma<sub>j</sub> või võtta oma muress sedä `asja, mul ei kurda (püsi) meelen Krk; sellege kui tsusašs mulle viij emä sõna `mijl'de; mis silmist sij meelest, mis kõrvust sij keelest vns Hel; tuu<sub>j</sub> jäi nigu `aamen `mijlde Ran; vanal inimesel ei ole enämb mijld pään, mitte midägi ei jää `mijlde; mia jõvva siss `kõiki meelen pedädä, pää `onte maakerä ei ole Puh; ku mul `mijlde algatab, kül<sub>ma</sub> siss tuu<sub>j</sub>; äkkitseld karass `mijlde, et `täambä om jo puulpäiv, piap `sanna `kütmä; nigu sa lõpetat kõnelda, nii om meelest lännu; nüid vanan kaop kõik meelest, ei tiia ämp midägi; nigu `võeti meelest ärä, mitte es ole meelen; mia ei ole toda juttu višt kuulu, ei tule nigu meele `sisse; tuu<sub>j</sub> om vaest mõni serände võõrass sõna, mes äk'ki meele pääle ei tule Nõo; kudass sul siss tulep jummal' `mijlde, ku sul ädä om Võn; mul om jo näet säändene mijl', et õkka lätt meelest är? San; Mitte ta mijl' ei olõ inäp uma kotusõ pääl, pää ei_{pia} inäp midägi_{kiñni}?; Halgata mullõ `mijlde, kuis tu edeots ol'l, kül<sub>ma</sub> sõss kõnõla Urv; mul halgatu `mijlde, et tsiga jäi söömäldä?; siss `juhtu mul `mijlde ja ma `naksi kõnõlamma kah tuušt asjast; ma<sub>panõ</sub> uma raamadu su<sub>kappi</sub>, panõ<sub>sa</sub> häste `mijlde, ega mul esi `mijlde ei<sub>tulõ</sub>?; kae mia ma latsõn kuuli, tuu<sub>j</sub> sais mul nii meelen, nigu iilä olõss ollu?; ma<sub>jäti</sub> siss tuu<sub>j</sub> meelest maha? Har; mõnikõrd `haarduss meelest är? (järsku ununes) Plv; papal ol'l tuu_j hopõn jäänü_{meele} `sisse, muud es kõnõlagi?, ku<sub>tuud</sub> hobõst; Mul satte äkki mijl'de, et leevä? viij ahoh; latsõ<sub>laja</sub> ilma pääl, kuna tulõ `kuagi `mijlde; viisu kudamine om meeleh ja kõik' om meeleh; näet püsü üi<sub>sõnakõnõ</sub> meeleh; mijl ei<sub>piä</sub>? inäp midägi<sub>kiñni</sub>?, om nii sama ku sõgõl' Vas; sa piät tuu<sub>j</sub> aša `hindäle `mijlde `panma; tallõ pinile võta? malk ja ublota nii et meeleh pidä Röp; Olõ õi mijlt, ni vot elä? vai olõ viij; heidä? meelest aša, `naaku<sub>j</sub> `mõtlõma tuud `kurbuist Se

4. (inimese loomusest, hingelaadist, vaimust, meelegaadist) Midä libejämb kiel, sidä tigejämb miel vns Kuu; riiaka `mielega mies Hlj; sie õld au `mielega, `ninda aus mies; kes püha `kirja järele püiavad elada, nied on vaga `mielega Lüg; Ta on küll pikka `mielega inime, aga nüid on täma `kannatus ka `katkend IisR; Ära ole nii `kerge meelega (äkiline), nõnda ei saa elust läbi Jäm; `kõrge meelega inimene pæeb `endast liig pailu; inimene nõnda tore meelega - - `uhke vaimuga Khk; tää_o vaa meelega, aga ise `julge Mus; Ta oli ikka nii äkise meelega just naagu püšs; Ta oli alati nii suure `lahke meelega Põi; se nõnna ara meelega, `kartlik Muh; `äise meelega inimene (äkiline) Käi; kadeda meelega inimene Rid; oo kannatamata meelega, kärsitu Mar; meeste `rahva meel oo üks kergitos `kergid `õl'ga, naese meel aga aho täis `toorid `alga Kul; väga laialdase meelega, põle tõsine inime `ühti; tuima meelega inimene, ei tunne tema aletsust ega alastust kellegi `vasta Mär; pikad `juused ja `kerge meel vns Var; vanem poeg `olle sandi meelega Mih; laia meelega inimene, lobiseb paelu Tõs; `Kindla mielegä mies ei lasõ ennäst `narri Khn; toesu (tuisu) meelega, kes reägib `ühte `siia, teist `sõnna Juu; ta on ühe `muutliku meelega inimene JMd; `rõemsa mielega inime Koe; tige kiel, tige miel VJg; akka kannatama ja `pitkä mijlt arjutama Kod; pika meelega, pole äkiline, teene paneb kärinal nigu kadakas Plt; sij om va `eitliku meelege - - ei ole `kindla meelege, üiškõrd sinna, tõnekõrd `tõisi Trv; kate meelege, kõnelep katsiti Hls; sij om mihitse meelege naine, kel abene suhun Krk; kes tiia, mes tä oma ägedä meelega oless

ärä tennu Ran; ku inimesel om serände kannatamada miil, siss ta tulep tõesele vai ammastega `kül'ge Nõo; taal om säärän miil' nigu jumalõ tuul', ütškõrd siist, tõnõkõrd säält Har; Hää ku mehel om kimmäs miil Vas; naase miil' kui keldo liim Se; meelt muutma ~ parandama ~ pöörama end elukommetelt paremaks muutma, halba käitumist maha jätma inimene on paha tehnd, siis piab küll mielt parandamma Lüg; Iga päev lubab mielt parandata, `viina `tilka enamb suu `sisse võtta IisR; `juomarid parandad mielt Vai; `alba inimest mainitsetase meelt parandama Khk; Soadeti `oastaks `eese meelt parandama (saadeti vanglasse); Äi see oma meelt pööra, mis ta on, selleks jääb Pöi; oli ülekatte läind, nää nüüd `pööras meelt ja sai üsna inime Mär; paranda meelt, ää ole `sohke `uhke Tõs; muudab miilt, jätüb maha nid `konked Kod; paranda laits, `ende miild Trv; naka_sa_ka ütškõrd taad miilt parandamma Har

5. (tunnetega seoses) a. meeleolu, tunne, tuju Omal üäst `mielest `silmäd vie `kalkvel Kuu; inimesed `kandasivad - - `nende (lehmade) `pääle koledast paha mielt VNg; ku akkab midagi `õtsima ja ei `leia, `ongi miel `tuulest `vallas; ku üva `süömist `anna, eks siis kuer süö üva `mielega Lüg; Ia miel, et ing sies IisR; viha meelega ta kuulutab moole sedissi `asju Jäm; mo meel läks ka aleks; nii ea meel, `kargab kas või lage; läks teiste sega meelt lahutama Khk; Ju see sañt meel `mööda `jälle läks Pöi; ta `andis sene õsna εε meelega Käi; ma lähe `sõnna eese meelt lahotama, mo meel na `raske Mar; segane asi, tegi seda nii `kahtlase meelega; pal'lu tööd, see ajab meelega üsna `kaela (teeb murelikuks) piltl Mär; need `iaduse sõnad ei ole, need `öotakse paha meelega Var; tä pahandas mu meelega naa ää Tõs; tä tuleb `lahke meelega täda `aitama Aud; poisil ää miil, et jumal pole siitkaks loonu (öeld näilise põhjusega rõõmustajast) Hää; üks `üösi miel jäi eti pahaseks nende (kirpude) peal Ris; mis meelega sa elad veel, kui sa oled teise inimese ära tapn HMD; teene elas `jälle rikkasti ja teise miel oli kade selle `piale Kei; lähän koa meelt lahutama, ole alati nii kodo `kiinni Juu; Mul tuli mitu `korda paha meel `piale, mis ta minust naerab Amb; selle ia meelega ta ei tiand, mis tegi JMD; `viska luomale `erne `varssa ette, ta süöb neid ia meelega VMr; inimesed olivad süönd - - ja siis unt on tuld nende `juure ja `vahtind nii kurva meelega Kad; kadeda meelega ajab `laimu Trm; ma tahan parema miälegä (meelsamini) talukid `ümmer pahkluu; kui `jälle miäle ärä jätüb (vihastub), ei `kõlba kohegi Kod; kui teisel meel paha on, eks ta aka `albu sõnu suust `välja ajama Ksi; lapsed `kilkavad iast meelest Lai; targa inimese kõnet `kullet ää meelege, aga sedä albi `lärmi ei taha mitte Trv; ei ole viil tõine tõise miilt rikkun; nõnda ää miil, et süä `kargap siist periss `vällä; vaigistets temä miilt sedäsi, ärä muretse kedägi Krk; ku sa ohja laset, siss [hobune] lää ku `ullu `miil'de (peruks) Hel; tule `julge meelega, mes siin pel'lätä; ää miil, nigu sirk oless `piiu `sitnu; lätsi `väl'lä miild lahutama - - et parembit mõttit ja parembat tuju saad; ää iki, ku `endä peräld majake om, kas mina makan ehk tiin tüüd, `kiägi ei pahanda minu miild Ran; emä tulep väl'läst `sisse ja `kangede ääl meelet Puh; miil om `aige, ikk tükip pääle; nii alb inimene, et miil lähäp apuss; ta_m alati vihäne, täl ei ole ääd miild konagi Nõo; Kui_sul vai kui kullandõ miil' om, sõss tiä rikk su_tuiu är_jäl_ki? Urv; mis sul `tämbä ta miil' ni\_kurb om; mul om miil' ni\_halv, ma\_lähä poodi manu muu `rahva sekkä miilt jahutamma Har; heräsi üless, siss ol'l hüä miil', et ol'l unõnago Rõu; ma_`tahtsõ sul miilt hääss tetä?, koi sullõ `kinda? Plv; mul om `väega halv miil' ja rassõ olla?, tiia\_i kas süä midä pahanduist mõist; makase (magaksin) armu meelega (meelsasti), no ei saa `maada?, [kärbsed tüütavad] Se b. soov, tahtmine Kas on miniä ka sul `miele järel; sul on `aeva miel `koerust tehä Kuu; Tämbä `miele järälä ei saa `kiegi Jõh; saad sa siis ega ühe meelega järele teha Khk; noorem tüdrok oli änam meelega järele Rei; Silmi põle peas sitale minna, aga meel peas mehele minna Mär; Sie jutt oli

talõ miele `järge, üsä nagu olõs mett moka `piäle miäritud Khn; tahab ika miele järele `rääkida, et ei pahanda Hag; tegema pidi, oli sie tüö siis miele järele ehk `vasta mielt JN; sie mies on üks iripill, `miski põle tal miele järele Kad; kerik õli küll minu miäle järele; kessi ilma miäle `perrä suab elädä Kod; kui meele järele söök, siis sööb küll; sügise `lambad omal meelel kolavad, on nii `takjaid täis Lai; mes asi sul meele `perrä om, toda sa armastad Ran; kes `vasta miild om, toda ei taha [külla] `kutsu; aab edevust taka ja säeb `endä, et siss iks poštele meele `perrä om Nõo; `ísiga nakaás magusast `hampsma, tälle sai hää meele `perrä süük Kan; lasõ no `rääsepäl ummõlda särk uma meele `perrä; mi Eduardil sai ta naanõ ülemeele (vastu tahtmist) `võetuss, ega ei elä\_ka\_häste? Har; mul es olõki toda miilt tetä?, nüüd võti ette; kes `säärne meele peri süük, sedä süüt ilma `tahtmada Röp; timä tege `vasta mu miilt Se

6. mõte; arvamus, seisukoht; mõttelaad; meelsus miel `velgub viel `toise järel (ülekohus seisab meeles) vns Kuu; mis miel `mõtleb, sedä suu `räägib; nied mehed elavad ühel `mielel Lüg; sa oled ikka `sööke, koest tuul, sæelt meel, täna sa tahad seda, oome seda `jälle Khk; mis meele peal, see keele peal VII; meel ja mõte kõevad `seltsis Muh; Mes targald meeles, see joonuld keelel Emm; tääl kust tuul, sealt meel, põle naa ühõ meelega, naa tuulepea oo Mar; ühe pere rahvas peavad ikke ühel meelel olema Mär; Miil võib pailu mõtelda, aga kiil ei või `kõike ütelda Hää; miel juoseb `ringi (mõtled ühest ja teisest) Ris; omas `meeles `mõtlesin, egä temä sedä teänd Juu; luabib sõnu, mes su miil ei `mõtle; ilman on `kiili ja `miili egäsugusid Kod; sel ikke `õiged meelt ei old - - kust tuul, sialt meel, eks ta nisuke iuh-aih old Lai; mõni ei lase midägi ütelde, mis temä meele `vastu Trv; `mõtli seda ammu oman meelen Hls; meele ja mõttege `süüsse kikke Hel; meele ja mõttega `tiisegi viil, aga käed ei kuule enämb sõna; elävä käsi käen nigu velle, ja üteli meelel Ran; ma `mõtli kõge meelega (kõhklemata), et sina tõid [selle kanga]; vana inimese miil, to\_m nigu tuul jälle Nõo; miil mõõdlõss mihe pääle, süä puhk poisi pääle; ma esi olõ küll siihn, mu miil` käü `ilma `müüdä; meelest ja mõttõst oss tennü?, a käe ei_küünü_kohegi, `võimu ei olõ? Har; miä sul meele pääl (mõttes) um Vas; `julgõ inemine hooli_ä midägi, mis om meele pääl, tuu_m keele pääl Se; miil` `mõõtlõss mere takka, a surm sälä takka vns Lut; meelest arust, arvates nüüd ma `õige `mõtlen omast `mielest, vai sie asi läheb `kõrda, vai `läheb `nurja Lüg; Oma ema `mielest `kullatükk, `teiste `mielest `mullatükk IisR; see ee minemine\_s ole vanade `meelest `õige üht Khk; omast meelest `arvab `eese `uhke olevad Mar; poeg `olle vabast meelest (vabatahtlikult) seletan kõik ära Tõs; Paõludõ meelest `pietässe tedä targaks meheks Khn; silk moo_mest `oopis etem kui se liha Juu; Minu meelest on sie ilmavärk päris segi kohe Jür; vaim ja iing, niid `piäsid minu miäless ühed õlema Kod; üks paik oli teise meelest ia, teisel ei kõlvand kuhugi Lai; ta on mu meelest nigu_ks nul'l KJn; omast meelest ma ei ole kellekile `kurja tennu; olgu ta tõese meelest õlg vai agan, aga egäl om oma armass Ran; ma esi `endä rumalast meelest `mõtli; inimeste meelest ollu ta ää ja tark poiss Nõo; nüüd ma ole inemine, `endä meelest ja muide meelest kah Rõn; ma nuhudi taad liha, mu meelest visaás nigu `halva `haisu Vas; muis meelis 1. hajevil, mõtetega mujal sie on `ninda muis `mielis täna, motted on `toisial Hlj; Ei `kuulagi `teise juttu - - on muis `mielis Jõh 2. arust ära Tia, mis tal tänä on, kisendab kui muis `mielis; `Tuulab nagu muis `mielis Jõh; meelt mõlgutama 1. meelisklema mida sie siel mielt `molgutab Hlj; miilt mõlgutab, ei kuule teese juttu Ksi 2. meelt muutma, ümber veenma akkas teese meelt mõlgutama ja segas `viimeks teese meele ää Mär; mis ta meelt mõlgutad, las lähäb PJg; poiss on tüdriku meele ära mõlgutanu (pea segi ajanud) Hää

7. meelekoht oimud või meeled, need on õrnad, need võivad `surma `tuua, kui äda saab
Ris Vrd meele

meelde|tuldavas meeldetulekul *ma võta `meele`tuldas see ka `seltsi Khk; Teeme see meeletuldavas oort ära Kaa -tuletus* meeldetuletamine `miele tuletuse järele `maksas ta vola VNg; *see üks `meele tuleduse kiri, tahetas `võlga käde `saaja Khk; `meele tuletus - - muðu unustab ää Juu; ei pand minu `meeletuletust tähelegi JMd*

meeldima `meeldima (-l-) Jäm Khk VII Pöi Muh Emm Rei hajusalt Lää `meelde- Vig/, Mih Tõs Tor Hag Juu(-mä) Trm Pal Ksi Lai Plt KJn Ran, `mieldima R(`mieltimä Kuu) Khn/-mä/ HJn JõeK JMd Koe VMr/-l-/ Iis, `miıldima (-mä) Häa Kod Vil Ran Nõo Ote, `miil'time Krk, `miıldüm(m)ä Vai/-ie-/ Puh Võn San/-me/ V(-l-; -ii- Se); pr (ta) meelüss (-l-) Se

1. meele järele, meeltmööda olema Ühele `mieldib emä, `toisele tüdär, vade `kolmas ei tahu `kumbagi Kuu; *sie `riie `mieldi `mulle `kangest VNg; miust ei `mieldü nied `saapad Vai; ju ma siis taale `meeldisi, et ta mind ee võttas Khk; Käekoatsal on ise `sõuke magus mee ais - - ju seal ikka mett on, et mesilastele `meeldib Pöi; tääle ei `meeldind see amet Mar; Mõni inime `mieldib rohkõm kui teene Khn; maariie või poeriie, mis `sulle `rohkem `meel'dib Hag; tüdruk ei `mieldind poisile sugugi JMd; ärra `miel'dind jälle näkineiuule VMr; minä õssan `õigess selle `riide, sij `mulle `miıldib Kod; edimäld es `meeldi, pärast nakass `meeldima Ran; ku südä täis om vai ei `miildi mõni asi, siss `tõmbap nõna `nirssu Nõo; siss `miıldü ta mulle küll, aga ennemb `olle nigu mõtsast `püitu, pää nigu aena kuhi ja kolmkümmend säedse `aastakka vana kah Võn; latik om sääne putõ kala, minole tiä nii `väega_s `miıldü? Plv; imä taht maatanno `päähä `panda? - - `Kaarlilõ `miıldü `saksa tano `rohkõp Vas; ai mullõ meelüss seo rõivass; edimält meelü\_j?, a pärast võib olla? nakkass `miıldümmä ka? Se*

2. a. heasse meeleollu minema; taltuma teed `mängu lapsele, nagu `kaevad sõrmedega, ise `ütled pövvä-pövvä, siis tämä `miıldib ärä Kod; *ta sai ka vihatsõss, vaist no viil är `miıldüss San; latsõkõnõ kirõs hällün, ma `naksi tõist meelütämmä, is joua_ `kuigi, no\_ nakkass jo `miıldümmä Har; ma anna kotiga_ tälle taa raha kätte, vaest siss `miıldüss är? Vas; ka\_ ku lais nuutsk õnõ, meelü üi?, kõõ nuutsk Se b. vaibuma; kuumust kaotama Panõ pliidi uss kinni, siss nakkasõ hüdse? miıldümmä Vas; sann om val'mss k'ul?, a las `veitkese `miil'düss; pangu\_ ui- vil `leibi `ahjo, ahi om `veiga kuum, las `veitkese meel'üss Se*

3. sobima, seltsima eäd inimesed on sedäsi `seltsis, `meeldivad kokku Juu; *tämä ei sühni kellegägi, ühegägi ei `miildi; vai meie Ponko (koer) `miıldib sinuga Kod*

Vrd meelduma

meeldiv `meeldiv Mar Tor/-l-/ Trm, g -a Pöi Lai; `mieldiv Lüg Hag, `miıldiv Kod; n, g `mieldiva VNg kena, nägus; meelepärane *sie one üks `mieldiva - - inimene VNg; iga `oasta ikke istuta `juure [puid], kus aga soab `meeldiva `taime Pöi; `võtke mo silmäd ja vaadake, kui `meeldiv see naene oo Mar; ette `meel'div poiss Tor; kel (peiupoisil) oli `mieldiv tüdruk, tõi tagasi, kel põld, nää jättis maha kua kiriku `juurde Hag; üks `miıldiv inimene Kod; `meeldiv riie; `meeldiv `muster Lai*

meelduma `miildu|ma TLä(-lt- Nõo), -me Trv

1. meeldima loomale `miildus tu kotuss Ran; *no kui sul üte man ei `miildu, mine siss tõese manu, teeni sääil Puh; kui üits inime `sulle `miildup, siss sa võtat ta `lahkede `vasta; Nu räti, mes mä kudasi, miıldusi kõigile Nõo*

2. taltuma, rahunema siss ei ole [karud] enämb `lõugu lõksuten, siss mõlembe `miildunu ärä Trv; *Ku_ ta nüid vähät miiltup tollest äkilitsest murest ja irmust, siss saassi temäga parembide kõnelda Nõo*

3. kohanema *luum`miildub`võõra kotusse pääl, luum`miildub tolle kotussega* Ran

Vrd meeldima

meeldusen (isemeelsest, kangekaelsest) *näväd one iseärälikud, õmal`miildusen* Kod
Vrd meelsel

meele *meele meelekoht See on inimesele kõige kardetavam, kui sa meelde peale kukud, siis ikka elu änam pole* Pöi **Vrd** meel

meele|aju mõistus, aru *`sihvliiss* (süüfilis) *võtt meeleajo pääst* Hel

meele|eem meevesi *Vahel tehti meeleemest ka õlut* HMd; *miilijim, tuu`olli ää makus* Hel; *mett sulatedi ja tetti mij`lijimi, miilijim`olli makuss`juvva* Nõo; *ku anomat miijst tühäst tette, siss tette perä`pääle mij`lijime* Röp; *kel ol`l mett, sis paänd keededö`herne`miileeme`sisse, sis sai`veiga hüä`kutja* Se

meelega *meelega* Khk Pöi Muh Käi Mar Tõs Jür MMg Plt KJn(`m-) Trv TLä hajusalt V(-ga?), *meelegä* Var Khn KJn, *`mielega* Hlj Lüg IisR Vai/-gä/ tahtlikult, sihilikult *egä ma`mielega tehnd, ma tegin kogematta* Lüg; *Ei nied`kärbikud ole raju`puistatud, neid on`mielega lõhutud* IisR; *tegi`mielegä`kurja* Vai; *See on meeleaga`tehtud tegu* Pöi; *ta lõi mind üisna meeleaga* Muh; *teind ma seda meeleaga mette* Käi; *`Karjus meeleaga kõvaste* Jür; *lõi meeleaga lusika maha* Plt; *`meelega kohe oleva ajand`surnus ennast* KJn; *laits ütelnü, egä ma`onte meeleaga maja palama es pane, ma`tahtsi viia esäle piibu pääle tuld* Ran; *inimene`õkva meeleaga lähäp uputab`endä ärä* Nõo; *laits lei kausi meeleaga`kaitski* Har; *kes`kurja tege meeleaga, tuud nuheldass ilm`armuta* Plv; *meelega? es tapõta?`mehtset* (mesilast), *toda tetäss joht* Röp; *`veega suur`patt om, ko uma meeleaga`hindäl`le surma tiij* Se || *meeleldi nii`mõntagi* [tööd] *`tiijssi viij meeleaga?, aga jõud om otsah* Röp **Vrd** meeleti, meelen

meele|haigus meelehärm, mure *sant toju - - eks tä siis meele`aigut tunne* Khk; *lapsed tegid`taale pailu meele`aigut* Pöi; *Selle poisi pärast oo mool pailu meele`aigust oln* Han; *no`m Loñnil ka meele`haigus, no om nii mõro* Vas; *meele`haigusõga? ole`j? üis ineminõ nõrgast jääñü? ja`hauda`läññü?* Se || *kui tegi mõne rumala tembu - - siis`ööldi: kas sa olid siis meele`aige või* Lai **-hammas** tarkusehammas *meele`ambad vel tulemata* Rei

meele|hea 1. kingitus; pistis *`moisnik - - toi korv olut`mieleiaks`suomlastele* Hlj; *kes ikke maa`mõõtjale säl`mieleiad tegi, sie sai ikke paremad`einamaad* Jõh; *`Kuoli`preilile`tarvis üks`kümme muna`viia`mieleiaast* IisR; *jo`se sellele meele`eed oli teind, äga see muidu poleks`õigut saand* Khk; *inimesed`keisid ja`viisid meeleead. üks viis`kindud ja teine viis sokid* Mar; *Kukepojad - - tapeti ää ja`viidi sakstele meeleiaaks* Kei; *lastele tuuvasse meeleiad linnast* Äks; *Viis sõtsil leidirõõva meeleääss* Hls; *karjuss tei neele iki meeleääd, et siss jälle`palka määräti tolle`perrä* Ran; *ku midägi meeleääd ei anna, ega siss enämb tegemä ei tule kah* Nõo; *tek`k mullõ meelehääd, tõi räti* Har; *Ku? midägi parembat`asja tahat saia, piät meelehääd tegemä* Vas || *pilti`erne supp tahab vähäm meele`eed* (rasva, liha) *`saaja* Khk

2. heameel, rõõm *sain tast`rõõmu ja meeleead* Mär; *siis tõivad`jälle obusega poisi meeleiaast kodu* Iis

Vrd meelehüva

meele|hõng mõistuseraas *täl iks - - inäp meele`hõngu olõ õs, saina`kõik`ai sitaga* Vas **-härm** tusk, meelepaha *Sa tegid`mulle kohe suurt`miele`harmi* Kuu; *tä tuli siis oma meele`ärma`muule`rääkmä* Tõs; *ema`tuñdis poja pärast miele`ärma* Kos; *`soagi lastest muud ku miele`ärmi* Trm; *mis selle meele`ärma põhjuss siis oli* Lai; *ainult meele`ärmi sain sest lapsest* KJn; *Alb inime`tiij tõesele inimesele pal`lu meele`ärmä* Nõo

meele|hüva meelehea **a.** kingitus; pistis `Annetud siis [lastele võrgukudumise eest] `mieleüäks - - suolvede `kastetud `leivätükk. `Kaige `suuremb `mieleüä old siis, kui saand void`leibä Kuu; miäleüväss annad lapsele `lallo, siis tämä ei itke Kod; Kiä tuu õigõ? meelehüvä viil är\_põlg Räp **b.** rõõm, heameel `läksimme kaik `suure `miele`hüägä merele Kuu

mee|leib 1. meega valmistatud leib; leivakäär meega mee`leiba `tehti - - magus oli ta koa `süia. kas ta oli `riistade loputis, ega ika puhast mett `pandud Ans; mee`leiba ei apendatud Amb; sügise on ikke old mee `leiba, on ikke mustast meest `tehtud; `leikan leiva pialt tüki `lahti ja mesi `piale ja on meeleib Ann; kotun võti ma\_ka murukõsõ mii`leibä Har

2. õietolm `kärge sees `kannude sees oo õie tolm, kellega nad `poegi toedavad, see oo siis mee leib Mär; `poige toit kutsuti mij`leväss, õietolm ja mesi Krk

Vrd mesileib

meele|jahutus meelelahutus miele jahutuseks `võetakse `viina Kos; läits meele jahutest `oisma Puh

meelekas → melek(as)

meele|kausi käsi-, umbkaudu timä lätt meele kausi, et tuud kotust tiiädõ?; meele kausi `kuadõ, näet et ei näe?, hal`lass ja hal`l [lõng] om ütesugumanõ Har **Vrd** meelikaudu

meelekene dem < meel **a.** mõistus, aru on ikke mieleke pias Koe; oh mieleke, mieleke, tule kodu iis; siul ei ole meelekest, siu mij`l om jo `puudulik Krk; meelekene mõista, et ma aru saa Hel; tost om ää, et mul om viil meelekene ja mul om viil `liikmise võim Ote; `katsa `kümne nelä `aastanõ ol`lgi? ja nii meelekene lõppi är?; timä ol`l iks vigalanõ, meelekeist ol`l `puuduss, a karah käve, eljä_kõgõ kaiis ar? Vas **b.** mälu sinu `mielikeine unesta keik VNg; ei inäp meelekeist pääh ei olõ? Vas **c.** meeleolu, tuju tij mu miäleke üvässä thvl Kod; sul om õks ta meelekene alasi `kahtlanõ, ei usu sa hennest, ei tõist Har; Oi hää meelekeist mis ol`l, ku poig sõjast tagasi tul`l Vas

meele|koht 1. oimukoht `Miele`kohtist `jüksütäb, hakkas vist ving pähä; Tark inimine, `miele`kohtist `kaugald `paljas Kuu; kui `miele `kõhta lüö, siis on `valmis (surnud) Jõh; meele kuhast `akvad `iused alliks minema Ans; Meele koht on inimesel irmus ellik Põi; inimene kohe vaga kui paned meele`kohta Mar; miul läks üks soon meelekohal `lõhki Saa; meelekoht on inimese elu Kei; miele kohad, inimese miel ja `mõistus ikke siin on Kad; miäle kõht on kõege õrnem. ku `kämlegä panid `vassa miäle `kõhta, kõhe `plartsti muan Kod; meele koht peksab Plt; meelekohalt pää valutap Trv

2. lõgemekoht `Lapsel päälael `mielekõht Lüg; Lapsel on meelekoht `pehme, `lahti, luud ei ole Hää; meelekoht - - üks `uasta seisab lapsel `lahti, kui `ingab, siis kõik liigub Ksi; tilluksel latsel om meelekoht, pää laen Pst

Vrd meelekotus

meele|kotus 1. oimukoht meele kotalt olli kuul` `sisse last Hls; meelekotusse lei `katski. puu oss `pässi vallalõ, karaás `vasta meele kotust Ote; `vasta ussõ `piita lei meele kotusõ ar?; ku tu huup saa meelekotalõ, siss satat `maahha ja olõt val`miss Vas

2. lõgemekoht meele kotus, lastel - - om nagu pooles pää `valla Hls; ku laits om `väike, siss meelekotuss om `valla - - suur kraav [on] sehen Ran; inne saa õi\_lats määnestki `märkugi?, ku meelekotuss kiñni_kasuss Vas; `väikol latsõl olõ\_i? meelekotus viil kinni kasunu?, `veiga? piat `hoitma Se

Vrd meelekoht

meele|lahutus vaev tuleb `viskada `vaarna `otsa ja `menna `miele lahutust `otsima Hlj; nüüd om meele lahutuse kõik tõist `muudu Ran; tule `onte miu poole, `aame juttu mõne sõna, saad nigu meelelahutust veedike Nõo **Vrd** meelejahutus

meeleldasi meele järgi võta meeleldasi Trm

meeleldi meeleldi PJg, `mieleldi Hlj Lüg

1. meelsasti, hea meelega kui ma õlin `terve, õlin täis tüömies igal puol, tegin kõik `mieleldi Lüg **Vrd** mieleld

2. meelega, sihilikult `kiusu teeb, meeleldi teeb PJg **Vrd** meeledi

meeleli meeledi PJg KJn meelega meeledi `lastud maha PJg; see peris meeledi `tehtud, põlegi kogemata KJn **Vrd** meeleldi

-meelelik Ls tõemeelelik

meeleline meeledi|ne Rei Ran Puh San Rõu Plv Vas(g -dse, -tsõ) Se, meeledi|ne Mar, `mieleli|ne VNg, miäleli|ne Kod, g -se; meelelõne, -meelelõni Krl; -meeleli|ne Jäm Khk Mär Mih Tor Pal Trv Krk Hel Nõo Röp, -meeleli|ne Tõs Juu KJn, -mieleli|ne Iis Koe, - `mieleli|ne Kuu Hlj Lüg Vai, g -se; -meeleli|ne g -tse Urv Har

1. meeldiv, meelepärane kohe mokkad `viijus, mida sul `jälle `mieleline ei ole VNg; naene oo meelelene, meele järele Mar; tämä ei õle minule miäleline Kod; vahel `võltset, et kõtt valutap vai pää valutap, kui süük es ole meeleline Ran; mul sij_m meeleline räätt Puh; ku tälle annat `süüki säänest, mis meeleline um, ta süü `rohkõmb ku ma[?] Rõu; ku ía (pluus) meeleline ka olõ_õ[?], sõss panõki_i_ `säl'gä Vas; sääil meeleline kotuss, sääil kala `saistass Se

2. meeltega varustatud keik inimesed on viie meelelised Rei; elläi om meeleldä[?], a inemine om meeleline (mõistuslik) Se

meele|mõistja arusaaja; tark, arukas lapsed one jo miäle `mõissjad Kod; ää suur laits, meele `mõistje poisik Krk; sa_lt esi meele `mõistja inemene, tuu om joba sinu asi, kudass sa oma elu säed ja sekid Ran; sa olõt jo meele `mõistja laits, kuiss sa_tohit `kurja tetä<sup>?</sup> Har **Vrd** meelemärkaja **-mõistmata** meelemärkuseta ku inimise pähä lüöd, siis on inemine miele `muistamatta kõhe Lüg; rabati peast ää ja jäi nii meele `mõistmataks Vän

meele|mõistus 1. (selge) mõistus, aru sel on viel `miele `muistust pääs Hlj; targa meele `mõistusega inimesed Mus; kui targemas saab, siss akkab meele `mõistus tagatsi tulema Var; meele `mõistus oo tal `sel'ge Tor; kus su meele `mõistus on Kei; võta\_nd meele `mõistus pähä Trv; ta olli oma meele `mõistuse ärä `kaoten Hel; timä om külh `väega otsan - - a\_tuust om hää, et meele `mõistuss om viijl käen Har

2. meelemärkus, teadvus ei old siis enemb `miele `muistuse `juures, akkas jo surema Hlj; saab põrutada ja oo ilma meele `mõistuseta Var; `ésteks oli ilma meele `mõistuseta kohe Ann; ärgand tüki aja pärast miele `mõistuselle Rak; `aigel tuli meele `mõistus tagasi Plt; sattõ `maaha ja ol'l meele `mõistusõda[?] Rõu

meele|mõte mõttekäik, mõte meelemõtted läind segamini Plt; tal'litseb oma meelemõttid KJn

meele|märk 1. meelemärkus sie on kukkund maha ja on nüüd `miele `märkota Lüg; jäi - - meelemärguta Vän

2. mõistus, aru kui inemine vanast jääb, siis ei õle `õiete enamb `miele `märko piias Lüg; sool põle mette meele `märkugi piäs, põle `mõistust `ollagi Tõs

meele|märkaja = meelemõistja Ta mõlemad lapsed oo meelemärkajad Han

meele|märkus 1. teadvusel olek, teadvus `miele `märkusetta `löieti `metsast Hlj; Pole änam meele märkusele tulnd, suri; Meele märkusetta ta seal maas oli kui `leiti Põi; oli

minestand, tuli jälle meele `märkusele Mär; meele`märkust ma ära es `kaota Saa; nüüd sai miele `märkuselle VJg; kui ta akkas meele`märkusele tulema, ei saanud aru viij kedagi Ksi; isa old sarlakis, ei tiand maast ei `ilmast, täitsa meele`märkusetä Lai; seniss ol`lin mia meele`märkuseda, kuni kodu ärä `käiti Pst; ta jäi meele`märkusest ärä nädäl `aiga enne suremist Krk; mu imä ol`l õks nikagu perämitse surma tuñnini meele`märkusõ manh; tuu ol`l meele`märkusõda maha_satt Har; kolm `päivä ilma meele`märküsedä? Rõu

2. mõistus, aru, taip Vanaisa puhus, ku õlima `lapsed, ku mina juo `miele `märkusselle tulin Lüg; mõnel ike seda meele`märkust on, ei ta põle ull veel `ühti Juu; meil vallavanemb oma ametitallituse sihen olli meele`märkuse `kaoten, olli vaemu `aigede kliinikun Hel

Vrd meele|mõistus, -märk

meelen meelega sij olli meelen tegu, ega sa kogemed es tij; sij om meelen tett, las ta saia oma `nuhtluss kätte; `il`läss ei taha meelen `kennigi jäää Krk

meele|olu uus tuju taat kävi merel ja oli saand `palju kalu ja siis oli `hästi hüäss `mieleoluss Kuu; `mieleolo on mul alb Lüg; mul püsut löbus meeleolu Pha; miäleolu on ärä, ei õle löbu, alate südä `valtab Kod; `täämbä `ol`li meeleolu nii alb, es taha midägi tetä Ran; kes mitte joodik ei ole, tolele saab jo mõnest napsist ka joba küllält alb, ja siss tuu `aaski mõnel meeleolu niipal`lu segi TMr **-paha** pahameel, nõrdimustunne oli seda `mielepaha `mulle `tarvis Hlj; Kus muldene lumi, seel muistene meelepaha (ka pahandused ununevad) Emm; tieb miele pahaga (vastumeelt), nüüd on vihane, ei reagi kedagi HJn; oora laps -- seda `üeldi vaest südametäiega või meelepahaga Ksi; ku_sa iki ütte `asja kurjaga ehk meelepahaga `ütlet, siss tuleb su sõna `järgi küll Ran; poig ei ole seeni maani viij naist `võtnu -- seo tege mulle `veidike nigu meelepaha San **Vrd** meelepahandus **-pahandus** meelepaha alaldi `tievad `miele pahandust Vai; muku meelepahandust ja `albu sõnu saa, see oo leeva kõrvane Kir; tel ol`l meelepahandus, et tüü ei ole är^p tett Krl

meele|pea|lill meelepea lil`l meelespea, lõosilm – Khk **Vrd** meelispea

meele|päraline meelepärane õli `mieleperäline süök Lüg; meelepäraline laul Khk; ta elab jumala mielepäralist elu JMd; meele peräline jutt Hls; `mõnda ma ei või sil`mä otsanegi nätä, aga sij om meeleperäline inimene; tõenekõrd om meeleperäline süük', süüt kõtu kõvaste täis, siss käänät ütte ja tõist `kül`ge, mitte magada\_i saa Nõo; Kui sa ummõtõ `mõistsõ_mullõ ni meeleperälitse räti `osta?, ta\_m `õkva nigu ma esi olõss `ostnu? Urv; Annõ leüse henele\_meeleperälitse mihe, no<sup>p</sup> eläse armõdu häste<sup>p</sup> Har; säält sai ma\_ka meeleperälitse ku`signa; ku [loomale] juuk' meeleperäline om, siss `tõmbass `juumist, lüe kas vai `lahki<sup>p</sup> Vas **-pärane** meele järgi, meeltemööda See on just ta meele pärane, suitsetab, joob Põi; söök on meelepärane Lai; meeleperäne ruug om `täämbä Puh **Vrd** meelepäraline **-pärast** meeltemööda, tahtmise järgi sie supp on üvast minu `miele pärast Hlj; ta oli väga sii inimeste meelepärast; koes sa ega inimese meele pärast saad `olla Khk; see ei olnd taale meelepärast Mär; põle mo meele pärast, ei `meeldi `moole `ühtegi Tõs; sij om õge `mõistlik inimene, mu meele peräst Trv; mes sulle meele peräst, tuu võib tõesele `vasta miild `olla Ran

meeles|pidamine mälus pidamine; mälu `Siie`maani mul õli viel ia `mielespidamine, aga nüüd akkan unestama Jõh; Mina olin `kuolis küll `vaese `mielespidamisega IisR; mis mu meelespidamesest kasu Var; ia meelespidamisega Kei; Kuda kellegil see meelespidamine õli -- nii ta reakis Trm; tal meeles pidamine nii alb, et unestab ikke toomata Lai; sel inimesel om ää meelenpidamise võim, ta mäletess pal`lu `asju Hel; ma_i mäletä todagi, kos ma asja käest panni, meelen pidamine om kadunu Ran; ta unetab ärä kõik, täl om `väega lühike

meelen pedämine Nõo; *hobõsõl om hää meelen pedämine, kos ta lätt, sääl tulõ ta tagasi kah ilma eßsümäldä* Har; *mammal silmänägemist es olõ?, a tuuļ ol'l hüä meehepidämine* Vas

meeletu n, g *meeletu* Jäm Khk VII Pöi Trm Kod/-iä-/ Lai Plt KJn Trv Puh Nõo Krl Rõu/-tü/, *mieletu* Koe Iis, `mieletu IisR; *meeletu* Muh Rei L Kei JMd Hls Krk Hel Vön San Plv/-tü/, g *-ma* Mar Kse Tor Hää; *mieletu* VJg SJn, g *-ma* Ris; `mieletu Hlj Lüg, g *-ma* VNg IisR; *meele|dü* g *-tümä* Har; `miele|du g *-tuma* Kuu; *mieletü* Khn, `mieletö Vai, g *-mä* mõistuseta, arutu, pöörane (olend) Eks `kieledu `täüdü vedädä, mes `mieledu `pääle paneb vns Kuu; `Jusku `mieletumast läks `selle tüdruku pärast IisR; *tekkö `mieletömi `asjo* Vai; äi *meeletu inimene ooli midad, mee ta teeb* Khk; *See pole kena, kes meeletu loomaga seda `moodi `õmber käib, loomal ka ing sihes* Pöi; *oh sa meeletu inimese loom* Tõs; *meeletu inime teeb ullu teo `val`mis* Tor; *mis te mieletumad kisendate* Ris; *see on päris meeletu tegu* JMd; *kiäletu ja miäletu, ise `õiguse tegijä, sij one margap ehk kualud* Kod; *kolistab tuas nigu meeletu* Plt; *ta meeletu müüs talu ärä ja jõi raha maha* Trv; *keeletu ja meeletu, esi maailma tark = `päsmar* Hls; *poiss om nigu meeletu, jooseb `ilma `müüdä `ümbre* Nõo; *siss ma jäi tolle `murrega nigu meeletuss `õkva* Vön; *no_ka_sa meeledü olõt vai, `säärtseid `hullõ juttõ ajat; kätš meeletümä läts `alla ij `vijrde, ei tiä, mia na säl tetä_`tahtava* Har; *nigu meeletü juušk `asja ijh ei tõist takah* Plv || *ebameeldiv, inetu ilma kardinata tuba nõnnagu miäletu; mõni riie one miäletu, sedä minä en taha* Kod **Vrd** meelitu, meelutu

meeletus *meeletu|s* Tõs KJn, *meeletü|ss* Plv, g *-se* arutus, pöörasus *eks ta olnd jah `siukene meeletus* KJn; *tuu ol'l ütš meeletüss tuuđ `asja `osta* Plv

meele|vald võim, võimus; voli, tahtmine *kõik `mielevald on sinu kääs, sa õled peremes nüüd; omas `miele`vallas eläb, ei taha `tõistega kuos elä* Lüg; [mees] *akand siis naist utsitama (peksma), `saandkid oma meelevalla ala* Jäm; *äi ole `meite oma meele`valdas `olla `terve või `aige* VII; *see oo nõnna oma meelevalla sihes kasun* Muh; *läks teese meelevalla `alla* Tõs; *miul ei ole tema üle meele`valda* Saa; *patt on iga inimese kül`les, ta annab patule meelevalla* JMd; *õma miälevallal one kasnud, keßsi tädä one õpanud; obene lähäb õma miälevald `vankri eden* Kod; *mõisnikul oli suur meelevald, võis `käskida ja karistada; kui vanad kodust ära, siis on oma meelevald, teevad mis tahvad (lastest)* Lai; *esi oma meelevald, tiijb mis ta tahab* Hls; *mul om suur meele vald tõiste üle* Puh; *meelevald käehn, elä kui taht Rõu; ma aäni latsõ tõõsõ `perrä`kaemisõ ja hoolõ vai meelevalla ala* Räp **Vrd** meel|vald, -valdus **-vallaline** üleannetu; *isemeelne oma voliga `kasvand, nisukesed meelevallalised lapsed; `suuri [õeldi] kah, kes `tahtsid elada nõnna oma `tahtmisel, et meelevallaline* Lai **Vrd** meelevallatu **-vallatu** üleannetu, sõnakuulmatu *sul jo läts om meelevallatu, sa_i saa_latsõst inämb jako* Plv **Vrd** meele|vallaline, -val(1)uss **-val(D)uss** vallatu, üleannetu (laps) *vana meeevaluss, mia um tennü?* (poisikesest) Rõu; *Olõt mul kül ütš meeevaluss lats* Vas; *meeevalluss, ta ei kullõ kedägi* Se **Vrd** meeevallatu

meeli meeli Se, `mieli Hlj VNg Lüg meele järgi *eks sie ole `Liisule `mieli, kui `kiegi avidab `lehmi lüpsada; sie one minu `mieli, kui `toine ilusast `rääki* VNg; *kuol`meistril ei õld `mieli sie `mõisa meno; `viljale sie (vihm) on `mieli* Lüg; *es jovvaki [peremehe] meeli [tööd] tetä?* Se

meelik(as) meeli|k g *-ku* Hää Juu; *meelikas* Muh (lind) **a.** metstuvi *Meelik oleva sellepärast, et mahedasti laulab metu-hh-metu-hh üt üt üt üt* Hää; *meelikud ma olen kuuld, al'l lend on* Juu **b.** *meelikas oo vähike punase kõhualusega lind, see oo `arva näha* Muh

meeli|kaudu **1.** umbkaudu, tunde või mälu järgi; käsikaudu *temä esi meelikaodu arvass, et nii pal'lu lähäb, aga es lää* Nõo; *meeli`kaudu ma lää, tokiga koputa, seeniss ku aid tule `vasta Ote; vana pümme inemine lätt ka `ussõ meeli\_`kaudu `käümä, mõnikõrd essüss muru_päle*

vällä? Har; meeli`kaodu lõigati - - kes tu ol'l sõss koolidõt `umblõjass Rõu **Vrd** meele|kausi, meelis|kaudu

2. meeltnööda *piat iki meeli kaudu oleme* Krk; *Vanatädiga piat meelikaudo kõnõlõma* Vas **meelikäs** *meelik|äs g -ä meeldiv Sa_sai_kül_`hindele meelikä miniä* Rõu

meelind *mesilane Mie`linnud - - ei neil suvel `aiga ole* Kuu; *minu vana isa `ütles ikke mee linnud* Mär

meelis|kauda = meeliskaudu *otse meeliss`kauda inne, mitte es lövvä?, olõ är? tsusanu `munda `paika* Plv **-kaudu** *mälu järgi pümme käüb meelis`kaudu* Rõu **Vrd** meeli|kaudu, meelis|kauda

meeliskel(l)emä → meelisklemä

meeliskitsmä *meeliskitsmä, (ma) meeliskitsi* Se; *Meeliskitsma* Vas *meenutama Nakka meeliskitsma, vast tule mülde* Vas; *ma? meeliskitsi, kus es olõ määnest `ásja meeleh* Se **Vrd** meelisklemä

meelisklemä *meelisklemä* Nõo San, *meeliskel(l)emä* Urv Har Rõu Plv Vas Ráp, *meeliskellemä* Rõu Plv *meelde tuletama, meenutama mõni asi lähäb nii meelest ärä, tük`k `aiga meeliskle, siss tuleb `mülde* Nõo; *meeliskel`li, meeliskel`li, nigagu `mülde tul`l* Urv; *ma `naksi meeliskellemä, meeliskeli, siss halgatu `mülde, et mul om henele üt` väits vaia `osta?* Har; *ma\_meeliiskel`li tuud `ásja, et kuiss timä ol`l* Rõu; *piät iks meeliskellemä - - äkke `pääle sata ei* Ráp **Vrd** meeliskitsmä, meelitsema²

meelis|pea `meelis-, meeliss- *lõosilm `meelipeal_o sinised ja `valged `õitsed; meelisspead - - nõmmes oo neid, pisi illekesed, madalad* Muh **Vrd** meelepea|lill

meelitama *meeli|tama* Jäm Khk VII Põi Muh Mär Kse Vän Hää Saa Amb Tür Trm Ksi Lai Plt Try, *-dama Emm Rei, -tämä* Mar Tõs Juu KJn Puh Nõo Ráp/-mmä/, *-teme* Hls Krk San; *mielitama* Khn/-ämä/ Ris Hag Jür HJn KuuK Amb JMd JJn Iis, *miälitämä* Kod, *`mielitama* Kuu(-ämä) RId(-mma Lüg Vai); *miilitama* Khk Kul Vig Vän Tor Juu(-ämä) Pil; *meelüt|äm(m)ä* Har VId/-ie- Lut/, *-eme* San, *-õmme* Krl; *`meel`tämä* Ráp Se, *`miäl`tämä* Kod

1. a. *kedagi tegutsema, käituma, samale arvamusele mõjutama Vahi, kus on `mielitaja, `katsub oma `kaupa `kaela `määrida* Jõh; *Nii kaua meelitas, kut poiss läks siit ää Talina* Põi; *eks sa meelita tõtta, ehk ta tuleb siis* Muh; *olid koera ää meelitän, koer ei augu* Tõs; *mina juba ei lase ennast ära meelitada; ma meelitan kana paksu piimaga, siss tuleb `juure* Saa; *meelitab last magama* Juu; *valla tal`litaja mielitas `linna neid* HJn; *tema - - ikke mielitas [härge]- - leivatükk näpus* KuuK; *Ma meelitasin teist ike: tule ja kiiguta, siin su vek`e vend* Amb; *Mielitati, et akake nüid vanaisaga võidu rukist `lõikama; kurat oli ta (moonamehe) ära kohe mielitand - - and kohe nõu, et puo ülesse, oli puond ka* JJn; *miälitäd lehemä, et seis, seis Mu`sik* Kod; *aga meelita [lehma], anna `leiba, siis annab [piima]* Lai; *isa `tahtis talu minu kääst tagasi võtta, minu õed meelitasid teda; tema meelitas u`ssi nii`moodi ära, et võis tema `tasku `panna* Plt; *mees oli saand teda niipaelu ikke miilitada, ikke said laalatud* Pil; *küll temä meelit mu kõige moodu pääl, temä `irmsade mu `tahtse, aga mina\_s lähä tälle; käis miu meelitämän, et angu ma oma lammaste ravva temäle* Nõo; *hobõst meelütädäss, et `suku-`suku* Rõu; *tiä meelüt küll minno, aga es avita tiä meelütämine midägi* Plv; *veneläse? meelitivä?, et `lätsi pandass kahru `sälgä `istma, et sõss ei tulõ? `haigusi* Ráp; *meelüdü lehm* mano Se

b. *võrgutama eks neid õld ka, ke `nuori `tütrikuid `mielitas* Lüg; *meelitasid ää tüdruku, läks `raisku* VII; *meelitas ää noore tüdruku* Mär; *meelitas tüdrukud ia sõnadega - - tüdruk `mõtles, et si on si peris `võtja - - senikaua kui `raiskas tüdruku ära* Ksi; *poisi? omma kavalõ?, mõistva*

`tütrikõ meelütõ Krl; läsk naanõ om tu noorõ poisi nii `sisse meelütänü?, et nuid ei lahuda enämb muud ku surm Har

2. üles kiitma, meelitusi ütlemä; meeleolu parandama, lohutama ma sain vanamega iast läbi, ma `oskasin `mielita vanamest VNg; mida sa akkad sest `lapsest `mielitamma, võtta paremb vits ja `anna `vitsaga Lüg; last meelidasse, kui `karjumine\_p anna `järke mette Khk; teeb tööd meelitämese varal, ei tee muđu `ühti Tõs; kis viha kannab, katsub `jälle ääss meelitada Hää; akka nüid vanad inimest miilitämä Juu; `eeste miälitäs ku mesilaañe. kui sae `sinnä, õli kõhe erilaañe; ku `miäl'täd, siis vijl suad elädä, ku peksäd, ei tij kedägi Kod; last meelitets sedäsi: ärä ikke Krk; kui vaja `ol'li meelitädä, siss `ol'li kijl libe Nõo; `kiäki is joua last meelütä_ku_ta ik'k, a imä läts manu ja_tuuj meelüü `vällä? Har; `väega pahanu olõt, sõss tõõne meelütäss; jovva ai hinnäst meelütägi Se

3. ligi tõmbama, ahvatlema [seal] sai ikke ilusaste kala - - ega `muidu siis `sinne `mielitand merele `menna Kuu

***meelitis** mielitis Koe, meelites Plt, g -e meelehea lapsele piab `andma mielitiseks midagi Koe; `andis metsavahile meelitest, `tahtis paremid puid `suada Plt **Vrd** meelitus

meelitlema meelitlema Khk Põi Muh LNg Mar Kir Var

1. a. veenma, mõjutama meelitlemine, kui sa teise kääst üht ning teist küsid, anna `moole ning anna `moole Khk; ma meelitlesi tõtta küll, aga ta_p tule; ta meelitles naise nii `kaugele, et naine `oidis ta `poole Muh **b.** võrgutama aga nüid ikki see tüdrik meelitleb tä (mehe) ää Var

2. meelitusi ütlemä; lohutama eks sa meelitle last, et tä ei karju; siis ikka suuremad tüli ei tule, teine akkab `jälle meelitlema Mar

Vrd meelitsema¹

***meelitsema**¹ meelitse|mä San, -me Krk meelitama **a.** nüid ta meelitses siu man oma libeve keelege Krk **b.** meelitse - - last, et ta vait jääss Krk

Vrd meelitlema

***meelitsema**² meelits|emmä, -ämmä, da-inf meelidä?, (ma) meelidsä Har; `mielitsema VNg

1. meelde tuletama, järele mõtlema ot ma_meelidsä, konõss ma iilä käve; vaia meelidä, koes sa nuuj `võtma\_pañni; mõni tuñn `aigu läts meeliten, kona `mijlde tull; Ku nakat meelitsämmä, siss halgatuss vahel `mijlde_kah. Tõnõkõrd meelidsä ni_pal'lu ku_tahat, mitte ei_tulõ_ `mijlde Har **Vrd** meelisklemä

2. kavas, mõttes olema `mielitsen `menna `omme keriku VNg

meelitsemmä, meelitsämmä → meelitsema²

meelitu meelitu Kse Juu meeletu keelitu, meelitu, isi ma_j:lma tark = margabu Juu **Vrd** meelutu

meelitus meelitu|s Muh Rei Mar Tõs KJn, meelitu|ss Trv San, meelitü|ss Rõu Röp, meelütü|ss Krl Plv, mielitu|s Iis Kod, `mielidu|s Kuu/g -kse/ VNg, miilitu|s Khk/-du|s/ Juu, g -se

1. meelehea ku `käidi vahest kerikus, siis `tuodi `lastele igale ühele üks `kompvek puest ka, et kodu `oskasivad `olla, `mielitusest VNg; `viedi mielitust Iis; viis `kohtumehele meelitust Trv; kahrule `ánti meelitusest kruus lämminnd `piimä Röp **Vrd** meelitis

2. meelitamine see muđu - - `sohke meelituse sõna, kuťsu, kuťsu Tõs; mõni kuulab ike kua mielituss Kod; ma temä meelitust ei usu KJn; ärä kuulõ poisse meelütüisi Krl

meelsamine parema meelega ma läheksin `meelsamine `sinna Hlj

meelsel (isemeelsest, kangekaelsest) näväd one õmal `mijl'sel kasnud Kod **Vrd** meeldusen

meelt|mööda tahtmise järgi *sie tüö on kõhe minu mielt`müöda* Lüg; *Kui`talle`süämine mielt`müädä on, ega ta (kõht) siis ei valuta* Jõh; *see`ütlemine\_s ole taale meelt`mööda üht* Khk; *Soe vihm oo kevade viljadele väga meeltmööda asi piltl* Kaa; *see rõõvas on mul`kangesti meelt`mööda* Saa; *mielt`müeda luam* VJg; *ükski ei`mõissnud tämä miilt`müädä kõnelda* Kod; *see ilm põle sugugi meelt`mööda* Lai; *ta lää esi oma miilt`müüdä; kasvass iki, kus miilt`müüdä (sobilik) maa om* Krk; *tij kõik temä miild`müüdä, siss ei tule tüli* Ran; *sij vahane räätt om mul miild`müüdä, sedä ma taha* Nõo; *Olõ kuis olõt, õks ei olõ miilt`müüdä* Vas || *huupi suguki ei näe lõhna änäp, mutku lase miilt`müüdä* Krk **Vrd** **meeltpiti -pite(h), -piti** meeltmööda *um miilt piteh* Vas; *tuu jutt ol`l mu miilt pite; lehe hõng ol`l`mehtsele miilt piti* Röp **-vastu** vastumeelne *See töö on mulle nii meeltvastu; See toit oo tükis meeltvastu* Kaa; *es malt`olli see uus leib nii meelt`vastu (poeleivast)* Phl; *mul [oli] taa minek miilt`vasta* Har

meelutu *meelutu meeletu [on] meelutu, võiks taale ikke`päitsed pähä`panna* Mär **Vrd** meelitu

meel|vald meelevald *kangekaal one ja viänik - - õma miilvallon eläb* Kod; *noorte`kohta`ööldi, kel põld kõige paremad kombes, et see on oma meelvallal`kasvand; kui lapsed`veiksed, jäeti kodu üksi päine, oma meelvallale; kes oli rikas, suure`õigusega - - oma meelvald oli, tegi mis`tahtis* Lai **Vrd** meelvaldus **-valdus** meelevald *kasvab õmal miil`valdusel, ei õle kes tädä õppab; tiib õma miil`valdusegä, mes tahab* Kod; *tegi nõnnagu tema`tahtis, oma miil`valdusel* MMg **Vrd** meelvald **-vallik** kangekaelne (laps) *oh te miilval`likud; sij laps one üks miilval`lik* Kod

meelähümä *meelähümä* jahtuma *Pankõ no taa ruga ka viil [küüni ära], ni_ga (niikaua) ruug ka meelähüüss* Vas

meelüskellemä → meelisklemä

meen, meena *meen g meena* Var Juu, *meena* Hlj; n, g *meena* Khk Kaa Pha Mär Khn Kos Jür Pai Iis/-ie-/ Trm Võn Krl Röp Se, *miena* Kuu RId

1. vahetus; *jagu Mies läks`huomigu`puolisesse`mienasse`vapriku`tüöle* Kuu; *teine`miena akkas kell üks`tüöle* VNg; *vaabrigas`käiä kahes`mienas tüöl* Vai; *pulmalised söid kahes meenas; lähvad kahes meenas sünnibävale, üks meena täna ning`oome teine meena* Khk; *Kellu kuiest tuleb uus meena mehi tühe* Kaa; *tehasse`mitmes meenas tööd* Mär; *ostis uie meena`loomi* Var; *Rahvast oli kolõ paõlu, kolmes meenas`tüetäs [saekaater]* Khn; *Teeme juba kahes meenas tööd* Jür; *vabrikud käivad kahe mienaga* Iis; *meena om katõvahetusõga`tüüüli* Võn; *mu meena om nüüd hainaliste`süüki viimä minna* Röp

2. järjekord *seisid kohe`meen* Hlj; *mene`miena* Vai

meenar *meenar* palistus *naistemütsi allääres üllil oli meenar ees`rinki, nagu palistus; ülli meenar`lahti* Muh

meene *meene* JJn/-ie-/ g *-se* Mär Saa, *-tse* Khn; *miij`ne g -dse* Urv *meega koos suu`meene peas* Mär; *Lakkus`meetsed sõrmõd [puhtaks]* Khn; *kui õitseb, siss on mutukid täis need õied, vist on`meesed* Saa; *kul`p on`miene* JJn; *Laap`miidse`käega mul`naku* Urv **Vrd** mesine

meeni *meen|i, -i?* Rõu Vas Se kuni, *selle aja sees meeni ma lätsi, seeni temä tul`li* Rõu; *meenit? ma sinnä lätsi, seenit? ol`l jo ar`lännü?* Vas; *seeniss om kosilanõ, meeni pulmarahvass`kuuh om ja`mõrsa* Se

meenut → minut

**meel`nões** *meel`nões*, pl *-nõeksed (taim) -* Amb

meere *meere* Mih Aud, g `meerde Jäm Khk Mus Muh Mär Vig PJg, `miirde Hel; *miire* LÄPõ Var, g `miirde Khk, `miire Han triip, joon, rant; õnarus nõude ääres *kauss oo `miirdeni täis* Khk; *katel\_o ühna meerete `tassa; sii oo ühna suur meere, mis vihm aan oo* (prügirandist vihmaveeloigu ääres); *suured `meereded jätab `õmluse `eare, suured jämed palistused; pane meerete* (savinõu pragude) `sisse `vaiku Muh; *riide ääres üks -- meere teist `moodi. ma `lõikasin `meerde ää Mär; Ei taha ennast pesta, sopa `miired kõrva taga; Müts oo pigistan, punane miire otsa pial Han; tullive `miirde kudade Hel Vrd* meeres

meeres *meeres* g `meerde Kse Mih; *miires* g `miirde Kir, `miire LNg = *meere toop on `miirest saadik täis LNg; vaho miires oo õllet peal Kir; suur ang_o ang, `piised anged\_o `meereded, tuisuga tulavad `meereded Kse; vesi tõoseb `jälle `meerdeni* (varasemalt kuivanud jooneni) Mih

meerik, meerika, meerikas → ameerika

meeriski → meriski

meerus *meerus* g -e (-ii-) kriim, määratud (olend) *Poisi nagu mitu `pääva pesemata, must nagu meerus; Suured mustad miirused oo `Peetril lõua all, pesemata mudugi; `Korsna `pühkijad oo mustad miirused Han*

mees *mees* g *mehe, mihe* S L HaLä Amb(g *mee*) Tür Trm MMg Lai KLõ; *mies* g *mehe, mihe* R(g `miehe Jõe VNg, `miehhe, `miihhe Vai) Khn KPõ Iis; *miis* g *mehe, mihe* Hää Saa ILõ KLõ M T(n -ss) V(-ii-; n -ss, -ss; g *meeh*e Plv Röp); *miis`š(š)* g *mei, mie* Lei (liitsõnades või eelneva sõnaga kokkuhääldusel sag lühenenud: -mes, -mis, g -me)

1. a. meessoost inimene, meesterahvas (ka poisile või naisele vastandatuna) *te olete `Tartu puold mehi Jõe; `Nelja `nuore mihe olid `paadiss Kuu; `saksa parunid pahad `miehed ei old; `piiga oli juo `kümme nädälane, söi kogu täis kohe ku mies `muistegi ja läks [ristimisele] VNg; sie on nõru ja `poisikese `ohtu mies; mies läheb mehe `vasta, kaks `lähvad kuradi `vasta. mies piab ikke menema mehe `vasta, kui kaks jo on, siis `mingu kuradille [vastu]; sie on puol miest `vaide -- tieb jo `puole mehe iest tüöd Lüg; `Mieste juttud on tõist `muadi kui `naiste omad Jõh; `rüüdi oli `pitka `musta `kuube, mehed `kandasivad; vähä `erras `muodi mies Vai; muidu teiste noorte meestel olid `keikedel ostet `riided Jäm; sa pidid niisama tööd tegema kut `meeskid (naisest kalapüügil); *ma`rt* (mardisant), *see on mees, meesterahvas Ans; pole see änam poisike, juba täie `ealine mees; mõni naine üsna mehe `moodi; müdu noort meest küll peres, aga äi see töö_p lehe üht; neid_o peresid küll, koes pole mehe `ingegid maeas Khk; see pole `meite küla mees olnd, vanu mihi sii pole Kär; meiste särk ikka nagu meiste särk, meistel pole midad teist `moodi oln Pha; Ise`sorti mees, õlut on majas pärisest, teistele toob, ise äi katsu; `Kervega tehtud mees (inetu); Kudas `sõuksel pole `jõudu, mees kut karu; Vana al`l mees oli, ega sügise käis `raius `metsas `oksi; Katk `olla vanasti käind musta mehe näul, kellele `vastu tulnd või kust uksest `sisse läind, see surnd Põi; Mees nii pitk ja `peene, et eida sõlm `pæele; Veerd mees läks naise nahka Emm; kui pole meest majas, siis asjad puhas ligadi-logadi Käi; nii vanu mihi ei ole änam Phl; meestel olid `neoksed suured laapkuued, elma `voodrita; mes ta `kuulab, ta juba `leerind mees Mar; `kupjad olid sa`did mehed Kul; ta täis tubli sõond mees, mis abi meil vaja oo Mär; kas olete siit valla mees Var; tä oo koa mo igä mees, na vana kui ma ole; kõva viinä `võtja mees Tõs; seal `ol`li paelu inimesi, `naisa ja mehe Vän; Vanad mehed ja vanad ärjad on ühte `muudi kurjad Hää; sõas sai pal`lu mehi `otsa Saa; ma põle nii ara mies Ris; vene mies oli soldatiks, ta oli väga, väga korralik mies Kei; mantsetid on noorema meestel Hag; kust puolt jääre mehi oled Jür; Meed `tõstsid `piaale, naised vidadid ja lahutasid (sõnnikuveost) Amb; nad olid viind ta kahe**

mehega `sõnna üless tee `piale, sial olid ta ära tapp Ann; sie on nüegats mies, mitte `miski
 `tüega ei saa ta akkama; niisugune taatnina lähäb ka täie mehega `riidu norima VJg; ta on siit
 küla mies Sim; sai tämast üks viks mies Iis; tämä miis kaits kõik leeväd ärä (elas palju läbi)
 Kod; künd oli ikke meeste tiha Pal; meestel olid [hõlmad] vahelikku, naiste `rahval oli `lahti
 Lai; suur tugev mehe müraakas Plt; karul on ühessa mehe jõud; `miinti `mitme mehegä, kui
 `kojsa `miinti KJn; miis `olli auknd koera `viisi ja laulnd linnu `viisi; `lauba `õhta läksid kõik
 `kõrtsi, mehed ja naesed Vil; mihil es ole kedägi [suka] `paela, sõss es ole mihil pikki sukke
 Trv; sij om üüts jurak miist; sij ei oole viil miis, all alt `iäline Krk; mina ole ka elänu miis Hel;
 paremb käsi olna mehe käsi ja kora käsi olna naese käsi; susi om `uulmada, süüb `nahka kõik,
 olgu miis ehk naene ehk `väike laits Ran; täis miis om serätse `tüüde päl, nij_m jo našte tüü;
 küll iki `olli marune miis, no kellel om seräne jõud Puh; saa enne mehess ja sõss võta naene;
 miis kõnnip, suur magu iin nigu tõese_me talu; ega mehe söögist ei ooli, mestel viin `ommegi
 tuu pääasi; no küll om mehel `kerge aru, tapap `tüütrigulita peräst `endä ärä; oless om `vaene
 miis, om ilma pöksetä Nõo; mina `võõride mestega vägi `pulka vedämä es lähä, aga ommi
 `poissega ma\_lli vedänü küll Ote; siin\_pul ommavõgi `väegõ targa mihe San; nia? omma_seo
 külä mehe? Urv; ta naanõ om küll mihess luud, a_naaõss om `essünü; ta poisõs om küll nuuf
 viil, aga ta om mihe iist vällän, jutuga ja `tüüga nigu vana miis Har; meehe_pänniva_ks
 pääviho; mehhi väläh pallo, inemisel vaja kusta?, kos tä lätt Plv; nivõrd vaku `miijhi ol
 valla siseh Vas; Vana inemise? õks ütliivä? alate, et parõmb sügüsene tsiatsung ku keväjäne
 meehe künd Röp; miis `olgi `ponda opõst ette Lei **b.** (mehelikkust, mehe omadusi silmas
 pidades) kuhe `käidi `viedi kalad kodund ära ja mies, kes aga esimeseks tuli ja kalad sai Jõe;
 Tugev vuo `kergit - - lima `pohjast `lahti ja `mätsis `vergud sedä ja `atru täüs, ole mies ja oda
 `vasta sedä `polluramu Kuu; `niitama ma õlin mies küll Lüg; Sie on mies `üüvel `pingi `juures
 tuas ja `väljas iga tüö `piale ka; Mis mies sie, sie `ullemb ku vana `naine; Muretses `tütrukulle
 `lapse, aga nüid pole `selle `asja `mieski (ei tee teadmagi) IisR; odeti parajast mehest (joodi
 purju) ja siis `tuldi tagasi `laulama Vai; ma `mõtlesi, et sellest saa midad, aga sugi siiskid
 meheks; poeg on muidu mees küll, aga nonni `mõistus Khk; käpalised - - vahel tulid
 `sisse - - jõid ning `maksid `kinni, kes mees oli; see\_s ole mees, kes ei ole `mandril `raavi
 `kaevand Mus; Kui ta ikka tõhe akkab, siis ole mees et sa `järge jõvad Kaa; Üksteise võidu sai
 `tõustud, mees kes ennem sai; Mehed lammutama küll, aga `terveks tegemist pole `õhti; Mis
 meest seal on, kael nii peenike kut `tuhli ide (idu) Põi; mees `peetse sõnast, ärg sarvest Muh;
 Sa pole mees midagid, äi jova toopi õlut ε juua; Meri teeb mihest mihe Emm; `seune varsa
 `muistus pæes, siiss oma eest veel mees ka Käi; obost `peetasse ohjast, meest sõnast Kul; ta
 mees ikke omast kohast koa; küll sa oled mees lubama, ega sa sellepärast tee Mär; kurat,
 räägime mehe juttu Kir; Räägi meest, aga mitte mehe nime Han; naera meest, aga mette mehe
 abet Mih; Egäüks mehem `võtma kui `andma; Sie põlõ mies kedägi, muõdu testel `järge
 vädädä Khn; sa oled aga mees `peksma ja `piipu `tõmmama Juu; narri miest, aga mitte mehe
 `mütsi JMd; [lehm] `leikab (tormab) ies, ole mies, et saad `järgi JJn; `tempude `peale on ta
 mies VJg; see on mehe tegu Trm; õle aga miis ja piästä ennäss `lahti; uksepakud õlid `kõrged,
 et õle miis ja assu üle; eläväd ku mehed (hästi) Kod; las ta magab pia `puhtass, siis on mees
 jälle; ega ta siis ei olnd mehest kedagi jäänd Ksi; ega amet meest ei riku Lai; `suuga on miis
 jahvatama, aga pane midägi tegemä KJn; `tõmba mihe süä `rindu Trv; olli omast käest miis
 `vällä `astmen, aga surm võts ärä Krk; ma `vanse tedä küll mihe `viisi Hel; ei ole mehe tegu
 ega mehe nägu Ran; no kes `onte seräst miist tahab Nõo; tuu mõne miis, `väikene nigu põnn
 Rõn; Lorõdsi_miist, mitte mehe kübärät Urv; `taplõmma olõt sa miis, aga päkä omma nigu

tsiku `süüdü, ku\_tüü manu lähät Har; Sai taad tüüd kül\_`murtus, ku_müüss ol'li viij, no² olõ jo_vana Rõu; Aja õks mehe juttu Vas; piä² tõist kah mehest Ráp c. (tegevusala silmas pidades) mina ei õle `selle tüö mies (ei aja puskarit) Lüg; see `tõmbamise amet on ikka küljes, ikka `tõmbaja mees (varas); kennel ise es ole püi meest mette, se lëks kalade `vastu Khk; pitkanäpu mees on `varga pool`venda Vll; puotsmann tieb `purju ja on `laadimise juures esimene mies JõeK; lüpsik oli puust [tehtud]- - oli neid, kes selle tüe mies oli VMr; `raiad mehed õlid kuus tükki, kes `raisid `auku tuuradegä [talvisel noodapüügil] Kod; me tullime mõtst kodu `süüjä, [sõnniku] pääle `tõstja mehe olliva joba söõnu Ote || (naisest) `Miili on ise `kange `niiskune näpputüö mies ja `pitsitegija VNg d. (viisakusväljendites palvet esitades või tänades) ole miheks abi tulemast; Ole miheks ja sina minu `naiseks nalj Kuu; õle mehest `tuomast Lüg; Ole mehest, tule `aita `omme `palgid ära `tuuva IisR; ole sa meheks mind `aitamast Khk; Ole kena mees ja tule tee katus `peale; Ole mees ja anna nõu, kuda pidi me ahju teeme Põi; ole meheks tulemast Muh; Ole miheks, `aita vigadid käiata Rei; `aitäh, ole meheks Mär; ole mehes toomast Tõs; õle mehess `aitamass Kod; ole sa mehess, et sa ärä tõid Vil; ole ää müis, tii mul ärä Krk; ole ää müis, tule avita mul sia elu ärä võtta; ole mehess, avita mul sii regi `väl`lä tõmmata Nõo; olõ hää müis, tulõ aja mul `kapstamaa üless Har

2. abielumees `ande vakkad olite `valmis `enne kui mihele `saite Jõe; siis `läksin `lieri ja mehele. elasin mehega kaks ja puol `aastad, mies uppus `merre VNg; `naine `lahkus ära mehest; sie `tütrik ei saand `ühtä mehele; Kui `õskab kotti`kanjast kududa ja agu`luuda siduda, sis võib mehele `menna Lüg; `Kaua\_s `tütrist kodu abi, `viiasse mehele; `Tütred kõik mehele `pandud, kodu jäend kedagi IisR; onoks siu tüdär `miihhel Vai; ta jättas oma mihe üle ning elas - - ühe vana isasega kogu Jäm; ons sool mõni tüdär veel kodu ka või aled sa keik mehele pand Khk; oo ühel `iilasel mihel; sai kaupmihele `linna mihele Mus; see läks `sõnna ühe tüdrukule meheks Vll; Võttis naise ja kohe sai meheks (sündis poeg) Põi; rasvane kut `ülge rasva pütt, äi ta lehe sihanse rokale mehele Emm; võta `eesele mees Mar; kui on `pal`lo pihelga `marjo, siis vanad tüdrokod saavad mehele Kul; Niikaua loodan ikka veel mehele minna, kui või suus ää sulab Mär; neli tütärt oli, kõege vanemale `võeti meess Vig; läks lese naesele mehese Aud; üks meheta naene PJg; `ränka ää müis mul `ol'li Hää; mies käib naese jala alt läbi (naine on võimukam) Ris; ta on mehe püksid oma `jalga võtt (hakkas perepeaks) Kos; Teised `kindad pruut jägas mee sugulastele Amb; eks me kõik aidand teda mehele `panna; minu mies tegi ise tel`led VMr; tämäl one poeg ja tütar ilma mehetä Kod; minu müis oli vääga `tiadja Pal; müis on naise pia Ksi; tüdrik läks `jõuka mehele Vil; nüid vahetave mihi nagu `väitsi Trv; sii_o neli müist ärä pidänu; tüdriku tükive periss naiseliste meste manu Krk; miu müis ka `ol'li siss nuur poiss, aga temä es lää `puulba õdagu `kõrtsi, et kalliss õdag om Ran; miu müis `olli jo kalamiis, käis iki kalal, ku `aiga sai; oh `oitku küll joodikule mehele minemäst; mia `tahtse, et miu müis iki `kirvega kah mõstass midägi tetä Puh; käokirjät `lindu `landu, `näitä kostpuuld ma mehe saa; nüid om täl mehetä kuus last; ku ma nooren ei ole mehele lännu, mes mä siss viij vannu iki mehele `õisma lää; vanast mugu `miinti ärä mehele, kui ka müis `vasta müild `ol'li Nõo; `vaeste inemiste latse küll olliva, aga lätsivä mihele, saeva kõik kõrralise mihe; `väega ää om, ku müist-naist üte meelelise om, siss elävä nigu latsepaar vaguste Rõn; a võta\_sa hinele müis, raha juu `maaha, esi um näläne Rõu; mul um mehe tett piink, um kõrraline piink Plv; `tütrigulõ `ül'ti, et süü_sa leevä ots, sõss saat külä `otsa mehele Vas; viis [tütart] lašk är<sup>2</sup> mehele Lut || piltl Sie `sukrutuos on mehele `pandud (ära lõhutud) IisR; Mis see sada rubla, selle paneb ühe linnekeimaga mehele (kulutab ära) Kaa; Poud pani viljad mihele (rikkus viljasaagi ära) Emm; Sii om miu kasuka mehele pannu (ära võtnud) Trv

3. a. (soolisust rõhutamata) inimene, isik; asjamees, tegelane *kahe mihe`soidame ja vahel`kolme mihe* [kalale] Jõe; *ma olin esimäne mies siis neid (kanu) sielt`suitsust läbi`laskema* [nõidumisel] Kuu; *Kes`kautas - - sie pidi`uuesta mehed tegema* (kaardid jagama) Jõh; *sõja ajal ju suured mihed* (valitsejad) *`antsid üksteisele abi; iga mees tõi* [Rootsist] *kaksteisend vakka`soola* Jäm; *kui kadrid keisid - - siis keedeti ikka`palli - - nendel oli sur`pallikoit ka`kaelas, üks oli`pallikoti mees* Khk; *Pärni küla mihed olne juba rugise läind* Kaa; *Kõljala rouva olnd`kange mees küll* VII; *`Meite mehi läks ka siit tüki kaks või kolm* Pöi; *nee oo täide maade mehed kõik`ne neli peret* (talud on poolitamata) Muh; *Suku mees* (Suku pere) *läks`heinale* Phl; *talupojad olid suurema mehed, aga teised olid`väiksema mehed või saunikud* Mar; *lubamene oo ea mees küll* Mär; *`präigu ei ole meest, kes põllu`peale läheb* Kse; *`tõotis koa iä mees* Tõs; *ema, tema oli`kange mees,`roovis rukist* HMd; *kuuendiku mehed olid kahesugused:`ühed olid kolmepääva mehed, teised olid`kuuepääva mehed* Kos; *minu majas ei ole vaja kergelda, mis mul ikke on, seda tiab iga mies* Sim; *näd alate kahe mehe* (kahekesi) *panevad`leibä ahaju; egä koevamua`mijš`võrku ei võta* Kod; *rotid lähväd perästiku nõndagu mehed* Oru poole Vil; *vanast võis igä`mijš`püündä kalu* Trv; *si`o suurte meeste* (rikaste) *asi* Krk; *ku latsese amet`sälgä`aetass - - siss ütledäss, et ää käsi`enne`aada`käissede, muidu saap korakäe`mijš* (vasakukäeline); *`meie mehe om maesamaa mehe, niij`pel`gävä vett`kangede; vigel om maan, tõene ää`mijš`võtap`vigla ärä, ei oleki enämb`vikla* Nõo; *üts`lihtne miis sinna* (kohtusse istuma) *ei`saa`minnä?* Har; *mul ol`l iks`saal`säantsit`hüvvi`mijhi, kiä mu`ijst`kõnõli?* Vas; *pojs ol`l vanast vakama`mijš, mõnõl ol`l`kats`kah* Röp; *ma tei sullõ`hää mehe peräst* (sõpruse tõttu) Se; *kõik olnu?* *`hüästele`kündjä`mehel* (põllumehel), *timä rikass olnu?* Lut **b.** (muudest olenditest) *Sääsk on mies`mihkli`päiväni* (siis sureb ära) Kuu; *Meite mehel oopis teine kuraas, kui lapsed meitele tulevad* (koerast) Khk; *jõe emand* (muustrastas) *õunapude kallal on sügisel`kange mees* VII; *Üljes va mees äi soa veel all`inõnata, ta pistab ikka nina vee`pääle* Pöi; *Tärreestad* (hallrästad) *aa sügise kanged mihed ouedest marju sööma* Emm; *hunid`tulled kahe mehega mereld* (mere poolt) Phl; *mis teie`väiksed mehed tegevad koa* (mesilastest) Mär; *Anõdõl ond üks mies ikka`vahtis* Khn; *oleks nüid ta ia mies ammustand, mis sellest oleks saand* (ussist) JJn; *`kärbläne`mijš om`härmä`võrgu`külge`jäänü?* Rõu **c.** (mehekujuline) *linaseemnesard`Tehti`kuprad`väl`lale`meheks, teivaste vahele`pañdi`kordamiisi`kupraid ja`õl`gi ja`siuti`õlesidemega`kinni;`siemned`pannasse`mehesse* Amb **Vrd** **mehis**

4. a. (vanasõnu, mõistatusi, kõnekäände jne) *Miest`arveda`abemest, naist`tunneda`tanust; Kaik ei ole mihed, kes`püksü`kandavad; Mies`kündäb, aga vagu`järele ei jää = laev merel* Kuu; *Mies`lähäb`lakka, liha`vaagen`pää`pääl = kukk* Jõh; *param vana mihe`abeni all, kut noore mihe`ruusigu all* Khk; *Mees`silmas, võlg`meeles* (võlausaldaja nägemine toob võla meelde) Emm; *Mees`maa all,`abe`maa`pial = kaalikas* Han; *mijs`lätt`mõtsa, naine`nabapidi`sellan = lähker* Hls; *kuda`mijš, nõnda`vanger* (kui korras on peremehe asjad, selline on ka peremees ise) Ran; *Mijš`issob`enne`obese`selgä, siis`paneb`valjaid`pähä = ahjuluuu valmistamine* Ote; *Mijš`ollõv`naasõ`pää,`naanõ`mehe`kaal* Urv **b.** (eufemistlikke vms nimetusi, väljendeid) *`Lääne`mies* (nälg) *majas* Vai; *maias`mees* (nimetissõrm) Muh; *`eilne`mees`akna`taga`juba* (hommik käes) Mar; *`eilne`mies`jo`õues* (päike on tõusnud), *`tõuske`üles* JõeK; *Kos`talus`vai`majas`on`laiskus`ja`ooletus,`seal`vahib`see`kõllase`suapa`mees* (nälg) *ühte`lugu`värava`taga* Trm; *iiläsine`mijš`om`jälle`vällän* (koidab) Har; *Latsi`hirmutedi, et`hall`mijš`tulõ`Rõu;`rikka`mehe`rättil`omma?`valusaba`tähe?,`vaese`mehe`rättil`mustõba?* (Suurest ja Väikesest Vankrist) Se; *üldäss, et`pikkesega`lüü`suurõlõ`mehele* (kuradile); *`tääbmä`um*

hal'l mijs̄s ussõh (tuleb külma); kõvõra mehe² (vorstid) Lut c. tihedalt koos, üksteise kõrval sie on kõhe mies mehes `kinni - - nii tihe `kuusik; `ninda pali `rahvast, et mies mehes `püsti `sõisasivvad; `palgid õlid `püsti `pandud mies mehe `kõrva Lüg; Silgud lapida tahenduse `pääle ilusti mees mehe kõrvale `kuivama Rei; nii `pal'lu `seeni, mees mehe `kõrves Mär; suletüid (soolatüükad) käe pial, nii täis et mees mehes `kinni Var; kirik oli rahvast täis, mies mehe kõrvas Koe; kui parass vili, tulep mijs̄s mehen, siss om pää ilusa Kam

mees- mees- Et `kasti püüd `ninda `palju mihi ja mies `joudu `tarvit, olid `kastid kahe külä `mieste `pääle `püüdä `annetud; siit on juo mittu mies `polve `aiga Kuu; `Kalvi `moisas mies `ärrad ei `oltki, `preili jäi `moisa perijast VNg; ikke miespere käis `enne [saunas], naispere perä takka järele; mõni `tütrik siub `eina maha küll, ei `karda miessugu ei Lüg; Vanasti olid puhas mees pagarid, nüid kuulukse `naisi ka olavad Pöi; ega mul mees suvilist ei old, mul olid tüdrukud, naiste `rahvad Lai; Vadõret ol'l kolm, poisslatsõl ka's mijs̄svadõret ja üts naissvatõr, tütarlatsõl ka's naiss ja üts mijs̄svatõr Röp

meesi meesi hrv, nalj poeglaps kas sa `väikest meesid `seltsi äi vetagid Phl

meesik, meesikas → mesikas

mees|inimene meesterahvas mar't (mardisant), see on - - meesinimene Ans; meesinime, ta `rohkem köin ja `teavad eluasjadest Aud Vrd meesteinimene

meeskond mees|kond Jäm Emm Juu Plt, mies- VNg Khn, mijs̄- Hää; mieskund Kuu isikkoosseis eks sidä `johtus - - et jäid vahest ka `laeva mieskuñnadki - - tulematta Kuu; siis akkasimma keik `seltsis `laiva mieskond `maale menema VNg; meeskond on - - lae (laeva) pääl maha tulnd Emm; Masina mieskond olid `iinlasõd Khn; mitu mijs̄konda teil `laevas `ol'li Hää

meeste- mees-, meeste- siis `pandi `mieste `rahva `püksid pia `alla, et kes siis tuli neid `püksi ärä `võtma, sie oli siis `selle peigmies Kuu; `mieste pere on `suuremb kui `naiste pere Lüg; keik pidi meeste `rahva `riided seljas olema `martidel Jäm; Kohe nähä, et meiste rahvas ikka majas on, meiste tööd kohe `tehtud Pöi; meeste `rahva `riidel koa põõn sella taga Kul; meste pere on eenamal olnd Vig; Meil `ol'li mesteperet vähem; Meste `riided üksi vanutadi vana'sti, na'ste `riidi ei vanutadu Hää; vahest tuleb meesterahvas `vasta, on ka paha õnn Kos; kes siis mehi jäeb `katma, mul miä'sse pere kõik; kui nuga kukub maha `süüjmise ajal, tuleb naesse võõras, kahaver, miä'sse võõras Kod; mee'sterahvass pidi olema kate `kümne viie `aastane, kui `võeti kohegi ametide Ran; ega niij `väega suure meste `rahva ää ei ole, neele lähäp pal'lu rõõvast; Salme küñd ja äest ja `olli kõik aig meste tüüj pääl Nõo; Ku kikass hannaga soputass, tulõ meestekülaline Urv; meil `naisi om küländ, meestepoolist peret om enne vähä Har; ta ol' säne `pel'gäjä meisterahvass Plv; ku meeste tüüjd ol'l, sõ'ss tul'l meeste `tüüline Röp

meeste|inimene meesterahvas naesteinimese särk seesäb ike kauemini kui meesteinimesel Vig; see `ol'li `justku meesteinimese ääl; ku mul midagi meesteinimese tööd `tarvis on, [siis kutsun naabrimehe] Hää; üks miä'sse inimene Kod Vrd meesinimene **-lauk** metslauk Meistelauk, see kasus ise oja `ääri kauda, suure tuti ajas varre `otsa Pöi

meestene meestene Emm Tõs meesterohke meestene pere ja `ärgine kari, see võttis jumala `persest vilja isi `välja Tõs

meeste|puna punane viin `küündlepäeväl `juudi meeste puna Krk **-pune** (taim) neid siniseid `üiti viel mieste puned. vahel neist mieste punedest `tehti tied - - kõha `vastu olid VMr **-puu** (põõsas) me'ste puu, einamal `kasvab, punased magusad marjad `kasvavad peel, kõvaka südamega Khk **-sõlm** (teat sõlm) kui `pastle paelad `paari pannasse - - paned

sedä - - meeste `sõlme, see ei tule `lahti Vig; meestesõl'm või kõie sõl'm, see_o `seoke nagu umm sõl'm Aud Vrd mehesõlm

meest|moodi rohkesti, palju *Sajuse päävaga sai ette meestmoodi magada; Selle vana maja kallal tuleb meestmoodi tööd; Lasnaga oo noores eas üsna meestmoodi raavi lammutatud Kaa; Küll siäl saõmõ siis nahuta miest `muõdi Khn -rahvas* meesterahvas nüüd enämb ei õle neid `vüösi miest`rahvadel, minu `kasvu`põlves õlivad Lüg; esimene uue `aasta vööras pidi meestraas olema Rei; meest`rahva nimi Ris

mees|tute tutvuse poolest *see asi on meestute `saadud Khk; meestute tehakse, ühele tehakse ästi, teisele sandisti Mus; `Taale oli nee (saapad) meestute nobesti `valmis `tehtud Kaa; Visati uksest `välja meestute (mehekaupa) Krj; `tehti meestute, mis_sält teised änam soavad Pöi; annab meestute, ega_s igäüks ei saa KJn* || harva nõnna meestute kõib Muh Vrd miestuttu

meetama `müütama nektarit eritama *Piaks ta kord `jälle `vihma tulema, kuivaga õied ei `müita Hää*

meeter `meeter Mär/-d-/ Kos, g `meetr|i Jäm Khk VII Pöi Käi Rei/n meeter/ Vig Tõs Trm Kod Lai, -e Vän Tor Saa Rap KJn; `mieter VMr, g `mietri R; `müiter g `müitre Trv Krk; n, g `meetri Har Rõu Plv, `meedri Nõo Kam; meeder g `meedri Har; p `meetert Vil, `mietret HJn uus pikkusühik *sada `mietri on üks kõis pikk Jõe; `kõige `rohkesti `mõedeti `riiet `mietriga Lüg; nüüd oo `meetrid, enne olid ikka süllad VII; `kallima `riide `meestrist `veedi sada rubla Käi; selle aua juurest kakskümmend `meetert küla `poole `künti üks puu kašt rahadega `väl'la Vig; ema osnd `meetre püksiriidet Vän; `meetre pääle läheb kaks küinart. jakis `võeti `enne neli küinart, nüüd `võetse kaks `meetert Saa; neli `sammu oli kül'virind lai. see teeb nüüd `väl'la neli `meetert jah, üks samm `luetakse jo `meeter Kos; `meeter one pitkem `arssinass. nävad küsivad puadin mitu `meetert tahad [riiet]. pidägä `meetrid õma tiedu `piäle, `mulle `antka `arssinaga Kod; kubjasse kepp oli pugalatega, ta ikke `meetri pikkune oli Lai; vanast olli küünär, nüüd om `müiter Krk; me lõegassime puid, pañnime `süldä, nüit [õeldakse] `meedride Kam; mitu `meedrit om `korgõ Har || mõõtmisvahend `enne oli küinardu, nüüd - - `üita `mieter VMr*

meetinä → metin

meetriik `meetri|k g -ku sünnitunnistus vei `meetriku `valda Se

meetrine `meetrine Plt, `mietrine Lüg VJg meetri pikkune *Ei tämal õle mehe pikkustki, on vast `mietrine mies Lüg; kuñni `mietrine puu võib ikke maha `võtta [kahemehesaega] VJg; `meetrine raudroop ja puu saba taga Plt*

meev- → minev(a)-

megis *megis g -ä maitsev Kui kõtt om tühi, kül siss om egä - - süük nii megis; Noore erne kõdra om äste megisä; Ahun om ää megisä maeguga kala Nõo*

megunad pl *megunad* kaltsud, närud, kantud riided *Mes neist megunujest omale `vuodesse `korjad, `viska paremb menemä kui `selgä ei `sünnü `panna; Nie_o mul juo vanad megunad, mes igäpäiv kodu `seljäss pian Kuu*

meh → mih

meha- → miha-

mehaanik *mehaa-ni|k Tõs Khn Lai Hel, mehhaani|k Puh, mihhaani|k KJn, meaaani|k Pöi, g -ku; mihaa-ni|k Har Röp, g -ku Hää Kod Trv Hls Krk San Plv; mehaini|ku g -gu VNg; `mehaa-nik Lüg, mehaanikas Aud, mehaaniker Tor uus (oskustöoline) mehainiku one `tarka mies VNg; `mehaa-nik - - tieb kõik nuppud ja `pienemad `värgid Lüg; Poiss pidi töökojas*

meaanikuks olema, kena palga pidade saama Pöi; `Vändra pool oo üks mehaaniker, mehaanikerid parandavad masinid Tor; Mihaa-nikusi tuba täis (lastest) piltl Hää; mihaa-nik - - tiib piänemäd tüüd, raudosasid tiib Kod; temä seande puul' mihaa-nikut Trv; targa `pääge miis, tast oss mihaa-nik saanu periss Krk; [ta] om ka joba täüs mihaa-nik, ol' - - jo eksami läbi tennü? Har; mihaa-nik tege ravva tüüd Plv

mehe mehe g -jä meelepärane; mahe Mehe ja libe `nindagu sula voi, oda sise vai `määri `pääle (salakavalast); `Eile `riidlesid, aga tänä on `jälle `ninda mehejad omavahel; Rabuda subile nadukane jahu `pääle, on mehejämb (maitsvam) Kuu

mehe- mehe- `kuuskine vits käib `terve mehe`põlve Lüg; `Olla ses lahingus mehe`puegi `langenud nigu `luogu IisR; meie peres pole kalameest olnd, mo meheisa oli vana, vigase jalaga Ans; Niid tehakse küla küll meheingedest tühaks Kaa; Omal kaks suurt mehe `ärge sihes (kodus), `tehku katus peale Pöi; Juba miheakadus majas Emm; näh, sai mehe `tüika kätte, kool jäi senna `paika Vig; minu mehe vend elab meie `juurdes TÜR; ma`ilmatuma mehejurakas, aga `assa põle tast - - suurt kedagi Sim; meheemä tuli et kaetseb `lapsi kodo, kui minä tüül käin Kod; seel kajo - - `kaevsin mea - - mehe põlves KJn; Ku noorik är mehekodu `viiti, siss läits kirst ka üten pulmarongige Hls; meheemä paänd mulle pähä tolle tanu; vanast pidinu pruut mehekotun panema egäde `paika vüü; sääil kasuss suur ain, serände mehepikune ain; mehesõsar `ol'li ää `laulja, tuu `mõistse kõik' laalu Nõo; meheimä ol' ka hää inemine, sääne tasadsõkõnõ Krl; ku olõt kah miis, siss piat kah mihesõna pedämä Har; mul ol'li mehevele maa pääl `kartoli? Plv; `saaja (pulma) vai `puhtilõ kutsuti nii naasõhõim ku mehehõim Vas; tuu om meheimä kuri, `tuuga? joht saa j? ellä? Se

mehe|aruline mehe aruga sa õled juo `täiearuline mies, õled mehearuline juo Lüg; mehe arulene poiss Tor; soavad leerist `lahti, siis soavad juba mehearuleseks, võivad `naisi võtta Juu; mehearvoline - - saat õks mehess arvada? Se

mehedus mehedus g -e Rei; mehedüss Rõu mehisus [näitab] mehedust Rei

mehekas mehek|as g -a Jäm Khk Kaa(mi-) Kse Jür Rõu/n -ss/; mehegäs Kuu

1. mehine, mehelik üks mehekas mees Jäm; Mihkel oo igatkanti mehekas mees Kaa; Nää, juba otse mehekaks läind Jür

2. tugev, rammus see üsna sur mehekas lehm; mehekas lammas Khk

meheke(ne) dem < mees see (kooliõpetaja) oli nisukene pehme mihekene, siis rahvas akasid seda `kiusama Pal; mamma `olli õnniss, aga `olli susi lammaste `rõivil, papa `olli patane, aga `olli vagane meheke Nõo; Jaanil mehekesel es olõ viimätsen otsan inäp `leibä ka süvvä?, lihast ei massa kõnõldagi? Urv; mihekene, sa ei olõ viil `kurja naist nännüki Har; tuu ol' sääne kõhn mehekene, viganõ ja `haigõ kah Rõu; a kül tiä mehekene pidi pahandust, et ma tõdsõlõ lätsi Vas; aih ta mehekäne sai vikahtiga kaala `suuni piti Se Vrd mehike'

mehe|kodat, -kodased pl -kodat, -kudad, -kodased (särgi kaunistus) mehekodat õmmeldi luogade `viisi punase ja `valge lõngaga; mehe kudad `testi särgi rinna ette ja kaalusse `piäle; mehekodased, luagad õlid kaalusse servän - - mehekodased `testi `servä Kod

mehele|mineja abielluja Mehelemenejale tuliva `tõised külätüdrukud appi `veimevakka `valmistama Jõh; mehelemineja tüdrek, kis juba täie `ialene oo, see `lueti kahessateist `aastast PJg; ku ta leerist on `lahti, on mehelmineja Ris; sa olõt jo mihele minnei `tütruk, kuiss sa võit nii laja `suuga olla? Har -minek abiellumine Ega mehelminek põle rehelminek, sij põle nõnda, et lähen ja tulen ära `jälle Hää; muud ei kõnele, ku mehel minekut Krk; vanast tetti kõik vanembide `tahtmist `müüdü, `olli siss meheleminek vai mes taht Nõo; Ku mehele minek'

tul'l, sõss avidi vijl külä naasõ_ka_sukkõ ja_`kiñdit kuta? Rõu; mis tuu mu meheleminek' muilõ putuss, pääasi ku mijs mullõ um hüä Vas

meheligult tublisti *ol'l meheligult tüüð tett Rõu Vrd* mehest(i)

mehelik *meheli|k Põi, -ku Hää Trm Puh Võn Plv, -gu Trv Rõu; miheli|k San, -ku Hel Har* meest meenutav, mehele omane *Ta (poiss) on nii suure kasuga, sellepärast näeb `sõuke mehelik `välja Põi; ei aa mihelikku juttu Hel; sinu veli olli `väega mehelik mijs Puh; ta om küll naisterahvas, aga taal omma miheliku tüü?, ta tege kõik meesterahva tüü läbi Har*

meheline *meheli|ne Krk Rõu, g -se Iis Trm Plt/-le|ne/*

1. mehele omane, mehelik *on `täitsa meheline mies Iis; meheline mijs Krk*

2. meesterohke *mehelene pere Plt Vrd* mehiline

Vrd mehine¹

mehem *mehem Rõu, g -a Jaa Põi Hi(mi-) hajusalt L(g -ä Tõs), Juu Lai Kõp Trv; mehemb g mehema Lüg(g mehema) Trm*

1. mehelikum, mehisem *sie mies on `kõige mehemb mies, `kõige edosamb `käima ja tegema `kõike, mis `tarvis on; poiss on jo mehemast saand Lüg; Nüi\_ta näeb ikka püsut mehemb `välja Põi; üks viletsam, teine mehemb Käi; kui mehemaks saab, kui tubli siis võib `olla, `praegu alles poesike Mär; näe, `Mihkel teind enesel `sõega abeme nena `alla, et siss mehemb olass Mih; poiss läin jo mehemäs - - põle änäm na lapselik `ühti Tõs; Ta on kõige mehemb mies neie ulgast Trm; temä ikki om vähä mehemase minnu Trv*

2. parem, tublim *Mool on ikka obuse nahast oma leigat kinjarõhmad, nee on `keikse mihemad; `Peale `käiamist läks vigat vähe mihemaks; Lehmad olid iga kevade nii lahjad, seaste on vähe mihemad Rei; tal esimene naine olle `hoopis mehemb Phl; neso tangod oo veel mehembad kui kaera tangod; oo see tuba siis nii velets kui ta oo, aga oma tuba oo ikke kõige mehemb Mar; töö kohe nüid poole mehemb, poole param Tõs*

mehemoodi tublisti, palju *Sai kõhe mehe`muodi tüöd `vihtuda Lüg; Täna ma `roimisin agu ka mehe `muadi maha Jõh; ma `antsi `seale ka mehe `moodi `süia; eile sadas korra mehe `moodi Khk; seda varandust oo `teitel mehe`moodi ekki Tõs; mõni sai ike kohe mehe `muodi nättida Sim; Täna sai kõhe mehemoodi vihelda Trm; Mede jõen om avisid mehe`muudu Hls; no sei ma kõtu täüs õigõ mihe `muudu Har Vrd* meheründu **-naine** *abielunaine Ta oli siis juba mehe naine, kui ma noor tüdruk oli Põi; sa_let küll mehenaene ja mina ole vana `tütrik, aga ega miä seräst nägulit küll ei näe, mes sina näed; mehenastel `olli tanu pään Nõo; mis `sehvti sa\_`taaga ajat, ta om jo mihe naanõ Har*

mehene *mehel|ne g -se Hlj/mi-/ Kaa Põi Tõs PJg Tor Juu*

1. mehelike omadustega *mehene mees Tor*

2. hea, tubli; kange *iä tööriist, mehene tööriist kohe; sool (sul) na mehene obu kohe Tõs; Taadil oli alati ea mehene õlut PJg*

Vrd mehine¹

3. (kättpidi teretamisest) *Noh poiss - - tee eese käsi meheseks Kaa; tere, tere, tee ka käsi meheseks Juu*

meheründu *mehemoodi Täna oli kala mihe`ründu; `Tuhlid `kasvast `eesti, neid on kohe mihe`ründu Emm*

mehestama *mehestama, mihes- Emm Käi Phl suurustama See nii meest täis, mihestab oma suure rahakoti ja `uhke maja üle; küll ta mehestab ennast Emm; mes sa ilma `aegu mehestad Käi*

mehest(i) *mehest* Krj VII Krk/mi-/ , *mehesti* Kaa Emm/mi-/ , *meheste* VII Nõo Urv Har/mi-/ Plv Vas tublisti, palju `Vihma sadas vahel üsna mehesti; *Sai mehesti magada* Kaa; *Juri vahel laulab* [rahvalaule], *kui ta mehest`ventis on* Krj; *sorsad,`pruuni ja`valget ka sees, neid üsna mehest* VII; *Kivisi kikerda* (veeretada), *seneks peab miheste rammu olema* Emm; *ku sa äste meheste soolast olet söönu, siss tahat`juvva; tinav`aasta`olli kuiu suvi, tinav`aasta võib olla mett äste meheste* Nõo; *kesväl om nigu soomuss inne pääl, tuud näet piat õigõ_meheste_`survma; Sõss ol`l naid`lambit meheste, sõss sai näid iks`indäle ka_tappa?* Urv; *tuu murd häste miheste tüüd; tuu kasuss siss`hirmsa miheste* Har; *Kallo nä sai?* õigõ meheste Vas **Vrd** meheligult

mehe|sõlm (teat sõlm) *seo võrgu aen`kinni, peab mehesõlm olema, et`lahti ei lähä* Rid; *mehe sõlmed -- ükskõik kus tätta pannasse. sedä mehe`sõlme oo ikke kõige`rohkem* Mar **Vrd** meestesõlm **-süld, -süül** käsisüld *Mies lüüb kääd`laialli, sis`tõine võttas`mõedu`sõrme`õtsast`tõise kää`sõrme`õtsanni, sis on mehesüld; Lappas köit,`mõõtas mehe`süülige`ninda pikka ku tahi* Lüg; *mehe süld_o mehe käte vahe* Khk

mehetaja *mehe|taja* IisR Iis, *mehi-* Mar *tikutaja* *Mehetaja tieb tikkut-tikkut, mä-hä-hä-hä* IisR; *kui kuuled mehitaead, ku tä naerab, ah ahahahahah, et siss piab selle`aasta rõõmus elu olema. vahest ta soiub aeh, aeh. siss`õetasse, et sa piad selle`aasta`aege olema* Mar **Vrd** mehi¹, möhitaja

mehetama *mehetama* möhitama *Taevasikk tieb`kitse äält, nii`muodi mehetab; Isane`taevasikk mehetab, emane tikkutab* IisR

mehidus *mehidu|s g -kse* mehisus [sel] *mehel one pali mehidust* VNg

mehik¹ *mehi|k g -ku* Vil M(-gu Krk); *mehikas* Vig(-äs) Rõu/-ss/ (lind) **a.** *metstuvi mehi* [on] *al`l sinikas pea`aigu ku tui, laulab tuut-tuut mõtsa all* Hls; *mehik om suur lind, tuvi`muudu --`seante raantskaalage* Krk **Vrd** mehka², mehuk(as), meigas¹ **b.** *tikutaja* *Mehik tiip katte`muudu äält, tikutep ja naarap ninda`jüsku sikk mekutess* Krk **Vrd** mehetaja

mehik² *mehi|k g -ku* Hel; *mehi|ko g -go* Vai *vallaslapse isa ta_j ole esä, om mehi* Hel || *armuke mehiko -- käib`toise`naise`juures* Vai

mehikas → mehi¹

mehike¹ dem < mees *õle ikke täismies, ära_nd õle mehikene`vaide; tämä mehike ei tõhi jua mõjalt ku puu`lehti päält* Lüg; *aga ta mehike sai ikke küll kahju (sai peksa)* Mär; *oli üks lõheldane mehike* Juu; *Kierenski oli`pehme mehike, ta`soatis koardivää polgud minema ja jättis naispataljoni oma`kaitseks* Kos; *no küll tema mehike sai koa`vaeva näha* Koe; *sinusugusid mehikeisi igal pool* Trm; *mehikene one veeke ku järi jalg;`ütleväd küll, et mehine mijs, aga kas nääd one kõik mehised, mõni one mehikene* Kod **Vrd** meheke(ne)

mehike² → mihike

mehiko → mehi²

mehi|koaline *mehi|`koaline* Puh, -`koalinõ Urv, -`kualine Krk Se

1. (koemuster, -kiri) *mehi`koaline kangass, väikseruuduline* Puh; *mehi`kualist villast ei`koeta?* (teat koest) Se **Vrd** mehiakupõline

2. (teat magu veistel) *mehi`koalinõ mago* Urv

Vrd mehiakoane

mehi|koane *mehi|`koane* Ran Võn, -`kuane Nõo, -`kuanõ Rõu Plv Vas Röp(-oa-) Se

1. (koemuster, -kiri) *mehi`kuane`kampsun ois krobeveli,`ol`li serände krobe* (kärjekujulisest koekirjast) Nõo; *mehi`kuatsõl`rõival umma? nigu kirbu silmä? siseh* Plv; *`Kanget`koetass, toominõ, labanõ, segätoominõ, kirp`sil`mne, mehi`koanõ* Röp; *mehi`kuanõ*

ol'l rasõhõp sõkku?, *selle et keskpaiga `nitsit läts pal'lo* (vahvelkirjast); *mehi `kuatsõl omma kruudikasõ?*, *pööräkäseh Se Vrd mehikohane*

2. (teat veise magu) *mehi `kuanõ mago om kirriv, tsopa? seeh Se*

Vrd mehikoaline

mehi|kohane *mehikohane* (koemuster) – Puh **Vrd** mehikoane **-kupõline** (koemuster) *kui `katsa `nitsega `koetass, sõss rõivass tulõ mehikupõline Kan Vrd mehikoaline*

mehilan → mehiläne

mehilde *mehilde Rõu, meehilde Röp isikuti jumal `andsõ mehilde `vilja Rõu; `Talgoh `viina ol'l mõnõl ütsikol, vai kui `ol'ge, sõss egalõ ütele es anda?*, *`ante õnnõge meehilde Röp Vrd mehite*

mehiline *mehili|ne* g -se meesterohke *mehilised pered VNg Vrd meheline, mehine¹*

mehiläne *mehilä|ne* Puh Nõo Võn Ote Rõn Urv Har(mi-) VId, -le|ne San, g -se; *mehila|n, meila|n, meilä|n* g -dse Lei

1. *mesilane es eedävä mehiläse peret ei, kõik `olli vagane Puh; oh tuu mõne `ündrik, sa_lit nüid nigu Puka `mõisa mehiläne; ku miis purju `päaga kodu tullu, siss naene ollu nigu mehiläne, sisistänu säääl `ümbre; kel karvatse käe om, tol olna ää mehiläse õnn, tuu võib mehiläsi pidädä; ku mehiläse `poiga laseva (peret heidavad), siss om neil joba pesäkoht `valmiss `kaetu Nõo; ku lõhmuss `äitsep, siss mehiläse võtava mehipuun ku tiffin Rõn; kas siihn omma mõnõ mihiläse?, kae\_ku ma Poolamaal ol'li, säääl `ol'li suure? nigu `lamba?; mihiläisil omma `tüülise esi?, nuu_kandava mett, `haudja esi?, kis peret `hauduva?, lāsä?, nuu ei `tüütä medägi Har; mullõ mehiläne ütskõrd paänd kundsa ala?; mehiläse hel'ü um nigu summin, tuu laul lätt üte kooripääle Rõu; `poiskõnõ tull' aiast `säantse röögüga - - iks et mehiläne tsusaás, mehiläne tsusaás Vas; sada poud om olnu meilädsit Lei*

2. *mesilaspere mihiläne är külmänü?* Har

Vrd mehine²